TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE ROMANI

A SLĂVITULUI ŞI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfîntul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă şi
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

Îndreptarea tălmăcirii, note ale ediţiei şi înainte-cuvîntare:
Florin Stuparu

Tipărită cu binecuvîntarea
Prea Sfinţitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

editura Σοφία

Editura Cartea Ortodoxă
Bucureşti, 2005

COLECȚIA TÎLCUIRI LA SFÎNTA SCRIPTURĂ

Coperta: Mona Velciov

Ediția de față reproduce traducerea
Mitropolitului Veniamin Costache,
tipărită de Mitropolia Bucureștilor la 1904.

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
THEOPHYLACT, arhiepiscop de Ohrida, st.
Tîlcuirea Epistolei către Romani a Slăvitului și Prea-Lăudatului Apostol Pavel / de Sfîntul Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei; tălmăcită din elina veche în cea nouă și împodobită cu felurite însemnări de către Nicodim Aghioritul; îndreptarea tălmăcirii, note ale ediției și înainte-cuvîntare: Florin Stuparu; tipărită cu binecuvîntarea Prea Sfințitului Părinte Galaction, episcopul Alexandriei și Teleormanului. - București: Editura Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2005
ISBN 973-7740-64-5
ISBN 973-7957-97-0

I. Nicodim Aghioritul, st. (trad.)
II. Stuparu, Florin (ed. şt.; trad.)
III. Galaction, episcop al Alexandriei și Teleormanului

22.07

Înainte-cuvîntare

Ce sînt Scripturile?

Cugetul Bisericii este că *Scripturile*, adică scrierile ce îndreptează pe om către părtăşia cu Hristos, către mîntuire, către viaţa cea veşnică, sînt scrierile Proorocilor şi ale Apostolilor, adică *Vechiul* şi *Noul Testament*, împreună cu scrierile Părinţilor Bisericii.[1]

Apoi, trebuie să ţinem seama că izvorul *Sfintelor Scripturi* este Dumnezeu Însuşi, după mărturia Sfîntului Apostol Pavel, care ne spune limpede că „toată *Scriptura* este insuflată de Dumnezeu şi de folos spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înţelepţirea cea spre dreptate, ca să fie deplin omul lui Dumnezeu spre tot lucrul bun desăvîrşit" (*2 Timotei* 3:16). Cu acestea, Apostolul întăreşte cuvîntul Proorocului David, care zice: „Cuvintele Domnului – cuvinte curate, argint cu foc lămurit, ales de pămînt, curăţit de şapte ori" (*Psalmul 11*:6). Încă şi Sfîntul Apostol Petru ne îndeamnă să citim *Scripturile*, pentru că „avem mai adevărat cuvîntul cel proorocesc, la care bine faceţi luînd aminte ca la o lumină ce străluceşte în loc întunecos, pînă ce ziua va lumina şi Luceafărul va răsări întru inimile voastre; ştiind mai întîi aceasta, că toată proorocia *Scripturii* nu se face cu a sa dezlegare. Pentru că niciodată nu s-a făcut proorocie prin voia oamenilor, ci oamenii cei sfinţi ai lui Dumnezeu au grăit purtîndu-se de Duhul Sfînt" (*2 Petru* 1:19-21).

Care este folosul citirii Scripturilor?

Proorocul şi Împăratul David, organul Duhului, scriitorul de *Psalmi* – ştiind că viaţa duhovnicească, viaţa cea adevărată, are ca izvor *Scripturile*[2] – ne-a lăsat spre mărturie *Psalmul 118*, care va propovădui veşnic folosul cuvîntului lui Dumnezeu. Astfel, el scrie: „Fericiţi – cei fără prihană în cale, care umblă în le-

---

[1] Sfîntul Petru Damaschin, prologul la *Cartea întîi.*

[2] Sfîntul Ippolit al Romei, *Despre Hristos şi Antihrist*, capitolul 1.

gea Domnului! Fericiți – cei ce cearcă mărturiile Lui, cu toată inima Îl vor căuta pe Dînsul!" (*118*:1, 2). „Întru ce-și va îndrepta tînărul calea sa? Cînd va păzi cuvintele Tale" (*118*:9). „Certat-ai pe cei mîndri; blestemați – cei ce se abat de la poruncile Tale!" (*118*:21). „Aceasta m-a mîngîiat întru smerenia mea, că cuvîntul Tău m-a viat" (*118*:50). „Adusu-mi-am aminte de judecățile Tale cele din veac, Doamne, și m-am mîngîiat" (*118*:52). „Mîinile Tale m-au făcut și m-au zidit; înțelepțește-mă, și mă voi învăța poruncile Tale!" (*118*:73). „Cei ce se tem de Tine mă vor vedea și se vor veseli, că întru cuvintele Tale am nădăjduit" (*118*:74). „Să-mi vie mie îndurările Tale, și voi fi viu, că legea Ta cugetarea mea este" (*118*:77). „Stinge-se spre mîntuirea Ta sufletul meu, întru cuvintele Tale am nădăjduit" (*118*:81). „Toate poruncile Tale sînt adevărul" (*118*:86). „După mila Ta viază-mă, și voi păzi mărturiile gurii Tale" (*118*:88). „Căci, de nu ar fi fost legea Ta gîndirea mea, atunci aș fi pierit întru smerenia mea" (*118*:92). „În veac nu voi uita îndreptările Tale, că într-însele m-ai viat" (*118*:93). „Mai mult decît pe vrăjmașii mei m-ai înțeleptit cu porunca Ta, că în veac a mea este" (*118*:98). „Mai mult decît toți cei ce mă învață am înțeles, căci mărturiile Tale gîndirea mea sînt" (*118*:99). „Mai mult decît cei bătrîni am priceput, căci poruncile Tale am căutat" (*118*:100). „Dinspre toată calea rea am oprit picioarele mele ca să păzesc cuvintele Tale" (*118*:101). „Cît sînt de dulci gîtlejului meu cuvintele Tale, mai mult decît mierea gurii mele" (*118*:103). „Făclie picioarelor mele este legea Ta, și lumină cărărilor mele" (*118*:105). „Arătarea cuvintelor Tale luminează și înțelepțește pe prunci" (*118*:130). „Gura mea am deschis, și am tras Duh, căci de poruncile Tale am dorit" (*118*:131). „Cu foc lămurit este cuvîntul Tău foarte, și robul Tău l-a iubit pe el" (*118*:140). „Din început am cunoscut dintru mărturiile Tale, că în veac le-ai întemeiat pe ele" (*118*:152). „Începătura cuvintelor Tale este adevărul și în veac toate judecățile dreptății Tale" (*118*:160). „Pace este multă celor ce iubesc legea Ta, și nu este lor sminteală" (*118*:165).

Poate că acestea ar fi de ajuns pentru a înțelege folosul *Scripturilor*. Dar, pentru neputința minții omenești, din ce în ce mai slabă și mai lipsită de puterea de a înțelege Duhul *Scripturii*, vom vorbi din cuvintele urmașilor Proorocilor și ai Apostolilor, din dumnezeieștii noștri Părinți îndemnați de același Duh Sfînt care dă viață Bisericii. Astfel, Sfîntul Ciprian întreabă[1]: „Dacă în *Sfintele Scripturi* adesea și peste tot este povățuită învățătura și dacă toată temelia evlaviei și a credinței vine din luarea aminte și din frică, ce căutăm mai rîvnitor, ce ni se cuvine să voim și să năzuim mai mult, decît ca, avînd rădăcinile bine înfipte și casele noastre întărite pe piatră cu zid tare, să ne împotrivim neclătinați furtunilor și vîltorilor veacului, să venim către răsplătirile lui Dumnezeu prin dumnezeieștile porunci?"

---

[1] În *Cuvînt despre feciorie*.

Iar Fericitul Ieronim adaugă: „Iubeşte *Sfînta Scriptură* şi înţelepciunea te va iubi! Iubeşte-o pe ea, şi ea te va mîntui!”[1]

Sfîntul Apostol Pavel zice şi el: „Cîte s-au scris mai-nainte, spre învăţătura noastră s-au scris; ca, prin răbdare şi prin mîngîierea *Scripturilor*, să avem nădejde” (*Romani* 15:4).

Şi Sfîntul Efrem Sirul: „Frate, cînd va veni asupra ta aducerea aminte cea rea, tu smulge atunci sabia aceasta, adică gîndeşte la frica lui Dumnezeu, şi vei tăia toată puterea vrăjmaşului! Iar în loc de trîmbiţă să ai dumnezeieştile *Scripturi*. Căci – precum trîmbiţa, strigînd, îi adună pe ostaşi – tot aşa şi dumnezeieştile *Scripturi*, strigînd către noi, adună gîndurile noastre întru frica lui Dumnezeu. Pentru că şi gîndurile noastre sînt ca nişte ostaşi ce bat război împotriva vrăjmaşilor Împăratului. Şi, iarăşi – la fel cum trîmbiţa, strigînd în vremea războiului, deşteaptă osîrdia tinerilor şi a nevoitorilor împotriva luptătorilor – tot aşa şi dumnezeieştile *Scripturi* deşteaptă osîrdia ta către lucrarea bunătăţii şi te îmbărbătează pe tine asupra patimilor. Pentru aceea, fratele meu, cît poţi mai des să citeşti întru dînsele, ca să adune gîndurile tale, pe care le risipeşte vrăjmaşul cu reaua lui meşteşugire, punînd într-însele rele aduceri aminte, sau aducînd asupră-ţi necazuri de multe ori, sau dîndu-ţi multe bune norociri şi răsfăţări. Căci acestea le lucrează cu viclenia lui, ca să înstrăineze pe om de la Dumnezeu.”[2]

Care este paguba necunoaşterii Scripturilor?

„Iar Iisus, răspunzînd, a zis lor: Vă rătăciţi, neştiind *Scripturile*, nici puterea lui Dumnezeu!” (*Matei* 22:29).

„Pentru ce ne lenevim şi către ce ne gătim? Pentru ce nu purtăm grijă de răspuns, pînă avem vreme? Pentru ce defăimăm *Sfintele Scripturi* şi graiurile lui Hristos? Au vi se pare că cuvintele Lui şi ale Sfinţilor Apostoli şi ale Proorocilor nu ne vor osîndi în ziua aceea înaintea înfricoşatului divan, dacă nu vom păzi şi nu vom face după cum ne poruncesc ele? Ascultaţi ce zice Domnul către ucenicii Săi: «Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă, şi cel ce se leapădă de voi de Mine se leapădă şi de Tatăl Meu» (*Luca* 10:16). Şi, în alt loc, zice: «Pe cel ce se leapădă de Mine şi nu primeşte graiurile Mele, nu Eu îl judec, ci are judecător ca să-l judece: cuvîntul pe care l-am grăit, acela îl va judeca în ziua cea de apoi» (*Ioan* 12:48), adică sfînta Lui *Evanghelie* şi celelalte *Sfinte Scripturi* ale Sfinţilor Prooroci şi Apostoli. Ascultă şi ia aminte la *Sfintele Scripturi*, şi nu te vei rătăci, nici nu vei fi împiedicat de deşarta şi vi-

---

[1] *Scrisoare către Demetriada*

[2] Sfîntul Efrem Sirul, *Pentru a doua venire a Domnului şi pentru citirea dumnezeieştilor Scripturi.*

cleana lume de aici! [Altminteri], fiind strîmtorat şi nedumerit de pretutindeni, vei zice, plîngînd şi tînguindu-te: Mă duc să bat la uşa milostivirii lui Hristos. Cine ştie, poate îmi va deschide! Şi, venind, vei bate, şi îţi va răspunde ţie din lăuntru Mirele: «Amin zic ţie, nu te ştiu pe tine! Du-te de la Mine, lucrătorule al fărădelegii!» (*Matei* 25:12). [...] Sfintele Mele *Scripturi* – zice – le auzeai şi le luai în rîs. Pentru aceasta nu îţi dau slobozenie să intri! Pe Proorocii şi pe Apostolii Mei i-ai stricat; pentru aceasta, cuvîntul pe care L-am grăit, acela te va judeca în ziua aceasta de apoi. Du-te de la Mine, căci nu te primeşte pe tine uşa cea strîmtă! Ţi-ai hrănit trupul tău, iar sufletul l-ai ucis. Cum voieşti – zice – a intra aici şi a-Mi pîngări împărăţia? Deci, să nu laşi sufletul tău să moară, ci hrăneşte-l cu cuvintele lui Dumnezeu, cu *Psalmi*, cu laude, cu cîntări duhovniceşti, cu citirile dumnezeieştilor *Scripturi*, cu postiri şi privegheri, cu rugăciuni, cu lacrimi, cu nădejdea şi cu cugetarea la bunătăţile ce or să fie! Acestea şi cele asemenea lor sînt hrană şi viaţă a sufletului."[1]

„De aici au răsărit mii de răutăţi, din neştiinţa *Scripturilor*. De aici a odrăslit multa vătămare a eresurilor, de aici vieţile cele fără purtare de grijă, de aici sînt ostenelile cele fără de cîştig. Căci, precum cei lipsiţi de lumina aceasta nu vor putea umbla drept, tot aşa şi cei ce nu privesc către raza dumnezeieştilor *Scripturi* sînt siliţi a păcătui mult şi adeseori, ca cei ce umblă în întuneric prea-cumplit."[2]

„V-am mai spus şi altădată că răul din lume nu poate fi îndreptat, din pricină că nici un om nu are grijă de copii, nimeni nu le vorbeşte despre feciorie, nimeni nu le spune despre curăţia trupească şi sufletească, nimeni nu-i învaţă să dispreţuiască averile şi măririle, [adică] nimeni nu le vorbeşte despre poruncile vestite în *Scripturi*."[3]

„Ca să putem scăpa de neştiinţă, care este rădăcina şi pricina celei mai grele rătăciri, trebuie să cunoaştem mai întîi ce este într-adevăr bine şi ce este rău; numai astfel, păstrînd asupra acestor lucruri nu părerile greşite ale neştiutorilor, ci adevărata învăţătură a *Scripturilor*, nu vom mai fi amăgiţi de rătăcirile celor necredincioşi."[4]

„Mare prăpastie şi adîncă groapă este neştiinţa *Scripturilor*. Mare vînzare a mîntuirii este a nu şti legile dumnezeieşti."[5]

---

[1] Sfîntul Efrem Sirul, *Cuvînt umilicios*.
[2] Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Tîlcuire la Epistola către Romani*.
[3] Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Despre slava deşartă şi despre creşterea copiilor*.
[4] Sfîntul Ioan Casian, *Convorbiri duhovniceşti*.
[5] Sfîntul Epifanie de Salamina, în *Patericul egiptean*.

Cum va bine-plăcea Creştinul lui Dumnezeu?

Împlinind poruncile cuprinse în *Scripturi*, după cum a arătat Mîntuitorul şi, în urma Lui, toţi Sfinţii Părinţi, de pildă Sfîntul Antonie cel Mare: „Oriunde vei merge, pe Dumnezeu să-L ai înaintea ta totdeauna! Şi, orice vei face, să ai mărturia din *Sfintele Scripturi*! Şi, ori în ce loc vei şedea, să nu te mişti degrabă! Acestea trei păzeşte-le, şi te vei mîntui!"[1]

În acelaşi duh, Sfîntul Ignatie Briancianinov ne îndeamnă şi el: „Deschizînd *Sfînta Evanghelie* pentru a o citi, adu-ţi aminte că ea hotărăşte soarta ta veşnică! După ea vom fi judecaţi şi după felul în care ne-am potrivit pe pămînt cu îndreptarul ei vom primi fie fericirea veşnică, fie chinurile veşnice" (*Ioan* 12:48).[2]

De ce sînt într-atît de neocolit **Scripturile?**

Pentru că „frica de Dumnezeu (începutul căii vieţii, începutul înţelepciunii) se face din credinţă şi din cugetarea dumnezeieştilor *Scripturi*."[3]

„Cercetaţi *Scripturile* – spune Mîntuitorul în *Evanghelie* – că socotiţi a avea viaţă veşnică întru dînsele. Şi acelea sînt cele ce mărturisesc pentru Mine" (*Ioan* 5:39).

„Pămîntul lucrării noastre este firea, iar lucrător de pămînt este voirea. Dumnezeieştile *Scripturi* sînt sfătuitorii şi dascălii care-l învaţă pe lucrătorul nostru de pămînt să dezrădăcineze obiceiurile rele şi să răsădească în lăuntru faptele bune. Însă, oricît de treaz şi de sîrguitor ar fi, lucrătorul nostru de pămînt este prost fără de învăţătura dumnezeieştilor *Scripturi*. Căci legiuirea dumnezeieştilor *Scripturi* îi dă lui pricepere, şi putere şi faptele cele bune din ramurile lor, ca să altoiască în lemnul firii credinţa în necredinţă; nădejdea, în deznădejde; dragostea, în ură; cunoştinţa, în necunoştinţă; sîrguinţa, în lenevire; slava şi lauda, în neslavă; nemurirea, în murire, şi dumnezeirea în omenire."[4] Şi zice acelaşi Sfînt Părinte: „Îngăduie, frate, şi ascultă dumnezeieştile *Scripturi*, ca să te foloseşti! Căci – la fel cum, în vreme de arşiţă, bărbatului călător îi este dulce un pahar de apă rece – tot aşa dumnezeieştile cuvinte răcorează sufletul."[5]

---

[1] *Pateric*, colecţia alfabetică.

[2] Sfîntul Ignatie Briancianinov, *Experienţe ascetice*, vol. I, Editura Sophia.

[3] Sfîntul Petru Damaschin, prolog la *Cartea întîi.*

[4] Sfîntul Efrem Sirul, *Cuvînt pustnicesc.*

[5] Sfîntul Efrem Sirul, *Cuvînt după asemănarea paremiilor.*

Cît de însemnate sînt Scripturile?

„Bogatul a grăit, şi toţi au tăcut şi cuvîntul lui pînă la nori l-au înălţat! Iar Dumnezeu ne grăieşte nouă prin *Sfintele Scripturi*, şi nu voim a tăcea şi a asculta, ci unul grăieşte, altul dormitează, iar altul se răspîndeşte cu gîndurile afară. Dar ce zice *Scriptura*? «Celui ce îşi întoarce urechea ca să nu audă legile Celui Prea-înalt, şi El va urî rugăciunea lui» (*Pilde* 28:9). Rătăcire este bărbatului a nu şti *Scripturile*, însă îndoit se rătăceşte cel ce le ştie dar le defaimă."[1]

„Vezi, frate, că întru a pomeni cuvintele Lui îşi îndreptează omul calea sa. Căci cine pomeneşte cuvintele Lui şi nu face bunătatea? Fără numai poate dacă acela este neiscusit şi ticălos. Unul ca acesta nimic nicidecum nu pomeneşte, ci şi pe acelea care se pare că le pomeneşte le-a uitat. Căci unui om ca acesta îi zice Dumnezeu: «Pentru ce povesteşti tu dreptăţile Mele, şi iei *Aşezămîntul de lege* al Meu în gura ta?» (*Psalm 49*:17). Deci porunceşte să se ia de la dînsul şi ceea ce i se pare că are. Unul ca acesta pare că are credinţă, că şi Creştin se numeşte pe sine, iar cu faptele se leapădă şi este mai rău decît cel necredincios. Pentru aceea porunceşte să se ia de la dînsul Duhul cel Sfînt, pe care l-a luat în ziua izbăvirii, care i se pare că-L are. Şi un astfel de om se face ca un vas de lut pentru vin ce are o spărtură şi printr-însa a pierdut vinul, vas pe care cei ce îl văd, dar nu ştiu ceea ce s-a făcut, îl socotesc că este plin; iar după ce se va afla aceasta, atunci se arată tuturor că zăcea gol. Tot aşa, un astfel de om, cercîndu-se în ziua Judecăţii, se află gol, şi atunci se face arătarea tuturor lucrurilor lui. Unii ca aceştia sînt cei ce vor întreba pe Împăratul în ziua aceea: «Doamne, au nu în numele Tău am proorocit, şi nu în numele Tău am făcut minuni multe? Şi, răspunzînd, Împăratul le va zice: Amin zic vouă, nu vă ştiu pe voi!» (*Matei* 7:22). Vezi, frate, că nimic nicidecum nu are unul ca acesta? Deci tu ţine în minte cuvintele pe care le auzi, şi îndreptează-ţi calea ta!"[2]

Cum se cuvine să citim Scripturile?

„Ia aminte cu toată inima la cîntarea de *Psalmi* şi la citirea dumnezeieştilor *Scripturi* şi soarbe grăsimea ce se face dintr-însele în sufletul tău, ca un prunc ce suge ţîţa, căci dintr-însele te vei învăţa plăţile faptelor bune şi va fi bucurie şi veselie inimii tale."[3]

„Fratele meu, trezeşte-te cu întemeiere, şi sîrguieşte-te de-a pururi a te lipi de citirea *Scripturii*, ca să te înveţe cum se cade a scăpa de cursele vrăjmaşului şi a apuca viaţa cea veşnică. Căci citirea dumnezeieştilor *Scripturi* strînge

---

[1] Sfîntul Efrem Sirul, *Cuvînt după asemănarea paremiilor.*

[2] Sfîntul Efrem Sirul, *Pentru a doua venire a Domnului şi pentru citirea dumnezeieştilor Scripturi.*

[3] Sfîntul Efrem Sirul, *Către pustnicii din Egipt.*

mintea care rătăceşte, şi-i dă cunoştinţă către Dumnezeu. Căci scris este: «Îndeletniciţi-vă şi cunoaşteţi că Eu sînt Dumnezeu!» (*Psalm 47*:10). Auzi, fratele meu, că cel ce se îndeletniceşte întru dumnezeieştile *Scripturi* cu inimă adevărată ia cunoştinţă de Dumnezeu? Pentru aceea, frate, să nu te leneveşti de sufletul tău, ci îndeletniceşte-te întru citire şi întru rugăciuni, ca să se lumineze mintea ta, şi ca să te faci desăvîrşit şi întreg-înţelept, întru nimic fiind lipsit!"[1]

„Să nu te leneveşti de darul ce este întru tine, care s-a dat ţie prin darul lui Hristos! Ci grijeşte-te şi caută cu de-adinsul cum vei bine-plăcea lui Dumnezeu, ca să dobîndeşti fericirea Sfinţilor. Că scris este: «Fericiţi – cei ce păzesc poruncile Lui şi-L caută cu toată inima lor» (*Psalm 118*:2). Vezi, nu cumva să te împiedice vrăjmaşul cînd vei voi să citeşti, aducînd asupra ta trîndăvie, şi aruncîndu-te întru răspîndiri şi îngrijiri şi zicîndu-ţi: Fă întîi lucrul acesta cît mai curînd, şi aşa, făcîndu-te fără de grijă, vei citi! Căci, atunci cînd te sfătuieşte acestea, el îţi dă şi osîrdie la lucrul mîinilor. Că el aruncă în gîndul tău toate acestea ca să te oprească a citi. Căci, cînd ar vedea că vreun frate citeşte cu osteneală şi cu osîrdie şi se foloseşte, el tăbărăşte asupra lui cu pricinile acestea şi cu altele, căutînd să-l împiedice. Tu dar, fratele meu, să nu-i crezi lui, ci fă-te ca un cerb ce însetează şi doreşte să vie la izvoarele apelor, adică la dumnezeieştile *Scripturi*, ca să bei dintru dînsele şi să-ţi răcorească setea ce te arde prin patimi. Bea împreună şi folosul cel dintru dînsele!"[2]

„Totdeauna roagă-te lui Dumnezeu să lumineze mintea ta şi să-ţi arate puterea cuvintelor Lui! Căci mulţi, bizuindu-se pe propriile lor priceperi, s-au rătăcit şi, zicînd că sînt înţelepţi, au înnebunit, neînţelegînd cele scrise, şi au căzut întru huliri şi au pierit. Deci, dacă atunci cînd citeşti vei afla cuvînt greu de înţeles, vezi să nu te înveţe vicleanul a zice întru sine-ţi: Nu este aşa cuvîntul acesta, căci cum poate să fie aşa? – şi altele ca acestea. Ci, de crezi lui Dumnezeu, crede şi cuvintelor Lui şi zi către vicleanul: Mergi înapoia mea, satano! – căci eu ştiu că cuvintele lui Dumnezeu sînt cuvinte curate ca un argint cu foc lămurit pămîntului şi curăţit de şapte ori, şi nimic nu este întru dînsele strîmb sau răzvrătit. Ci toate sînt bune înaintea celor ce le înţeleg şi drepte celor ce află cunoştinţă. Iară eu nepriceput sînt şi nu le cunosc, însă ştiu că sînt scrise duhovniceşte. Căci zice Apostolul că «*Legea* este duhovnicească» (*Romani* 7:14). Apoi, caută la cer şi zi: Doamne, cred cuvintelor Tale, nu grăiesc împotrivă, ci mă bizuiesc cuvintelor Sfîntului Duh! Deci Tu, Doamne, mîntuieşte-mă, ca să aflu har înaintea Ta, că eu altceva nu caut, fără numai ca să mă mîntuiesc, să dobîndesc mila Ta, Îndurate."[3]

---

[1] Sfîntul Efrem Sirul, *Pentru a doua venire a Domnului şi pentru citirea dumnezeieştilor Scripturi.*

[2] *ibidem*

[3] *ibidem*

„Datori sîntem a primi dogmele Bisericii şi socotelile învăţăturilor despre dumnezeieştile *Scripturi* şi despre zidirile cele simţitoare şi cele gînditoare din credinţa adevărată şi din întrebarea celor iscusiţi, ca să nu cădem degrabă, întărindu-ne întru a noastră înţelegere, precum zice Sfîntul Dorothei."[1]

Cînd să citim Scripturile?

„Ziua şi noaptea să nu lipsească cuvîntul lui Dumnezeu din gura ta, cugetarea dumnezeieştilor *Scripturi* să fie lucrarea ta necontenită. Să ai *Psaltire* şi să înveţi *Psalmii*, ca, răsărind, soarele să vadă cartea în mîinile tale."[2]

„Sîrguieşte-te a citi întru dumnezeieştile *Scripturi* şi a stărui întru rugăciuni! Căci, de cîte ori vei vorbi printr-însele cu Dumnezeu, de atîtea ori se sfinţeşte trupul şi sufletul tău. Aceasta dar cunoscînd-o, fratele meu, sîrguieşte-te încă mai adeseori a citi întru dînsele!"[3]

Ce putere au Scripturile?

Răspunde Sfîntul Apostol Petru tot printr-o întrebare (*Ioan* 6:68): „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieţii celei veşnice." Iar Sfîntul Epifanie adaugă: „De nevoie este cîştigarea cărţilor creştineşti la cei ce pot să le dobîndească. Că şi numai vederea cărţilor ne face mai pregetători către păcat şi ne îndeamnă să ne ridicăm către dreptate. Mare întărire spre a nu păcătui este citirea *Scripturilor*."[4]

„«Dacă şarpele a muşcat fără să şuiere, nu este nici un folos celui ce-i descîntă.» (*Ecclesiast* 10:11) Zicerea că muşcătura şarpelui care tace este primejdioasă vrea să spună că – dacă un simţămînt sau un gînd diavolesc n-a fost dat pe faţă prin mărturisirea către un cîntăreţ, către un bărbat duhovnicesc adică, ce lecuieşte deîndată rana prin stihurile *Scripturii*, scoţînd din inimă veninul vătămător al şarpelui – atunci cel în primejdie nu va putea fi ajutat şi va muri."[5]

Au Scripturile *putere asupra patimilor trupeşti?*

„Pentru a dobîndi şi a rămîne stăpîn pe o desăvîrşită curăţie a trupului, nu-i de ajuns numai postul în sine, de nu-i va fi luat-o înainte căinţa inimii, o

---

[1] Sfîntul Petru Damaschin, *Cartea întîi*.
[2] Sfîntul Athanasie cel Mare, *Despre feciorie*.
[3] Sfîntul Efrem Sirul, *Pentru a doua venire a Domnului şi pentru citirea dumnezeieştilor Scripturi*.
[4] *Patericul egiptean*, colecţia alfabetică.
[5] Sfîntul Ioan Casian, *Convorbiri duhovniceşti*.

stăruitoare rugă împotriva duhului cel necurat şi o necurmată cugetare adîncită în *Scripturi.*"[1]

„Nu este nimic aşa de îndestulat spre surparea din suflet a năravurilor desfrînării şi a izgoni pomenirile ce se mişcă, şi se scoală în trup şi fac văpaie tulburătoare, precum a fi cufundat întru dorul învăţăturii şi a goni în urma adîncimii înţelegerilor dumnezeieştilor *Scripturi.*

Cînd gîndurile s-ar face deplin cufundate întru dulceaţa gonirii pe urma înţelepciunii celei înviestierite în cuvintele *Scripturii*, omul lasă lumea în spatele său, şi uită toate cele dintr-însa şi şterge din suflet toate pomenirile care lucrează chipurile întrupării lumii. De multe ori, nu-şi mai aminteşte nici chiar de trebuinţa gîndurilor celor din obicei care cercetează firea, şi însuşi sufletul petrece întru uimire prin întîmpinările cele noi care se ridică din marea tainelor *Scripturilor.*

Şi iarăşi – chiar dacă mintea ar înota pe faţa apelor, adică a mării dumnezeieştilor *Scripturi*, şi nu ar putea cufunda înţelegerile sale întru marea adîncime ca să priceapă toate comorile dintru adîncul ei – destul îi este ei cugetarea aceasta, prin puterea dorului ei, ca să-şi lege tare gîndurile printr-o gîndire a minunii şi ca să le împiedice a alerga către firea trupului, după cum a zis oarecare din purtătorii-de-Dumnezeu. Şi zice aceasta fiindcă inima este slabă şi nu poate suferi răutăţile care o întîmpină de la războaiele din afară şi de la cele din lăuntru. Şi ştiţi că gîndul cel trupesc este greu. Dacă inima nu va zăbovi întru învăţătură, nu poate răbda tulburarea năvălirii trupului."[2]

Au **Scripturile** *putere asupra patimilor sufleteşti?*

„Rugăciunea necurmată este arma cea mai puternică în drumul desăvîrşirii sufleteşti. Sfînta rugăciune este aceea care coboară asupra omului darul Duhului Sfînt. Taina rugăciunii – spune Nichita – nu se îndeplineşte în anumite ore hotărîte, căci toată vremea ce rămîne în afara acestora este timp pierdut. Rugăciunea trebuie făcută deci neîncetat. Din citirea *Sfintelor Scripturi* vine lumina înţelegerii, care, după aceea, se schimbă cu dumnezeiască schimbare. Trebuie a ne instrui în aşa fel ca mintea să ajungă a pluti oarecum în *Legea* Domnului, după călăuzirea căreia se cuvine a ne întocmi şi viaţa. Cînd omul îşi într-armează sufletul cu cuvîntul lui Dumnezeu, el se umple de acea înţelepciune care-l ajută să deosebească ce este bine şi ce este rău. Citirea să se facă în singurătate şi toată luarea aminte să fie adîncită în adevărurile *Sfintei Scripturi*, din care să primească într-însul acea căldură care porneşte izvorul

---

[1] Sfîntul Ioan Casian, *Despre duhul curviei.*
[2] Sfîntul Isaac Sirul, *Omilia întîi.*

lacrimilor, căci acestea încălzesc pe om în întregime şi-l umplu de daruri duhovniceşti care-i înviorează mintea şi inima mai mult decît orice cuvinte."[1]

Este nepotrivire în Scripturi?

„Socotind cel ce s-a luminat puţin toată citirea sau cîntarea *Psalmilor*, află cunoştinţă şi cuvîntare de Dumnezeu, şi pe fiecare *Scriptură* mărturisită de cealaltă *Scriptură*. Iar celui ce are mintea încă neluminată i se pare că dumnezeieştile *Scripturi* au împotriviri; ci nu este întru dumnezeieştile *Scripturi* aceasta! Să nu fie! [...] Iar [părutele nepotriviri sînt] lucrul necunoştinţei noastre, şi nu este dator cineva a prihăni *Scripturile*, ci cu toată puterea a le păzi precum se află, iar nu după voia lor."[2]

Pot Scripturile *să ne rătăcească?*

Doar dacă nu le citim cu smerenie, precum arată Sfinţii Bisericii:

„Şi îndelunga-răbdare a Domnului nostru socotiţi-o drept mîntuire, precum v-a scris şi iubitul nostru frate Pavel după înţelepciunea dată lui, cum vorbeşte despre acestea în toate epistolele sale, în care sînt unele lucruri cu anevoie de înţeles, pe care cei neştiutori şi neîntăriţi le răstălmăcesc, ca şi pe celelalte *Scripturi*, spre a lor pierzare" (*2 Petru* 3:15, 16).

„Aşadar, dacă vrei să ajungi la cunoştinţa cea adevărată a *Scripturilor*, grăbeşte-te să-ţi însuşeşti mai întîi umilinţa statornică a minţii, care te duce nu la cunoştinţa care trufeşte, ci la cea care te luminează prin trăirea dragostei de oameni. Nu este cu putinţă ca o minte necurată să dobîndească darul cunoştinţei duhovniceşti. Fereşte-te cu toată băgarea de seamă ca nu cumva, din rîvna cititului, să se nască nu lumina cunoştinţei, nici acea slavă veşnică ce se făgăduieşte prin luminarea dată de învăţătură, ci uneltele pieirii, datorită deşertăciunii şi trufiei."[3]

Cine tîlcuieşte Scripturile?

„Atunci [Hristos] le-a deschis mintea [Apostolilor] ca să înţeleagă *Scripturile*" (*Luca* 24:45).

„Nu cuteza să tîlcuieşti tu însuţi *Evanghelia* şi celelalte cărţi ale *Sfintei Scripturi*! – spune Sfîntul Ierarh Ignatie Briancianinov. *Scriptura* a fost întocmită de către sfinţii Prooroci şi Apostoli, întocmită nu după bunul plac, ci din insuflarea Sfîntului Duh: «Toată proorocia *Scripturii* nu se face cu a sa dezle-

---

[1] Sfîntul Serafim de Sarov, *Convorbire cu Motovilov.*
[2] Sfîntul Petru Damaschin, *Cartea întîi.*
[3] Sfîntul Ioan Casian, *Convorbiri duhovniceşti.*

gare. Pentru că niciodată nu s-a făcut proorocie prin voia oamenilor, ci oamenii cei sfinţi ai lui Dumnezeu au grăit purtîndu-se de Duhul Sfînt» (*2 Petru* 1:19-21). Aşadar, cum să nu fie o nebunie tîlcuirea ei după bunul plac? Sfîntul Duh, Care a grăit prin Prooroci şi Apostoli cuvîntul lui Dumnezeu, l-a tîlcuit prin Sfinţii Părinţi. Atît cuvîntul lui Dumnezeu, cît şi tîlcuirea lui sînt dar al Sfîntului Duh. Numai această tîlcuire o primeşte Sfînta Biserică Ortodoxă! Numai această tîlcuire o primesc adevăraţii ei fii! Cel care tîlcuieşte după bunul plac *Evanghelia* şi întreaga *Scriptură* leapădă prin aceasta tîlcuirea ei de către Sfinţii Părinţi, de către Sfîntul Duh. Cel care leapădă tîlcuirea *Scripturii* de către Sfîntul Duh leapădă, fără nici o îndoială, însăşi *Sfînta Scriptură*."

Lucrul fiind atît de însemnat, Sfintele Soboare ale Bisericii au statornicit un *Canon* osebit în această privinţă: „Se cuvine ca în toate zilele, iar mai cu deosebire în Duminici, proiestoşii bisericilor să-i înveţe pe toţi clericii şi pe norod cuvintele bunei-credinţe, culegînd din dumnezeiasca *Scriptură* înţelesurile şi judecăţile adevărului. Şi să nu calce hotarele cele acum puse sau predania Părinţilor purtători de Dumnezeu. Ci, şi cuvînt scripturistic de s-ar porni, pe acesta să nu-l tîlcuiască altfel decît cum au aşezat luminătorii şi învăţătorii Bisericii prin cărţile lor. Şi mai mult întru acestea să sporească, decît alcătuind cuvinte ale lor, ca nu cîndva, poate, nefiind îndestulaţi la aceasta, să cadă din cuviinţă. Căci, prin învăţătura mai-înainte zişilor Părinţi învăţîndu-se, noroadele cele alese şi bune şi cele nefolositoare şi vrednice de lepădat îşi vor îndrepta viaţa spre mai bine şi nu vor fi vînate de patima necunoştinţei; ci, luînd aminte la învăţătură, se vor ascuţi spre a nu pătimi rău şi, de frica muncilor celor ce se gătesc, îşi vor lucra mîntuirea."[1]

Şi, urmînd celor zise mai sus, acelaşi Sfînt Ignatie adaugă: „Însuşeşte-ţi gîndirea şi duhul Sfinţilor Părinţi prin citirea scrierilor lor. Sfinţii Părinţi au atins ţelul: mîntuirea. Şi tu vei atinge acest ţel prin mersul firesc al lucrurilor. Fiind într-un cuget şi într-un suflet cu Sfinţii Părinţi, te vei mîntui. Cerul i-a primit pe Sfinţii Părinţii în fericitele sale sînuri. Prin acest fapt, el a dat mărturie că gîndurile, simţirile şi faptele Sfinţilor Părinţi îi sînt plăcute. Sfinţii Părinţi şi-au zugrăvit gîndurile, inima şi lucrarea în scrierile lor. Asta înseamnă că scrierile Părinţilor sînt călăuză nerătăcită către Cer, mărturisită de Cerul însuşi.

Toate scrierile Sfinţilor Părinţi sînt alcătuite sub insuflarea sau înrîurirea Sfîntului Duh. Minunată este împreună-glăsuirea lor, minunată este ungerea lor de sus! Cel care se călăuzeşte după ele are drept călăuză, fără îndoială, Duhul Sfînt.

Toate apele pămîntului se revarsă în ocean şi poate că oceanul este izvorul tuturor apelor pămîntului. Toate scrierile Părinţilor se reunesc în *Evanghelie*,

[1] Canonul al 19-lea al celui de al 6-lea Sfînt Sinod a toată lumea.

toate amintesc de ea, ca să ne învețe a împlini întocmai poruncile Domnului nostru Iisus Hristos; izvorul şi sfîrşitul lor, al tuturor, e *Sfînta Evanghelie*. Sfinții Părinți ne învață cum să ne apropiem de *Evanghelie*, cum s-o citim, cum să o înțelegem aşa cum trebuie, ce ajută şi ce împiedică înțelegerea ei şi, ca atare, la început, citeşte mai mult scrierile *Sfinților Părinți*; iar după ce acestea te vor învăța cum să citeşti *Evanghelia*, citeşte cu precădere *Evanghelia*.

Să nu socoți că-ți e de ajuns numai citirea *Evangheliei*, fără citirea Sfinților Părinți! Acesta e un gînd trufaş, primejdios. Mai bine să te aducă la *Evanghelie* Sfinții Părinți ca pe un fiu iubit, ce a fost pregătit pentru aceasta prin scrierile lor. Mulți, toți care i-au lepădat nebuneşte şi cu trufie pe Sfinții Părinți, care s-au apropiat nemijlocit, cu îndrăzneală oarbă, cu minte şi inimă necurate de *Evanghelie*, au căzut în rătăcire pierzătoare. Pe aceştia, i-a lepădat *Evanghelia*; ea îi îngăduie la sine numai pe cei smeriți.

Citirea cărților Părinților e maica şi împărăteasa tuturor virtuților. Din citirea cărților Părinților deprindem adevărata înțelegere a *Sfintei Scripturi*, credința dreaptă, viețuirea după îndreptarul poruncilor evanghelice, adînca cinstire pe care se cuvine să o avem față de ele: într-un cuvînt, mîntuirea şi desăvîrşirea creştină.

După ce povățuitorii duhovniceşti s-au împuținat, citirea scrierilor Părinților a devenit călăuza de căpetenie pentru cei ce doresc să se mîntuiască şi chiar să atingă desăvîrşirea creştină.

Pe Sfinții Părinți trebuie să-i citim cu rîvnă, cu luare-aminte şi în chip statornic. Vrăjmaşul nostru nevăzut, care urăşte glasul adeverinței (*Pilde* 11:15), urăşte acest glas mai ales cînd el vine din partea Sfinților Părinți. Acest glas dă în vileag meşteşugurile vrăjmaşului nostru, viclenia lui, descoperă cursele lui, felul în care lucrează el; drept aceea, vrăjmaşul se înarmează împotriva citirii Sfinților Părinți prin felurite cugetări trufaşe şi hulitoare, se străduieşte să-l arunce pe nevoitor în vîrtejul grijilor deşarte, ca să-l abată de la citirea cea mîntuitoare, îl luptă prin trîndăvie, plictiseală, uitare. Din acest război împotriva citirii Sfinților Părinți trebuie să ne dăm seama cît de mîntuitoare armă este ea pentru noi şi cît o urăşte vrăjmaşul."[1]

*

După toate cele zise mai sus, e lesne de înțeles cîtă însemnătate are *Tîlcuirea epistolelor Sfîntului Apostol Pavel*, ținînd seama că întru acestea se descoperă întreaga taină a întrupării lui Hristos-Dumnezeu, taina *evangheliei* Sale (a bunei Sale vestiri). Aceasta a şi fost pricina pentru care ne-am încumetat să diortosim (să îndreptăm) tălmăcirea cărții Sfîntului Teofilact şi a Sfîntului Ni-

---

[1] Sfîntul Ignatie Briancianinov, *Experiențe ascetice*, vol. I, Editura Sophia.

codim, urmînd singura ediție tipărită la noi, în 1904, după manuscrisul lui Veniamin Costache.[1]

Trebuie spus că, în acea formă, cartea era de necitit, atît datorită tălmăcirii, pe care Mitropolitul Veniamin nu a mai apucat să o revizuiască, dar şi primului editor şi tipografului, care au adăugat şi ei o seamă de greşeli, pentru a căror desluşire a trebuit de multe ori să mergem la originalul grecesc. Acesta fiind materialul, ne-am străduit totuşi să nu facem o altă tălmăcire, ci doar să refacem punctuația, topica şi sintaxa, care nu aveau de cele mai multe ori nici o noimă. Cu toate acestea, o schimbare tot am făcut: am suprimat cîteva note ale Cuviosului Nicodim, şi anume acelea în care îi cita pe filosofii păgîni (Platon şi Aristotel), pe eretici (Orighen, Didim cel Orb), şi pe oarecari Fericiți Apuseni (Augustin, Ieronim, Prosper). Făcînd aceasta, am cumpănit bine şi folosul, şi paguba. Folosul e că nu facem publicitate mincinoasei „filosofii" păgîneşti, ereticilor şi unor autori cărora – orice s-ar spune – le lipseşte duhul ortodox. În ce priveşte paguba, putem spune că nu este de fel, căci cei pe care i-am pomenit nu îmbogățeau cu nimic tîlcuirile marilor sfinți şi învățători antologați în josul paginii (să ținem seama că notele Cuviosului Nicodim ocupă mai mult de două treimi din volumul cărții). Cu alte cuvinte, nimic nu mai poate fi adăugat după cele spuse de insuflații de Dumnezeu Dionisie Areopagitul, Maxim Mărturisitorul, Ioan Gură de Aur, Vasilie cel Mare, Grigorie Teologul, Grigorie al Nyssei, Teodorit al Chirului, Fotie, ori Ambrozie al Mediolanului. Totuşi, poate că mă va întreba cineva: Atunci de ce Cuviosul a ținut să-i cuprindă şi pe aceşti păgîni, eretici şi apuseni lipsiți de duh ortodox? La aceasta răspundem că Sfîntul Nicodim a vrut (ca de obicei) să alcătuiască o lucrare atot-cuprinzătoare, din care să nu lipsească nimeni care a vorbit, fie şi pe departe, de cele tîlcuite de către Sfîntul Teofilact. Făcînd aceasta, Cuviosul ştia că nu e nici o primejdie de sminteală, fiindcă, la acea vreme, Grecul cititor al unei asemenea cărți avea cunoştințele trebuincioase care să-l apere de înşelare.

Ajunşi aici, ce ar mai fi de spus? Pentru cine nu ştie, vom zice că autorul originar al tîlcuirii epistolelor Apostolului Pavel este Fericitul şi Sfințitul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, cu scaunul la Ohrida, care a trăit în veacul

---

[1] Titlul cărții era aşa: *TRIMITERILE CELE PATRUSPRĂZECE ALE SLĂVITULUI ŞI PREA LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL, TÎLCUITE ELINEŞTE DE FERICITUL TEOFILACT, ARHIEPISCOPUL BULGARIEI, tălmăcite în limba cea obişnuită acum grecească şi împodobite cu felurite însemnări de NICODIM AGHIORITUL TRADUSE ÎN LIMBA ROMÂNĂ DE VENIAMIN COSTACHE, MITROPOLITUL MOLDOVEI ŞI SUCEVEI tipărite în zilele Majestății Sale iubitorului de Christos CAROL I, REGELE ROMÂNIEI, BUCUREŞTI, TIPO7GRAFIA CĂRȚILOR BISERICEŞTI, 1904.*

XI. În afara acestei lucrări, a scris tîlcuiri la *Evanghelii* (vezi-le pe acelea tipărite la editura Sophia), la *Faptele Apostolilor* şi la *Epistolele sobornicești.*

De ce a ales Sfîntul Nicodim tîlcuirea Fericitului Teofilact? Pricina este aceea pe care Duhul Sfînt i-a insuflat-o şi Sfîntului Ignatie Briancianinov, care zice: „Datoria cea dintîi pentru un începător este de a cerceta *Evangheliile* şi întreg *Noul Testament* (întreg Noul Testament, de altfel, poate fi numit *evanghelie*, pentru că nu cuprinde altceva decît învăţătura evanghelică). Pentru început va cerceta poruncile Domnului din *Evangheliile* lui Matei şi Luca. Cercetarea şi punerea în lucrare a acestor două *Evanghelii* vor face mult mai uşor de înţeles alte scrieri ale *Noului Testament*. La citirea *Evangheliilor* mai trebuie adăugată citirea tîlcuirii pe care le-o face Fericitul Teofilact al Bulgariei. Citirea acestei *Tîlcuiri* este de netrecut; ea îngăduie dreapta înţelegere a *Evangheliei*, şi ca urmare punerea ei în practică. [...] Lăsîndu-ne călăuziţi în înţelegerea *Evangheliei* de lămuririle acestui Sfînt Părinte ale cărui *Tîlcuiri* sînt primite şi folosite de Biserică, noi vom rămîne credincioşi predaniei bisericeşti."[1]

Dar, cum s-a înţeles deja din titlu şi din cele spuse mai înainte, cartea nu este însă doar a Sfinţitului Teofilact, ci şi a Cuviosului Nicodim Aghioritul (1748-1809), autor a 27 de scrieri, bine-cunoscut nouă din tălmăcirile ultimilor ani ale unor cărţi de mare folos, precum: *Dulce sfătuire*, *Nevoinţe duhovniceşti*, *Hristoitia*, *Paza celor cinci simţuri*, *Apantisma*. Acesta nu doar că a tălmăcit cartea din elina veche în cea nouă, dar a întregit-o cu tîlcuiri din Sfinţii Părinţi de care vorbeam, cu citate din *Sfînta Scriptură* şi cu însemnări filologice. Astfel Cuviosul a izbutit să alcătuiască o lucrare uimitoare, pe care o putem numi pe drept cuvînt nepreţuită vistierie de bunătăţi duhovniceşti. A fost tipărită la Veneţia, în 1819.

Cu ajutorul lui Dumnezeu vom da tiparului şi celelalte 13 tîlcuiri ale Sfinţilor Teofilact şi Nicodim la epistolele Sfîntului Pavel, la care lucrăm în aceste zile.

La prăznuirea Fericitului Teofilact al Ohridei, 2004
Florin Stuparu şi monahul Filotheu Bălan

---

[1] Sfîntul Ignatie Briancianinov, *Fărîmiturile ospăţului*, Alba Iulia.

Pricina epistolei către Romani[36], după dumnezeiescul Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie[37]

Deasa citire a dumnezeieştilor *Scripturi* aduce pe om la cunoştinţa lor, căci nemincinos este Domnul, Care a zis: „Căutaţi, şi veţi afla! Bateţi, şi se va deschide vouă!" (*Matei* 7:7). Deci, dacă le vom citi adeseori şi cu sîrguinţă, şi noi vom afla tainele epistolelor Fericitului Pavel, fiindcă Pavel i-a întrecut pe toţi Apostolii întru cuvîntul învăţăturii. Şi după cuviinţă i-a covîrşit, pentru că el a ostenit mai mult decît toţi la propovăduirea evangheliei[38], de aceea a şi luat mai cu îmbelşugare darul Preasfîntului Duh. Iar covîrşirea învăţăturii acestui Apostol se arată nu numai din epistolele sale, ci şi din *Faptele Apostolilor*: atunci cînd l-a îndreptat pe slăbănog, noroadele din Listra şi din Dervi, cetăţile Licaoniei, văzînd minunea, „în limba licaonă, (...) au numit pe Varnava: «Zeus», iar pe Pavel: «Hermes», fiindcă acesta era purtătorul cuvîntului" (*Faptele Apostolilor* 14:12), căci Hermes[39] se socotea de Elini a fi dumnezeul bunei-limbuţii.

Epistola către Romani e cea dintîi a Apostolului Pavel nu pentru că a fost scrisă cea dintîi, de vreme ce mai înainte de ea le-a scris pe cele două către Corinteni, iar înainte de acestea pe cele două către Tesaloniceni. Căci, scriind a doua oară către Corinteni, despre milostenia ce se trimitea la Ierusalim, zicea: „Ştiu osîrdia voastră, cu care pentru voi mă laud către Machidoneni" (*2 Corinteni*, 9:2), adică Tesaloniceni. Dar şi *Epistola către Galateni* este mai înainte decît aceasta către Romani.[40] Deci, pentru ce e rînduită întîi aceasta?

---

[36] Aceasta s-a scris – după Meletie – în anul 24 ori 27 după înălţarea Domnului (*Istoria Bisericii,* tom I, foaia 41). (n. aut.)

[37] Episcop de Trica, pe la anul 990. (n. m.)

[38] Nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei* (cum se va arăta în amănunt ceva mai la vale), ci de buna vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (n. m.)

[39] Hermes cel bun de gură, solul zeilor. (n. m.)

[40] Bagă de seamă că – după înţeleptul Teodorit – cea dintîi epistolă, după vremea în care le-a scris Pavel, este întîia către Tesaloniceni. Iar aceasta către Romani este a şaptea, după

Pentru că, în dumnezeiasca *Scriptură*, rînduiala după vreme nu se păzeşte cu scumpătate. De pildă, cei doisprezece Prooroci – deşi nu îşi urmează, ci sînt foarte departe unul de altul după vremi – cu toate acestea, în *Scriptura cea veche*, se află următori unul altuia după rînduiala cărţilor lor.

Pavel scrie Romanilor întîi pentru că avea datoria de a fi slujitor lui Hristos şi a propovădui evanghelia [buna vestire, cum ziceam, n. m.] şi în scris, şi al doilea pentru că Roma şi cei ce locuiau într-însa era cap al lumii, iar cel ce este de folos capului este de folos şi trupului. Pavel trimite însă cartea[41] aceasta mai înainte de a-i vedea pe Romani, ci auzind numai de dînşii şi dorind să-i vadă. Şi scrie într-însa că „neamurile"[42] au fost chemate de Dumnezeu la credinţă; că tăierea împrejur a fost pînă la oarecare vreme, dar acum a încetat; că, prin Iisus Hristos, a fost dezlegat păcatul lui Adam şi a trecut umbra *Legii*. Şi, ca să arate că Dumnezeu a chemat toate neamurile, îi mustră pe Elini[43], fiindcă Dumnezeu, prin făpturile lumii, a arătat lor a Sa cunoştinţă şi puterea Sa cea pururea vecuitoare[44], iar ei nu au voit a-L cunoaşte pe Dumnezeu din făpturile Lui, ci chiar pe acelea le-au făcut dumnezei. Aşadar, ei nu au păzit legea cea firească, înfiinţată întru toţi oamenii, din care pricină şi erau sub păcat. Mustră însă şi pe Evrei, pentru că nu au păzit legea scrisă şi, prin călcarea *Legii*, Îl necinsteau pe Dumnezeu. Astfel, mustră amîndouă neamurile – şi pe Elini, şi pe Evrei – ca pe nişte păcătoşi şi fără de lege, dovedind prin urmare că toţi erau supuşi osîndirii şi muncii, şi de aceea aveau trebuinţă de Mîntuitorul şi Izbăvitorul Iisus Hristos, ca să le ierte păcatele şi să-i slobozească de osîndă.

Şi, din acestea, încheie spunînd că darul şi chemarea lui Iisus Hristos s-au făcut deopotrivă şi Iudeilor, şi Elinilor, adică „neamurilor"; şi că, de vreme ce au fost chemate „neamurile", tăierea împrejur şi umbra *Legii* au trebuit să înceteze. Pentru că nici Avraam nu s-a îndreptat după ce s-a tăiat împrejur, ci mai înainte de a se tăia împrejur; şi, din „Avram", s-a numit „Avraam", adică „tată al multor neamuri", pentru credinţa ce a arătat mai înainte de tăierea îm-

---

cele două către Tesaloniceni, după cele către Corinteni, după cea dintîi către Timotei şi după cea către Tit. Aceasta către Romani este înaintea celei către Galateni, a celei către Filipeni, a celei către Filimon, a celei către Efeseni, a celei către Coloseni, a celei către Evrei şi a celei de-a doua către Timotei, cea mai de pe urmă decît toate (în *Proteoria*, adică înainte-cercetarea epistolelor lui Pavel). (n. aut.)

[41] carte = scrisoare (n. m.)

[42] *Sfînta Scriptură* numeşte „neamuri" toate noroadele lumii care nu primiseră cuvîntul adevărului, spre deosebire de Israil, *norodul ales* al lui Dumnezeu. (n. m.)

[43] Prin „Elini" se înţeleg aici toţi păgînii din împărăţia romană, moştenitoare a aceleia elenistice întemeiată de Alexandru Machidon, care cuprindea aproape întreaga lume. (n. m.)

[44] vecuitor = existent (n. m.)

prejur. Şi arată că, după ce s-a îndreptat, Patriarhul a luat tăierea împrejur pentru ca aceasta să fie semn la cei născuţi dintr-însul după trup, pînă ce se vor naşte neamurile care vor trăi după credinţa lui (pe care a avut-o înainte de tăierea împrejur), ele fiind acei „fii" pentru care s-a şi numit „Avraam". Şi aşa, atunci trebuia să înceteze semnul tăierii împrejur; pentru că, fireşte, cînd se înfăţişează lucrurile ce se însemnează, atunci negreşit încetează semnele lor ce se făceau mai înainte de ele. Iar dacă Evreii silesc „neamurile" a se tăia împrejur, să înceteze şi de a mai numi numele lui Avraam, ci să-l numească pe el numai „Avram"! Căci, de vreme ce Dumnezeu l-a numit „Avraam" pentru că urma a se face „tată al multor neamuri", atunci „neamurile" sînt fiii lui şi nu trebuie a se tăia împrejur; şi nici Evreii, fiii lui după trup, nu se cuvine a se mai tăia împrejur, pentru ca să se facă adevărat numele lui Avraam, al tatălui „neamurilor", de vreme ce nu mai are nimeni trebuinţă de tăierea împrejur şi nici de restul umbrei *Legii*, fiind de ajuns doar credinţa lui Avraam.

Şi mai arată că nu s-ar fi făcut izbăvire şi dar Iudeilor şi „neamurilor", dacă nu s-ar fi dezlegat mai înainte vechiul păcat al lui Adam, care era semănat întru toţi oamenii. Şi acesta nu se putea dezlega prin altcineva, fără numai prin Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Iar Fiul lui Dumnezeu nu putea dezlega acest păcat altfel, fără numai purtînd trup şi făcîndu-Se om, pătimind şi murind pentru toţi oamenii, şi astfel, prin moartea Sa, slobozindu-i pe toţi de păcat şi de moarte. Şi, precum printr-un singur om, Adam, au intrat în lume păcatul şi moartea, tot aşa şi printr-un alt singur om, Iisus Hristos, s-au dat darul şi viaţa.

TÎLCUIRE LA *EPISTOLA CĂTRE ROMANI*

CAPITOLUL I

1 Pavel,

Nici Moisi, nici mulți alții după Moisi, nici dumnezeieștii Evangheliști nu și-au scris numele la începutul scrierilor lor, iar acest fericit Apostol scrie mai întîi numele său în toate epistolele. Pentru ce face aceasta? Din două pricini. Întîi, pentru că cei amintiți scriau oamenilor aflați de față sau celor ce erau aproape, iar el își trimitea scrisorile unora ce se aflau departe; așadar, cu drept cuvînt punea numele său la început. Și, al doilea, pentru că păzea legea și rînduiala alcătuirii epistolelor, întru care se obișnuiește a se scrie la început numele trimițătorului.[45] La *Epistola către Evrei* însă, Pavel nu scrie înainte numele său, fiindcă aceia îl vrăjmășeau. Pentru aceasta, ca să nu se tulbure îndată, auzind de el, și să nu primească epistola, înadins și-a ascuns numele la început. (Vezi la pricina epistolei aceleia.)

Dar pentru care pricină, din „Saul", s-a numit „Pavel"? Pentru ca să nu se arate mai înjosit cu aceasta decît Petru, căpetenia Apostolilor, care, din „Simon", s-a numit „Kifa", „ce se tîlcuiește «Petru»" (*Ioan* 1:43); și decît Iacov și Ioan, fiii lui Zevedeu, care apoi s-au numit „fii ai tunetului" (*Marcu* 3:17).

rob

Multe sînt chipurile slujirii. Astfel, cineva este rob al lui Dumnezeu din facere și din zidire, pentru că toate făpturile sînt ale lui Dumnezeu: „Toate –

---

[45] Că așa obișnuiau cei vechi a scrie în epistolele lor – după Fotie [Patriarh al Constantinopolei, veacul al IX-lea, n. m.]: „Claudius Lysias, prea-puternicului procurator Felix, salutare!" (*Faptele Apostolilor* 23:26); „Filip, lui Aristotel, fii sănătos!"; „Alexandru, lui Aristotel, să se bucure!" Ori – după același Fotie – Pavel pune înainte numele său fiindcă nu voia nici gura a deschide, nici condeiul a-l mișca, fără a pomeni facerea de bine dobîndită de la Domnul, dintru a Căruia milă avea numele „Pavel". (n. aut.)

zice – sînt roabe ale Tale" (*Psalm 118*:91). Altcineva este rob al lui Dumnezeu din credință, pentru care același Pavel a zis: „(...) v-ați supus (adică ați slujit[46]) din toată inima dreptarului învățăturii căreia ați fost încredințați" (*Romani* 6:17). Este cineva rob al lui Dumnezeu și din chipul viețuirii, după care Moisi se zice „slugă a Domnului", adică rob[47]. Iar Pavel era rob al lui Hristos[48] în toate chipurile acestea.

al lui Iisus Hristos,

Aici, Pavel pune înainte numirile iconomiei [lucrării proniei, n. m.] Domnului, suindu-se de la cele de jos la cele de sus. Căci Domnul, după întrupare, S-a numit „Iisus" și „Hristos" fiindcă S-a uns nu cu untdelemn simțit, ci cu Sfîntul Duh, Care cu adevărat este mai desăvîrșit decît untul de lemn.[49] Iar cum că este și ungere care se face fără untdelemn, numai cu Sfîntul Duh, ascultă-l zicînd pe cîntătorul de Psalmi: „Nu vă atingeți de unșii Mei!" (*Psalm 104*:5) – cuvîntul acesta fiind despre unșii cei mai dinainte de *Lege*, adică despre Avraam, Isaac și Iacov, cînd nici numele untului de lemn pentru ungere nu era.

---

[46] Pavel tîlcuiește ascultarea ca robie și în altă parte, zicînd: „Au nu știți că celuia ce vă dați robi spre ascultare, robi sînteți celui căruia vă supuneți?" (*Romani* 6:16). (n. aut.)

[47] În *Ieșire*, Moisi se numește „slujitor al Domnului" (*Ieșirea* 4:10), iar Iisus al lui Navi era „slujitorul său" (*Ieșirea* 33:11). În cartea lui Iisus Navi, aceiași se numesc „robi ai Domnului": „Moisi – zice – robul Domnului", și „Iisus, fiul lui Navi, robul Domnului" (*Iisus Navi* 14:7; 22:5 și 24:29). (n. aut.)

[48] După Icumenie, Pavel scrie la începutul acestei epistole numirea de „slugă" – iar nu de „apostol", precum obișnuiește a face în celelalte epistole – ca să aducă pe Romani la temerea și evlavia lui Iisus Hristos. Pentru că ei erau așa de mîndri, încît hotărau drept dumnezei pe cei ce îi voiau. Astfel – precum zice Evsevie (cartea a II-a, capitolul 2) – ighemonul Iudeii a scris kesarului Tiberiu că Iisus Hristos Se propovăduiește Dumnezeu, ca Unul ce face minuni, iar kesarul și senatul nu au primit numele acesta, dar nu pentru că El ar fi fost nevrednic a Se numi Dumnezeu, ci fiindcă luase numirea fără socotința lor! Aceasta a fost însă o iconomie dumnezeiască, pentru ca să nu se arate că Iisus Hristos a fost numit Dumnezeu cu hotărîre și alegere omenească.

Iar Hrisostom, tîlcuind acestea împreună cu Teofilact (mai ales Teofilact luînd acestea de la Hrisostom), zice: „Deci, de vreme ce Pavel era rob după toate chipurile robiei, el pune aceasta în loc de o prea-mare dregătorie, zicînd: «rob al lui Iisus Hristos»." (n. aut.)

[49] [...] Ci ungerea aceasta se numește și „hristos", cu numirea Celui ce, după trup, S-a uns de Duhul – cum zice marele Vasilie: „Fiindcă toată lucrarea Fiului se arată prin Duhul, «Domn» Se numește Duhul, cu numele Domnului, și «uns» («hristos») cu numele lui Hristos" (*Cuvînt despre botez*). Aceasta însă o ia din acea zicere apostolească: „Cine nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui", adăugînd: „Iar de este Hristos întru noi...", în loc de a zice: „Iar de este Duhul întru noi... " (la fel).

Însă, după Teologul Grigorie, „Hristos" S-a numit pentru firea Sa dumnezeiască, căci „pentru aceasta are loc ungerea omenirii" (*Cuvîntul al doilea despre Fiul*). (n. aut.)

chemat de El

Iar această vorbă, „chemat", e semn al smeritei cugetări, Pavel aratînd astfel că el nu L-a căutat şi nici nu L-a aflat pe Hristos de sine-şi, ci a venit la Hristos fiind căutat şi chemat de El. Pentru că Domnul l-a chemat pe dînsul din cer, prin vederea aceea mai strălucită decît soarele, precum istorisesc *Faptele Apostolilor* în capitolul 9.[50]

apostol,

Pavel a adus această numire spre osebirea de alţii, fiindcă toţi credincioşii se numesc „chemaţi", însă doar pînă ce vor crede. Iar eu – zice – am luat şi numirea de „apostol" [trimis, n. m.], pe care a luat-o şi Hristos, trimis fiind de Tatăl[51]. Că a zis Domnul către Pavel: „Mergi, că Eu te voi trimite departe, la «neamuri»" (*Fapte* 22:21).

osebit spre evanghelia lui Dumnezeu,

Adică: „ales spre slujba evangheliei". Pavel a fost osebit spre evanghelie încă şi după alt cuvînt, fiind adică *înainte-hotărît*, precum zice Dumnezeu şi către Ieremia: „Mai înainte de a te scoate pe tine din pîntece, te-am sfinţit" (*Ieremia* 1:5), adică: „te-am rînduit spre proorocie". Şi Pavel zice pentru sine-şi: „(...) cînd a binevoit Dumnezeu, Cel ce m-a ales din pîntecele maicii mele" (*Galateni* 1:15).[52] Şi nu în deşert zice Pavel: Sînt chemat şi osebit spre evanghelie – ci, scriind Romanilor celor mîndri, prin cuvintele acestea se arată vrednic de crezare, ca un ales de Dumnezeu.

---

[50] Coresi [Gheorghe Coresi, teolog, filosof şi doctor din veacul al XVI-lea, n.m.], ştiind limba evreiască, zice că şi „Saul", numele cu care Domnul a chemat pe Pavel din cer, va să spună „chemat". Iar Sfîntul Maxim zice că „Saul" se tîlcuieşte „ascultare a lui Dumnezeu" (capitolul 54 al sutei a doua din cuvintele teologice). (n. aut.)

[51] După Grigorie Teologul, „Hristos a fost trimis, e adevărat, dar ca om. (...) Iar dacă a fost trimis şi ca Dumnezeu, ce dacă? Bună-voinţa Tatălui – la Care Hristos aduce din nou pe cele ale Lui [omenirea căzută, n. m.], pe Care Îl cinsteşte ca pe un început fără de început, ca să nu pară că este potrivnic lui Dumnezeu – socoteşte-o a fi trimitere" (*Cuvînt la Naştere*). Şi Pavel zice despre Hristos: „Socotiţi pe Apostolul şi Arhiereul mărturisirii noastre, adică pe Trimisul" (*Evrei* 3:1). (n. aut.)

[52] Şi *Faptele Apostolilor* zic să Sfîntul Duh a osebit pe Pavel spre evanghelie (adică spre bunavestire): „Şi, slujind ei Domnului şi postind – zice – a zis Duhul cel Sfînt: Osebiţi-Mi Mie pe Varnava şi pe Saul pentru lucrul la care i-am chemat!" (*Fapte* 13:2). (n. aut.)

Propovăduirea Apostolilor[53] se numeşte „evanghelie (bunăvestire) a lui Dumnezeu", nu numai pentru trecutele bunătăţi dăruite nouă, ci şi pentru cele viitoare pe care ni le făgăduieşte. Cu numirea pricinuitoare de bucurie a „evangheliei", Apostolul mîngîie îndată pe auzitori, fiindcă aceasta nu cuprinde vestiri întristătoare, ci vestiri de nenumărate bunătăţi. Iar evanghelia aceasta este „a lui Dumnezeu", adică a Tatălui, fiindcă de Tatăl s-a dăruit şi pe Însuşi Tatăl Îl arată oamenilor. Fiindcă, deşi Tatăl era cunoscut şi arătat în *Scriptura Veche*, El era cunoscut numai Iudeilor, şi nici lor ca un Tată avînd Fiu, ci numai ca Dumnezeu şi făcător al lumii; abia prin evanghelie S-a arătat la toată lumea că e Tată şi că are Fiu.

2 pe care mai-nainte a făgăduit-o prin Proorocii Săi,

Fiindcă şi Elinii huleau propovăduirea evangheliei, zicînd că ar fi fost nouă, Pavel arată cu aceste cuvinte că era mai veche şi decît Elinii înşişi şi se preînchipuia Proorocilor. Şi chiar numele bunei-vestiri se află la Proorocul David – care zice: „Domnul va da grai celor ce binevestesc cu putere multă" (*Psalm 67*:12) – şi la Isaia: „Cît sînt de frumoase picioarele celor ce binevestesc pacea!" (*Isaia* 52:7).[54]

întru Sfintele Scripturi

Căci Proorocii nu numai că spuneau cele ale bunei-vestiri, dar le şi scriau, iar cu fapta închipuiau cele zise: precum Avraam, prin Isaac, a preînchipuit

---

[53] Adică buna-vestire a lui Dumnezeu, care – după Sfîntul Maxim – „este solie a lui Dumnezeu şi mîngîiere către oameni, prin Fiul ce S-a întrupat şi Care dă ca plată celor ce se supun Lui dumnezeirea cea nezidită a împăcării cu Tatăl. Iar «dumnezeire nezidită» numesc strălucirea cea după enipostatic chip, care nu are zidire, ci arătare neînţeleasă întru cei vrednici."

Despre „evanghelie", vezi la capitolul 14 al epistolei acesteia către Romani, ca să te încredinţezi că Pavel nu numeşte aici „evanghelie" o carte a *Evangheliei* osebită de cele patru, precum au zis unii, minţind. Şi ia aminte că – după Teodorit – Pavel zice aici că evanghelia (adică bunavestire) e a lui Dumnezeu Tatăl, iar după puţine o numeşte „a Fiului", zicînd: „Martor îmi este Dumnezeu, Căruia slujesc cu Duhul întru evanghelia Fiului Său" (capitolul 1, stih 9). Se arată că Pavel pune aceleaşi lucruri uneori în seama Tatălui, iar alteori în aceea a Fiului, pentru că, după dumnezeire, Tatăl şi Fiul sînt de o fiinţă şi de o cinste. (n. aut.)

[54] În altă parte, David zice: „Binevestiţi din zi în zi mîntuirea Dumnezeului nostru!" (*Psalm 95*). Şi Isaia: „În munte înalt suie-te, cel ce binevesteşti Sionului! Înalţă glasul tău, cel ce binevesteşti Ierusalimului!" (*Isaia* 40:9); „(...) mîntuirea Domnului binevestind-o" (60:1); „(...) a binevesti săracilor m-a trimis" (61:1). Ci şi Ioil zice: „În muntele Sionului şi în Ierusalim va fi cel mîntuit, precum a zis Domnul, şi cei ce binevestesc pe care i-a chemat Domnul" (2:32). (n. aut.)

Patima lui Hristos; iar Moisi mai-nainte a însemnat Crucea lui Hristos prin înălțarea șarpelui de aramă, și prin întinderea mîinilor sale (cînd a bătut pe Amalic) și prin junghierea mielului. Căci, cînd voiește să facă lucruri mari, Dumnezeu le propovăduiește mai-nainte cu mulți ani. Și – măcar că Domnul zice: „Mulți Prooroci au dorit să vadă cele ce vedeți, și nu le-au văzut!" (*Matei* 13:16) – El arată că nu au văzut trupul Domnului și Patimile Lui cu ochii cei simțiți, dar fără a spune că nu le-ar fi văzut cu ochii cei gînditori și proorocești.

3 *despre Fiul Său, Cel ce S-a născut din sămînța lui David după trup,*

Aici, Pavel descoperă arătat amîndouă nașterile lui Hristos. Căci – zicînd: „despre Fiul Său", adică al lui Dumnezeu – a arătat nașterea cea de sus și dumnezeiască; iar adăugînd: „din sămînța lui David", a arătat nașterea cea de jos și omenească. Apoi, mai adăugînd și că „după trup", a arătat că El are naștere și după Duh, adică după dumnezeire, „că – zice – duh este Dumnezeu" (*Ioan* 4:24).[55] Deci bunăvestirea aceasta nu învață despre vreun om gol[56], ci despre Fiul lui Dumnezeu; și iarăși, nu despre Dumnezeu gol, ci despre Cel ce S-a născut după trup din sămînța lui David. Fiindcă același Hristos este amîndouă: și Fiu al lui Dumnezeu, și fiu al lui David. Să se rușineze dar Nestorie[57] care Îl numește pe Hristos doar om!

Însă Pavel, asemenea dumnezeieștilor Evangheliști, arată aici nașterea lui Hristos după trup, ca prin aceasta să-i povățuiască pe auzitori la nașterea cea de sus și dumnezeiască, pentru că Însuși Domnul S-a arătat mai întîi ca om, și apoi S-a cunoscut ca Dumnezeu.

4 *Celui hotărît Fiu al lui Dumnezeu întru putere, după Duhul sfințeniei, prin învierea Lui din morți, Iisus Hristos, Domnul nostru,*

Mai sus, Pavel a zis că evanghelia pe care o propovăduiește este „despre Fiul lui Dumnezeu", iar acum adaugă și cum S-a cunoscut El că este Fiu al lui

[55] Și Teodorit a spus că adăugarea zicerii „după trup" înseamnează că, după dumnezeire, Hristos este cu adevărat Fiu al lui Dumnezeu-Tatăl; căci vorba „după trup" nu se poate spune despre cei ce sînt numai aceasta, adică doar oameni. Lor nu li se potrivea o astfel de adăugare, dar aici – fiindcă Dumnezeu-Cuvîntul ce S-a înomenit nu este numai om, ci și Dumnezeu mai înainte de veacuri – dumnezeiescul Apostol, pomenind de sămînța lui David, a trebuit să adauge zicerea: „după trup", învățîndu-ne luminat cum Hristos este Fiu al lui Dumnezeu și cum S-a făcut fiu al lui David. (n. aut.)

[56] „Gol" înseamnă aici (și în continuare) „doar". (n. m.)

[57] Mare eretic, ce spunea că Preasfînta Fecioară nu este Născătoare de Dumnezeu, ci doar de Hristos, Care – nu se știe cum – ar fi ajuns să fie Dumnezeu abia după naștere. (n. m.)

Dumnezeu. Şi zice: „Celui hotărît", adică arătat cu dovadă, adeverit şi judecat că este Fiu al lui Dumnezeu, căci judecata, şi alegerea şi hotărîrea se zice „hotar".[58] Toţi – zice – au hotărît şi au ales că Hristos este Fiu al lui Dumnezeu. De unde? Dintru „putere", adică din puterea minunilor pe care le-a făcut. Au mai hotărît că Acesta este Fiul lui Dumnezeu şi „după Duhul sfinţeniei", adică din Sfîntul Duh, prin Care sfinţea pe cei ce credeau într-Însul. Dar şi din învierea Lui din morţi L-au hotărît că este Fiul lui Dumnezeu, pentru că numai El singur S-a sculat pe Sine-Şi din morţi, mare lucru fiind acesta: a pătimi, a muri şi a învia. Pentru aceasta, Însuşi Domnul zicea: „Cînd Mă veţi înălţa de la pămînt – adică: „atunci cînd Mă veţi răstigni, şi Eu Mă voi scula din morţi" – atunci veţi cunoaşte că Eu sînt", (anume: „că sînt Fiul lui Dumnezeu") (*Ioan* 8:28).

5 prin Care am luat darul şi apostolia (adică trimiterea), spre ascultarea credinţei

Vezi – o cititorule! – socotinţa bine-mulţumitoare a Fericitului Pavel, care zice: Nu avem nimic al nostru, ci toate le-am luat prin Fiul[59] – măcar că prin

---

[58] Icumenie zice că numirea „hotărît" înseamnează cunoştinţa cea fără îndoială şi adevărată, „căci prin hotărîri cunoaştem cele pe care le ştim cu adeverire, iar nu cu îndoială". (n. aut.)

[59] Procopie zice că Apostolii au putut să stăpînească lumea numai prin darul acesta şi apostolia ce au luat, căci „cel ce nu e părtaş al firescului Stăpînitor, adică al Sfîntului Duh, nu poate stăpîni, fiindcă «fără Mine nu puteţi face nimic» (*Ioan* 15:5). Şi Apostolul zice: «prin darul şi apostolia ce am luat spre ascultarea credinţei», fiindcă împăraţi înţelepţi şi puternici nu au putut cu adevărat a stăpîni, iar Apostolii cei lipsiţi de cele omeneşti au stăpînit şi au biruit pe toată lumea" (tomul 1, foaia 1366 a celor opt cărţi).

Iar Icumenie tălmăceşte „darul şi apostolia" ca „dar *spre* apostolie".

Iar marele Vasilie tîlcuieşte aceasta aşa: „Cînd zice Apostolul: «prin darul şi apostolia ce am luat», arată bunătăţile date nouă de la Tatăl; iar cînd zice: «prin apropierea ce o avem», arată apropierea noastră şi împrietenirea făcută cu Dumnezeu prin Hristos" (capitolul 8, *Despre Sfîntul Duh*). Din cuvintele marelui Vasilie se arată că Iisus Hristos este pururea mijlocitor şi întru suirea cunoştinţei noastre către Dumnezeu-Tatăl, şi întru pogorîrea duhovniceştilor daruri întru noi de la Tatăl. Căci, precum zice tot Vasilie: „Calea cunoştinţei de Dumnezeu este de la Duhul cel unul, prin unul Fiu, la unul Tatăl; iar de altă parte, fireasca bunătate, şi sfinţenia cea după fire şi vrednicia împărătească ajung de la Tatăl la Duhul prin Cel unul născut" (*Despre Sfîntul Duh,* capitolul 18). Pentru aceasta, şi Grigorie al Tesalonicului zice: „Una e pornirea voii dumnezeieşti, pornind din întîi-începătorul pricinuitor Tatăl, înaintînd prin Fiul şi arătîndu-se întru Sfîntul Duh. Şi aceasta e arătată din fapte, că, de aici, toată firea se face cunoscută ca lucrare" (capitolul 112).

Bagă de seamă însă că Hristos pururea Se află mijlocitor în două feluri: şi ca Dumnezeu – după cum zic amîndoi sfinţii arătaţi mai sus; şi ca om – precum învaţă Teodorit, tîlcuind vorba „arhiereu veşnic", după Pavel, care spune: „(...) unde Iisus a intrat pentru noi ca înain-

Duhul au luat Apostolii darul apostolesc, căci „Acela (adică Mîngîietorul) a zis: Domnul vă va povățui pe voi spre tot adevărul" (*Ioan* 14:13). Iar în alt loc, Duhul a zis: „Osebiți Mie pe Pavel și pe Varnava la lucrul la care i-am chemat pe ei" (*Faptele Apostolilor* 13:2). Și Apostolul: „(...) prin Duhul se dă cuvînt de înțelepciune" (*1 Corinteni* 12:8). Ce împotrivire urmează însă de aici? Nici una! – căci cîte sînt ale Duhului sînt și ale Fiului, și, iarăși, cîte sînt ale Fiului sînt și ale Duhului, pentru că sînt de o ființă amîndoi.

Și zice: „am luat har și apostolie", adică: Nu am săvîrșit nimic de la noi pentru a ne face apostoli, ci aceasta s-a făcut nouă de la darul cel de sus, că a îndupleca noi pe oameni este lucru al darului. Căci a călători și a propovădui Apostolii, acesta era lucru și ispravă a lor; iar a îndupleca pe cei ce îi auzeau, aceasta era cu totul ispravă a lui Dumnezeu.

Și – mai zice – am fost trimiși „spre ascultarea credinței", iar nu spre vrajbe de cuvinte și întrebări, ori spre închipuiri prin cuvinte. Căci ce înseamnează zicerea: „spre ascultarea credinței"? Aceasta, că acei ce învață, să asculte și să creadă fără să grăiască împotrivă.[60]

întru toate neamurile, pentru numele Lui,

La toate neamurile – zice – am luat dar, nu numai eu, ci și ceilalți Apostoli. Fiindcă Pavel nu a umblat pe la toate, doar dacă nu ar zice cineva că le-a străbătut totuși, deși nu în vremea vieții, ci după moarte, cînd, prin epistolele sale, umblă împrejur pe la toate neamurile.

Și s-a dat Apostolilor darul de a propovădui la neamuri „pentru numele lui Hristos", ca acei ce vor auzi să creadă pentru numele, iar nu pentru ființa Lui. Fiindcă numele lui Hristos era cel ce făcea minunile, și aceasta avea nevoie de credință, fără de care mintea nu putea înțelege cum face minuni numele lui Hristos.

Vezi însă – o cititorule! – că darul evangheliei nu s-a dat numai unui neam, precum s-a dat *Testamentul cel Vechi* numai Evreilor, ci la toate neamurile.

---

te-mergător, făcîndu-Se arhiereu în veci, după rînduiala lui Melhisedec" (*Evrei* 6:20). Zice Teodorit: „Este arhiereu în veac nu doar aducînd jertfă, că o dată a adus jertfă al Său trup, ci ca mijlocitor, aducînd la Tatăl pe cei ce cred; «că prin El – zice – avem și unii, și alții apropierea către Tatăl, într-un Duh» (*Efeseni* 2:18)." Și Însuși Domnul zice în sfințitele *Evanghelii*: „Nimeni nu vine către Tatăl fără numai prin Mine" (*Ioan* 14:6). Vezi și aceasta: „(...) Care Se și roagă pentru noi" (*Romani* 8:34). Și subînsemnarea zicerii: „Unul este și mijlocitorul între Dumnezeu și oameni" (*1 Timotei* 2:5). (n. aut.)

[60] Și să nu iscodească nașterea și ființa lui Dumnezeu – după Icumenie. (n. aut.)

6 întru care sînteți și voi chemați ai lui Iisus Hristos.

Aici, dumnezeiescul Apostol doboară mîndria Romanilor, căci zice: Voi, Romanii, care vă arătați că stăpîniți pe ceilalți, nu ați dobîndit nici o cinste mai mult decît celelalte neamuri, ci, precum propovăduim la ceilalți, tot așa și la voi. Așadar, nu vă mîndriți! Aceasta se tîlcuiește încă și într-alt fel: Voi, Romanii – zice – sînteți chemați și ați fost întîmpinați de darul lui Dumnezeu, iar nu de sine-vă ați venit la dar.

7 Tuturor celor ce sînteți în Roma, iubiți ai lui Dumnezeu, chemați sfinți,

Zice: Eu, Pavel, robul lui Iisus Hristos, nu grăiesc tuturor celor ce sînt în Roma de obște, ci vouă, „tuturor celor iubiți de Dumnezeu". De unde se arăta însă că Romanii erau iubiți? De la sfințenie! Iar Pavel numește „sfinți" pe toți Creștinii[61] credincioși. Și a adăugat aceasta: „chemați", aducîndu-le aminte de facerea de bine a lui Dumnezeu, zicîndu-le așa: Măcar de v-ați născut trupește din ipați (domnitori) și din eparhi (guvernatori), Dumnezeu v-a chemat însă cu aceeași chemare ca și pe cei de rînd și săraci, iubindu-vă și sfințindu-vă și pe voi la fel ca pe aceia.[62] Deci, fiindcă ați fost iubiți și chemați și v-ați sfințit de Dumnezeu asemenea tuturor celorlalți, să nu vă mîndriți asupra celor proști[63]!

har fie vouă și pace

Și ce vă zic vouă, celor ce locuiți în Roma? Fie (în loc de: „vă urez"[64]) har vouă și pace! Pentru că Domnul a poruncit Apostolilor, cînd intră în casele oamenilor, să rostească mai întîi numirea păcii, spunînd așa: „Și, în orice casă veți intra, mai întîi să ziceți: Pace casei acesteia!" (*Luca* 10:15). Fiindcă

---

[61] Scriu cu majusculă cuvîntul „Creștin" ca să arăt că el numește un neam osebit, alcătuit din cei botezați din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dumnezeu*, *noul Israil*, de vreme ce Iudeii au pierdut această vrednicie, atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (n. m.)

[62] Iar Icumenie spune că Apostolul a zis mai întîi: „cei iubiți ai lui Dumnezeu", apoi: „chemați sfinți", ca și cum ar fi zis: Din ce v-ați chemat, din care osteneli, din care isprăvi? De unde sînteți sfinți? Numai din singură iubirea lui Dumnezeu, căci El – iubindu-ne pe noi în dar și vărsîndu-Și sîngele pentru noi – ne-a chemat la sfințenie și la moștenirea împărăției Lui. (n. aut.)

[63] proști = simpli, umili, slabi (n. m.)

[64] Despre urarea aceasta, veți citi la *1 Corinteni*, unde am tîlcuit-o mai pe larg. (n. aut.)

Domnul a nimicit vrajba cea multă pe care a născut-o nouă păcatul împotriva lui Dumnezeu, şi ne-a împăcat cu Dumnezeu. Însă pacea aceasta nu s-a făcut din ostenelile noastre, ci din darul lui Dumnezeu, şi de aceea mai întîi e darul, apoi pacea. Deci Pavel se roagă ca amîndouă bunătăţile acestea să rămînă totdeauna nemişcate întru noi, Creştinii, ca să nu păcătuim iarăşi şi să nu ridicăm altă vrajbă împotriva lui Dumnezeu.[65]

de la Dumnezeu Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos![66]

O, minune! Cît a putut darul ce vine din dragostea lui Dumnezeu! – pentru că noi, Creştinii, care eram vrăjmaşi ai lui Dumnezeu şi ne-cinstiţi, ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu şi am cîştigat ca tată pe Dumnezeu.[67] Deci, „de la Dumnezeu-Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos" se înţelege aşa: O! De ar fi întru voi, Creştinii ce locuiţi în Roma, harul şi pacea adevărată, pe care Dumnezeu vi le-a dat din început şi le poate păzi pînă în sfîrşit!

8 Mai întîi dar, mulţumesc Dumnezeului meu, prin Iisus Hristos, pentru voi toţi, fiindcă credinţa voastră se vesteşte în toată lumea.

Cu adevărat, înainte-cuvîntarea aceasta este potrivită în sufletul fericitului Pavel! Căci prin aceasta ne învăţăm şi noi, Creştinii, să mulţumim lui Dumnezeu nu numai pentru bunătăţile pe care ni le-a dat nouă, ci şi pentru acelea dăruite celor de aproape ai noştri, fiindcă acesta este lucrul dragostei. Pavel mulţumeşte însă lui Dumnezeu nu pentru bunătăţi pămînteşti şi stricăcioase, ci pentru că Romanii au crezut în Dumnezeu. Şi, zicînd: „Dumnezeului meu", Apostolul a arătat aşezarea iubirii ce o avea către Dumnezeu, însuşindu-şi-L pe Dumnezeul tuturor oamenilor, precum fac de multe ori şi Proorocii[68]. Ci

---

[65] Pentru aceasta, şi dumnezeiescul Hrisostom, tîlcuind cele mai de sus, zice: „O, minunată urare, ce aduce nenumărate bunătăţi!" (n. aut.)

[66] Bagă de seamă că – după Teodorit – Apostolul a terminat aici înainte-scrierea epistolei acesteia: „Pavel – zice – robul lui Iisus Hristos, tuturor celor ce sînteţi în Roma iubiţi ai lui Dumnezeu, chemaţi sfinţi. Har fie vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Domnul Iisus Hristos!" Şi, părînd a le lăsa deoparte pe toate celelalte, le roagă lor mai întîi darul lui Dumnezeu, pentru că prin acesta au dobîndit mîntuire toţi cei ce au crezut; apoi, pacea, prin care însemnează toată isprava faptei bune, căci cel ce îmbrăţişează vieţuirea după evanghelie, cel ce se sîrguieşte a sluji Lui întru toate, se află în pace cu Dumnezeu. Iar dătător al bunătăţilor acestora Îl arată nu numai pe Tatăl, ci şi pe Fiul. (n. aut.)

[67] Pentru aceasta zice dumnezeiescul Hrisostom: „Iar cînd zice «fii», descoperă vistieria tuturor bunătăţilor." (n. aut.)

[68] Proorocul David zice: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, către Tine mînec!" (*Psalm* 62:1), şi: „Mîntuieşte pe robul Tău, Dumnezeul meu!" (*Psalm* 85:2) şi: „Doamne Dumnezeul meu,

Însuşi Dumnezeu face aceasta, numindu-Se pe Sine „Dumnezeu al lui Avraam, şi Isaac şi Iacov", ca să arate osebita iubire ce are către strămoşii aceştia. Iar Pavel zice că mulţumeşte lui Dumnezeu „prin Iisus Hristos", căci Hristos este mijlocitorul şi pricinuitorul mulţumirii noastre către Dumnezeu, nu numai pentru că ne-a învăţat a mulţumi curat, ci şi pentru că ne-a învăţat să aducem mulţumirea aceasta lui Dumnezeu Părintele.

Dar pentru ce mulţumeşte Apostolul? Pentru că credinţa Romanilor „se vesteşte în toată lumea". Cu aceste cuvinte, el mărturiseşte pentru dînşii două lucruri: întîi că au crezut curat, iar apoi că au crezut cu atîta îndrăzneală, încît credinţa lor s-a propovăduit peste tot, astfel că, auzind, toţi se folosesc printr-înşii, îndemnîndu-se a rîvni şi a urma împărăteştii cetăţi a Romei.[69] Şi, măcar că în Roma propovăduise Petru, Pavel mulţumeşte pentru credinţa ucenicilor aceluia, ca şi cum ar fi fost urmarea lucrării lui, aşa slobod fiind de trei ori fericitul de toată pizma şi zavistia.

9 Că martor îmi este Dumnezeu, Căruia slujesc cu duhul meu întru evanghelia Fiului Lui, că neîncetat fac pomenire pentru voi întru rugăciunile mele totdeauna,

De vreme ce Pavel nu-i văzuse încă pe Romani, dar zicea că îi pomeneşte totdeauna, el cheamă ca martor pe Dumnezeu, Care cunoaşte inimile. Şi vezi – o cititorule! – iubire de Apostol, căci îşi aducea aminte mereu de nişte oameni pe care nu-i văzuse la faţă. Şi unde îi pomenea? În rugăciunile sale, şi nu o dată ori de două ori, ci în toată vremea. Şi zice: Slujesc lui Dumnezeu cu duhul meu – adică nu cu slujire trupească, ci duhovnicească. Fiindcă slujirea Elinilor către zeii lor era trupească şi rătăcită, iar a Evreilor nu era rătăcită, dar

---

măritu-Te-ai foarte" (*Psalm 103*:1). Şi Isaia: „Iată, Dumnezeul meu, mîntuitorul meu" (12:12); şi iarăşi: „Şi Dumnezeul meu va fi mie tărie" (49:5). Şi Osie: „Domnul Dumnezeul meu eşti Tu" (2:23). Şi Miheia: „Apăra-mă-voi de Dumnezeul meu cel prea înalt" (6:6). Şi Avacum: „Domnul Dumnezeul meu e puterea mea" (3:15). Şi în *Scriptura cea Nouă* şi în predania evangheliei (a bunei-vestiri), mulţi din sfinţi Îl însuşesc loruşi pe Dumnezeu şi pe Iisus Hristos, şi mai ales Teologul Grigorie, zicînd: „Iisusul meu" (*Cuvînt la Botez*). Iar Dionisie Areopagitul şi-L însuşeşte şi el pe Hristos, însă acoperit, zicînd: „Să povăţuiască cuvîntul Hristosul – de este iertat a zice – Cel al meu" (*Despre ierarhia bisericească*). (n. aut.)

[69] Iar Teodorit spune şi pricina pentru care credinţa Romanilor se propovăduia în toată lumea, căci „întru acea cetate aveau tronul împăraţii Romanilor din vechime, şi de acolo se trimiteau atît stăpînitorii neamurilor, cît şi cei ce adunau dajdiile cetăţilor; încă şi toţi cei ce aveau daruri împărăteşti acolo se adunau. Şi, prin toţi aceştia, se propovăduia pretutindeni că şi cetatea Romanilor a primit învăţătura lui Hristos, iar aceasta pricinuia prea-mare folos celor ce auzeau." Iar că întru acea vreme Roma era plină de oameni din toată lumea, mărturiseşte istoricul Athenagora, numind Roma „norod al lumii". Şi iarăşi zice: „Nu ar arunca cineva săgeata departe de ţintă numind cetatea Romei, pe scurt, «cuprindere a lumii»" (cartea I). (n. aut.)

era trupească şi aceea. Iar slujirea cea după Hristos este şi nerătăcită, adică adevărată, şi duhovnicească. De aceea a zis şi Domnul Samarinencei: „Adevăraţii închinători se vor închina Tatălui în duh şi în adevăr" (*Ioan* 4:23).[70]

Şi, de vreme ce sînt multe chipuri ale slujirii – că unul slujeşte lui Dumnezeu iconomisind numai lucrurile sale, iar altul purtînd grijă de fraţii străini şi de văduve (precum era Ştefan, întîiul mucenic, şi ceilalţi şase diaconi pentru mese), iar altul cu slujba cuvîntului şi a învăţăturii – de aceea zice Pavel: „Eu slujesc lui Dumnezeu cu evanghelia (adică cu bunăvestirea) Fiului Lui". Aici spune că evanghelia e a Fiului, deşi mai sus a zis că e şi a Tatălui, dar nu este nici un lucru de mirare, căci cîte sînt ale Tatălui sînt şi ale Fiului; şi iarăşi, cîte sînt ale Fiului sînt şi ale Tatălui, fiind Ei de o fiinţă. Şi zice că slujeşte lui Dumnezeu cu evanghelia ca să arate cîtă purtare de grijă avea pentru Romani, fiind arătat că acela căruia i s-a încredinţat slujba evangheliei trebuie a purta grijă de toţi cei ce primesc cuvîntul evangheliei, din care făceau parte şi Romanii.[71]

10 rugîndu-mă ca oarecînd, cu voia lui Dumnezeu, să am bun prilej a veni către voi.

Acum, Apostolul adaugă şi pricina pentru care-i pomeneşte pe Romani întru rugăciunile sale: Mă rog – zice – ca să vin la voi, fraţilor! Vezi – o cititto-

---

[70] [...] Astfel, slujirea aceasta, care în limba elină se zice *latria*, se dă numai singurului Dumnezeu, cum a zis Însuşi Dumnezeu: „Domnului Dumnezeului tău te vei închina şi Acestuia singur *latrevsi*" (adică vei robi ori vei sluji) (*Deuteronomul* 6:13), ca Unuia ce este mai presus de toate şi pricinuitor şi de a fi făpturile, şi de a fi bine. Pentru aceasta, şi Dionisie al Gavalilor hotărăşte [defineşte, n. m.] că *latria* este robie care se dă numai lui Dumnezeu, după zicerea: „după chip şi după asemănare". Şi Soborul al 7-lea a zis în hotărîrea sa ca „să se dea sfintelor icoane sărutare, şi cinste şi închinăciune, nu însă după adevărata credinţă şi *latrie* (slujire) a noastră, care se cuvine doar firii dumnezeieşti".

Şi – fiindcă buna-cinstire de Dumnezeu se împarte în două: în credinţă şi în fapte, adică în teorie şi în faptă – atunci şi *latria* (adică robirea ori slujirea) se împarte în două: în *teoretică* – după care şi Îngerii slujesc lui Dumnezeu, precum cîntă Biserica: „Acum Puterile cerurilor împreună cu noi nevăzut slujesc" – şi în *practică* (adică *lucrătoare*). Pentru aceasta, aşa hotărăşte *latria* şi Nil: „*Latria*, dîndu-se lui Dumnezeu cel cunoscut, este şi înţelegătoare [mintală, n. m.], şi trupească, avînd ca semn supunerea înaintea legilor lui Dumnezeu." Şi Sfinţitul Teofilact zice: „*Latria* este cinstirea cea prin faptă." Iar marele Vasilie zice: „*Latria* este slujirea întinsă, necurmată şi nerăspîndită către acela care este slujit. Deşi, după un cuvînt mai temeinic, slujirea lui Dumnezeu este mai ales practică şi se naşte din voinţă, ea este şi teoretică, săvîrşindu-se adică prin credinţă, şi prin nădejde şi prin dragoste, fiindcă şi lucrarea tinde către sfîrşit teoretic." (n. aut.)

[71] Iar Teodorit zice că Pavel a adus aici martor pe Dumnezeu că era hirotonisit învăţător al tuturor neamurilor, fiindcă trecuse vreme îndelungată fără să se fi dus la dînşii (la Romani) şi fără să-i fi povăţuit către adevăr prin scrisori. De aceea se dezvinovăţeşte şi Îl cheamă pe Stăpînul Dumnezeu spre mărturia bunei sale aşezări către dînşii. (n. aut.)

rule! – cît îi iubea Pavel pe Romani şi cum se silea ca să-i vadă, nu însă afară de ceea ce se cuvenea şi de voia lui Dumnezeu. Noi însă, în ziua de astăzi, ori nu iubim pe nimeni, ori, de iubim pe cineva, îl iubim afară de plăcerea şi voia lui Dumnezeu. Iar Pavel, pentru multa lui iubire, se ruga lui Dumnezeu ca să-i vadă pe Romani; totodată, din multa evlavie ce avea către Dumnezeu, arăta că se supune voii Lui. Pentru aceasta, şi noi, fraţilor, să ne învăţăm ca, atunci cînd cerem ceva de la Dumnezeu şi nu dobîndim cererea, să nu ne mîhnim, pentru că nu sîntem mai buni decît Pavel, care a rugat de trei ori pe Domnul să ridice de la el pe imbolditorul ce avea, dar nu a dobîndit cererea, pentru că aceasta îi era de folos.[72]

11 Căci doresc să vă văd, ca să vă dau ceva dar duhovnicesc

Zice: Alţii călătoresc pentru alte scopuri, omeneşti şi lumeşti, iar eu doream şi voiam să mă ostenesc pentru a vă împărtăşi vouă, Romanilor, un dar duhovnicesc. Pavel zice aceasta cugetînd smerit, căci nu a zis: „ca să vă învăţ", ci: „ca să vă împărtăşesc de darul ce am luat", şi încă fiind acesta oarecum mic şi măsurat. Căci tot binele pe care învăţătorii îl arată prin cuvînt şi prin faptă spre folosul ascultătorilor lor este dar, pentru că, deşi el pare a fi ispravă şi faptă bună a lor, isprăvile şi faptele bune omeneşti sînt daruri ale lui Dumnezeu, avînd trebuinţă de dumnezeiescul ajutor ca să se săvîrşească (vezi despre aceasta la *Filipeni*, 1:29: „(...) că nouă ni s-a dăruit pentru Hristos").

12 spre întărirea voastră. Şi aceasta, ca să mă mîngîi împreună cu voi prin credinţa noastră laolaltă, a voastră şi a mea.

Prin cuvintele acestea, Pavel arată în chip ascuns că Romanii se clătinau, şi de aceea aveau trebuinţă de multă îndreptare şi întărire. Şi, de vreme ce lor

---

[72] Vezi şi la epistola a doua către Corinteni 12:7 şi la tîlcuirea şi subînsemnarea zicerii aceleia. Pentru aceasta spune şi înţeleptul Teodorit: „Iar dacă, acolo unde urma mîntuirea atîtor nenumărate mii, dumnezeiescul Apostol nu a cerut nimic nehotărîtor [necondiţionat] – ci, împreună cu cererea, a rînduit şi dumnezeiasca voie – de care iertare sîntem vrednici noi, care, grăind şi rugîndu-ne pentru lucruri simţite [trupeşti, n. m.], nu legăm cele ale noastre de voia lui Dumnezeu?" Vezi şi la zicerea: „de va voi Domnul" (*1 Corinteni* 4:19) şi la zicerea: „de va voi Dumnezeu" (*Evrei* 6:3). Pentru aceasta, şi Iacov, ruda Domnului, mustră pe cei neînţelepţi care zic aşa: „Astăzi sau mîine, vom merge în cutare cetate, şi vom fi acolo un an, şi vom neguţători şi vom cîştiga. Voi, care nu ştiţi ce se va întîmpla mîine, căci ce este viaţa voastră? (...) În loc de a zice voi: De va voi Domnul şi de vom vieţui, vom face aceasta sau aceea" (4:13). Zice şi marele Macarie: „Dacă Apostolii ar fi făcut toate cîte le voiau, ar fi sădit pe oameni întru cunoştinţa de Dumnezeu cu putere silnică, pentru minunile ce făceau şi pentru stăpînirea lor de sine, şi cu credinţa, şi cu necredinţa" (cuvîntul 27, capitolul 6). (n. aut.)

voi. (Vezi şi tîlcuirea stihului 18 al capitolului 2 al epistolei întîi către Tesaloniceni, şi tîlcuirea stihului 17 al capitolului 1 al celei de-a doua către Corinteni).

ca să am oarecare rod şi întru voi, ca şi întru celelalte neamuri.[74]

Şi – fiindcă cetatea Romei era vestită şi împărăţea, şi toţi alergau la dînsa pentru priveliştile vrednice de mirare ce se aflau acolo şi pentru slava ei – ca să nu socotească cineva că şi el doreşte să-i vadă pe Romani tot pentru pricina aceasta, Pavel zice: Doream a veni ca să iau şi de la voi oarecare rod duhovnicesc. Cu aceasta întîmpină totodată şi cealaltă bănuială, căci poate ar zice cineva: De aceea erai oprit – o Pavele! – pentru că nu voiai a veni la noi după Dumnezeu, ci după trup. Răspunzînd, Apostolul zice: Voiam să vin ca să iau rod sufletesc şi duhovnicesc. Nu a zis: Doream să vin ca să vă catehizez (să vă învăţ), ci, cugetînd smerit: „ca să vă împărtăşesc dar duhovnicesc". Domolind însă mîndria lor, adaugă: „pentru ca să iau oarecare rod şi la voi, precum şi la celelalte neamuri". Să nu socotiţi – zice – că voi, Romanii, avînd împărăţia, sînteţi mai buni decît celelalte neamuri. Nu, pentru că vă aflaţi întocmai în aceeaşi rînduială cu aceia, ca nişte Creştini adică.[75]

14 Dator sînt şi Elinilor, şi varvarilor, şi înţelepţilor, şi celor fără de minte;[76]
15 astfel încît, după osîrdia mea, să vă binevestesc şi vouă, celor ce sînteţi în Roma.

Şi cuvîntul acesta al Apostolului este arătător de smerită cugetare. Eu – zice – nu dăruiesc nimic, ci împlinesc porunca Stăpînului, şi de aceea se cu-

---

[74] Iar după Fotie, cuvîntul s-a zis de Apostol cu chip săritor, rînduiala firească a cuvîntului fiind aşa: De multe ori mă sîrguiam a veni la voi, ca să am oarecare rod şi întru voi, ca şi întru celelalte neamuri, dar am fost oprit pînă acum. Însă şi aşa se înţelege că: Am fost oprit pînă acum, ca să nu vin în grabă şi să vă aflu fără roadă. Pentru aceasta am întîrziat venirea mea pînă să aflu odrăslind şi întru voi oarecare rod vrednic şi împlinit.

Însă e lucru de nedumerire: mai sus a zis că credinţa Romanilor se propovăduieşte în toată lumea, iar acum zice că vrea să ia „oarecare rod" de la dînşii. Însă „rod" numeşte aici nu doar pe cel al credinţei, ci şi al altor daruri duhovniceşti. Fiindcă, deşi Romanii aveau credinţă, se clătinau întru multe, precum întru a se învinui unul pe altul pentru mîncări şi întru multe altele. Pentru aceasta aveau trebuinţă a fi întăriţi de Pavel, ajungînd împliniţi (în epistola 67 către Gheorghie al Nicomidiei). (n. aut.)

[75] Iar care isprăvi le poate opri satana şi care nu, vezi la subînsemnarea zicerii: „ne-a oprit pe noi satana" (*1 Tesaloniceni* 2:18). (n. aut.)

[76] Teodorit spune că Apostolul numeşte „înţelepţi" pe cei ce se fălesc cu meşteşugul de a vorbi frumos, iar „neînţelepţi" pe cei ce, pentru lipsa lor de învăţătură, sînt numiţi aşa de către cei ce se zic înţelepţi. (n. aut.)

vine să mulţumiţi lui Dumnezeu, iar nu mie. Pentru că Acela vă face bine, iar eu am neapărată datorie să propovăduiesc (ceea ce zice şi către Corinteni: „Vai mie este de nu voi binevesti" (*1 Corinteni* 9:16).) Osîrdnic – zice – sînt aşadar să vă propovăduiesc şi vouă, deşi văd dinainte că am să pătimesc primejdii. Într-atît fierbea sfînta sa inimă pentru osîrdia şi dragostea cea întru Hristos!

16 Fiindcă nu mă ruşinez de evanghelia lui Hristos, căci este putere a lui Dumnezeu spre mîntuirea a tot celui ce crede,

De vreme ce Romanii erau foarte dedaţi la slava lumii, iar Pavel voia să le propovăduiască lor crucea şi pe Iisus, Care a suferit toată necinstea, şi deci ei urmau a fi ruşinaţi pentru un astfel de Mîntuitor ne-cinstit – atunci el zice aici: Eu nu mă ruşinez de evanghelia lui Hristos – cu aceasta învăţîndu-i şi pe ei a nu se ruşina. Căci el însuşi nu numai că nu se ruşina, ci se şi împodobea şi se lăuda cu Cel răstignit. Încă, fiindcă ei se mîndreau întru înţelepciune, îi mai învaţă şi aceasta: Eu – le zice – vin să vă propovăduiesc crucea, care se socoteşte nebunie, şi nu mă ruşinez pentru dînsa. Şi a zis că evanghelia „este puterea lui Dumnezeu spre mîntuire", fiindcă puterea poate fi şi spre pedeapsă şi pieire. Spre pedeapsă, aşa cum Dumnezeu Şi-a arătat puterea asupra lui Faraon şi a Egiptenilor, muncindu-i pe ei. „Dar – zice – te-am cruţat, ca să arăt întru tine tăria Mea (întru altele este însă aşa: „puterea Mea") (*Ieşirea* 9:16). Iar spre pieire, după cuvîntul acela al Domnului, ce zice: „Temeţi-vă de cel ce poate şi sufletul, şi trupul, a-l pierde în Gheena" (*Matei* 10:28). Însă – zice – cele pe care eu, Pavel, le propovăduiesc nu pricinuiesc pedeapsă şi pieire, ci mîntuire. Dar cui anume? Acelora ce cred, pentru că evanghelia nu pricinuieşte mîntuire de obşte tuturor, ci doar celor ce o primesc.

Iudeului mai întîi, şi Elinului.

Aici, zicerea: „mai întîi" înseamnează rînduială de cinste, iar nu prisosirea darului, pentru că Iudeul nu are mai mult dar, nu a primit adică mai multă dreptate din *Lege*, ci s-a cinstit numai pentru că el a luat-o întîi; drept aceea, cinstea aceasta este cinste goală, de cuvînt numai, şi nu ceva mai mult.[77]

---

[77] Acakie zice că Iudeul a crezut în Iisus Hristos din păzirea legii celei scrise, iar Elinul din păzirea legii celei fireşti. Iar Teodorit zice aşa: „A pus pe Iudei înaintea Elinilor, fiindcă şi Stăpînul Hristos mai întîi lor le-a trimis pe Sfinţiţii Apostoli să propovăduiască." Aşa zice şi Dumnezeu, prin Proorocul: „Pusu-Te-am pe Tine ca legămînt neamului, spre luminarea «neamurilor»" (*Isaia* 42:6) – „neam" numind pe Iudei, fiindcă din aceştia a odrăslit El trupeşte. Frumoase sînt şi asemănările ce le aduce Teodorit ca să arate puterea lui Dumnezeu ascunsă

17 Căci dreptatea lui Dumnezeu se descoperă întru dînsa din credinţă spre credinţă, precum este scris: „Iar dreptul din credinţă va fi viu" (Avacum 2:4).

După ce a spus că evanghelia este spre mîntuire, Pavel arată şi cum se întîmplă aceasta, zicînd că dreptatea lui Dumnezeu Însuşi este cea care ne mîntuieşte, iar nu dreptatea noastră.[78] Fiindcă ce dreptate aveam noi, care eram spurcaţi şi stricaţi? Dumnezeu ne-a îndreptat pe noi nu din faptele noastre, ci din credinţa întru Hristos, care e datoare să crească şi să sporească întru mai multă şi mai mare credinţă[79]. Pentru că nu e destul să credem numai din dar, ci se cuvine, din credinţa începătorilor, să ne suim la credinţa cea prea-desăvîrşită, adică la cea nestrămutată şi întărită, pe care şi Apostolii au cerut-o

---

în evanghelie: „Multe – zice – din cele simţite îşi ţin ascunsă lucrarea lor, că şi piperul are arătarea cea pe deasupra rece şi, celor ce nu ştiu, nu le arată nici o fierbinţeală, iar cel ce îl sfarmă în dinţi simte fierbinţeală ca de foc. De aceea, doctorii îl numesc „fierbinte", pentru putere, ca unul ce nu se vede aşa, dar poate a se arăta aşa. Tot aşa, şi grîul poate fi şi rădăcină, şi pai, şi spic, însă nu se arată astfel mai înainte de a se semăna în brazdele pămîntului. Aşadar, şi dumnezeiescul Apostol potrivit numeşte «putere a lui Dumnezeu» mîntuitoarea propovăduire, ca pe una ce îşi descoperă puterea şi dăruieşte mîntuirea numai celor ce cred." (n. aut.)

[78] Coresi zice că dreptatea lui Dumnezeu descoperită în evanghelie este – după Ambrozie – aceea potrivit căreia Dumnezeu dă dar drepţilor, iar păcătoşilor le dă pedeapsă; iar – după Teodorit – aceea potrivit căreia Hristos L-a împăcat pe Părintele Său în locul nostru. [...]

Iar Fotie (*Amfilohia*, întrebarea 184) zice că dreptatea lui Dumnezeu se descoperă întru evanghelie fiindcă în *Testamentul cel Vechi* chemarea nu era dreaptă, căci nu-i chema şi nu-i lumina pe toţi deopotrivă, ci doar pe Iudei; deci nu era dreaptă, ci după iconomia lui Dumnezeu, pregătind calea dreptăţii evangheliei. Însă nu o numeşte pe aceasta „dreaptă", iar pe aceea „nedreaptă", ci pe aceea o numeşte *cale* a acesteia. Deci – pentru că evanghelia s-a dat tuturor oamenilor, care sînt de aceeaşi fire şi de aceeaşi cinste – de aceea dreptatea lui Dumnezeu se descoperă întru dînsa şi ea se numeşte „evanghelie a dreptăţii". Iar Teodorit zice că „dreptatea lui Dumnezeu se descoperă în evanghelie pentru că Fiul lui Dumnezeu nu a iconomisit mîntuirea noastră cu stăpînire, nici cu poruncă, ci cu cuvîntul a stricat stăpînirea morţii şi cu dreptatea a dres mila. Şi astfel, Însuşi Unul Născut Cuvîntul lui Dumnezeu, îmbrăcîndu-Se cu firea lui Adam şi păzindu-Se neatins de tot păcatul, pe aceasta a adus-o jertfă pentru noi şi, plătind datoria firii, a şters obşteasca datorie a tuturor oamenilor." (n. aut.)

[79] Adică întru mai mare credinţă decît aceea după voia omului, în credinţa cea după ajutorul şi descoperirea lui Dumnezeu: din credinţa Proorocilor, în credinţa evangheliei; din credinţa evangheliei, în credinţa celor ce vor fi [în viaţa de veci, n. m.] – după Teodorit şi Icumenie. Că – după acesta – întîia credinţă se aseamănă cu sămînţa, credinţa ce se creşte prin fapte se aseamănă cu rodirea, iar credinţa ce se împlineşte din acestea se aseamănă cu dobîndirea roadelor şi cu îmbelşugarea (fericirea) ce se păstrează întru împărăţia cerurilor. Din credinţă, în credinţă: [...] din credinţa lui Dumnezeu, Care făgăduieşte, în credinţa omului ce crede făgăduinţei lui Dumnezeu – după Ambrozie; [...] din credinţa cea mică şi nedeplină a lumii şi a veacului acestuia, în credinţa mai însemnată şi mai deplină a veacului viitor – după ceilalţi. Şi zicerea: „din credinţă" înseamnează întîia îndreptare, iar zicerea: „în credinţă" înseamnează a doua îndreptare. (n. aut.)

Domnului: „Adaugă nouă credință!" (*Luca* 17:5). Şi Pavel adevereşte ceea ce zice, anume că din credință ne-am îndreptat, din zicerea lui Avacum, care spune că „dreptul din credință va fi viu"[80]. Că, de vreme ce acelea dăruite de Dumnezeu covîrşesc socoteala oamenilor, atunci după dreptate trebuie să avem credință, fiindcă – dacă am începe să iscodim dogmele credinței, zicînd: De ce aceasta şi de ce aceea? – am pierde tot.

18 Căci urgia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată păgînătatea şi nedreptatea oamenilor ce țin adevărul întru nedreptate.[81]

După ce a început cu cele bune şi pricinuitoare de bucurie şi a zis că dreptatea lui Dumnezeu se descoperă în evanghelie, Apostolul le spune acum

---

[80] Iar Coresi zice la aceasta că darul cu care dreptul viază vine mai întîi doar din credință, iar apoi creşte şi se împlineşte prin credință, şi prin dragoste şi prin paza poruncilor. Căci – precum inima este izvorul vieții celei simțite, dar spre viață ajută şi creierii capului, şi plămînii, şi stomacul şi celelalte – aşa şi credința este inimă şi izvor al vieții celei gîndite, dar ajută spre viața aceasta şi nădejdea, şi dragostea şi celelalte fapte bune. Bine s-a zis dar că „a crezut Avraam lui Dumnezeu, şi i s-a socotit lui ca dreptate" (*Facerea* 15:18).

Iar Icumenie zice că nu s-a zis că dreptul, din credință, „viază", ci că „va viețui", ca să sporească totdeauna în credință şi să nu înceteze niciodată. Şi a zis „viață", şi nu altceva, arătînd multa dragoste a credinței, că dreptul nu voieşte nici a viețui, nici a-şi trage duh fără de credință.

Iar închipuire a zicerii că „dreptul din credință va fi viu" au stat Moisi şi Aaron: pentru că aceştia, necrezînd – la apa grăirii-împotrivă a Kaddei [vezi la *Numeri* 20:10, n. m.], în pustiul Sin – nu s-au învrednicit a intra în pămîntul făgăduinței, precum a zis lor Dumnezeu (după tîlcuirea lui Apollinarie şi a lui Procopie, foaia 1363 din cele 5 cărți). (n. aut.)

[81] Marele Vasilie, întrebat fiind cum se ține adevărul „întru nedreptate", răspunde aşa: „Cînd cineva întrebuințează rău, întru poftele sale, bunătățile date de Dumnezeu, faptă de care Apostolul s-a ferit, zicînd: «Nu sîntem ca cei mulți, crîşmărind darul lui Dumnezeu» (2 *Corinteni* 2:17). Şi iarăşi: «Căci niciodată nu ne-am arătat cu cuvinte de linguşire, după cum ştiți, nici cu ascunse porniri de lăcomie. Dumnezeu îmi este martor. Nici n-am căutat slavă de la oameni, nici de la voi, nici de la alții» (*1 Tesaloniceni* 2:5, 6)" (*Hotărîrea pe scurt* 65).

Iar Teodorit zice că Apostolul mustră aici pe toți oamenii, şi, mustrîndu-i, răspunde pentru Dumnezeu, Făcătorul oamenilor, cum că Acesta, zidindu-i, nu i-a lăsat să vieze ca dobitoacele necuvîntătoare, ci a insuflat într-înşii cuvînt şi desluşire a binelui şi a răului, iar cuvîntul acesta şi desluşirea se numeşte *lege firească*. Şi aceasta o mărturisesc atît drepții mai dinainte de *Legea* lui Moisi, cît şi păcătoşii: căci Adam, îndată ce a călcat porunca şi a mîncat din rodul oprit, fiind chemat la judecată de Dumnezeu, a încercat a se ascunde şi a aruncat pricina asupra femeii sale, dar nu a tăgăduit păcatul făcut şi nici nu a zis că n-a ştiut. La fel şi Cain – ucigînd pe ascuns pe fratele său şi fiind întrebat: „Unde e Avel, fratele tău?" – a tăgăduit şi s-a ispitit să-şi ascundă păcatul, dar, fiind înfruntat de Dumnezeu, a mărturisit că pedeapsa Lui e dreaptă. Aşadar, firea a învățat pe oameni acestea două: a cunoaşte pe Dumnezeu ca făcător al totului şi a se feri de nedreptate şi a iubi dreptatea. Iar pentru că ei nu au folosit după cum se cuvenea învățătura firii, atunci şi Dumnezeu i-a îngrozit cu munca cea de veci. (n. aut.)

şi pe cele întristătoare şi puternice a înspăimînta, ştiind că cei mai mulţi oameni se trag la fapta bună de frica muncilor. Aşa şi Dumnezeu, făgăduind să dea împărăţia, înfricoşează cu gheena. La fel şi Proorocii, mai întîi spun cele bune, şi apoi cele rele. Căci Dumnezeu le dă pe cele bune din voia Sa, chiar şi de la început, iar pe cele rele le slobozeşte a veni asupra noastră din a noastră nepurtare de grijă şi lenevire.

Vezi însă – o cititorule! – înţelesul cuvîntului: A venit Domnul – zice – aducîndu-ţi ţie dreptate şi iertare de păcate; de nu-L vei primi prin credinţă, atunci se descoperă şi se arată asupra ta urgia lui Dumnezeu din cer întru a doua Sa venire! Căci zice: „Atunci veţi vedea pe Fiul omului venind pe norii cerului cu putere şi slavă multă" (*Matei* 24:30). Şi acum luăm urgia lui Dumnezeu, dar spre îndreptarea greşelilor noastre, iar atunci o vom lua numai spre muncă. Acum, vedem că de cele mai multe ori sîntem ispitiţi de către oameni, dar atunci arătat se va da munca de la Dumnezeu, fiecăruia pentru toată păgînătatea lui. Iar Pavel a zis: „pentru toată păgînătatea", pentru că adevărata slujire lui Dumnezeu şi evlavia este una, iar păgînătatea este de multe feluri, multe fiind căile ce duc pe om la necinstirea lui Dumnezeu. A zis încă şi: „nedreptatea oamenilor", pentru că una este păgînătatea (adică necinstirea de Dumnezeu) şi alta nedreptatea. Căci păgînătatea se face împotriva lui Dumnezeu[82], iar nedreptatea se face oamenilor. Şi păgînătatea ori necinstirea de Dumnezeu este greşeală a judecăţii teoretice, iar nedreptatea a celei practice. Apoi, căile nedreptăţii sînt numeroase, fiindcă ea se săvîrşeşte în multe chipuri: căci nedreptăţeşte cineva pe aproapele său în avuţie, îl nedreptăţeşte în privinţa femeii lui, îl nedreptăţeşte în privinţa slavei lui. Iar unii zic că Pavel a socotit şi nedreptatea în partea teoriei, adică în dogmele credinţei, şi nu numai în cea practică şi în răutăţi.

Dar ce este zicerea aceasta: „celor ce ţin adevărul întru nedreptate"? Ascultă: Adevărul, adică cunoştinţa despre Dumnezeu, s-a semănat în oameni dintru început.[83] Dar Elinii au ţinut cu nedreptate adevărul, cunoştinţa aceasta, adică au nedreptăţit, pentru că au afierosit slava lui Dumnezeu idolilor celor neînsufleţiţi, făcîndu-i zei. Precum, de pildă, unul ce ar lua bani de la împăra-

---

[82] Pentru aceasta, marele Vasilie – tîlcuind stihul: „Fericit – bărbatul care nu a umblat în sfatul necredincioşilor (...)", adică al necinstitorilor – zice că necinstirea înseamnă chiar păcatul faţă de Dumnezeu. (n. aut.)

[83] Dumnezeiescul Ioan Damaschinul arată că cunoştinţa lui Dumnezeu s-a semănat de către El întru firea tuturor oamenilor. Şi însăşi făptura – ţinerea şi ocîrmuirea acesteia – propovăduieşte mărirea firii dumnezeieşti (cartea 1 despre credinţă, capitolul 1). Iar Meletie Pigas zice: „Şi, în scurt, nu este nici o făptură întru care să nu se afle vreo urmă de cunoştinţă a lui Dumnezeu, încît să nu se poată cunoaşte Dumnezeu şi astfel, fiind El nepriceput, să se spună că nu este Dumnezeu, ori că este cu neputinţă a fi cunoscut" (tom 3, *Despre creştinism*). (n. aut.)

tul ca să-i cheltuiască spre slava aceluia, iar apoi îi va cheltui cu furii şi curvele, acela s-ar numi că a nedreptăţit slava împăratului – tot la fel, neamurile cele necinstitoare de Dumnezeu, Elinii şi ceilalţi, au ţinut cu nedreptate, adică au acoperit şi au întunecat cu nedreptate slava şi cunoştinţa lui Dumnezeu, nefolosind-o după cuviinţă.

19 Pentru că ceea ce este cunoscut despre Dumnezeu este arătat întru dînşii, fiindcă Dumnezeu le-a arătat lor.
20 Că cele nevăzute ale Lui se văd din zidirea lumii, înţelegîndu-se din făpturi, adică veşnica Lui putere şi dumnezeirea, aşa ca să fie ei fără de răspuns.
21 Pentru că, cunoscînd pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu şi nu I-au mulţumit,

Mai sus, Apostolul a zis că Elinii au nedreptăţit cunoştinţa de Dumnezeu, fiindcă au întrebuinţat-o rău, făcîndu-i zei pe idoli. Şi de unde este arătat că Elinii aveau cunoştinţa de Dumnezeu? Din aceasta pe care o zice: Le era arătată lor cunoaşterea lui Dumnezeu. Dar cum era arătată? Aşa, căci Făcătorul şi Ziditorul Se propovăduieşte din buna rînduială a făpturilor, precum zice şi David: „Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu” (*Psalm 11*:1).[84]

Dar ce este cunoaşterea lui Dumnezeu? Aşa trebuie să înţelegi: din cele ale lui Dumnezeu, unele sînt necunoscute, precum este fiinţa şi firea Lui; iar altele cunoscute, precum sînt toate cele ce se socotesc despre fiinţa şi firea Lui: bunătatea, înţelepciunea, puterea, dumnezeirea (adică mărirea)[85], pe care Pavel le numeşte aici „nevăzute ale lui Dumnezeu”, înţelese însă din făpturile Lui.[86]

---

[84] Şi Solomon zice despre Elini acestea: „Bucurîndu-se de frumuseţea (făpturilor), le-au socotit a fi dumnezei. Să cunoască aşadar cu cît e mai bun Stăpînul decît acestea, căci Făcătorul cel dintru început al frumuseţii le-a zidit. Iar de se înfricoşează de putere şi de lucrare, să înţeleagă ei din acestea cu cît este mai puternic Cel ce le-a făcut pe ele. Căci din mărimea şi frumuseţea făpturilor, după analogie, se priveşte Făcătorul lor cel din început” (*Înţelepciunea lui Solomon* 13:3).

Iar Chiril al Alexandriei zice că făpturile au fire stricăcioasă şi că s-au făcut în vreme, din stricăciunea aceasta şi din vremelnicia lor trăgîndu-se încheierea că Cel ce le-a făcut trebuie negreşit a fi nestricăcios şi pururea vecuitor, adică fără început de vreme, căci este cu neputinţă ca ziditorul şi zidirile să fie de o aceeaşi cinste. De unde urmează că cîte deplinătăţi se află în făpturi, acestea mai cu osebire şi cu mult mai vîrtos se află întru Ziditorul; iar cîte nedeplinătăţi şi metehne se văd în făpturi, acestea sînt departe de Ziditorul şi de Făcătorul lor. (n. aut.)

[85] Mai aceleaşi le zice şi Sfîntul Ioan Damaschin (cartea I despre credinţă, capitolul 2). Iar dumnezeiescul Maxim spune aşa: „Din cele dumnezeieşti, unele sînt înţelese, iar altele neînţelese de oameni” (capitolul 5 al sutei a patra din cele despre iubire). Zice încă şi marele Vasilie: „Din lucrările lui Dumnezeu suindu-ne şi prin făpturi înţelegînd pe Făcătorul, luăm

Deci Dumnezeu a arătat Elinilor cunoştinţa Sa, adică cele ce se socotesc despre fiinţa Lui, care sînt nevăzute de ochii cei simţiţi, dar înţelese de minte din buna rînduială a făpturilor.[87] Unii însă au socotit, dar nu cu dreptate, că „cele nevăzute ale lui Dumnezeu" ar fi Îngerii.[88] Iar unul din Părinţi a zis că „putere pururi vecuitoare" Îl numeşte pe Fiul, iar „dumnezeire" pe Duhul Sfînt.

---

cunoştinţa bunătăţii şi a înţelepciunii Lui; căci acestea sînt cele cunoscute ale lui Dumnezeu, pe care Dumnezeu le-a insuflat întru toţi oamenii" (*Cuvîntul 1 asupra lui Evnomie*). (n. aut.)

[86] Cele nevăzute ale lui Dumnezeu, adică cele ce se teorisesc [se văd cu mintea, se socotesc cu duhul, n. m.] despre Dumnezeu după fire şi pururea vecuire, sînt numite de *Sfînta Scriptură* „bunătăţi" ale Lui, că zice prin Isaia (capitolul 42, stih 8): „(...) nici bunătăţile Mele nu le voi da celor cioplţi"; şi: „Acoperit-au cerurile bunătatea Lui" (*Avacum* 3:2). Iar teologii cei vechi şi sfinţi le numesc „însuşiri ale firii lui Dumnezeu", şi „puteri ale firii lui Dumnezeu" şi „lucrări nezidite". [...] Iar teologii mai noi, aproape toţi, le numesc „însuşiri" şi „deplinătăţi ale lui Dumnezeu". Vezi însă că şi Pavel numeşte aici „pururea vecuitoare", adică împreună fără de început cu El, puterea lui Dumnezeu, şi dumnezeirea şi celelalte însuşiri ale fiinţei lui Dumnezeu. Iar dacă acestea sînt împreună fără de început cu Dumnezeu, atunci sînt şi nezidite! Să răspundă dar varlaamitenii şi achindienii [soiuri de eretici, n. m.], cei ce le socotesc şi le numesc „zidite" pe acestea! (n. aut.)

[87] Dar dumnezeieştile însuşiri nu pot fi înţelese întrutotul – căci sînt nemărginite şi, prin urmare, mai presus de mărginita pricepere a zidirilor celor cuvîntătoare [raţionale, n. m.] ale Îngerilor şi oamenilor – ci doar din parte, atît cît pot fi cuprinse de cunoştinţa zidirilor. Căci Dumnezeu, fiind desăvîrşit, este neînţeles după fiinţă şi după fire, şi cu anevoie înţeles după însuşirile dumnezeieşti ale firii Sale. Şi, fiindcă e nemărginit, atunci cînd e priceput cel mai bine, Dumnezeu este totodată şi nepriceput – precum a zis Nichita [din Serres, n. m.], scoliastul [comentatorul, n. m.] Teologului Grigorie, şi, înainte de el, însuşi Teologul: „Nemărginită aşadar e dumnezeirea şi anevoie cugetată, şi numai aceasta a lui Dumnezeu e cu totul pricepută: nemărginirea adică" (*Cuvinte la Paşti şi la Naştere*). Altfel zis, mintea înţelege cu adeverire doar aceasta: că Dumnezeu este neînţeles. (De aceea, nici făpturile nu arată toată înţelepciunea, şi bunătatea şi puterea lui Dumnezeu, ci o mică parte din acestea.) Cum a zis Meletie Pigas: Precum nevăzutul întuneric se vede a fi întuneric, aşa şi neînţelesul Dumnezeu Se înţelege a fi neînţeles. Iar dumnezeiescul Grigorie al Nyssei zice că „aceasta e cunoştinţa osebită a fiinţei dumnezeieşti, a fi adică toată firea ei mai presus de toată înţelegerea obişnuită" (*Cuvîntul 1 asupra lui Evnomie*). (n. aut.)

[88] Aşa a înţeles Icumenie pe cele nevăzute ale lui Dumnezeu, şi ereticul Akindin: Puteri îngereşti adică, precum se vede în cele zise împotriva lui de Grigorie al Tesalonicului. Iar vrednice de laudă sînt cele scrise de marele Vasilie, cînd tîlcuieşte zicerea *Psalmului 32*: „(...) toate lucrurile Lui întru credinţă": „Deci ce este aceasta? Cum dar sînt toate întru credinţă? Zice că: De vei vedea fie cerul, rînduiala dintr-însul este povăţuitoare de credinţă, că prin sine Îl arată pe Făcător; fie podoabele de prin prejurul pămîntului, iarăşi şi prin acestea se creşte credinţa ta despre Dumnezeu. Căci noi am crezut în Dumnezeu nu pentru că L-am cunoscut cu ochii cei trupeşti, ci, prin cele ce se văd, privind pe cele nevăzute cu puterea minţii. Deci toate lucrurile Lui sînt întru credinţă: şi piatra, dacă o vei privi, şi ea are oarecare dovadă a puterii Celui ce a făcut-o; şi furnica, şi ţînţarul, şi albina, că de multe ori şi întru cele prea-mici se arată înţelepciunea Făcătorului a toate. Căci Cel ce a întins cerul şi a revărsat ne-

Iar aceasta: „spre a fi ei fără răspuns", a urmat din faptă: pentru că Dumnezeu nu a zidit făpturile Sale pentru acest prilej, ca să fie adică Elinii fără de răspuns, nu, ci aceasta a urmat faptelor lor. Deci ia aminte – o cititorule! – la felul acesta de a vorbi al *Scripturii*, şi nu vei şchiopăta. Pentru că se află multe de acestea în multe părţi ale dumnezeieştii scripturi, pe care aşa se cuvine să le dezlegi, adică cu chip săritor şi din isprava lucrurilor, şi nu cu zicerea împotrivă că „din pricina lui Dumnezeu". De pildă, spune David: „(...) rău înaintea Ta am făcut, ca să Te îndreptezi întru cuvintele Tale şi să biruieşti cînd vei judeca Tu" (*Psalm* 50). Aceasta pare necuvenită, dar nu e aşa, căci zice: Doamne, dobîndind de la Tine facere de bine, eu am păcătuit Ţie afară de toată nădejdea, şi pentru aceasta urmează a Te îndreptăţi înaintea mea şi a birui din faptele mele. Se îndreptează aşadar Dumnezeu cînd noi ne arătăm nemulţumitori pentru darurile ce ni le dă, şi nu avem vreo dare de răspuns. Aşa au rămas şi Elinii fără dare de răspuns, pentru că, cunoscîndu-L pe Dumnezeu din zidire[89], nu L-au slăvit după vrednicie, precum se cuvenea, nici nu I-au mulţumit Lui ca Ziditor şi Făcător, ci slava şi mulţumirea au dat-o idolilor.

înotatele mărimi ale noianurilor lui este acelaşi Care a bortit şi acuşorul cel prea-subţire al albinei, ca pe un fluier, ca prin acesta să-şi reverse veninul. Deci toate lucrurile Lui sînt întru credinţă. Nimic să nu fie merinde de necredinţă: să nu zici că aceasta s-a făcut din întîmplare, sau că aceea s-a ivit de la sine. Nimic nu e fără de rînduială, nimic nehotărît, nimic făcut în zadar." (n. aut.)

[89] Fotie spune că Elinii L-au cunoscut pe Dumnezeu, nu după fiinţă şi după fire, ci prin făpturi şi după cît e cuprinsă cunoştinţa lui Dumnezeu în oameni. Şi ce este cunoştinţa lui Dumnezeu? Aceea că este făcător al totului, că e mai înainte purtător de grijă, că e bun, că e stăpîn şi că se cuvine a-L cinsti, precum am zis înainte. Însă, cunoscînd şi întrezărind acestea înalte despre Dumnezeu, Elinii au rătăcit de aici şi, în loc de a slăvi pe Dumnezeu şi a-I mulţumi că pentru oameni a zidit lumea aceasta văzută, ei L-au necinstit, făcînd zei făpturile şi chipurile făpturilor şi închinîndu-se lor.

Şi bine a zis înţeleptul Fotie că, prin făptură, nu se cunoaşte fiinţa lui Dumnezeu, anume ce este El, ci bunătatea şi purtarea Lui de grijă. Pentru că şi marele Vasilie – stînd împotriva lui Evnomie, care zicea că, „luînd cineva aminte, din zidiri se suie la fiinţa celui ce le-a zidit" – îi răspunde aşa: „Cum e cu putinţă a analoghisi [deduce, n. m.] fiinţa făcătorului din cele făcute? Eu nu văd aşa, căci făpturile sînt arătătoare ale puterii, ale înţelepciunii şi ale meşteşugului, nu însă ale înseşi fiinţei făcătorului. Şi nici nu e nevoie ca ele să cuprindă toată puterea ziditorului, întîmplîndu-se uneori ca meşterul să nu-şi pună toată priceperea sa în lucrări, ci de multe ori să-şi folosească oarecum slab puterile, lucrurile meşteşugului" (*Cuvîntul 2 împotriva lui Evnomie*).

Şi, fiindcă aici cuvîntul este despre făpturi, însemnez că făpturile cele simţite s-au făcut pentru cinci pricini:

1) Pentru ca, în făpturi, ca în nişte oglinzi, să-L vedem pe Ziditorul şi Făcătorul lor şi, din fiinţa făpturilor, să-L înţelegem şi să credem că Dumnezeu este făcătorul acestora. Căci e cu neputinţă a se face singure făpturile pe sine, a se aduce pe sine de la nefiinţă la fiinţă, fiindcă

ci s-au zădărnicit în cugetele lor şi inima lor neînţelegătoare s-a întunecat.

22 Zicînd a fi înţelepţi, au înnebunit,

Aici, Pavel spune pricina pentru care au căzut întru nesocotinţă Elinii, zicînd că toate le-au îngăduit socotinţelor lor (iar nu credinţei adică). Şi aşa, vrînd să înţeleagă neînchipuirea lui Dumnezeu cu închipuirile minţii şi ale simţirii, şi pe Cel fără de trup cu trup, s-au arătat zadarnici [fără folos, n. m.], pentru că socotinţele lor nu au putut ajunge la desăvîrşita cunoştinţă a lui Dumnezeu.

Şi zice că inima Elinilor a fost „neînţelegătoare", pentru că nu au voit să cuprindă cu credinţa întregul cunoştinţei lui Dumnezeu. De unde s-au rătăcit însă într-atît, încît să lase totul la propria lor judecată? Dintru a se socoti pe

---

aceasta covîrşeşte hotarele puterii lor fireşti. Şi, din bunătatea fāpturilor, să înţelegem bunătatea Făcătorului lor, iar din înţelepciunea şi din puterea zidirilor, să cunoaştem înţelepciunea şi puterea Ziditorului. Şi – pentru a zice cuprinzător – să vedem în fire credinţa şi, întru cele simţite de acum, să ne încredinţăm de bunătăţile gîndite ce vor să fie, pe care avem a le dobîndi. Şi aceasta e ceea ce a zis Apostolul puţin mai înainte: „Cele nevăzute ale Lui se văd din zidirea lumii, înţelegîndu-se din fāpturi." Şi Dionisie Areopagitul zice că „cele văzute sînt chipuri ale celor nevăzute, şi cele simţite ale celor gîndite". Şi, în alt loc: „Prin însăşi întreaga zidire a lumii ce se vede se întrevăd cele nevăzute ale lui Dumnezeu" (*Epistola către Tit*).

2) Zidirile s-au făcut spre învăţătura şi pilda noastră, ca printr-însele să ne învăţăm atît meşteşugurile, cît şi a ne depărta de răutăţi şi a lucra bunătăţile. Să ne depărtăm de răutăţi, adică să fugim de firea cea răpitoare a lupului, de pomenirea de rău a cămilei, de mînia pardosului, de nerodirea sadurilor neroditoare şi de cele asemenea. Şi să lucrăm bunătăţile, urmînd nerăutatea furnicii, iubirea de osteneală a albinei, bunele rodiri ale sadurilor şi ale celorlalte fāpturi. De aceea, şi Solomon ne trimite uneori la furnică: „Mergi la furnică – o leneşule! – şi rîvneşte, văzînd căile ei" (*Pildele lui Solomon* 5:6), iar alteori la albină: „(...) şi învaţă-te cît e de lucrătoare şi cît de cinstit îşi face lucrarea" (la fel). Pentru aceasta, şi Teodor Studitul, întru o învăţătură a sa, numeşte lumea aceasta „şcoală".

3) Pentru ca, din fāpturi, să dobîndim trebuinţele şi hrana cele de nevoie şi celelalte întăritoare ale trupurilor noastre.

4) Ca, dobîndind din fāpturi cele întăritoare ale vieţii noastre, să mulţumim pururea Dătătorului bunătăţilor acestora trupeşti.

5) Şi cea mai de pe urmă: ca, prin toate bunătăţile acestea, să rămînem slăvind pururea pe Dumnezeu, Ziditorul şi Făcătorul nostru, căci pentru acest sfîrşit a zidit Dumnezeu lumea, ca să fie slăvit de către fāpturile cele cuvîntătoare. De aceea a zis dumnezeiescul David: „Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu" (*Psalm 18*:1). Şi parimistul zice: „Toate lucrurile Domnului cu dreptate sînt", ori, precum a tălmăcit altul: „Toate lucrurile Domnului – pentru Dînsul" (*Pildele lui Solomon* 16:1), adică toate lucrurile lui Dumnezeu s-au făcut pentru slava Lui. Pentru aceasta a zis şi Teologul Grigorie: „Toate Îl laudă şi-L slăvesc pe Dumnezeu cu glasuri negrăite, că pentru toate se mulţumeşte, prin mine, lui Dumnezeu. Căci, cu adevărat, lauda acelora de la care primesc eu pricină de a-L lăuda se face laudă a noastră" (*Cuvînt la duminica Tomei*). (n. aut.)

sine a fi înțelepți! Şi, pentru aceasta, au înnebunit, pentru că ce alt lucru e mai fără de minte și mai nebun decît a te închina pietrelor și lemnelor?

23 şi au schimbat slava nestricăciosului Dumnezeu întru asemănarea chipului omului celui stricăcios, şi al păsărilor, şi al celor cu cîte patru picioare şi al celor tîrîtoare.

Cel ce schimbă vreun lucru îl schimbă cu un altul pe care nu-l are. Aveau aşadar şi Elinii cunoştinţa lui Dumnezeu, dar au vîndut-o şi au luat alta pe care nu o aveau. Şi astfel au pierdut şi ceea ce aveau, pentru că slava nestricatului Dumnezeu au dat-o nu omului însuflețit măcar, ci chipului neînsuflețit de om stricăcios, făcîndu-i dumnezei pe idolii oamenilor. Şi, ce e mai rău decît aceasta, s-au povîrnit a se închina şi celor tîrîtoare, şerpilor adică, şi atîta au înnebunit, încît s-au închinat – vai! – şi înseşi chipurilor celor tîrîtoare. Pentru că – cunoştinţa de Dumnezeu ce trebuiau să o aibă, care covîrşeşte cu neasemănarea toate fiinţele –au afierosit-o zidirilor celor cu neasemănare mai de nimic decît toate. Iar slava lui Dumnezeu este a fi El cunoscut ca Făcător şi Proniator (purtător de grijă) al totului şi a avea toate celelalte însuşiri cuvenite lui Dumnezeu.

Şi cine a făcut greşelile acestea? Egiptenii, cei mai filosofi decît toţi, că aceştia se închinau chipurilor celor tîrîtoare şi şerpilor. [90]

24 De aceea i-a şi dat pe ei Dumnezeu întru poftele inimilor lor spre necurăţie, pentru a-şi necinsti trupurile lor întru sine-şi,
25 ca unii ce au schimbat adevărul lui Dumnezeu întru minciună, şi au cinstit şi au slujit făpturii mai mult decît Făcătorului, Care este binecuvîntat în veci. Amin!

„I-a dat" vrea să spună că i-a lăsat şi i-a slobozit pe Elinii cei „înţelepţi" să cadă în poftele lor, ca un doctor care îngrijeşte şi caută pe bolnav, dar apoi, văzîndu-l că face neorînduială şi nu păzeşte dieta pe care i-a rînduit-o, îl lasă în mai multă boală, adică îl lasă să-şi facă voia sa şi să nu se vindece de boală.[91]

---

[90] Dar şi Babilonienii se închinau celor tîrîtoare şi balaurilor ca unor dumnezei, precum se vede în *Sfînta Scriptură*, în *Istoria omorîrii balaurului şi a dărîmării lui Bel*, unde e scris că Proorocul Daniil a omorît balaurul căruia se închinau Babilonienii. (n. aut.)

[91] *Sfînta Scriptură* obişnuieşte a numi ca pricină slobozirea şi îngăduinţa lui Dumnezeu – după Icumenie, şi Procopie (foaia 556, tomul 2 al celor opt cărţi) şi după Teodorit, care zice: „Dumnezeu e pricinuitor de cele bune, şi nepricinuitor de rele. El arată ce se cuvine a face şi necuviinţa celor potrivnice, dar nu sileşte socotinţa oamenilor, ci lasă loc stăpînirii de sine [libertăţii, n. m.]. Deci – fiindcă îngăduie a se face cele potrivnice, putînd a le opri, dar nesuferind a le

Iar oarecari[92], zicerea aceasta: „i-a dat Dumnezeu", au înțeles-o cum că ocara și necinstea ce s-a făcut de dînșii către Dumnezeu i-a dat pe ei, precum obișnuim a zice că pe cutare om „l-a pierdut argintul", cu toate că nu argintul l-a pierdut, ci întrebuințarea cea rea a argintului; sau precum zicem că pe Saul și pe Solomon „i-a pierdut împărăția", în loc de: „reaua întrebuințare a împărăției".

Așadar, slujitorii idolilor au fost dați spre necurății pentru a lor răutate. Drept aceea, nu aveau nevoie a fi necinstiți de alții, ci ei înșiși se necinsteau pe sine-și[93], căci așa sînt patimile cele necurate, ele îi necinstesc pe cei ce le fac. Dar pentru care pricină au fost dați întru necurăția patimilor? Din necinstea și ocara ce o făceau lui Dumnezeu: pentru că cel ce nu bagă în seamă pe Dumnezeu îndată se strică[94], măcar că e în viață, precum zice și David: „Zis-a nebunul întru inima sa: Nu este Dumnezeu!"; apoi, spune și pricina: „Stricatu-s-a și urît s-a făcut întru meșteșugurile sale" (*Psalm 13*:1).

Așadar, Elinii au schimbat adevăratele însușiri ale lui Dumnezeu și dreptățile cuvenite lui Dumnezeu, și le-au dat mincinoșilor dumnezei.[95] Deci zicerea: „au cinstit" arată că au cinstit fapturile, iar zicerea: „au slujit" însemnează robia prin lucrările pe care le aduceau lor, căci slujirea este cinstirea cu fapta.[96] Vezi însă – o cititorule! – că Pavel nu a zis doar atît, că „Elinii au slujit făpturii", ci că „i-au slujit mai mult decît Făcătorului", mărind vinovăția lor din asemănare.[97] Dar Făcătorul – zice – este binecuvîntat și prea-slăvit în veci, adică nu S-a păgubit cu nimic pentru necinstea și ocara Elinilor, fiind binecuvîntat în veci cu adeverire și fără îndoială, căci aceasta înseamnă „amin".[98]

---

opri, ca să nu se facă de silă și nevoie ceea ce se face, că vrednice de laudă sînt bunătățile cele de bună voie – a numit îngăduința ca pricină" (foaia 1603, tomul ! al celor opt cărți). (n. aut.)

[92] Care este Fotie, căci așa a tîlcuit el pe „i-a dat". (n. aut.)

[93] Iar unii dascăli zic că trupurile Elinilor se necinsteau de sine-și cu patima malahiei, căci trupul lucrează și pătimește de sine această patimă. (n. aut.)

[94] Se împute, putrezește, se descompune. (n. m.)

[95] Iar Teodorit zice că Pavel numește „adevăr al lui Dumnezeu" numele lui Dumnezeu, iar „minciună" idolii cei făcuți de mînă. Iar Sevirian zice că Dumnezeu este Dumnezeu cu adevărat, iar idolii la care se închină Elinii se numesc dumnezei în chip mincinos. (n. aut.)

[96] Vezi la zicerea: „Martor îmi este Dumnezeu, Căruia slujesc cu duhul meu" (*Romani* 1:9). (n. aut.)

[97] Iar unii din dascălii mai noi, la zicerea: „decît Făcătorului", vor a zice hotărîtor, adică Elinii și slujitorii la idoli slujeau făpturii, iar *nu* Făcătorului. Însă, fiindcă cuvîntul Apostolului este pentru înțelepții Elinilor – din care mulți (precum Platon și Aristotel) slăveau pe un făcător al totului, prea-înalt, nevăzut, nemuritor și nemărginit, dar slujeau și făpturilor ca unor zei covîrșitori și făcători ai totului – de aceea trebuie a se înțelege așa cum se ia de-a dreptul, precum zic și Teofilact și Icumenie, că: „Înțelepții Elini slujeau făpturii *mai mult* decît Făcătorului." (n. aut.)

[98] În toată *Scriptura Veche*, zicerea: „amin" se află numai în trei părți: în *Cartea întîi Paralipomena* 16:36 și în *Cartea a doua a lui Neemia* 5:13 și 8:8. Iar întru *Scriptura cea Nouă*

26 Pentru aceasta, Dumnezeu i-a dat pe ei la patimi de necinste, că şi muierile lor şi-au schimbat rînduiala cea firească întru cea afară de fire;
27 la fel şi bărbaţii încă, lăsînd fireasca întrebuinţare a părţii femeieşti, s-au aprins întru pofta lor unul către altul, bărbat cu bărbat ruşinea lucrînd-o şi luînd întru sine-şi răsplătirea cuvenită rătăcirii lor.

Aici, Pavel numeşte iarăşi „dare" lepădarea şi depărtarea de ei a lui Dumnezeu, care s-a făcut lor pentru că s-au închinat şi au slujit făpturii. Că – precum s-au stricat ei în dogmele despre Dumnezeu, pentru că au lăsat povăţuirea către cunoştinţa Făcătorului pe care le-o pricinuia lor făptura – aşa s-au făcut spurcaţi şi întru vieţuire, pentru că au lăsat fireasca îndulcire cu muierile, care e şi mai lesnicioasă şi mai îndulcitoare, şi au căzut întru aceea afară de fire a bărbaţilor, adică întru culcarea cu bărbaţii, care este şi mai grea, şi mai greţoasă. Căci „schimbarea" aceasta înseamnează, adică au lăsat cele ce aveau şi au cinstit mai mult altele, pe care nu le aveau. Apostolul arată însă mare pîrîş al amînduror neamurilor, adică al femeilor şi al bărbaţilor, firea pe care au călcat-o: căci, după ce a zis acoperit că muierile Elinilor făceau un lucru ruşinos (pe care nici nu se cuvine a-l scrie aici, de ruşine), zice şi pentru bărbaţi că „s-au aprins unul către altul", prin „aprindere" arătînd multa întărîtare şi nestîmpărata pornire a pofti către culcarea cu bărbaţi. Nu a zis însă că lucrează pofta, ci „ruşinea", atătînd cu aceasta că însăşi firea au sluţit-o şi au ruşinat-o. Şi, fiindcă a zis că s-au aprins spre pofta trupească, pentru ca să nu socoteşti că neputinţa aceasta era a poftei lor fireşti, zice prin urmare că ei o lucrau rău, adică puneau toată sîrguinţa întru necurăţia aceasta, lucru al loruşi făcînd-o, luînd urîciunea aceasta ca plată a depărtării lor de Dumnezeu şi a rătăcirii lor către idoli şi muncă avînd însăşi îndulcirea pe care o încercau,[99] fiindcă era afară de fire şi plină de necurăţie. Iar Pavel zice aceasta căci încă nu putea să-i încredinţeze pe Romani că este iad şi gheena. Şi zice: Crede tu,

---

se află de multe ori şi înseamnează „aşa", „cu adevărat", precum însuşi Pavel a tîlcuit arătat, zicînd: „Căci toate făgăduinţele lui Dumnezeu, în El, sînt «da»; şi, prin El, «amin»" (*2 Corinteni* 1:20). Iar pentru ce slăveşte Pavel pe Dumnezeu cînd pomeneşte numele Tatălui, vezi la *Epistola către Filipeni* 4:20 şi la subînsemnarea zicerii. (n. aut.)

[99] Pentru aceasta se şi poartă acest obştesc proverb: „Răutatea este potrivită judecată asupra răului." Zice şi dumnezeiescul Hrisostom : „Cel ce viiază întru răutate se munceşte şi mai înainte de gheena, fiind îmboldit de conştiinţă" (*Despre statui*, 16). Şi Sirah a zis: „Sufletul rău pierde pe cel ce-l are şi bucurie a vrăjmaşilor îl va face pe el" (6:4). Pentru că, precum rugina fierului mănîncă pe cel ce o naşte, ori precum vipera mănîncă pîntecele maicii sale care a zămislit-o, aşa şi păcatul mănîncă desăvîrşit pe cel ce îl lucrează. De aceea, avea dreptate Solomon a zice despre păcat acestea: „Precum agurida e vătămătoare pentru dinţi, şi fumul pentru ochi, aşa şi fărădelegea pentru cei ce o săvîrşesc" (*Pildele lui Solomon* 10:26). (n. aut.)

Creştine, că fapta aceasta necurată ce o făceau Elinii le era lor muncă, de vreme ce nu crezi cuvintele despre munca iadului!

28 Şi, precum ei nu au cercat a avea pe Dumnezeu întru cunoştinţă, aşa şi Dumnezeu i-a dat pe ei întru minte neiscusită, să facă cele necuvenite.

De trei ori a pomenit Pavel aceeaşi noimă şi a folosit aceeaşi zicere: „i-a dat", şi pretutindeni zice că pricina lepădării lui Dumnezeu e păgînătatea oamenilor. Şi acum zice că, „precum ei nu au cercat a avea pe Dumnezeu întru cunoştinţă", pentru aceasta şi Dumnezeu i-a dat în patimi, arătînd că necinstea întru Dumnezeu a Elinilor nu se năştea din necunoştinţa lor, ci din cugetare. Pentru că nu a zis: „precum nu au cunoscut pe Dumnezeu", ci: „precum nu au cercat (adică nu au judecat) a avea pe Dumnezeu întru cunoştinţă", deci de voie au ales păgînătatea. Aşadar, păcatele nu se nasc de la trup, precum zic oarecari eretici (maniheii adică), ci din judecata minţii celei stricate (vezi la tîlcuirea zicerii: „făcînd voile gîndurilor lor", *Efeseni* 2:3).

Deci mai întîi ei nu au judecat a-L cunoaşte pe Dumnezeu, şi atunci Dumnezeu i-a lăsat să cadă în minte neiscusită şi nedesluşitoare.[100] De vreme ce, în *Scriptură*, întoarcerea şi părăsirea lui Dumnezeu se numeşte „dare", oarecari din sfinţi au folosit o frumoasă pildă prin care se arată cuvîntul „i-a dat pe ei Dumnezeu", zicînd: Dacă cineva şi-ar închide ochii şi nu ar voi să vadă soarele, şi ar cădea apoi în groapă – am zice că soarele, nearătîndu-se, a aruncat pe cutare în groapă, nu doar că soarele s-a mîniat şi a aruncat pe om, ci pentru că nu a luminat ochii omului aceluia. Iar a nu lumina soarele de unde a urmat? Din pricina celui ce şi-a închis ochii şi nu a văzut soarele. Tot la fel, şi Dumnezeu i-a dat pe Elini în patimile necinstei. Cum? Pentru că nu a fost cunoscut

---

[100] Din zicerea aceasta a Apostolului tragem încheierea că dogmele rele, şi păgînătatea şi necredinţa nasc viaţa rea şi stricată. Căci, de vreme ce Elinii nu au cercat a cunoaşte pe Dumnezeu şi a crede în El, din necunoştinţa şi necredinţa aceasta au făcut cele necuvenite şi au vieţuit o viaţă plină de toate păcatele. De aceea a zis Fericitul Teodorit: „Păgînătatea s-a făcut temelie nelegiuirii." Precum şi dimpotrivă, viaţa cea rea şi stricată naşte dogme rele şi stricate şi face pe oameni necredincioşi şi necinstitori de Dumnezeu. Şi aceasta iarăşi se arată în cuvintele Apostolului însuşi, că el a zis către Timotei: „(...) avînd conştiinţă bună, pe care unii, lepădînd-o, s-au primejduit întru credinţă" (*1 Timotei* 1:19); şi iarăşi: „Rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint, pe care poftind-o, unii au rătăcit din credinţă" (*1 Timotei* 6:10). Aşadar, un rău la fel de mare sînt dogmele rele şi viaţa cea rea, şi, de asemenea, viaţa rea şi dogmele cele rele, pentru că una este născătoarea celeilalte şi cel ce o are pe una ajunge şi la cealaltă. Despre aceasta, prea-înţelepţeşte a zis Teologul Grigorie: „Mie întocmai rele îmi sînt viaţa rea şi basmul străin (dogma mincinoasă); ori pe care o iei din amîndouă, pe amîndouă le cîştigi." (n. aut.)

de dînşii. Şi iarăşi, a nu fi cunoscut de unde a urmat? De la aceea că nu au cercat şi nu au judecat a-L cunoaşte.[101] Vezi şi tîlcuirea stihului 19 al capitolului 4 al celei către Efeseni, care mult se potriveşte la zicerea aceasta.

29 Plini fiind de toată nedreptatea,

Vezi – o cititorule! – că Elinii aveau toate patimile cu covîrşire, Apostolul zicînd aici că erau „plini de *toată* nedreptatea", căci ajunseseră la însăşi măsura cea mai de pe urmă a tuturor răutăţilor. Apoi, înşiră felurile răutăţilor întru care căzuseră:

de curvie,

Cu numele curviei a cuprins împreună toată necurăţia, obşteşte.

de vicleşug,

Adică înţelepţii Elinilor erau plini de vrăjmăşie asupra aproapelui,

de lăcomia de averi,

şi plini de pofta avuţiilor

de răutate;

şi plini de pomenirea de rău.[102]

plini de pizmă, de ucidere,

Uciderea se naşte totdeauna din pizmă: Avel a fost ucis fiind pizmuit, iar Iosif s-a primejduit a fi ucis de către pizmuitorii fraţi ai săi. Pentru aceasta a zis şi marele Vasilie: „Acestea făcîndu-le, Cain se arată întîi ucenic al diavo-

---

[101] La acestea, zice şi înţeleptul Meletie Pigas: „Dumnezeu îi dă «întru minte neiscusită, ca să facă cele necuvenite» pentru păcatele mai dinainte, fiindcă «nu au cercat – zice – a avea pe Dumnezeu întru cunoştinţă». De aceea, păcatele cele de-al doilea sînt totodată şi păcate, şi munci ale păcatelor... Aşadar, păcatele acestea, fiindcă sînt munci, au ca pricinuitor pe Dumnezeu, căci El i-a lăsat să cadă într-însele pe cei ce nu aveau simţire, ca să poată veni întru simţire pentru mărimea necuviinţei, ori, dacă nu, a se munci întru cele ce se îndulcesc şi mai învederată a se face ruşinea răutăţii, spre abaterea celor ce aleg a fi întreg-înţelepţi [curaţi cu cugetul, feciorelnici, n. m.]" (cartea întîi despre creştinism). (n. aut.)

[102] Iar Icumenie numeşte „răutate" sîrguinţa de a face rău aproapelui. (n. aut.)

lului, pizma şi uciderea de la dînsul învăţîndu-se, păcate surori pe care Pavel le-a împreunat, zicînd: «plini de pizmă şi de ucidere»" (*Cuvînt despre pizmă*).

de sfadă, de vicleşug,

Din pizmă se naşte şi necurata prigonire şi viclenia care se face pentru păgubirea celui pizmuit. Marele Vasilie aşa hotărăşte [defineşte, n. m.] vicleşugul: „Vicleşug este cel ce se face spre vrăjmăşuire iscoditoare, cînd cineva, închipuind ceva bun, ca o amăgitură, îl pune înainte şi prin acesta lucrează cele ale vrăjmăşuirii" (hotărîrea 73 din cele pe scurt).

de năravuri rele;

„Rea nărăvire" este răutatea cea ascunsă în adîncul sufletului care pe deasupra se arată unsă cu bunătate. Marele Vasilie zice: „Răul nărav – precum socotesc – este întîia răutate, ascunsă, a deprinderii" (la fel).[103]

30 bîrfitori, grăitori de rău, urîtori de Dumnezeu,

Pavel numeşte „bîrfitori" pe cei ce clevetesc pe fraţii lor într-ascuns, cînd nu se află de faţă; iar „grăitori de rău", pe cei ce îi necinstesc învederat; şi „urîtori de Dumnezeu", pe cei ce urăsc pe Dumnezeu şi sînt urîţi de Dumnezeu.

ocărîtori, mîndri, trufaşi,[104]

S-a suit la vîrful relelor, la mîndrie. Pentru că – şi bine de ar face cineva, dar apoi s-ar mîndri – el pierde plata binelui aceluia. Cu cît mai vîrtos însă cînd face rele, şi apoi se mîndreşte? Pentru că păcătosul care e şi mîndru nu se poate pocăi. Să ştii însă că mîndria este defăimare de Dumnezeu, iar trufia este defăimare de oameni, din care se naşte ocara asupra oamenilor. Pentru că cel ce defaimă pe oameni pe toţi îi ocărăşte şi îi calcă. Însă noi, cei ce privim din afară, întîi vedem ocara, apoi cunoaştem maica şi pricina ocării, trufia,

---

[103] Teodorit zice că „«rău nărăvaşi» numeşte pe cei ce cugetă spre vrăjmăşie şi meşteşugesc vătămarea aproapelui". (n. aut.)

[104] Icumenie numeşte „mîndri" pe cei ce se mîndresc cu bunătăţile lor împotriva celor ce nu le au, iar „trufaşi" pe cei ce se fălesc întru cele pe care nu le au ca şi cum le-ar avea. Iar marele Vasilie zice: „Mîndru e cel ce se îngîmfă pentru cele ale sale şi se ispiteşte a se arăta mai presus de ceea ce este; iar trufaş, cel ce nu se mărgineşte întru cele legiuite, ci îşi isvodeşte cale osebită de dreptate şi de bună-cinstire de Dumnezeu." Şi Teodorit numeşte „trufaşi" pe cei ce se fălesc în zadar. (n. aut.)

deşi trufia este, fireşte, mai întîi decît ocara. Pentru aceasta a pus Pavel mai întîi ocara.[105] Pentru aceasta a zis şi Isaia: „Şi ocara celor mîndri o voi smeri" (13:11) – cuvînt pe care marele Vasilie îl tălmăceşte aşa: „Drept aceea, tot păcatul este ocară şi odraslă a ocării, mai întîi atingîndu-se de ocărîtor."

născocitori de rele,

Elinii şi slujitorii idolilor nu se îndestulau cu răutăţile pe care le aveau mai înainte, ci izvodeau şi altele. Iar a izvodi rele nu urmează din răpirea minţii, ci din cugetare şi sîrguinţă.[106]

nesupuşi născătorilor lor (neascultători de părinţi),

Prin aceasta, Pavel arată că Elinii se luptau chiar cu firea însăşi.

31 neînţelegători, nestatornici întru aşezăminte,

Fireşte că Elinii erau neînţelegători, pentru că cei ce nu se supun născătorilor lor, ce alt bine pot să gîndească şi să înţeleagă? Iar „nestatornici întru aşezăminte" îi numeşte pentru că nu rămîneau întru cele ce se învoiau, adică erau necredincioşi şi nu păzeau încredinţarea.

---

[105] Vezi şi la Diogene Laerţiu, şi vei afla că toţi înţelepţii Elinilor au petrecut viaţă rea şi au socotit patimile cele rele în loc de zei. Pentru aceasta, şi dumnezeiescul Ieronim a zis, tîlcuind pe Proorocul Osie: „Cu anevoie este a afla eretic cucernic!" Ci şi Sfinţitul Ambrozie zice: „Fără de buna-cinstire, şi ceea ce pare a fi bunătate este răutate, căci nu tinde spre mîntuire, fiindcă nu e bine-plăcută lui Dumnezeu" (la Meletie Pigas). (n. aut.)

[106] Marele Vasilie, vorbind despre aflătorii relelor, zice că sînt „cei ce, afară de relele obişnuite şi cunoscute de cei mulţi, mai născocesc şi află încă oarecare altele." Vezi tu însuţi – o cititorule! – cum Apostolul a pus aici una după alta faptele rele ale Elinilor, căci, precum bunătăţile atîrnă una de alta – cum am zis la subînsemnarea zicerii: „îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine" (*Galateni* 5:22) – tot aşa şi răutăţile şi patimile se atîrnă una de alta. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Grigorie al Nyssei: „Drept aceea, şi vătămarea a ceva din cele dintru noi se întinde asupra întregii vieţi lăuntrice. Şi, cu adevărat – după cele ce zice Apostolul – toate se aşează împreună, că, de pătimeşte un mădular, împreună doare tot trupul" (*Despre feciorie,* capitolul 14). Zice şi marele Macarie: „Toate sînt legate una de alta: ura e legată de mînie, mînia de mîndrie, mîndria de slava deşartă, slava deşartă de necredinţă, necredinţa de împietrirea inimii, împietrirea inimii de lenevire, lenevirea de trîndăvie, trîndăvia de nepurtarea de grijă, nepurtarea de grijă de nerăbdare, nerăbdarea de iubirea de îndulciri, şi celelalte părţi ale răutăţii sînt spînzurate una de alta" (cuvîntul 40, capitolul 1). Vezi lanţul răutăţilor legate una de alta şi la capitolul 3 al epistolei a doua către Timotei, la zicerea: „nesupuşi părinţilor". (n. aut.)

neîmpăcați, fără dragoste, nemilostivi –

Rădăcina tuturor răutăților aceasta este: răceala dragostei, căci din aceasta se pricinuieşte a nu se împrieteni cineva cu fratele său, nici a-l primi, nici a-l milui. De aceea a zis Mîntuitorul: „Cînd se va înmulți nelegiuirea, se va răci dragostea multora" (*Matei* 24:12). Şi – cu toate că însăşi firea omeniei pe care o avem ne uneşte unul cu altul, precum şi neamurile dobitoacelor cele de un fel se adună unele cu altele – Elinii nu au înțeles aceasta.

32 aceştia, deşi au cunoscut dreptatea lui Dumnezeu, cum că cei ce fac unele ca acestea sînt vrednici de moarte, nu numai că fac acestea, ci şi binevoiesc cu cei ce le fac.

Mai sus, Apostolul a arătat că Elinii, nevrînd să cunoască pe Dumnezeu, s-au umplut de toată răutatea. Iar acum, arată că aceştia nu sînt vrednici de iertare, căci de voie fac cele împotrivă, neputînd să spună că nu cunosc binele – pentru că ştiau dreptatea şi porunca lui Dumnezeu, fiind povățuiți de legea firii. Şi, încă mai rău, le plăceau de asemenea şi cei ce fac relele şi îi ajutau la cele rele, ceea ce e o răutate de nevindecat.[107]

---

[107] Dumnezeiescul Isidor Pilusiotul nu primeşte pe cei ce îndreptează zicerea aceasta, ca fiind greşită, şi citesc aşa: „(...) nu numai cei ce fac acestea, ci şi cei ce împreună binevoiesc cu cei ce le fac" – vrînd ei să arate că a binevoi cineva cu cei răi e un păcat mai mic, iar a face relele unul mai mare. Sfîntul – am zis – nu primeşte acestea, ci spune că zicerea Apostolului e dreaptă precum se află scrisă. Deci zice: „Fiindcă a greşi şi a lăuda totodată pe cei ce greşesc este pricină mai grea şi mai mare de muncă decît doar a greşi, potrivit s-a zis: «(...) nu numai acestea le fac, ci şi binevoiesc cu cei ce le fac». Căci cel care, după ce a greşit, osîndeşte păcatul va putea cîndva a-şi cîştiga sufletul, mare ajutor avînd osîndirea păcatului spre a se pocăi. Iar cel ce laudă răutatea se lipseşte pe sine-şi de ajutor spre a se pocăi. Deci, de vreme ce socotința aceasta este stricată şi e a unui suflet ce boleşte fără vindecare, după cuviință cel ce laudă păcatul celui ce a greşit se judecă cu mult mai aspru" (în *Epistolii*).

Pentru aceasta zice şi Teodorit: „Aceştia nu socotesc destul a face relele, ci alcătuiesc şi laude celor ce fac cele asemenea. Acesta e hotarul cel mai de pe urmă al nelegiuirii, că trebuie nu numai a urî nelegiuirea altora, ci şi a se îngrețoşa de a sa. Aceasta pare că însemnează zicerea aceea a Psalmistului: «Se laudă păcătosul întru poftele sufletului său, şi cel ce nedreptăţeşte se binecuvîntează» (*Psalm* 9:23)."

Zice şi dumnezeiescul Hrisostom: „Nu numai a rîvni răutatea, ci şi a lăuda pe cei ce viețuiesc într-însa, aduce muncă prea-cumplită celor ce viază întru răutate, căci a păcătui şi a lăuda pe cei ce păcătuiesc aduce mult mai mare pricină de muncă" (din cuvîntul la Saul).

Dar şi marele Vasilie zice că: „Mai cu sîrguință să luăm aminte de sine-ne, nu cumva, din pricina harului trimis către noi, să îndreptăm vreo necinstire, sau vreun om sau vreun cuvînt, purtîndu-ne cu înduplecare față de ele, căci «Vai, celor ce zic răului bine şi binelui rău, şi celor ce pun lumina întuneric, şi întunericul lumină, celor ce fac amarul dulce, şi dulcele amar» (*Isaia* 5:20)." Şi iarăşi zice: „Cel ce ajută celor răi şi îndrăzneşte întru faptele cele rele, acesta

însă la viitoarea judecată nu urmează aşa, fiindcă judecata şi osînda lui Dumnezeu se va face după adevăr asupra tuturor prea-curvarilor şi păcătoşilor.

3 Şi socoteşti tu, omule care judeci pe cei ce fac unele ca acestea, făcîndu-le şi tu, cum că vei scăpa de judecata lui Dumnezeu?
4 Au doar defaimi bogăţia bunătăţii Lui, şi a îngăduirii şi a îndelungii-răbdări, neştiind că bunătatea lui Dumnezeu te aduce la pocăinţă?
5 Ci după împietrirea ta şi după inima ta nepocăită îţi învistiereşti ţie osîndă în ziua urgiei şi a descoperirii dreptei judecăţi a lui Dumnezeu,
6 Care va răsplăti fiecăruia după faptele sale:[109]

Mai sus a zis că slujirea idolilor se răsplătea celor răi cu înseşi păcatele şi necurăţiile pe care le făceau, acelea fiindu-le lor destulă osîndă, în loc de muncă. Iar acum le arată şi munca pe care o vor primi: Este – zice – şi altă muncă pentru tine, omule, pentru că nu vei scăpa de osîndirea lui Dumnezeu! Căci cum vei scăpa de ea, cînd de a ta osîndă n-ai scăpat? – de vreme ce, osîndind pe altul, pe tine însuţi te-ai osîndit.

Şi dacă tu, fiindcă nu ai fost muncit încă, defaimi din această pricină bogăţia bunătăţii lui Dumnezeu, să ştii că mai cu seamă aceasta îţi va pricinui mai multă muncă. Pentru că îndelunga-răbdare şi îngăduirea lui Dumnezeu este mîntuitoare şi folositoare celor ce o folosesc spre îndreptarea lor, dar celor ce o cheltuiesc spre a adăuga şi alte răutăţi se face pricină de mai mare muncă, nu din pricina îndelungii-răbdări dumnezeieşti, ci din pricina împietririi păcătoşilor. Că – zice – tu, păcătosule, îţi învistiereşti urgie, iar nu Dumnezeu. Pentru care pricină? Din pricina inimii tale neînduplecate spre bine şi împietrită, fiindcă, atîta vreme cît tu nu te moi nici cu bunătatea, nici cu îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu, şi nici cu frica nu te îndupleci spre bine, care alt lucru este mai împietrit decît tine?[110]

---

[109] Bagă de seamă că Pavel a luat zicerea aceasta („Care va răsplăti fiecăruia după faptele lui") întocmai, cuvînt cu cuvînt, de la Parimistul (*Pildele lui Solomon* 24:12), şi de la David, care zice şi el la fel în *Psalmul 61*:11. Iar dumnezeiescul Maxim, tîlcuind aceasta, zice: „Cînd vei auzi *Scriptura* zicînd că Dumnezeu va răsplăti fiecăruia după faptele lui, să înţelegi că Dumnezeu nu răsplăteşte bune după cele ce se fac afară de scopul cel drept, chiar dacă par a fi bune; ci după cele ce se fac urmînd ţelul cel drept, căci judecata lui Dumnezeu nu priveşte la cele ce se fac, ci la scopul lor" (capitolul 37 al sutei a II-a din cele despre dragoste). (n. aut.)

[110] [...] Iar dumnezeiescul Maxim a zis că „inima cea împietrită nu se moaie nici de dragoste, nici cu rugăciunea, nici cu pocăinţa, nici cu pedepsele, nici cu bătăile, nici cu învăţăturile şi cu darurile lui Dumnezeu" (la Coresi). Pentru aceasta a zis Isaia: „Ai învîrtoşat inimile noastre ca să nu ne temem de Tine" (capitolul 63:17). (n. aut.)

Şi, zicînd: „ziua urgiei", zice şi: „a descoperirii şi a dreptei judecăţi a lui Dumnezeu".[111] Şi în chip potrivit, ca să nu socotească cineva că judecata lui Dumnezeu se face cu urgie. Deci zice că mai întîi se face descoperire şi arătare a tuturor păcatelor, şi abia apoi, după măsura păcatelor arătate, se face răsplătirea şi urgia, săvîrşindu-se astfel dreapta judecată. Pentru că, în lumea aceasta, faptele oamenilor fiind ascunse, nu totdeauna se face dreptate; iar atunci cînd se vor arăta cele ascunse ale fiecăruia, urmează a se face dreapta judecată.

Bagă de seamă – o cititorule! – stihurile acestea, pentru că trebuie să pricepi drept cuvîntul acela al *Ieşirii*: „Iar Eu am împietrit inima lui Faraon" (capitolul 4:21), că mai aceea o tălmăceşte aici Pavel, cu alte ziceri. Vezi despre aceasta la zicerea: „Deci dar, pe care voieşte miluieşte, şi pe care voieşte împietreşte" (*Romani* 9:18).

7 viaţă veşnică, celor ce, după stăruinţă în fapta bună, caută slavă, şi cinste şi nestricăciune;

De vreme ce mai sus a zis că Domnul va răsplăti fiecăruia după faptele sale, acum, vrînd a face cuvîntul mai blînd, Pavel începe aici de la cele bune ce va răsplăti atunci Domnul. Deci – zicînd: „celor ce, după stăruinţă în fapta bună" – arată două lucruri: primul, că nu se cade a se lenevi cineva şi a trîndăvi, ci trebuie să stăruie întru bine pînă la sfîrşit; al doilea, că nu se cuvine a nădăjdui cineva doar întru credinţă, fiindcă are trebuinţă şi de fapte bune.

Iar zicînd: „şi nestricăciune", deschide uşă şi cunoştinţă despre înviere. Apoi – fiindcă toţi avem să ne sculăm din morţi, însă nu toţi pentru acelaşi sfîrşit, ci unii se vor scula pentru slavă şi pentru împărăţie, iar alţii pentru osîndă şi muncă – de aceea a zis: „slavă şi cinste". Iar toată cuprinderea cuvîntului aşa se tîlcuieşte: Dumnezeu – zice – va da viaţă veşnică celor ce caută slava cea viitoare şi cinstea şi care totdeauna îşi aduc aminte atît de aceasta, cît şi de nestricăciunea pe care au s-o dobîndească întru învierea din morţi. Dar cum se caută slava cea viitoare, şi cinstea şi nestricăciunea? Stăruind întru lucrurile cele bune, pentru că cel ce îngăduie întru fapta bună şi rabdă statornic toată ispita ce vine asupră-i, acela caută cu adevărat slava, şi cinstea şi nestricăciunea, adică dobîndirea bunătăţilor celor nestricăcioase care se dobîndesc odată cu trupul cel nestricăcios.

---

[111] „(...) şi a dreptei judecăţi a lui Dumnezeu"; acest „şi" conjuncţie nu se află în scrisul Apostolului, dar Sfîntul Teofilact şi Teodorit o au în tîlcuirea lor. Iar Icumenie o judeca cum că e de prisos. (n. aut.)

8 iar iubitorilor de prigonire – care nu se supun adevărului, ci se supun nedreptăţii – mînie şi urgie.[112]
9 Necaz şi strîmtorare peste tot sufletul omului ce lucrează răul, al Iudeului mai întîi, şi al Elinului;[113]

„Prigonire" se numeşte împotrivirea fără temei. Deci zice: Celor iubitori de a birui prin cuvînt, le va urma necaz şi strîmtorare. Cu aceasta, Pavel arată că oamenii se fac răi nu din necunoştinţă, ci din iubirea de a birui, şi pentru aceasta sînt neiertaţi. Dar şi a se supune nedreptăţii şi a nu se supune adevărului e greşeală a alegerii lor, fiindcă nu zice că sînt siliţi sau tiranizaţi, ci că „se supun". Şi vezi cum a zis că Dumnezeu va răsplăti viaţă veşnică, nu însă că va răsplăti şi cele rele. Nu zice că Dumnezeu va plăti celor răi mînia, şi urgia şi nacazul, ci aceasta a lăsat-o a se înţelege nehotărîtor, cum că relele acestea vor urma faptelor lor. Pentru că a face viu este însuşire a firii lui Dumnezeu, iar munca nu ne vine de la Dumnezeu, ci din lenevirea noastră.

Iar zicînd: „peste tot sufletul omului", smereşte mîndria Romanilor, pentru că – măcar împărat de ar fi cineva, dacă lucrează răul, adică dacă stăruie în răutate şi nu se pocăieşte – nu va scăpa de osîndă. Pentru că nu a zis: „celui ce a lucrat", ci: „acelui ce lucrează", făcînd răul cu sîrguinţă şi cu stăruire. Şi, de vreme ce a dobîndit mai multă învăţătură din *Lege*, Iudeul este şi vrednic a lua mai multă pedeapsă, căci „cei puternici, cu putere se vor certa" (*Înţelepciunea lui Solomon* 6:6). Şi, cu cît sînt mai înţelepţi, cu atît se vor munci mai mult.

10 slavă, şi cinste şi pace tot celui ce lucrează binele,[114] ***Iudeului mai întîi, şi Elinului.***
11 Căci nu este căutare la faţă la Dumnezeu!

În cuvintele ce vor urma, Apostolul socoteşte să arate că tăierea împrejur a Iudeilor nu foloseşte la nimic şi că nici netăierea împrejur a „neamurilor" nu vatămă. Şi, după ce va arăta aceasta, socoteşte să vorbească de credinţa ce îndreptează pe om. Această socotinţă avînd-o dar, el clatină mai întîi obiceiurile Iudeilor, şi vezi înţelepciunea lui: el povesteşte cele mai-nainte de venirea lui Hristos, şi cum că lumea era plină de răutate şi că mai întîi Iudeii erau vinovaţi muncii, şi apoi Elinii. Şi – luînd ca o dovadă mărturisită că Elinul se va

---

[112] Iar toată cuprinderea (tot periodul, fraza) aşa se alcătuieşte, adică: „Celor ce cu stăruinţă caută lucrul bun, Dumnezeu le va răsplăti viaţă veşnică, slavă, şi cinste şi nestricăciune; iar iubitorilor de prigonire – care nu se supun adevărului, ci sînt supuşi nedreptăţii – li se va răsplăti mînie şi urgie. Aşa închipuie cuprinderea aceasta Fotie, spre mai multă lămurire (în epistola 167 către Gheorghe al Nicomidiei). (n. aut.)
[113] Lipseşte graiul „va fi". (n. aut.)
[114] Se înţelege că „va fi răsplătit de Dumnezeu". (n. aut.)

munci pentru relele ce face, de vreme ce calcă legea cea firească scrisă în inimi – din aceasta trage încheierea că se va şi cinsti pentru bunătăţile ce face păzind legea aceasta. Şi, dacă cinstea şi necinstea urmează din fapte, *Legea* cea scrisă şi tăierea împrejur sînt aşadar de prisos, şi nu numai de prisos, ci şi pricinuitoare de mai multă muncă Iudeului. Căci, dacă Elinul se osîndeşte pentru că nu a învăţat cele bune de la făpturi şi din legea cea firească, cu mult mai vîrtos se va osîndi Iudeul, care, pe lîngă învăţătura făpturii şi a fireştii legi, a mai primit-o şi pe aceea a *Legii* scrise.[115] Deci – o cititorule! – de vreme ce ai înţeles scopul Apostolului, urmează dar şi zicerilor lui!

Aici însă, Pavel nu numeşte „Elini" pe slujitorii idolilor, ci pe cinstitorii de Dumnezeu ce se supuneau legii firii, precum a fost Melhisedec, şi Avimeleh împăratul Gherarilor, şi Iov, şi Ninivitenii şi, în urmă, Corneliu. La fel, „Iudei" numeşte pe cei mai înainte de venirea lui Hristos. Şi, fiindcă se sîrguieşte să arate că tăierea împrejur nu are nici o putere, Apostolul se întoarce la vremile cele vechi şi arată că atunci nu era nici o osebire între Elinul cinstitor de Dumnezeu şi Iudeul ce făcea cele bune. Pentru că – dacă mai înainte de venirea lui Hristos, cînd obiceiurile Iudeilor erau felurite – Iudeul nu avea nici o întâietate mai mult decît Elinul, cu cît mai vîrtos nu avea nici o întâietate după venirea lui Hristos, cînd *Legea* a rămas nelucrătoare? Acestea le zice însă Pavel ca să doboare mîndria Iudeilor, care nu primeau pe cei de alte neamuri.

Slavă, şi cinste şi pace – zice – va da Dumnezeu Iudeului şi Elinului. Dar cum se tîlcuiesc acestea? Ascultă: slava lumii, şi cinstea şi celelalte bunătăţi au totdeauna vrăjmaşi şi tulburări, pentru că sînt zavistuite şi se vrăjmăşuiesc de către oameni. Chiar dacă nu le vrăjmăşuieşte careva din afară, totuşi cel ce are bunătăţile acestea e tulburat totdeauna din lăuntru de cugetări. Iar slava şi cinstea ce se dau de la Dumnezeu au pacea, pentru că nu se vrăjmăşuiesc şi pentru că pricinuiesc celor ce sînt slăviţi şi se cinstesc netulburarea şi pacea cugetelor. Şi – pentru că părea lucru de necrezut a primi slavă şi cinste de la Dumnezeu Elinul, care nu auzise nici *Legea*, nici Proorocii – de aceea spune aici Pavel pricina, că aceasta se întîmplă fiindcă „Dumnezeu este necăutător la faţă", adică nu face voia oamenilor, ci cercetează doar faptele. Deci, fiindcă Elinul nu se osebeşte de Iudeu după fapte, ci după lucrarea binelui, atunci nimic nu-l opreşte a se cinsti şi el întocmai cu Iudeul. De aceea, în urma nelucrării şi a încetării *Legii*, tu, Iudeule, nu te făli asupra celui de alt neam, pentru că şi în vremea cînd *Legea* era în puterea sa şi cînd obiceiurile tale înfloreau, de aceeaşi cinste cu tine era şi cel de alt neam care lucra binele.

---

[115] Pentru aceasta – tîlcuind zicerea aceea a lui Isaia: „Legea a dat-o spre ajutor" (capitolul 50, stih 20) – a zis şi marele Vasilie: „Mare îţi era şi iscusinţa cea din fire ce este întru tine spre bine. Ci Dumnezeu, plinind aceasta, ţi-a adăugat şi povăţuirea cea din *Lege*, ca o ducere de mînă." (n. aut.)

12 Căci, cîți au greșit fără de Lege, fără de Lege vor și pieri; iar cîți în Lege au greșit, prin Lege se vor judeca.
13 Fiindcă nu auzitorii Legii sînt drepți la Dumnezeu, ci făcătorii Legii se vor îndrepta.[116]

Mai sus, Apostolul a arătat că și Elinul se cinstește întocmai cu Iudeul, iar acum arată că, după pedeapsă, se muncește mai greu Iudeul.[117] Pentru că Elinii – zice – au greșit „fără de *Lege*", adică fără a avea învățătura *Legii* celei scrise. De aceea, „fără de lege vor și pieri", adică se vor munci mai ușor, neavînd *Legea* scrisă care să-i pîrască. Căci zicerea: „fără de lege" aceasta înseamnă, anume: „fără osîndirea *Legii* scrise". Iar Iudeul, fiindcă a greșit avînd învățătura *Legii* celei scrise, prin *Legea* scrisă se va judeca, adică se va osîndi, fiindcă *Legea* mai tare stă, și-l pîrăște că a călcat-o și, prin urmare, îi pricinuiește mai mare osîndă.[118] Deci cum zici tu, Iudeule, că nu ai trebuință de darul evangheliei, că te

---

[116] Tîlcuind zicerea aceasta, Coresi zice că „omul se îndreptează în două feluri: ori, din păcătos, se face drept; ori, din drept, se face mai drept". Îndreptarea se face prin credință și prin fapte. Și prin amîndouă se face îndreptarea, „că nu auzitorii *Legii*" (iată credința!), „ci făcătorii *Legii* (iată lucrarea!) se vor îndrepta". Dumnezeu îndreptează, dar omul însuși pe sine-și se gătește spre îndreptare. Se potrivește cu aceasta ceea ce a zis și Sfîntul Efrem Sirul: „Frate, te numești pe sine-ți cunoscător? Din faptele tale cunoaște-te! Căci, precum trupul fără de duh este mort, așa și cunoștința fără de lucrare este moartă. Rătăcire e omului a nu ști *Scripturile*, dar îndoit se rătăcește acela ce le știe, dar le defaimă. Că scris este și în *Pateric*, căci ziceau bătrînii: «Acestea sînt cele pe care le caută Dumnezeu la Creștin: a se supune cineva *Sfintei Scripturi* și a se sili să facă cele zise acolo.» Și iarăși a zis un bătrîn: «Proorocii au făcut cărțile, și au venit părinții noștri și au lucrat ce scria într-însele. Iar cei ce au venit după dînșii le-au învățat pe de rost. A venit însă neamul acesta, și le-a scris și le-a pus în ferestre [pervazuri, rame, n. m.], lăsîndu-le nelucrătoare.»" (n. aut.)

[117] Și Icumenie, unit cu Teofilact, tîlcuiește zicerea: „fără de *Lege*" și „prin *Lege* se vor judeca", adăugînd că și Elinii se vor muncii, însă mai ușor, ca unii ce au călcat numai legea firii, iar Iudeii mai greu, fiindcă au călcat și legea firii, și *Legea* scrisă. (n. aut.)

[118] Bagă de seamă cum, din cuvîntul acesta al Apostolului, ne învățăm că nu se vor osîndi deopotrivă cei ce fac unul și același păcat mai înainte de *Lege* și după *Lege*, ci cu deosebire, după cunoștința, și după puterea, și după deplinătatea fiecăruia și după osebirea vremilor. De aceea a zis Solomon: „Judecata va fi aspră pentru cei mari, căci cel mic poate căpăta milă, dar cei puternici tare se vor certa" (*Înțelepciunea lui Solomon* 6:6). Și Domnul a hotărît, zicînd în *Sfințitele Evanghelii*: „Tot celui ce i s-a dat mult, mult i se va cere! Și, celui ce i s-a pus mult, mai mult îi vor cere! (*Luca* 12:48). Pentru aceasta, scria lui Evdemon Scolasticul și Isidor Pilusiotul: „Fiindcă ai scris că mulți, aceleași greșind, nu au luat aceeași pedeapsă, îți răspund că asta se întîmplă din pricină că multă e scumpătatea Judecătorului, Care, întru greșeli, nu caută numai felul păcatului, ci și cunoștința celui ce a păcătuit și dregătoria, și cercetează osebirea vremii și felul de viață. Căci, același păcat făcîndu-l, nu vor suferi aceeași pedeapsă cel mai înainte de *Lege*, și cel de după *Lege* și cel de după dar, ci cel dintîi mai blîndă, cel de-al doilea mai grea, iar cel de după dar pedeapsă nescăpată" (epistola 86). Și, iarăși, același, scriind lui Ioan Diaconul, zice: „*Legea* [veche, a lui Moisi, n. m.] pedepsea fără de apărare pe cei ce păcătuiau mai presus de iertare. Iar după ce a venit darul [legea cea nouă, *evanghelia* lui

îndreptezi doar din *Legea cea veche*? Căci, iată, ai arătat că n-ai folosit nimic din *Lege*. Drept aceea, tu ai mai multă trebuință decît Elinul de darul lui Hristos. Căci nu te-ai îndreptat la Dumnezeu din auzirea *Legii*, fiindcă auzitorii *Legii* se pot socoti cucernici și cinstiți în fața oamenilor, nu însă și înaintea lui Dumnezeu; ci făcătorii *Legii*, aceștia sînt cei ce se îndreptează la Dumnezeu.

14 Căci – cînd «neamurile», care nu au Lege, fac firesc cele ale legii – aceștia, neavînd Lege, loruși își sînt lege,[119]
15 ceea ce arată lucrul legii scris în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor

Cînd vorbește împotriva Iudeilor, Pavel folosește cuvintele cu atîta înțelepciune, încît se arată că nu zice nimic împotriva *Legii celei vechi*. Pentru aceasta spune aici, ca și cum ar înălța și ar mări *Legea*, că cei ce nu au *Lege* – dar fac faptele legii firești, supunîndu-se acesteia și cuvîntului conștiinței cel insuflat în sinea lor – aceia sînt minunați și lăudați, pentru că, fără a avea trebuință de *Legea* scrisă, au împlinit totuși poruncile ei, întipărind în inimile și în conștiința lor nu slove, ci fapte bune.

Hristos, n. m.], acesta îi muncește mai mult decît *Legea* și mai amar pe cei ce au păcătuit, și nu s-au pocăit. Și legea cea nouă îngrozește cu muncile fiindcă, păcătuind, cei ce s-au învrednicit de atîta dar și s-au ridicat la împărătească cinste sînt vrednici de mai multă muncă! Pentru aceasta a zis Pavel: «Stricînd cineva *Legea* lui Moisi – fără de îndurare (adică fără de milă, și neapărat și fără iertare), prin mărturia a doi sau trei martori – moare, adică se ucide cu pietre. Cu cît socotești – zice – că se va învrednici mai mult de muncă cel ce va defăima pe Acela ce ne-a slobozit și ne-a cinstit, ocărîndu-L prin cele ce face?»" (epistola 167).

Și Teodorit zice: „Prin acestea, Stăpînul ne învață că, de la cei ce sînt desăvîrșit întru fapta bună, cere fapta bună cea mai mare. El îi rabdă îndelung pe cei care greșesc mult, dar sfinților nu le împărtășește această iertare" (*La cele nedumerite ale Scripturii*, întrebarea 43).

Și marele Vasilie zice acestea puține, dar înfricoșate cuvinte: „Judecata urmează darului, și va cerceta Judecătorul cum ai întrebuințat cele dăruite" (*Cuvînt despre smerita cugetare*). (n. aut.)

[119] Înțeleptul Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Că dumnezeiasca lege cere fapta, mărturisesc cei ce au avut cugetări bine-cinstitoare de Dumnezeu mai înainte de *Legea* lui Moisi, care și-au împodobit viața cu fapte bune, lor înșile făcîndu-se puitori de lege." Bagă de seamă că – după oarecari moraliști – trei sînt vredniciile catolicești (adică peste tot cuprinzătoare) asupra cărora se reazemă legea firească, pe care e dator a le păzi cel ce nu voiește a rătăci din calea faptei bune: 1) să nu faci altora ceea ce nu voiești a ți se face ție; 2) să-ți faci sie-ți ceea ce voiești a-și face alții loruși: 3) să faci altora ceea ce voiești a-ți face ție alții. Cea dintîi se numește vrednicia dreptului; cea de-a doua, vrednicia celui cinstit; și cea de-a treia, vrednicia cuviinței ori a celui cuviincios. Iar Domnul le-a cuprins pe toate trei întru aceste cuvinte: „Deci, toate cîte voiți a vă face vouă oamenii, așa faceți și voi lor, că în aceasta se cuprind *Legea* și Proorocii" (*Matei* 7:12). Iar unul din împărații vechi ai Romei, preamărindu-se, deși era necredincios și slujitor de idoli, a scris această învățătură a Domnului, catolicească [atotcuprinzătoare, n. m.] și unită cu legea firească, deasupra ușilor palatului său, ca s-o citească toți cei ce intrau. (n. aut.)

Apostolul vorbeşte însă aici de trei legi: de cea scrisă, de cea firească şi de cea care se socoteşte prin fapte. Şi zice: „«Neamurile», care nu au *Lege*" (care lege? cea scrisă, fireşte) „fac cele ale legii". Ale cărei legi? Ale celei ce se socoteşte prin fapte. Apoi: „Aceştia, neavînd *Lege*" (care lege? cea scrisă), „îşi sînt loruşi lege". Cum şi în ce chip? Întrebuinţînd legea firească şi cuvîntul conştiinţei, „care arată lucrul legii". Al cărei legi? Al celei ce se socoteşte prin fapte.[120]

Socoteşte dar înţelepciunea lui Pavel, căci n-a înfruntat pe Iudei, precum cerea urmarea cuvîntului, după care se cuvenea a zice aşa: „Căci, cînd neamurile cele fără de *Lege* fac cele ale legii în chip firesc, negreşit sînt mult mai bune acelea decît Iudeii ce se învaţă din *Lege*." Însă nu a zis-o aşa, ci mai lin: că „«neamurile» îşi sînt loruşi lege".[121] Din acestea, arată că firea oamenilor dobîndea de la Dumnezeu toată purtarea de grijă şi pronia şi în vremurile vechi, mai dinainte de a se da *Legea*, totodată astupîndu-se gurile celor ce zic: Pentru ce nu a venit Hristos în lume dintru început ca să înveţe pe oameni lucrarea binelui? Căci Pavel răspunde lor că Dumnezeu a pus dintru început în oameni cunoştinţa binelui şi a răului, iar după ce a văzut că nu ispråveşte nimic, a venit El Însuşi, în vremile cele mai de pe urmă.[122]

şi prin cugetările lor întru sine-şi pîrîndu-se sau dezvinovăţindu-se,[123]

---

[120] Bagă de seamă cum Coresi şi însuşi Teofilact zic că această lege a faptelor e cea a lui Moisi, adică *Legea* scrisă, şi uită-te la *Romani* 3:27. (n. aut.)

[121] Coresi zice că [...], după Hrisostom, Teodorit şi Icumenie, prin „neamuri", se înţeleg aici acelea ce nu au crezut în Hristos, dar faceau din fire oarecari bunătăţi ale conştiinţei. Pentru că Dumnezeu Şi-a pus divanul şi judeţul Său în cămara împărătească a inimii, şi a scris legi pe lespezile inimii şi judecător l-a făcut pe dreptul cuvînt care urmează conştiinţei. Iar martori a pus închipuirile, care ori ajută, ori mărturisesc împotrivă. Pentru aceasta, de aceşti judecători a zis David: „S-a însemnat peste noi lumina feţei Tale" (*Psalm 4*:7); şi iarăşi: „Mincinoşi – fiii oamenilor, în cumpene" (*Psalm 69*:9). Şi Domnul a zis: „Împacă-te cu potrivnicul tău în grabă!" – adică cu legea conştiinţei, precum tîlcuieşte avva Dorothei şi alţi Părinţi. (n. aut.)

[122] Pentru ce a venit Hristos în vremile cele mai de pe urmă, vezi la tîlcuirea zicerii: „(...) iar acum, încă o dată, la sfîrşitul veacurilor" (*Evrei* 9:26) şi la: „iar cînd a venit plinirea noastră", la subînsemnarea stihului 4 al capitolului 4 de la *Galateni*. (n. aut.)

[123] Tîlcuind cuvîntul acesta, Macarie cel Mare zice: „Precum ar fi o corabie avînd multă povară – pe ai cărei oameni îi ocîrmuieşte şi-i iconomiseşte cîrmaciul, pe unii certîndu-i, iar pe alţii povăţuindu-i – aşa este şi inima, avînd cîrmuitoare mintea, conştiinţa ca mustrătoare, cugetele ca pîrîşi, sau dezvinovăţitori ori răspunzători. Că zice: «prin cugetările lor întru sine-şi pîrîndu-se sau dezvinovăţindu-se». Vezi aşadar cum conştiinţa nu judecă împreună cugetele, ci îndată le mustră pe cele care ascultă de păcat? Căci nu minte – pentru că ce ar zice înaintea lui Dumnezeu în ziua judecăţii? – ci se mărturiseşte că totdeauna era mustrînd" (cuvîntul XV, capitolele 33, 34). Şi ia aminte că, după oarecari moralişti, conştiinţa se hotărăşte (defineşte) aşa: „Conştiinţa este acea lucrare a sufletului prin care acesta judecă dacă

16 în ziua cînd Dumnezeu va judeca, prin Iisus Hristos, cele ascunse ale oamenilor, după bunăvestirea mea.

Pavel învață aici că, atunci cînd vom fi judecați toți oamenii de obște, cugetările noastre vor sta de față, unele osîndindu-ne, iar altele răspunzînd spre dezvinovățirea noastră. Şi omul nu are trebuință de alt pîrîş sau avocat![124] Vrînd însă să crească temerea, nu a zis că Dumnezeu va judeca *păcatele*, ci „cele ascunse" ale noastre. Fiindcă oamenii judecă numai greşelile văzute, iar Dumnezeu le va judeca pe cele ascunse, prin Iisus Hristos, adică Tatăl prin Fiul, „pentru că Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului"

---

faptele lui sînt ori nu unite cu legea." Drept aceea, din hotărîrea aceasta, se vede cum conştiința e o cugetare împlinită (silogism), a cărei propunere [premisă, n. m.] mai mare [majora, n. m.] cuprinde legea, propunerea mai mică [minora, n. m.] cuprinde fapta, iar încheierea [concluzia, n. m.] cuprinde hotărîrea dacă fapta este sau nu unită cu legea. De pildă, conştiința oamenilor, ca o carte a legii, zice: „Furul păcătuieşte!" Iată propunerea [premisa, n. m.] mai mare. Conştiința furului mărturiseşte propunerea mai mică, zicînd: „Eu fur!", şi aceeaşi conştiință aduce asupră-şi hotărîrea întru încheiere [concluzie, n. m.] şi zice: „Eu păcătuiesc!" Pentru aceasta se şi numeşte conştiința canon (regulă) al faptelor omului, pîrîş adică, şi martor şi judecător. Că acestea arată Apostolul prin cuvintele de aici, vezi şi la subînsemnarea zicerii: „Că, de ne-am judeca pe noi înşine, nu ne-am mai osîndi" (*1 Corinteni* 11:31). (n. aut.)

[124] Icumenie spune că cugetele pîrăsc pe cei ce au să se muncească, iar cugetele celor ce au să se îndrepteze răspund spre dezvinovățire. Arată însă că, de vreme ce nimeni nu este fără de păcat, cugetele îi mustră şi pe cei ce au să se îndrepteze, pentru ale lor păcate de iertat, dar biruiesc cugetele celor ce au ca răspuns de ajutor neputința firii şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Iar asupra celor ce au să se muncească biruiesc cugetele ce îi pîrăsc că au păcătuit fără iertare şi fără pocăință. Însă şi pîra (osînda) cugetărilor pîrîtoare, şi îndreptarea celor dezvinovățitoare singur Judecătorul le aduce.

Iar înțeleptul Teodorit, pentru ca să adevereze cum că conştiința omului pîrăşte ori dezvinovățeşte în chip firesc, aduce ca pildă pe frații lui Iosif. Căci, cînd a pus Iosif pe frații săi în închisoare timp de trei zile, ei, îmboldindu-se şi mustrîndu-se de către conştiința lor, nu luau aminte la întîmplarea de față, ci, aducîndu-şi aminte de fărădelegea făcută de dînşii cu 20 de ani mai înainte, ziceau unii către alții acestea: „Cu adevărat sîntem întru păcate pentru fratele nostru, că am trecut cu vederea necazul sufletului lui cînd se ruga nouă, şi nu l-am ascultat. Şi pentru el a venit asupra noastră necazul acesta" (*Facerea* 42:21). Iar Ruvin, oarecum dezvinovățindu-se, le aduce aminte de cuvintele ce le zicea spre ajutorul lui Iosif: „Nu am grăit vouă, zicînd să nu nedreptățiți pe copilaş, şi nu m-ați ascultat? Şi iată că sîngele lui se cere!" (la fel). Aşa şi Avimeleh, împăratul Gherarilor, avînd mărturia conştiinței, a răspuns spre dezvinovățire către Dumnezeu pentru Sara, femeia lui Avram, zicînd: „Doamne, neam nevinovat şi drept piere? Au doar nu mi-a spus el: Soră a mea este! Şi nu mi-a zis ea: Frate al meu este! Întru inimă curată şi mîini curate am făcut aceasta" (*Facerea* 25). Aşadar, urmează că la judecata viitoare acei care au viețuit în afară de lege ori sînt pîrîți de conştiință că au păcătuit şi că se muncesc de Dumnezeu cu dreptate, ori conştiința răspunde pentru dînşii spre dezvinovățire, arătînd că au păcătuit întru neştiință. (n. aut.)

(*Ioan* 5:22). Sau vei înţelege zicerea: „prin Iisus Hristos" aşa: „după evanghelia [buna vestire, n. m.], care s-a afierosit mie prin Iisus Hristos". Apostolul arată aici că prin evanghelia sa, adică prin evangheliceasca sa propovăduire, nu învaţă pe Romani vreun lucru străin şi nou, ci acelea ce i-a învăţat dinainte şi firea, adică judecata şi munca [osînda, n. m.].[125]

17 Iar dacă[126] tu te numeşti Iudeu, şi te odihneşti în Lege, şi te lauzi întru Dumnezeu,
18 şi cunoşti voia Lui şi alegi cele de folos, învăţîndu-te din Lege;

După ce a zis că nu lipseşte nimic spre a se mîntui şi Elinul care prin legea firească face faptele *Legii* scrise, Pavel numără acum faptele cucernice şi cinstite ale Iudeilor, întru care nădăjduind ei se mîndresc asupra «neamurilor». Şi, mai întîi, ei aveau numele de „Iudei", care era cinstit atunci, precum este cinstit acum acela de „Creştin". Însă nu a zis: „eşti Iudeu", ci: „te numeşti Iudeu", pentru că adevăratul Iudeu este acela ce se mărturiseşte, căci Iuda se tălmăceşte „mărturisire". „Şi – zice – te odihneşti în *Lege*", adică nu cauţi în altă parte să înveţi care fapte trebuie să faci, ci ai *Legea* scrisă, care te învaţă toate cu înlesnire. „Şi te lauzi întru Dumnezeu" că eşti iubit şi cinstit de El mai mult decît toţi ceilalţi oameni. Şi mare mîndrie şi necunoştinţă este a folosi tu iubirea lui Dumnezeu împotriva oamenilor celor de o fire cu tine, adică a „neamurilor", de vreme ce şti voia lui Dumnezeu şi cele de folos, adică desluşit ce trebuie să faci şi ce să nu faci – căci „de folos" va să zică cele cuvenite şi folositoare fiecăruia.

19 şi te nădăjduieşti a fi povăţuitor orbilor, lumină celor dintru întuneric,
20 îndreptător celor fără de minte, învăţător al pruncilor, avînd în Lege închipuirea cunoştinţei şi a adevărului –

Pavel zicea mai sus că auzirea *Legii* nu foloseşte la nimic, dacă nu va fi unită şi lucrarea: „Căci nu auzitorii *Legii* – zice – sînt drepţi la Dumnezeu, ci făcătorii ei." Iar acum zice ceva şi mai mare, anume: Chiar şi învăţător al *Legii* de eşti, dar nu faci cele ale *Legii*, nu numai că nimic nu te vei folosi, ci şi mai mult te vei munci! Căci, de vreme ce Iudeii se mîndreau mai mult cu vrednicia învăţăturii, mai vîrtos de la aceasta îi şi arată vrednici de rîs Apostolul. De aceea, numindu-i „povăţuitori orbilor", „învăţători pruncilor" şi ce-

---

125 Despre evanghelie, vezi la capitolul 14 al acestei epistole către Romani, stih 24. (n. aut.)
126 Teodorit scrie: „vezi", alţii: „iată", iar alţii: „dacă". Mai drept se vede că este „vezi" ori „iată", şi nu „dacă", măcar că în cele mai multe izvoade aşa se scrie. (n. aut.)

lelalte, el mustră mîndria lor. Pentru că aceia aşa se numeau pe sine-şi: „povățuitori", şi „lumină" şi „învățători"; iar pe nemernici [venetici, n. m.] şi pe neamurile ce ajunseseră la cunoaştere de curînd, îi numeau „întunecați", şi „prunci" şi „fără de minte". Şi zice: Tu – o învățătorule Iudeu! – nu ai închipuirea cunoştinței şi a adevărului în fapte şi isprăvi, ci doar întru *Legea* scrisă, dar nădăjduieşti că printr-însa închipuieşti întru tine fapta bună. De aici, se întîmplă un lucru asemenea precum, de pildă, cînd cineva are chipul împăratului, dar nu urmează zugrăvirii aceleia; iar cei ce nu au chipul îl urmează pe el întru adevăr, fără a-l vedea. Deci: fiecare învățător zugrăveşte şi închipuie în sufletele ucenicilor şi ascultătorilor săi cunoştința binelui şi a adevărului. Iar dacă învățătorul acela face şi fapte potrivite cu învățătura sa, el este desăvîrşit; iar dacă nu face faptele, el este la fel cum erau Iudeii pe care îi înfruntă Apostolul aici.

Unii însă au socotit că „închipuirea" ar fi închipuirea cea mincinoasă şi plăsmuită, închipuită întru cele din afară ale cunoştinței, iar nu cunoştința cea adevărată şi buna-cinstire de Dumnezeu.[127]

21 deci, cel ce judeci pe altul, pe sine-ți nu te judeci? Cel ce propovăduieşti a nu fura, furi?[128]
22 Cel ce zici a nu prea-curvi, prea-curveşti? Cel ce te îngrețoşezi de idoli, furi cele sfinte?
23 Cel de te lauzi în Lege, prin călcarea Legii Îl necinsteşti pe Dumnezeu?

---

[127] Iar înțeleptul Fotie zice – după Icumenie – că cel ce ştie legea şi viază după ea, acela se închipuieşte cu închipuirea cunoştinței şi a adevărului. Prin „închipuirea cunoştinței" se înțelege „a şti", iar prin „închipuirea adevărului": „a face". Pentru că acela arată cu adevărat cunoştința legii, care plineşte legea prin fapte. Vezi şi la capitolul 3 al epistolei a doua către Timotei, stihul 3. (n. aut.)

[128] Pentru aceasta [...] zicea şi Teologul, în stihurile cele împătrite iambice: „Ori nu trebuie a învăța (pe alții), ori a învăța cu chipul [exemplul, n. m.]; adică nu cu o mînă a trage, iar cu cealaltă a împinge." [...]

Zice şi Isidor Pilusiotul: „Nici cuvîntul, nici fățărnicia nu lipseşte celor ce cutează a învăța (pe alții), făcînd însă cele împotriva acelora zise. Căci cei ce nici nu fac faptele bune, dar nici nu se apucă a învăța (pe alții), poate că mai măsurat se vor pedepsi; iar celor ce se măresc pentru învățătură, dar nu fac cele ce zic, pedeapsa le va fi neapărată şi neiertată" (epistola 150 către presviterul Teopempt).

Şi marele Vasilie zice: „Vrednicia de crezare a învățătorului face cuvîntul mai bine primit, şi pe cei ce îl învață îi face mai cu luare aminte" (tomul 1, cuvîntul al 17-lea). Iar dumnezeiescul Hrisostom zice aşa: „Ucenicii se aduc la rîvna celor bune cînd au pildele de la învățător." (n. aut.)

24 „Căci, din pricina voastră, se huleşte numele lui Dumnezeu între «neamuri»" (Isaia 42:5), precum este scris.

Apostolul vorbeşte cu chip întrebător, ruşinînd pe Iudeii aceia care se făleau întru a învăţa pe alţii. Iar „furt de cele sfinte" numeşte tîlhărirea banilor afierosiţi la idoli.[129] Pentru că, deşi se îngreţoşau de idoli, fiind biruiţi de iubirea de argint, ei luau cele afierosite idolilor pentru mîrşavul cîştig.

Apoi, o zice pe cea mai grea: Cum tu – care te lauzi cu *Legea* scrisă, fiindcă te-ai cinstit de Dumnezeu şi ai luat *Legea* – cum aşadar necinsteşti pe Dumnezeu prin călcarea *Legii*?[130] Trei vinovăţii numără aici Apostolul: 1) că sînt necinstitori; 2) că necinstesc pe Dumnezeu, Care i-a cinstit; 3) că necinstesc pe Dumnezeu cu însăşi mijlocirea *Legii* cu care au fost cinstiţi, fiindcă o calcă.

Apoi, ca să nu pară că îi mustră de la sine însuşi, aduce ca martor şi pîrîş al lor pe Proorocul Isaia, îndoită făcînd mustrarea şi zicînd că ei nu numai că ocărăsc pe Dumnezeu, ci fac şi pe alţii să-L ocărască. Căci, prin faptele lor, ei nu învaţă *Legea*, ci învaţă chiar cele împotriva *Legii*, care se face pricină de a huli oamenii pe Dumnezeu, Dătătorul *Legii*. Astfel, cei ce îi văd pe dînşii stricaţi zic: Trebuia aşadar Dumnezeu a iubi nişte oameni ca aceştia? Şi oare Dumnezeu, Care iubeşte asemenea oameni, este El adevărat? Şi altele asemenea.

---

[129] Înţeleptul Fotie înţelege furtul de cele sfinte ca furt al banilor afierosiţi lui Dumnezeu, nu idolilor. Şi zice că cei ce urăsc pe idoli, dar fură cele sfinte, prin furtul aceasta, ocărăsc pe Dumnezeu şi slujesc dracilor al căror lăcaş era idolul. (n. aut.)

[130] Pentru aceasta zice şi marele Vasilie că, „precum prin lucrările cele bune aducem slavă lui Dumnezeu, tot aşa, prin lucrările cele rele, hulim pe Dumnezeu. Căci ce zice El celor ce păcătuiesc? «Din pricina voastră, numele Meu se huleşte între neamuri.» Iar Apostolul zice aşa: «Prin călcarea ta de *Lege*, ocărăşti pe Dumnezeu.» Căci trecerea cu vederea şi defăimarea legilor este ocară asupra puitorului de lege, la fel cum necinstea şi ruşinea celor ce se fac într-o casă în care se trăieşte rău – întru care e mînie şi strigare, ocară şi rîs, desfătare şi desfrînare, necurăţie şi înverşunare – se întoarce asupra celui ce stăpîneşte casa. De aici, urmează aşadar să înţelegem că, precum întru lucrările cele bune Se slăveşte Dumnezeu, aşa întru cele rele se slăveşte diavolul ; căci, dacă iau mădularele lui Hristos şi le fac mădulare curviei, eu mut slava de la Cel ce mă mîntuieşte la cel ce mă pierde... Deci să ne temem ca nu cumva, aducînd slavă şi laudă diavolului prin păcatul nostru, să ne dăm ruşinii celei veşnice împreună cu dînsul. Căci, cînd se luptă mintea cu patima, dacă, prin stăruire şi rugăciune, izbuteşte să-şi biruiască patima, Creştinul încununează pe Dumnezeu, oarecum prin sine. Iar cînd se va muia şi se va supune îndulcirii, slugă şi rob făcîndu-se păcatului, el adaugă prilej de laudă, şi de înălţare şi de mîndrie vrăjmaşului" (tîlcuire la zicerea: „Aduceţi Domnului slavă şi cinste!", de la *Psalmul 28*). (n. aut.)

25 Căci tăierea împrejur foloseşte cu adevărat dacă vei face Legea; iar dacă eşti călcător de Lege, tăierea ta împrejur s-a făcut netăiere împrejur.

Fiindcă Iudeii aveau la mare cinste tăierea împrejur, Pavel nu zice de la început că tăierea împrejur este lucru de prisos şi nefolositor; ci o primeşte cu cuvîntul, iar cu fapta o doboară, zicînd: Mărturisesc că tăierea împrejur foloseşte cu adevărat, însă doar dacă tu, cel tăiat împrejur, vei păzi totodată şi poruncile *Legii*. Iar de vei călca poruncile *Legii*, tăierea ta împrejur s-a făcut netăiere împrejur. Nu a zis că tăierea împrejur e nefolositoare (ca să nu arate că o ocărăşte), dar l-a lipsit desăvîrşit pe Iudeu de dînsa.

Apoi, cu cuvîntul acesta, Apostolul îl arată pe Iudeu netăiat împrejur cu inima. Pentru aceasta, zice şi Dumnezeu, prin Ieremia: „Toate neamurile sînt netăiate împrejur cu trupul, şi toţi cei din casa lui Israil sînt netăiaţi împrejur cu inimile lor" (capitolul 9, stihul 26). De aceea, Apostolul vorbeşte aici de două tăieri împrejur şi de două netăieri împrejur: două văzute şi simţite, iar celelalte două ascunse şi gîndite. De pildă: tăierea împrejur văzută, după trup, este cînd cineva se taie împrejur în trupul său; iar tăierea împrejur gîndită şi după duh este lepădarea patimilor trupeşti şi a îndulcirilor de prisos. Apoi, netăierea împrejur cea simţită şi după trup este cînd cineva este netăiat împrejur la trup; iar netăierea împrejur gîndită şi după duh este cînd cineva, avîndu-şi sufletul ca şi al „neamurilor", nu taie de la el nici o patimă şi nici o îndulcire.[131] Deci Pavel zice aşa: Cînd eşti tăiat împrejur după trup, dar nu faci nici un lucru al *Legii*, atunci, după duh, tu eşti netăiat împrejur. Pentru aceasta, Dumnezeu îţi porunceşte să te tai împrejur la inimă: „Tăiaţi-vă împrejur Dumnezeului vostru şi tăiaţi împrejur învîrtoşarea inimii voastre, bărbaţii lui Iuda!" (*Ieremia* 4:4). Precum dimpotrivă, şi cel ce este netăiat împrejur la trup, de va face lucrările şi poruncile *Legii*, el este tăiat împrejur după duh, pentru că a tăiat de la sine-şi patimile şi îndulcirile trupului. Aceleaşi cuvinte le zice Apostolul şi în continuare. Ascultă:

---

[131] Iar Teologul Grigorie, în cuvîntul la Naşterea Mîntuitorului, a zis aşa: „Taie-te împrejur, curmă acoperămîntul de la naştere!" Cuvînt pe care Nichita Scoliastul îl tîlcuieşte aşa: „Tăierea împrejur duhovnicească e lepădarea îndulcirii trupeşti şi a celor de prisos, care nu sînt de nevoie. Căci nici o îndulcire nu e de la Dumnezeu şi nu se face după Dumnezeu. Îndulcirea este prisosinţă, a cărei închipuire este netăierea împrejur, care nu e nimic altceva decît piele, prisosinţă a vieţii îndulcitoare. Iar «acoperămîntul de la naştere» este păcatul strămoşesc, care s-a revărsat la tot neamul, căci acesta se adaugă peste suflet numaidecît după naştere, dar se curmă cu sabia mîntuitorului botez şi cu cuţitul Duhului făcător de viaţă." Alţii zic că „acoperămîntul de la naştere" sînt cugetele pătimaşe şi pîcla dintr-însele, iar alţii că e necunoştinţa, cea însoţită cu trupul ca un oarecare nor şi acoperămînt (vezi şi capitolul 2, stihul 11 al epistolei către Coloseni). (n. aut.)

26 ***Deci, cînd cel netăiat împrejur păzeşte îndreptările Legii, oare nu se va socoti netăierea lui împrejur ca tăiere împrejur?***

Apostolul nu zice că netăierea împrejur biruie tăierea împrejur, pentru că aceasta s-ar fi socotit asupritoare şi greu de primit celor ce auzeau, ci spune că netăierea împrejur se va socoti ca tăiere împrejur. Drept aceea, adevărata tăiere împrejur e lucrarea şi fapta bună (adică cele bine-primite de Dumnezeu). La fel, adevărata netăiere împrejur este fapta rea şi păcatul.

Vezi însă că Pavel nu a zis: „cînd cel tăiat împrejur va păzi *Legea*", pentru că ar fi urmat să răspundă Iudeul şi să zică: Şi cum este cu putinţă a păzi *Legea* cel netăiat împrejur, cîtă vreme chiar acest lucru, a fi netăiat împrejur, este călcare de *Lege*? Pentru aceasta, Pavel a zis: Cînd cel netăiat împrejur păzeşte *îndreptările Legii*, aceasta se va socoti lui negreşit ca tăiere împrejur. Care sînt însă îndreptările *Legii*? Acelea care se văd că îndreptează pe om prin lucrarea lor, pentru că tăierea împrejur nu este lucrare şi faptă, ci pătimire, căci cel ce se tăia împrejur pătimea şi simţea dureri în trup. Pentru aceasta, tăierea împrejur nu se poate numi „îndreptare" a *Legii*, căci ea s-a dat Iudeului numai cu scopul de a nu se amesteca cu cei de alte neamuri.[132]

27 ***Iar cel din fire netăiat împrejur, plinind Legea, te va judeca pe tine, care, prin slova Legii[133] şi prin tăierea împrejur, eşti călcător de Lege.***
28 ***Căci nu cel întru arătare este Iudeu, nici cea întru arătare, în trup, este tăiere împrejur;***
29 ***ci este Iudeu cel întru ascuns, şi tăierea împrejur este aceea a inimii întru Duhul, nu în slovă; a cărui laudă nu e de la oameni, ci de la Dumnezeu.***

Aici, Apostolul arată învederat că sînt două netăieri împrejur: cea din fire şi cea din voinţă, care este – precum am zis înainte – cînd cineva nu are tăiată sau

---

[132] La Varin, aflăm că tăierea împrejur a fost semnul arătării a trei lucruri: semnul întîi este al credinţei, semnul al doilea e al neamului lui Avraam şi semnul al treilea e al vieţuirii celei cu întreaga-înţelepciune [curăţia minţii, n. m.]. Aproape acelaşi lucru îl zice şi Fotie (întrebarea 205 către egumenul Teodor). (n. aut.)

[133] După Coresi, „slova" numeşte *Legea* lui Moisi, din trei pricini: ori pentru că s-a scris pe tablele de piatră; ori pentru că este aducătoare la dar, fiindcă şi slovele aduc pe om ca să le citească; ori spre osebire de legea darului [evanghelia, buna-vestire a lui Hristos, n. m.], care nu s-a dat prin slove simţite, ci prin cuvîntul lui Hristos şi prin Duhul Sfînt, Care S-a pogorît peste Apostoli.

Iar Teodorit zice că a fi cineva netăiat împrejur nu are mustrare, pentru că aşa se naşte din fire, cum l-a plăsmuit pe om Făcătorul a toate. De aceea, nici o vătămare nu urmează din aceasta celor ce iubesc fapta bună. Iar tu, Iudeule, ai primit semnul tăierii împrejur de la strămoşii tăi şi ai *Legea* care te învaţă ce să faci, dar cu faptele lupţi împotriva scopului *Legii*. (n. aut.)

curmată nici o patimă şi îndulcire trupească. Şi două tăieri împrejur: cea la trup şi cea la inimă întru Duhul. Şi zice aşadar că netăierea împrejur cea din fire – atunci cînd tac patimile, prin păzirea îndreptărilor *Legii*, precum am zis – va judeca (adică va osîndi) nu tăierea împrejur (fiindcă ar fi părut că îi înfruntă), ci pe tine, pe Iudeu, care te arăţi tăiat împrejur cu trupul, dar eşti netăiat împrejur cu inima, călcînd îndreptările *Legii*. Deci, prin cuvintele acestea, Apostolul nu necinsteşte tăierea împrejur, căci se vede mai mult cinstind-o, ci necinsteşte pe Iudeul ce ocărăşte netăierea împrejur, dar calcă îndreptările *Legii*.

Apoi, după ce a lămurit aceasta, hotărăşte învederat şi cine este adevăratul Iudeu şi arată pe Iudei că toate le făceau spre arătare, zicînd: Nu cel întru arătare este Iudeu, ci cel întru ascuns, care nu împlineşte nici o hotărîre a *Legii* doar trupeşte, ci înţelege duhovniceşte şi sîmbetele, şi jertfele, şi curăţirile şi toate obiceiurile legii. Şi, zicînd „tăiere împrejur a inimii întru Duhul", deschide drum darului şi duhovniceştii vieţuiri a Bisericii lui Hristos şi vorbeşte de credinţă, căci credinţa se lucrează cu inima şi cu duhul, şi are laudă de la Dumnezeu, Care cercetează inimile şi nu judecă după trup şi după ceea ce se vede.[134]

Iar încheierea care iese din toate acestea este aceasta, că pretutindeni vieţuirea trebuie să fie bună, iar cînd auzi despre cel netăiat împrejur, şi despre Elini sau de alt neam, să nu te gîndeşti la slujitorul şi închinătorul la idoli, ci la cinstitorul de Dumnezeu şi la omul cu fapte bune, care nu ştie însă de cele ale *Legii*, precum am zis mai sus.[135]

---

[134] Pentru aceasta a zis şi dumnezeiescul Maxim, hotărînd ce este „tăierea împrejur a inimii întru Duhul", care „se face – din cele după simţire şi după minte, la cele simţite şi gîndite – desăvîrşită curmare a lucrărilor fireşti, prin venirea cea fără de mijlocire a Duhului, care preface şi trupul, şi sufletul cu totul spre cele dumnezeieşti (capitolul 47 din întîia sută a celor teologhiceşti). (n. aut.)

[135] Şi Teodorit zice acelaşi lucru, că, prin „Elini", Apostolul înţelege aici pe cei dinaintea înomenirii Fiului lui Dumnezeu care nu se închinau idolilor, ci iubeau cinstirea de Dumnezeu şi fapta bună, precum Melhisedec, şi Avimeleh şi alţii. (n. aut.)

1 Ce este aşadar mai mult al Iudeului? Sau care este folosul tăierii împrejur?
2 Este mare în toate privinţele. Mai întîi, pentru că lor li s-au încredinţat cuvintele lui Dumnezeu.
3 Căci ce este dacă unii nu au crezut? Au doar necredinţa lor va face netrebnică credinţa lui Dumnezeu? Să nu fie!

De vreme ce Pavel – prin cuvîntul ce a zis, că „nu este Iudeu cel întru arătare" – a scos afară toate cele ale *Legii*, acum dar, văzînd că se naşte oarecare stare împotrivă, el se luptă şi o surpă pe aceasta. Care este însă starea împotrivă? Că – zice – dacă cele ale *Legii* nu folosesc, atunci pentru ce au fost aleşi Iudeii, cei ce păzesc acestea, dintre toate neamurile? Cu înţelepciunea sa, Apostolul strică dar această stare împotrivă, zicînd că este mult folos Iudeului. Dar, prin aceasta, nu vorbeşte de isprăvile Iudeilor, ci de darurile lui Dumnezeu; căci nu a zis că Iudeii întrec celelalte neamuri fiindcă au isprăvit oarecari fapte bune, ci pentru că „lor li s-au încredinţat cuvintele lui Dumnezeu", care lucru este facere de bine şi dar al lui Dumnezeu, iar nu merit al Iudeilor. Dar ce înseamnă aceea că „li s-au încredinţat"? În loc de „au luat", a zis: „li s-au încredinţat", înţelegîndu-se că ei s-au arătat vrednici la Dumnezeu de a primi cuvintele Lui date de sus şi proorociile.

Zicînd acestea, Apostolul se vede că răspunde spre ajutorul Iudeilor, dar apoi iarăşi îi mustră, aratînd că nu au crezut cuvintelor lui Dumnezeu, prin care El i-a cinstit. Însă mustrarea aceasta o aduce ca din partea altcuiva, ce ar zice unele ca acestea: Şi ce folos că au primit Iudeii cuvintele lui Dumnezeu, de vreme ce nu au crezut? Şi Pavel dezleagă această stare împotrivă dînd răspuns nu pentru ajutorul Iudeilor, ci pentru slava lui Dumnezeu. Pentru că zice: Dacă nu au crezut Iudeii, ce rău a pricinuit aceasta lui Dumnezeu? Au doar necredinţa Iudeilor va face nelucrătoare credinţa lui Dumnezeu, adică încredinţarea cuvintelor lui Dumnezeu şi facerea de bine a Lui? Ba, căci Dumnezeu nu numai că nu e vatămat de necredinţa acelora, dar încă Se şi slăveşte mai mult prin aceasta, ca iubitor de oameni. Pentru că şi Iudeilor, care aveau să-L necinstească prin necredinţa lor, Dumnezeu le-a făcut bine.[136] Cum am văzut, Pavel i-a arătat pe Iudei vinovaţi şi osîndiţi din în-

[136] Iar Teodorit tîlcuieşte aşa zicerea aceasta, zicînd: „Să zicem că nici un om n-a adus lui Dumnezeu cuviincioasa şi datornica mulţumire şi mărire, ci toţi s-au arătat nemulţumitori către El (căci aceasta însemnează zicerea: „tot omul este mincinos"). Au doar nemulţumirea oamenilor are să pricinuiască micşorarea slavei lui Dumnezeu? Ba!" Aceasta o zice Fericitul

seşi acelea cu care ei se împodobeau, adică din *Legea* pe care o primiseră de la Dumnezeu.

***4 Fie dar Dumnezeu adevărat, şi tot omul mincinos,*[137] *precum este scris: „Drept eşti Tu întru cuvintele Tale şi biruitor cînd vei judeca Tu" (Psalm 50:6).*[138]**

Mai sus, Pavel a zis că unii dintre Iudei nu au crezut. Apoi – fiindcă era arătat că nu doar unii, ci toţi nu au crezut – ca să nu se arate îngreuietor lucrul ce într-adevăr se făcea, Apostolul alcătuieşte cuvîntul prea-înţelepţeşte, scri-

---

Pavel şi în alt loc: „Chiar dacă noi nu credem, El rămîne credincios, că nu poate a Se tăgădui pe Sine-Şi" (2 *Timotei* 2:13). (n. aut.)

[137] Cuvîntul acesta l-a luat Pavel de la Psalmist, care zice: „Eu am zis întru uimirea mea: Tot omul e mincinos!" (*Psalm 115*:2). (Coresi spune că marele Vasilie, tîlcuind zicerea: „întru uimirea mea", a zis: „întru răpirea minţii mele"; iar Aquila şi Ieronim zic că în *Psalmii* evreieşti se citeşte aşa: „întru tulburarea minţii mele".) Pentru că Samuil îi făgăduise lui David împărăţia, Saul pe fiica sa, iar prietenii şi mai marii oştilor credinţă, însă toţi au minţit. Aşadar, toţi oamenii erau mincinoşi mai înainte de daruri, iar Dumnezeu a adeverit în evangheliile Sale, adică în bune-vestirile Sale, iar omul a minţit. Şi tot omul e mincinos, fie pentru că nu este „desăvîrşit şi statornic" – precum au tălmăcit Teodotion, şi Teodorit şi Eftimie Zigabenul – fie pentru că „omul este umbră şi minciună", după cum au tălmăcit Aquila şi Ieronim, fiindcă numai întru Dumnezeu este neprefacerea, şi pururea vecuirea şi adevărul. (Iar Simmah a tălmăcit zicerea aceasta aşa: „tot omul minte").

Iar Sfîntul Grigorie al Nyssei tîlcuieşte înalt această zicere, zicînd: „Marele David – înălţîndu-se cu cugetul, prin puterea Duhului, şi ieşind oarecum din sine – a văzut binele, neînţeles şi necuprins de gînd, şi a strigat întru fericita uimire acel glas pe care toţi îl cîntă: «Tot omul e mincinos!» Iar aceasta este – după gîndul meu – că tot omul care vrea să glăsuiască tîlcuind negrăita lumină este cu adevărat mincinos, nu pentru că urăşte adevărul, ci pentru că îi este cu neputinţă să povestească" (*Cuvînt la feciorie,* capitolul 1). (n. aut.)

[138] Iar aceasta: „(...) şi rău înaintea Ta am făcut, ca să Te îndreptezi întru cuvintele Tale şi să biruieşti cînd vei judeca Tu", aşa se tîlcuieşte la acelaşi Coresi: „(...) ca să biruieşti mustrîndu-mă prin Natan". Măcar că Apostolul a luat zicerea aceasta la credinţa cea prin fapte. Iar Isihie şi Zosim zic aşa: „(...) ca să biruieşti întru cuvintele Tale prin care ziceai că «toţi s-au abătut»."

Iar Teodorit zice că acest „ca" nu arată pricina, ci isprava, că noi nu păcătuim *ca* să arătăm iubirea de oameni a lui Dumnezeu, ci El Însuşi dă izvoarele facerilor de bine, lucrînd mîntuirea noastră. Iar oamenii, fiindcă sînt de sine-şi stăpînitori [liberi, n. m.], unii se supun lui Dumnezeu, iar alţii se împotrivesc Lui. Drept aceea, cei dintîi se mîntuiesc, iar cei de al doilea se osîndesc. Dumnezeu însă, Cel ce face bine şi celor răi, Se va dezvinovăţi la judecată şi le va arăta binele pe care l-a făcut lor. Că aşa zicea şi către Israiliteni: „Norodul meu, ce ţi-am făcut şi cu ce te-am mîhnit? Ori cu ce te-am supărat? Răspunde-Mi!" (*Miheia* 7:3). După care, le aduce aminte facerile de bine ale Sale. Aşa zicea şi prin Ieremia: „Ce greşeală au aflat întru Mine părinţii voştri, de s-au depărtat de Mine foarte, şi au mers în urma celor deşarte şi s-au zădărnicit?" (*Ieremia* 2:5). După care, iarăşi povesteşte binele făcut lor. (n. aut.)

ind aceasta ca o părere, astfel: Să zicem că toţi nu au crezut; ce rău pricinuieşte aceasta lui Dumnezeu? Căci El mai mult Se îndreptează din necredinţa lor! Fiindcă – de s-ar judeca şi s-ar cerceta facerile de bine ce a făcut Dumnezeu Iudeilor, iar apoi nemulţumirile răsplătite de Iudei către Dumnezeu – negreşit ar birui Dumnezeu, precum zice David.

Iar aceasta: „Fie Dumnezeu adevărat!”, se înţelege în loc de: Arată-se şi dovedească-se că Dumnezeu e adevărat![139]

5 Iar dacă nedreptatea noastră întăreşte dreptatea lui Dumnezeu[140], ce vom zice? Că Dumnezeu este nedrept, aducînd asupră urgie? (Ca om vorbesc.)

6 Să nu fie! Căci atunci cum va mai judeca Dumnezeu lumea?

Cu cuvintele acestea, Pavel arată împotrivirea pe care ar aduce-o oarecari Iudei, zicînd aşa: Dacă Dumnezeu, Care ne-a făcut binele şi Căruia noi I-am fost nemulţumitori, Se arată încă mai drept prin aceasta şi biruieşte în judecata Sa (precum a zis David mai sus) – fiindcă, din multa Sa iubire de oameni, face bine celor nevrednici – atunci pentru ce Se mînie după aceea pe noi şi ne munceşte, de vreme ce noi I-am pricinuit a Se îndrepta şi a birui în judecata Sa? Dumnezeiescul Apostol strică împotrivirea aceasta prea-înţelepţeşte şi cu de-amănuntul, zicînd: De vreme ce Dumnezeu te munceşte, tu, cel ce te munceşti, nu eşti pricinuitor al biruinţei lui Dumnezeu, fiindcă ar fi nedreptate ca tu, pricinuitor al biruinţei lui Dumnezeu, să fi muncit de Dumnezeul ce biruieşte. Ci, fiindcă Dumnezeu nu este nedrept – că, de ar fi nedrept, cum are să judece lumea întru dreptate? – fiindcă – zic – Dumnezeu cu adevărat nu este nedrept, apoi cu dreptate te munceşte pe tine. Drept aceea, nu fiindcă ai păcătuit te-ai făcut pricinuitor al biruinţei lui Dumnezeu, căci Dumnezeu putea a birui în judecata Sa şi într-alt chip, chiar dacă tu nu ai fi păcătuit.

Iar aceasta: „ca un om zic”, se înţelege aşa: Eu zic acestea despre Dumnezeu de la sine-mi, după socoteala omenească, adică precum este cu putinţă a cugeta un om care urmează socotinţi drepte şi adevărate. Pentru că toate cîte

---

[139] Iar Fotie tîlcuieşte zicerea: „fie” aşa: Socotească-se, înţeleagă-se, cugete-se că Dumnezeu e adevărat! (n. aut.)

[140] Acelaşi Fotie (*Amfilohia, 67*) zice că: „Aici, zicerea: «întăreşte dreptatea» nu se leagă de fiinţa dreptăţii lui Dumnezeu, ci s-a luat de Apostolul în loc de: Nedreptatea noastră face arătată dreptatea lui Dumnezeu, precum întunericul, alăturîndu-se luminii, o face să strălucească mai mult celor ce o privesc; şi precum amarul, alăturîndu-se cu dulcele, îl face a părea mai dulce celor ce-l mănîncă. Căci un lucru, alăturîndu-se cu cele dimpotrivă, mai mult se vede.” (n. aut.)

face Dumnezeu au socoteală negrăită şi covîrşesc cugetările oamenilor, fără a avea trebuinţă de dezvinovăţirea şi apărarea noastră.

7 Căci, dacă adevărul lui Dumnezeu, prin minciuna mea, a prisosit spre slava Lui, de ce dar mai sînt judecat ca păcătos?
8 Şi de ce n-am face cele rele, ca să vină cele bune, precum sîntem huliţi şi precum spun unii că zicem noi? Osînda acestora este dreaptă.

Aici, Apostolul repetă iarăşi aceeaşi înţelegere, ca să o facă mai arătată, zicînd: Dacă Dumnezeu S-a slăvit şi S-a arătat drept şi adevărat pentru că eu am greşit şi am făcut fărădelege, pentru ce dar mă osîndesc, căci doar am lucrat spre slava lui Dumnezeu? Nu sînt vrednic de osîndă pentru aceasta, ci chiar de cununi, ca unul ce m-am făcut pricinuitor de a Se slăvi Dumnezeu! Împotrivindu-se dar către aceasta, Pavel zice aşa: De este adevărat ceea ce zici tu, atunci negreşit este adevărat şi ceea ce zic Elinii despre noi, Creştinii. Căci Elinii, auzindu-l pe Pavel spunînd că „unde s-a înmulţit păcatul, a prisosit darul", ne luau în rîs şi ziceau că Creştinii se îndeamnă aşa: Să facem cele rele, ca să ne vină cele bune! Şi să păcătuim mult, ca să prisosească întru noi darul! Aceasta dar ce ziceau Elinii, hulind şi batjocorindu-ne, urmează şi acum, dacă vom primi ca adevărat cuvîntul acesta pe care-l zici tu, Iudeule, anume că Dumnezeu Se arată bun şi Se slăveşte pentru a ta răutate şi nemulţumire. Însă, fiindcă cuvîntul de mai sus al mincinoşilor Elini e neadevărat – iar „osînda lor este dreaptă", adică cu dreptate se vor munci – atunci nici cuvîntul tău nu este adevărat, cînd zici: Păcătuind, eu pricinuiesc lui Dumnezeu să Se îndrepteze şi să Se slăvească. Şi, pentru că acest cuvînt al tău nu e adevărat, de aceea eşti osîndit de Dumnezeu ca păcătos. Fiindcă nu ai păcătuit pentru slava lui Dumnezeu, ci pentru socotinţa ta cea rea şi iubitoare de îndulcire.

9 Dar ce? Avem noi vreo precădere? Nicidecum! Căci mai înainte am învinuit şi pe Iudei, şi pe Elini, a fi toţi sub păcat,
10 precum este scris: „Nu este drept nici unul!
11 Nu este cel ce înţelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu.
12 Toţi s-au abătut, împreună s-au netrebnicit. Nu este cel ce face bunătate, nu este pînă la unul" (Psalm 13).
13 „Mormînt deschis este gîtlejul lor, cu limbile lor au viclenit" (Psalm 5:9); „venin de aspidă este sub buzele lor" (Psalm 139:3);
14 „gura lor este plină de blestem şi de amărăciune" (Psalm 9:29);
15 „picioarele lor sînt grabnice spre a vărsa sînge" (Pildele lui Solomon 1:16; Isaia 19:7);
16 „sfărîmare şi ticăloşie este în căile lor,

17 şi calea păcii nu au cunoscut-o" (Isaia 59:7, 8);
18 „nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lor" (Psalm 35:1).

După ce dumnezeiescul Apostol a zis mai sus că Iudeii au ceva mai mult decît cei de alt neam, pentru că Dumnezeu le-a încredinţat şi a dat în mîinile lor *Legea* – acum arată aici că ei nu au nimic mai mult, încît, nepăzind cele ce li s-au încredinţat, mai mult se învinuiesc. Adică: aveau ceva mai mult fiindcă fuseseră aleşi de Dumnezeu, dar – de vreme ce cu faptele lor cele rele au necinstit pe Dumnezeu, Care îi cinstise şi îi alesese – acum nu numai că nu au vreun privilegiu, dar şi vinovăţie au mai multă. Zice apoi ca din partea Iudeilor: „Dar ce? Avem noi vreo precădere", vreo întâietate, mai mult decît „neamurile" pentru că am primit *Legea* şi tăierea împrejur? „Nicidecum!" – adică nici unul, pentru că şi Iudeii au păcătuit asemenea cu „neamurile", ca să nu zic că au păcătuit mai mult decît „neamurile". Dar de unde e arătată aceasta? De la Prooroci, şi mai ales de la David şi de la Isaia, pentru că acestea – de la: „nu este drept nici unul", pînă la: „de blestem şi de amărăciune este plină gura lor" – sînt cuvinte ale lui David. Iar acestea – de la: „iuţi sînt picioarele lor", pînă la: „calea păcii nu au cunoscut-o" – sînt cuvinte ale lui Isaia. Apoi iarăşi ale lui David. Apostolul îi aduce aşadar ca mustrători ai Iudeilor pe Proorocii cei mai cunoscuţi, care şi împreună-glăsuiesc unul cu altul. Aceasta e pricina pentru care, după cuvintele lui Isaia, le zice iar pe ale lui David. Şi, fiindcă Isaia vorbeşte arătat despre Iudei, apoi şi David tot despre aceştia le zice pe cele de mai sus.

Şi ia aminte, frate, că, îndată ce se abate de la bine, omul se netrebniceşte, fiindcă răutatea nu e altceva decît numai o abatere a mişcărilor firii spre rău. Abaterea de la bine scoate pe om afară din fire şi îl face rău şi netrebnic, pentru că firea nu-l mai foloseşte la lucrări bune. Pentru aceasta a zis David: „Toţi s-au abătut, împreună s-au netrebnicit!"[141]

Iar „sfărîmare şi ticăloşie" este păcatul, pentru că nici un lucru nu sfărîmă sufletul aşa precum îl zdrobeşte păcatul, din pricina prăpăstiilor lui. Căci fapta bună, fiind o însuşire bună a firii noastre, ne face să umblăm pe calea dreaptă şi netedă; iar răutatea, fiind afară de fire, ne face să ne purtăm cînd în sus, cînd în jos, şi de aceea facem mişcarea noastră ostenitoare. Şi las de a mai pomeni muncile de după viaţa aceasta pe care ni le găteşte nouă păcatul.

Iar prin „calea păcii", vei înţelege vieţuirea cea după Dumnezeu, că aceasta este calea netulburării şi a păcii. Pentru aceasta a zis Domnul: „Luaţi jugul Meu asupra voastră, şi veţi afla odihnă sufletelor voastre" (*Matei* 11:29).

---

[141] Iar Icumenie zice că „împreună s-au abătut" însemnează că şi Iudeii, şi „neamurile" s-au abătut de la bine. (n. aut.)

19 Şi ştim că, toate cîte zice Legea, le zice celor ce sînt în Lege, ca „toată gura să se astupe şi sub judecata lui Dumnezeu să se facă toată lumea. Pentru că, din faptele Legii, nu se va îndrepta nici un trup,”[142]

Pentru ca să nu spună Iudeii: Aceste cuvinte ale Proorocilor nu ni s-au zis nouă! – Pavel arată că, toate cîte a zis, *Legea* le zice Evreilor, celor ce sînt în *Lege*. Fiindcă ce nevoie era ca *Legea*, care lor li s-a dat, să grăiască altora? Iar „*Lege*” numeşte toată *Scriptura cea Veche*, şi nu numai cele cinci cărţi ale lui Moisi, precum şi aici a numit „*Lege*” cuvintele lui Isaia şi psalmii lui David.

Iar aceasta: „ca să se astupe toată gura”, arată fala Iudeilor şi neînfrînata pornire a limbii lor. Deci Proorocul a oprit pornirea aceasta a limbii Iudeilor, care curgea ca un rîu. Însă nu zice că Iudeii păcătuiau şi grăiau fălindu-se *ca* să li se astupe gura, ci că *pentru aceasta* au fost mustraţi de Prooroci, ca să ştie că păcătuiesc şi că se fălesc. Şi nu numai pentru a astupa gura Iudeilor au zis acestea Proorocii, ci şi pentru a arăta că toată lumea e sub judecata lui Dumnezeu, adică osîndită şi fără îndrăzneală, neputînd a se îndrepta din faptele sale, ci avînd trebuinţă de ajutorul altuia, anume de darul lui Hristos. Drept aceea, tu – o Iudeule! – ce te făleşti cu *Legea*, de vreme ce şi tu eşti vinovat judecăţii, întocmai cu toată lumea, neputîndu-te îndrepta din faptele *Legii*?

20 căci prin Lege vine cunoştinţa păcatului.
21 Dar acum, în afara Legii s-a arătat dreptatea lui Dumnezeu, mărturisită fiind de Lege şi de Prooroci.

Zice: Dacă tu, Iudeule, te făleşti cu *Legea*, să ştii că *Legea* ţi s-a făcut pricină de mai mare muncă, pentru că *Legea* te-a făcut să cunoşti ce este păcatul.

---

[142] Bagă de seamă că Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Unele lucruri din *Legea* lui Moisi se potriveau cunoştinţei firii, precum: «Să nu prea-curveşti!», «Să nu ucizi!», «Să nu furi!», «Să nu mărturiseşti minciună asupra aproapelui tău», «Cinsteşte pe tatăl tău şi pe maica ta!», şi cîte ca acestea. Căci şi cei ce nu au primit *Legea* ştiau că fiecare din acestea face pe om vinovat de mustrări şi chiar de munci. Iar pe altele le-a hotărît Puitorul de *Lege* ca fiind potrivite numai Iudeilor din vremea aceea – precum tăierea împrejur, ţinerea sîmbetei, jertfele şi cele ca acestea – care sînt închipuiri ale altor lucruri. Dar numai împlinirea acestora nu e destul a-l arăta drept pe cel împărtăşit de ele, şi de aceea a zis şi dumnezeiescul Apostol că, «din faptele *Legii*, nu se va îndrepta nici un trup înaintea lui Dumnezeu». Aceleaşi le spune şi întru tîlcuirea zicerii: «(...) desfiinţînd (...) legea poruncilor şi învăţăturile ei» (*Efeseni* 2:15).”

Şi eu am însemnat undeva că, după venirea lui Hristos, partea *Legii* privitoare la lucrarea preoţească – cea despre jertfe, şi puneri-înainte şi a celorlalte lucrări rînduite preoţilor *Legii* – a încetat şi s-a făcut nelucrătoare; iar partea morală a *Legii* stăpîneşte, şi lucrează şi se păzeşte şi după venirea Mîntuitorului. Pentru aceasta a zis Domnul către tînărul acela: „Poruncile le ştii: să nu ucizi, să nu prea-curveşti” şi celelalte. Şi vezi subînsemnarea zicerii: „Căci voi spre slobozenie v-aţi chemat, fraţilor” (*Galateni* 5:13). (n. aut.)

Iar unuia ce cunoaşte păcatul şi apoi păcătuieşte, mai mare muncă îi va fi. Însă aceasta s-a întîmplat din lenevirea ta, fiindcă nu ai fugit de păcat, pe care l-ai cunoscut prin *Lege*, şi astfel ai tras asupră-ţi mai mare muncă.[143] Deci, cum vei scăpa de muncă? Primind „dreptatea lui Dumnezeu" – care s-a dat fără *Lege*, adică credinţa în Hristos – pentru că Dumnezeu ne îndreptează, măcar că nu avem faptele *Legii*, fiindcă toate le poate. Şi bine zice că „s-a arătat", ca să se înţeleagă că dreptatea aceasta, veche fiind, era ascunsă. Iar că nu era nouă, ci veche, o spune numaidecît, zicînd că ea „se mărturisea de *Lege* şi de Prooroci". Fiindcă şi *Legea* lui Moisi, şi Proorocii, ziceau că dreptatea lui Dumnezeu este vrednică de a se primi pentru vechimea ei. Şi, cu toate că este afară de *Lege*, este totuşi plăcut şi întru însăşi *Legea* a se îndrepta oamenii cu dreptatea aceasta.

22 Iar dreptatea lui Dumnezeu vine, prin credinţa în Iisus Hristos, la toţi şi peste toţi cei ce cred[144], căci nu este osebire,
23 fiindcă toţi au greşit şi sînt lipsiţi de slava lui Dumnezeu,
24 îndreptîndu-se cu darul Lui, prin răscumpărarea cea în Hristos.

Zice: Dreptatea aceasta, adică îndreptarea cu care ne îndreptează Dumnezeu, vine la toţi prin credinţa în Iisus Hristos. Căci, purtînd fiecare dintre noi credinţa, toţi luăm de la Dumnezeu îndreptarea – şi Iudeii, şi Elinii – fiindcă nu este osebire. Căci Iudeii, măcar că au luat *Legea*, nu sînt mai vrednici decît „neamurile", pentru că şi ei au greşit; fiindcă, deşi au învăţat din *Lege* ce este păcatul, nu au fugit de el. Şi, măcar că nu au păcătuit atît de mult ca Elinii (ca „neamurile" adică), Iudeii erau lipsiţi şi ei de slava lui Dumnezeu, la fel ca Elinii, fiindcă cine păcătuieşte dobîndeşte necinste şi ruşine, iar nu slavă şi îndrăznire. Însă tu nu te deznădăjdui! – pentru că toţi – şi Iudeii, şi Elinii – se îndreptează, fără de plată, cu darul lui Dumnezeu. Care dar se face prin răsplătire, adică prin desăvîrşita răscumpărare pe care a săvîrşit-o Hristos, pentru că El S-a dat pe Sine-Şi plată de izbăvire şi astfel ne-a îndreptat pe noi.

---

[143] Sfîntul Ghenadie zice că *Legea* a făcut pe oameni să cunoască păcatele nu numai pentru a-l opri pe om de la păcat, ci şi pentru a-i pedepsi pe cei ce nu ascultau *Legea* şi făceau păcatul. Pentru că, de nu ar fi pedepsit pe cei ce păcătuiau, *Legea* nu i-ar fi făcut pe oameni să cunoască, prin cercarea şi prin pedeapsa simţită a păcatului, că păcatul e rău, căci cercarea e mai adeveritoare decît cunoştinţa goală. (n. aut.)

[144] După Teodorit, acest „la toţi" înseamnă pe Iudei, iar „peste toţi" înseamnă pe cei din celelalte neamuri. (n. aut.)

25 *Pe Care Dumnezeu L-a hotărît dinainte curățitor, prin credința întru sîngele Lui,*[145] *ca să-și arate dreptatea Sa, pentru slăbănogirea păcatelor mai înainte făcute*
26 *întru îngăduința lui Dumnezeu; ca să-și arate dreptatea Sa în vremea de acum, spre a fi El Însuși drept și îndreptînd pe cel ce trăiește în credința lui Iisus.*

Aici, Pavel pomenește de „curățitor" și de „sînge" ca să înduplece pe Iudeu cum că iertarea păcatelor și îndreptarea se face întru Hristos. Și zice așa: Pentru că, dacă tu – o Iudeule! – ai crezut că păcatele se dezleagă cu sîngele oilor, cu mult mai vîrtos trebuie să crezi că se dezleagă cu sîngele lui Hristos. Și – dacă curățitorul *Legii*, care era închipuire a lui Hristos – avea o asemenea putere, cu cît mai vîrtos o are adevărul? Iar „curățitor" se numește acoperămîntul [capacul, n. m.] sicriului *Legii*[146], care avea de o parte și de alta doi Heruvimi. Acoperămîntul acesta, curățitorul, arată cu adevărat firea omenească a lui Hristos, care era ca un acoperămînt al firii Sale dumnezeiești. Iar firea Sa omenească, închipuită de curățitor, se slăvea de Puterile îngerești, care îi slujeau pentru unirea ei cu Dumnezeu-Cuvîntul după unitul ipostas.

Pavel zice că „L-a hotărît dinainte", ca să arate că din vechi era hotărîtă[147] izbăvirea prin sîngele lui Hristos, pentru ca să vindece „slăbănogirea", adică

[145] Tîlcuind acestea, Coresi zice că aici sînt arătate pricinile îndreptării, din care cea începătoare este Dumnezeu, cea de-a doua este Hristos, iar cea lucrătoare este sîngele lui Hristos. Iar pricinuirea împărtășirii a toate trei este credința. Și acestea toate pricinuiesc iertarea păcatelor. [...] (n. aut.)

[146] Despre curățitor, *Sfînta Scriptură* zice acestea: „Și a făcut (Vaseliil) curățitorul deasupra sicriului, din aur curat, și pe amîndoi heruvimii de aur, un heruvim la o margine a curățitorului, și un heruvim la marginea a doua a curățitorului, umbrind cu aripile lor peste curățitor" (*Ieșirea* 38:6). Iar cum că curățitorul avea închipuirea lui Hristos, vezi la capitolul 9 al epistolei către Evrei, stih 5. Din curățitor se făcea arătat arhiereul, cînd liturghisea buna-voință, și iubirea de oameni și milostivirea lui Dumnezeu. Și cum că Hristos S-a făcut curățitor al altora, și nu al Lui-Și, mai înainte a mărturisit dumnezeiescul David: „Nu va da lui Dumnezeu îmblînzire pentru Sine" (*Psalm 48*:7), despre care, tîlcuind-o, marele Vasilie zice: „Nu va da lui Dumnezeu îmblînzire pentru Sine, ci pentru lumea toată, căci El nu are trebuință de curățire, ci Însuși este curățitor." (n. aut.)

[147] Iar Icumenie zice că Tatăl a hotărît dinainte pe Fiul drept curățitor, iar Fiul Și-a vărsat sîngele, dar a împreună-lucrat și Sfîntul Duh. Drept aceea, mîntuirea noastră este dar obștesc al Sfintei Treimi. Pentru aceasta, și Sfîntul Grigorie al Nyssei zicea că Creștinii se cuvine a mulțumi întocmai și Tatălui, și Fiului pentru mîntuirea lor: „Eu zic că cei ce primesc cu smerenie propovăduirea Crucii și a Învierii trebuie a da deopotrivă mulțumire și către Fiul, și către Tatăl, căci mîntuirea tuturor oamenilor a fost dar al voinței Tatălui, iar Fiul a săvîrșit-o. Căci nu s-ar fi făcut mîntuirea noastră dacă nu s-ar fi pornit spre lucrare buna-voință a Tatălui

putreziciunea ce a urmat din păcatele oamenilor făcute mai înainte. A mai zis însă şi: „întru îngăduirea lui Dumnezeu”, ca să arate că, deşi au dobîndit multă bunătate şi milostivire de la Dumnezeu, oamenii au stăruit a se aseamăna cu slăbănogii şi morţii.[148]

Acestea s-au făcut însă „ca să se arate dreptatea lui Dumnezeu”, adică pentru a se vedea că Dumnezeu nu este doar drept, ci poate totodată a ridica şi pe cei omorîţi de păcat, arătîndu-i şi pe ei drepţi. La fel, arătarea bogăţiei este atunci cînd cineva nu e numai bogat, dar poate a-i face bogaţi şi pe alţii. Deci – zice – să nu te ruşinezi tu – o Iudeule! – pentru că te îndreptezi în acest chip, pentru că şi Dumnezeu „Se arată”, adică Se împodobeşte şi Se slăveşte, prin faptul că ne îndreptează pe noi, oamenii, întru o vreme cînd a crescut păcatul şi cînd ne-am deznădăjduit ca nişte slăbănogi şi ca nişte omorîţi de păcat. Aşadar, cum te ruşinezi tu, Iudeul, de această slavă a lui Dumnezeu?

27 Deci, unde e lauda? A fost înlăturată! Prin care lege, prin a faptelor? Nu, ci prin legea credinţei.

Mai sus, dumnezeiescul Apostol a arătat că prin credinţă ne îndreptăm. De aceea, potrivit îl întreabă acum pe Iudeu, şi-i zice: Unde e dar lauda ta – o Iudeule! – şi grăirea ta cea cu fală? Nu zice: Unde îţi este fapta bună? – căci Iu-

---

către noi, prin însăşi a Sa Putere; iar Putere a Tatălui, ne-am învăţat din *Scripturi* că este Fiul” (*Cuvîntul 12 asupra lui Evnomie*). Zicînd însă că trebuie să mulţumim Tatălui şi Fiului asemenea, sfîntul a cuprins împreună, fără să-L numească, şi pe Sfîntul Duh, pricina cea săvîrşitoare a mîntuirii noastre. Pentru că, unde este Tatăl şi Fiul, acolo trebuie să fie şi Sfîntul Duh, pentru unirea şi fireasca nedespărţire a Sfintei Treimi. (n. aut.)

[148] Iar Fotie, întru o unire tîlcuind zicerea aceasta, zice aşa: „În vremea în care ar fi trebuit să fie pedepsiţi pentru slăbănogirea şi omorîrea lor cu păcatele, oamenii s-au fericit de îngăduinţa şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Iar după aceea – cînd trebuiau a se pocăi, şi în ciuda iubirii de oameni a lui Dumnezeu – cădeau întru aceleaşi păcate. Iar Dumnezeu – atunci cînd ar fi trebuit să-i pedepsească pe oameni nu numai pentru păcatele dinainte, dar şi pentru că nu se pocăiau (ba chiar creşteau răutatea), în ciuda iubirii Sale de oameni – întru o vreme ca aceasta – zic – ce a făcut Dumnezeu-Cuvîntul? S-a dat pe Sine-Şi ca răscumpărare! Şi nu numai că îi izbăveşte pe oameni de pedeapsă şi de muncă, ci îi şi îndreptează, şi îi mîntuieşte şi îi face moştenitori ai împărăţiei Sale. Cu adevărat, acesta este un dar ce nu are măsură! Aceasta este o dăruire ce covîrşeşte toată puterea dăruirii! Şi este într-adevăr o dovadă de negrăită dreptate, şi nu de dreptate omenească, ci dumnezeiască, mai presus de om. De aceea a zis şi Pavel că această putere este numai a Lui, adică doar a lui Dumnezeu, şi nu a vreunei alte zidiri.

Iar Icumenie, tîlcuind zicerea: „ca să-Şi arate dreptatea Lui în vremea de acum”, zice că aceasta e arătarea dreptăţii prin care Dumnezeu a adeverit făgăduinţele făcute lui Avraam, anume că întru sămînţa lui se vor blagoslovi toate neamurile şi că Dumnezeu va mîntui pe cei nevrednici. Şi bine a zis Sfîntul Maxim că aceasta este dreptatea lui Dumnezeu, a pătimi El Însuşi pentru cei păcătoşi. (n. aut.)

deii nu o aveau, ci vorbeşte doar de laudă. Şi răspunde el însuşi la întrebare: Lauda ta a fost înlăturată – adică nu mai are vreme şi loc. Pentru ce? Pentru că vremea a te lăuda în *Lege* era mai înainte de a veni Hristos, iar acum nu mai este vreme pentru aceasta, căci lauda s-a arătat netrebnică şi nefolositoare. Fiindcă, de ar fi putut *Legea* a ne îndrepta, nu am mai fi avut trebuinţă să ne îndrepteze Hristos. Dar cu ce lege zice să s-a lepădat lauda Iudeilor? Oare cu „legea faptelor", adică cu *Legea* lui Moisi, care zice că „omul ce va face acestea va vieţui prin ele" (*Leviticul* 18:5)?[149] Ba – zice – ci cu legea credinţei întru Hristos, credinţă care îndreptează pe om în dar, iar nu pentru faptele lui. (Vezi însă – o cititorule! – că Pavel numeşte tot „lege" şi credinţa întru Hristos, pentru că „legea" era un nume cinstit la Iudei.) Deci – o Iudeule! – laudă-te întru credinţa în Hristos, care te poate îndrepta, iar nu în *Legea* lui Moisi.

28 Socotim aşadar că prin credinţă se îndreptează omul, fără faptele Legii.
29 Oare Dumnezeu este numai al Iudeilor, iar nu şi al „neamurilor"? Cu adevărat, şi al „neamurilor"!
30 Fiindcă este un singur Dumnezeu, Care va îndrepta tăierea împrejur, din credinţă, iar netăierea împrejur, prin credinţă.

Fiindcă mai sus a arătat că îndreptarea stă întru sîngele lui Iisus Hristos, iar nu întru faptele *Legii*, acum Pavel încheie aici cuvîntul şi zice aşa: Din toate cele mai sus zise, socotim că tot omul se îndreptează prin credinţă. Şi să nu te tulburi – o Iudeule! – de ţi se pare că lucrul este fără cuviinţă. Căci oare Dumnezeu este Dumnezeu în parte şi Dumnezeu numai al unor oameni, ca să te mîntuiască numai pe tine, iar nu şi pe tot omul de alt neam? Nu! Cu cuvintele acestea, Apostolul ruşinează pe Evrei într-un chip mai înfruntător, vrînd a spune că – atîta vreme cît nu mărturisesc că se mîntuiesc şi „neamurile", prin credinţă – ei sînt luptători de Dumnezeu. Căci, cu aceasta, ei îşi arată necredinţa că Dumnezeu e Dumnezeu al tuturor oamenilor şi că poartă de grijă pentru toţi deopotrivă. Deci zice: Dumnezeu este unul şi acelaşi, şi al Evreilor, şi al „neamurilor", Care îndreptează „tăierea împrejur" (adică pe cel tăiat împrejur), nu din *Lege*, ci „din credinţă"; iar „netăierea împrejur" (adică pe cel netăiat împrejur) o primeşte „prin credinţă". Şi, pomenind de tăierea împrejur şi de netăierea împrejur, Apostolul aminteşte iarăşi cele zise cu puţin mai înainte, cu care dovedea că nici tăierea împrejur nu foloseşte atunci cînd lipsesc

---

[149] Iar Coresi zice că *Legea* lui Moisi se numeşte lege „a faptelor" din două pricini: pentru că hotărăşte şi învaţă ce se cuvine să facem şi pentru că cuprinde numai faptele, iar nu şi fericirea. (n. aut.)

faptele, nici netăierea împrejur nu vatămă singură de sine, pentru că amîndouă au nevoie de credință.

31 Deci, oare stricăm Legea prin credință? Să nu fie! Ci întărim Legea!

Fiindcă stricarea *Legii* prin credința întru Hristos îi tulbura pe Iudei, Pavel vindecă aceasta cu înțelepciunea sa cea mare, zicînd că credința întru Hristos întărește *Legea*. Pentru că ceea ce voia *Legea*, dar nu a putut face, anume să îndrepteze pe om, aceasta o împlinește credința întru Hristos. Căci, îndată ce crede omul, aceasta îl îndreptează. Deci credința în Hristos nu necinstește *Legea*, ci mai mult o întărește. Iar cu zicerea: „o întărește”, arată că *Legea* era căzută, pentru că cel ce este căzut are trebuință de a se întări ca să stea.

CAPITOLUL IV

1 Ce vom zice dar că a dobîndit Avraam, părintele nostru după trup?[150]
2 Căci, dacă Avraam s-a îndreptat din fapte, are laudă, dar nu la Dumnezeu.
3 Căci ce zice Scriptura? „Și a crezut Avraam lui Dumnezeu, și s-a socotit lui (credința adică) ca dreptate” (Facerea 15:6).

După ce a deslușit îndestul că toți – și Iudei, și Elini (adică „neamurile”, păgînii) – au trebuință de credința întru Hristos, Apostolul arată aceasta o dată mai mult și prin Avraam, care era cinstit de Iudei; și zice că nici el însuși, care a săvîrșit atîtea fapte bune, nu s-a îndreptat din faptele sale, ci din credință.[151]

---

[150] Bagă de seamă că – după înțeleptul Fotie – Apostolul a folosit aici formă săritoare, după care trebuie să citim așa: Deci, ce vom zice că a aflat Avraam, părintele nostru după trup? Dreptate! De unde, din fapte? Ba, ci din credință, căci „a crezut – zice *Scriptura* – Avraam lui Dumnezeu, și i s-a socotit lui spre dreptate.”

Din aceasta, se naște însă o nedumerire: pentru ce zice aici Apostolul că Avraam nu s-a îndreptat din fapte, ci din credință, iar Apostolul Iacov zice dimpotrivă: „Avraam, părintele nostru, au nu s-a îndreptat din fapte, ridicînd pe Isaac, fiul său, pe jertfelnic?” (*Iacov* 2:21). Dezlegarea acestei nedumeriri se face de înțeleptul Fotie așa: Avraam avea cu adevărat fapte îmbunătățite – cum zice Iacov – din care, asemuindu-se cu oamenii din vremea lui, era vrednic a se alege și a se îndrepta mai întîi decît aceia. Asemuindu-se însă cu Dumnezeu, el nu se putea îndrepta din faptele sale, arătîndu-se vrednic de blagosloveniile lui Dumnezeu și de niște daruri atît de mari, ci doar din credința întru Dumnezeu – precum zice aici Apostolul Pavel. (n. aut.)

[151] Ci te vei nedumeri – zice Coresi – cum de s-a îndreptat Avraam, de vreme ce nu credea în Mesia, adică în Hristos? Și răspunde că „sămînța” făgăduită de Dumnezeu lui Avraam cuprindea în chip acoperit și nașterea Mesiei. Așadar faptele îndreptează și nu îndreptează:

lucru. Căci a se încredința cineva desăvîrșit și a crede că Dumnezeu poate nu numai a slobozi din munci, ci și a face drept pe cel ce și-a petrecut viața întru necinstirea de Dumnezeu, aceasta cu adevărat este mare lucru. De aceea, credința celui ce crede una ca aceasta i se socotește „spre dreptate", adică Dumnezeu nu primește credința lui ca să-i dea plată pentru ea, ci ca să-l îndrepteze. Drept aceea, aduce și el lui Dumnezeu ceva, credința adică.

Deci, după ce a arătat de la Avraam că dreptatea, adică îndreptarea, se naște din credință, Pavel îl aduce martor pe David, care fericește pe omul căruia Dumnezeu nu-i socotește păcatul. Și din aceasta arată mai mare covîrșire: pentru că, dacă este fericit acela care primește iertare de păcatele sale în dar, cu mult mai vîrtoș e fericit cel ce, arătînd credință în Dumnezeu, se îndreaptă din această credință. Pentru că acela, iată, se fericește de David, și nu s-ar fi fericit dacă nu ar fi urmat să dobîndească multă slavă de la Dumnezeu.[153] Căci fericirea este lucru mare și mai mare decît îndreptarea, fiindcă aceasta este vîrful tuturor bunătăților pe care ni le dă nouă Dumnezeu.[154]

9 Deci fericirea aceasta – în vremea tăierii împrejur ori în vremea netăierii împrejur?[155] Căci zicem: „i s-a socotit lui Avraam credința întru dreptate".
10 Deci cum i s-a socotit? Cînd era tăiat împrejur, sau cînd era netăiat împrejur? Nu întru tăierea împrejur, ci întru netăierea împrejur!

Zice: Dacă această fericire se potrivește aceluia căruia Dumnezeu nu-i socotește păcatul, adică celui ce s-a îndreptat, iar Avraam s-a îndreptat, atunci Avraam s-a învrednicit și de fericire. Să vedem dar cînd s-a îndreptat Avraam: cînd era netăiat împrejur, ori cînd era tăiat împrejur? Cu adevărat, cînd era netăiat împrejur! Deci fericirea cea mai de sus cade, adică se potrivește, mai mult la netăierea împrejur decît la tăierea împrejur.

---

[153] Iar Teologul Grigorie, tîlcuind zicerea de mai sus a lui David, zice că „«fericiți – cei cărora li s-au lăsat nelegiuirile» arată desăvîrșita curățire a păcatelor. Iar aceasta: «și cei cărora li s-au acoperit păcatele», arată că curățirea s-a făcut pe deasupra, iar nu întru adînc. Iar aceasta: «fericit – bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul», arată o a treia rînduială, a păcătoșilor al căror lucru și faptă nu sînt lăudate, dar care sînt socotiți nevinovați, căci poate au făcut păcatul întru necunoștință și de silă, ori cu scop bun" (*Cuvînt la Sfîntul Botez*).

Iar după alți tîlcuitori, păcatele „se lasă" prin Sfîntul Botez și „se acoperă" prin credință, și nu le socotește pe ele Domnul (Nichita, întru tîlcuirea cuvîntului de mai sus al Teologului). Iar Dialogul, în Psalmul al doilea din cei ai pocăinței, zice că păcatele se acoperă precum se acoperă rănile cu plasturul. (n. aut.)

[154] De aceea zice Sfîntul Grigorie al Nyssei că „fericirea este cuprinderea a tot binele" (*Cuvînt la întîia fericire*). (n. aut.)

[155] Lipsește zicerea: „cade", precum tîlcuiește mai jos Teofilact, ori: „se potrivește". (n. aut.)

11 Iar semnul tăierii împrejur l-a luat ca pecete a dreptății pentru credința lui din vremea netăierii împrejur, pentru a fi el tată tuturor celor netăiați împrejur care cred, spre a se socoti și acestora dreptatea,
12 și tată al tăierii împrejur, dar nu numai al celor ce sînt tăiați împrejur, ci și al celor ce umblă pe urmele credinței pe care o avea părintele nostru Avraam pe cînd era netăiat împrejur.

Aici, Pavel dezleagă o împotrivire, căci poate cineva ar zice: Dacă Avraam s-a îndreptat cînd era netăiat împrejur, atunci pentru ce s-a mai tăiat împrejur? La aceasta, Apostolul răspunde că Avraam a luat semnul tăierii împrejur ca o pecete ce pecetluia și propovăduia că el s-a îndreptat din credință, credință pe care a arătat-o mai înainte, cînd era netăiat împrejur. Drept aceea – fiindcă amîndouă acestea se socotesc lui Avraam: și netăierea împrejur, și tăierea împrejur – prin netăierea împrejur el se arată „tată al tuturor celor netăiați împrejur", adică al „neamurilor". Dar al căror netăiați împrejur? Al acelora care cred asemenea cu el, „încît și acelora să li se socotească credința spre dreptate", adică și aceia să se facă drepți. Și iarăși, prin tăierea împrejur, Avraam se arată tată al „tăierii împrejur", adică al Israilitenilor. Dar nu este tată al celor ce se aseamănă lui doar prin tăierea împrejur, ci al celor ce urmează și credinței ce s-a găsit la dînsul cînd era netăiat împrejur. Așadar, Avraam este tată „al celora ce umblă pe urmele credinței", adică al acelora ce cred asemenea cu dînsul în învierea trupurilor moarte, pentru că și el, bătrîn fiind și ca mort, a crezut că Dumnezeu poate să facă sămînța lui născătoare de viață și să-i dea fiu.

Deci toată noima (înțelesul) este așa: Avraam a crezut și s-a îndreptat în vremea cînd era netăiat împrejur, pentru ca să fie tată al neamurilor celor netăiate împrejur. Iar apoi, a luat tăierea împrejur ca pecete și semn al credinței arătate pe cînd era netăiat împrejur, pentru ca să fie tată și al Israilitenilor celor tăiați împrejur, și anume al acelora care umblă pe urmele credinței sale pe care a avut-o cînd era netăiat împrejur. Căci, dacă lipsește credința aceasta, în zadar se fălesc cei tăiați împrejur cu tăierea împrejur, la fel cum ar arăta cineva o pungă pecetluită pe dinafară, dar fără nici un ban înăuntru, ci deșartă și seacă. Și, în ziua de astăzi, fiecare Evreu este ca o pungă pecetluită pe dinafară cu ceară, dar fără a avea în lăuntru vistieria credinței căreia tăierea împrejur îi este pecete.

13 Fiindcă nu prin Lege a primit Avraam și seminția lui făgăduința că vor moșteni lumea, ci prin îndreptarea din credință.
14 Căci, dacă cei din Lege sînt moștenitori, atunci credința s-a zădărnicit și s-a stricat făgăduința,

Mai sus, Apostolul a arătat că dreptatea (adică îndreptarea) nu s-a făcut din *Lege*, ci din credința lui Avraam; iar acum arată că nici făgăduința pe care a

dat-o Dumnezeu Patriarhului nu s-a făcut din *Lege*, ci tot din credința care l-a îndreptat pe Avraam. Şi care a fost făgăduința lui Dumnezeu? Aceasta: a se face Avraam moştenitor al lumii, adică a se blagoslovi întru Avraam toate neamurile lumii. Şi zice că, dacă moştenirea ar fi fost dată prin *Lege*, credința s-ar fi zădărnicit, adică ar fost lucru deşert şi netrebnic. Fiindcă cine ar mai fi purtat grijă pentru credință, dacă făgăduința lui Dumnezeu ar fi fost dată de *Lege*? Dar aceasta nu e aşa, fiindcă Avraam nu a moştenit făgăduința cu mijlocirea *Legii* – căci unde era *Legea*? – ci cu mijlocirea credinței, precum este scris: „Şi a crezut Avraam lui Dumnezeu, şi s-a socotit lui spre dreptate" (*Facerea* 15:6).

15 căci Legea pricinuieşte mînie; căci, unde nu este lege, acolo nu este nici călcare de lege.

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată cum, prin *Lege*, se strică făgăduința lui Dumnezeu, zicînd că *Legii* îi urmează călcarea, iar de aici *Legea* pricinuieşte urgie şi aduce blestem şi pedeapsă.[156] Aşadar, cel ce este vinovat de pedeapsă cum mai poate fi vrednic să ia moştenirea şi făgăduința?

16 De aceea, moştenirea făgăduită este din credință, ca să fie după dar, spre a fi adevărată făgăduința la toată seminția, nu numai la cea din Lege, ci şi la cea din credința lui Avraam – care este tată al nostru al tuturor,

17 precum este scris: „Tată al multor neamuri te-am pus pe tine" (Facerea 17:5) – înaintea lui Dumnezeu, Căruia a crezut,

De vreme ce *Legea* pricinuieşte urgie, Apostolul arată aici că Avraam s-a îndreptat şi a moştenit făgăduința lui Dumnezeu din credință, ca toate să fie după darul lui Dumnezeu. Darul însă întru ce lucrează? „Întru a fi adevărată făgăduința." Dar oare nu cumva şi darul are călcare, precum *Legea*, ca să fie neadevărate şi acelea ce se dau în dar de la Dumnezeu? Nu! Ci, fiindcă totul este dar şi milă a lui Dumnezeu, atunci urmează că şi cele ce se dau sînt adevărate la toată seminția lui Avraam, adică la toți cei ce cred. Şi nu numai la cei din *Lege*, adică la Evreii cei tăiați împrejur, ci şi la cei din „neamuri", netăiați împrejur, care sînt sămînță a lui Avraam, născuți din dînsul din credință. De aceea, cel ce nu are credința nu este nici sămînță a lui Avraam, care e „tată al nostru, al tuturor", adică al credincioşilor, precum este scris că: „tată al multor neamuri te-am pus". Căci Avraam este tată al tuturor credincioşilor, precum Dumnezeu este părinte al tuturor, adică nu după înrudirea firească, ci

---

[156] Teodorit zice că „urgie" numeşte pedeapsa. (n. aut.)

după însuşirea credinţei. Pavel a adăugat şi aceasta: „Căruia a crezut", ca să arate că Avraam a luat răsplătirea credinţei spre a fi părinte al tuturor credincioşilor. De aceea, dacă tu – o Iudeule! – nu mărturiseşti că Avraam este tată al nostru, al tuturor, împuţinezi cinstea primită de Avraam pentru că a crezut.

a Celui ce înviază morţii şi cheamă pe cele ce nu sînt ca şi cum ar fi.

Pavel arată aici ceea ce spuneam mai sus, anume că Avraam a crezut că Dumnezeu poate nu numai să învie un trup mort, aşa cum era al său, ci să-l şi arate născător de alt trup viu. De aceea zice aici: „al Celui ce învie morţii". Iar zicerea aceasta: „şi cheamă pe cele ce nu sînt ca şi cum ar fi", a adăugat-o ca să arate că lui Dumnezeu nu-I este cu neputinţă a-i face fiii lui Avraam pe cei ce nu erau fii ai acestuia. Nu a zis că face şi zideşte cele ce nu sînt, ci că le „numeşte", fiindcă, aşa cum nouă ne e lesne a le numi pe cele ce sînt, tot astfel şi lui Dumnezeu Îi este lesne a le numi pe cele ce nu sînt.[157]

18 Mai presus de nădejde, Avraam a crezut întru nădejde că se va face tată al multor neamuri,

Să nu socoteşti – zice – că Avraam a fost cinstit în zadar şi fără dreptate! Căci cum s-ar fi cinstit fără dreptate cel ce, afară de nădejdea omenească şi firească, a crezut întru nădejdea în Dumnezeu[158] că „se va face părinte al multor neamuri"? Dar nu al Ismailitenilor – pentru că aceia nu s-au născut din Avraam după credinţă, ci după fire – ci al acelor neamuri care se aseamănă cu Avraam după credinţă.

---

[157] Iar Coresi (după Ambrozie) zice că – prin „cele ce nu sînt", pe care „Dumnezeu le cheamă ca şi cum ar fi" – se înţeleg „neamurile", care nu sînt sămînţă a lui Avraam şi norod al lui Dumnezeu, dar sînt chemate de El ca şi cum ar fi astfel.

Alţii înţeleg că aici e vorba de înainte-hotărîrea lui Dumnezeu, Care, pe cei nenăscuţi, îi are în minte ca şi născuţi. Iar alţii înţeleg naşterea lui Isaac, care nu a fost după fire, ci după atotputernicia lui Dumnezeu. La fel a fost tîlcuită, de Ambrozie, şi zicerea: „Celui ce înviază morţii", adică: „Celui ce face vii pe nenăscători", precum pe Avraam şi pe Sarra. Iar Hrisostom, prin „morţi", înţelege aici „neamurile", pe păgînii cei morţi din pricina necinstirii de Dumnezeu şi a păcatelor, pe care Dumnezeu îi arată vii, prin buna-cinstire de Dumnezeu şi prin faptele cele bune.

Şi, la zicerea aceasta a Apostolului, sînt potrivite cuvintele minunatei Iuditha: „Ai gîndit, şi s-au făcut cele ce ai gîndit, şi s-au înfăţişat cele ce ai voit şi au zis: Iată, de faţă sîntem! (*Iuditha* 9:5). (n. aut.)

[158] Severian zice şi el într-un glas că „Avraam, lipsit de nădejdea firească, a crezut întru nădejdea puterii lui Dumnezeu, Cel ce i-a făgăduit". Şi Teodorit zice: „(...) afară de nădejdea cea după fire, întru nădejdea făgăduinţei lui Dumnezeu". (n. aut.)

19 după cum i s-a spus: „Aşa va fi seminţia ta!" (Facerea 15:5); şi, neslăbind în credinţă, nu s-a uitat la trupul său cel omorît, mai de o sută de ani aflîndu-se atunci, şi la omorîrea pîntecelui Sarei;
20 şi nu s-a îndoit, prin necredinţă, de făgăduinţa lui Dumnezeu, ci s-a întărit cu credinţa, dînd slavă lui Dumnezeu
21 şi fiind desăvîrşit încredinţat că, ceea ce a făgăduit, puternic este a şi face.

După ce a zis că Avraam, dincolo de nădejdea omenească, a crezut în nădejdea puterii lui Dumnezeu, Apostolul aminteşte aici cum Dumnezeu i-a făgăduit Patriarhului că seminţia lui „va fi numeroasă ca stelele cerului şi ca nisipul mării". Şi Avraam nu a slăbit, ci s-a întărit în credinţă în inima sa, şi nu s-a îndoit de făgăduinţa lui Dumnezeu, căci nu a socotit că trupul său cel omorît de multa bătrîneţe şi de sterpiciune nu va mai putea zămisli.[159]

Cu cuvintele acestea, Apostolul arată că cel ce crede trebuie să aibă multă putere, căci mulţi necinsteau şi defăimau credinţa, zicînd că ar fi lucru ce se face fără osteneală, şi măreau faptele, care cer sudori şi osteneli şi au trebuinţă de putere pentru a fi săvîrşite. De aceea, Apostolul zice că cel ce crede are nevoie de suflet puternic ca să depărteze cugetele necredinţei, precum s-a întărit în credinţă şi Avraam. Cum şi în ce chip? Cu aceasta, că a dat slavă lui Dumnezeu şi nu a crezut cugetărilor omeneşti, ci a socotit cele vrednice de slava şi mărirea lui Dumnezeu şi s-a încredinţat desăvîrşit că Dumnezeu poate a le face şi pe cele cu neputinţă de făcut. Că aceasta este slava lui Dumnezeu. De aceea dar, cel ce nu crede şi iscodeşte mult, acela nu slăveşte pe Dumnezeu.

Şi, fiindcă Avraam nu era de o sută de ani întregi, pentru aceasta a zis Pavel cu îndoială că era „mai de o sută de ani".[160]

22 Pentru aceasta, credinţa lui i s-a şi socotit întru dreptate.
23 Însă nu s-a scris numai pentru dînsul că i s-a socotit lui spre dreptate,
24 ci se va socoti şi pentru noi, cei ce credem în Cel ce a sculat din morţi pe Iisus Hristos, Domnul nostru,

---

[159] Coresi, nedumerindu-se, zice: „Dar cum de s-a îndoit Avraam cînd a zis: «Stăpîne Doamne, după ce voi cunoaşte că-l voi moşteni (pămîntul din Hanaan adică)?» (*Facerea* 15:8) S-a îndoit aşadar!" Şi, dezlegînd nedumerirea, zice că Avraam a crezut, precum se vede mai sus din acelaşi capitol al *Facerii*, dar cerceta chipul în care se va împlini făgăduinţa – precum tîlcuiesc Ambrozie, Hrisostom şi Teodorit. (n. aut.)

[160] *Scriptura* zice că Avraam era de o sută de ani cînd s-a născut Isaac (*Facerea*, capitolul 5). De aici, se socoteşte că, atunci cînd a luat făgăduinţa că va naşte pe fiul său Isaac, Avraam era de nouăzeci şi nouă de ani şi trei luni. (n. aut.)

25 Care S-a dat pentru greşelile noastre şi a înviat pentru îndreptarea noastră.

Fiindcă a zis multe lucruri mari despre Avraam, şi cineva ar fi putut întreba: Şi ce se potrivesc acestea nouă, Creştinilor, o fericite Pavele? – Apostolul arată că pentru noi s-au scris acestea şi că nouă ni se va socoti spre dreptate credinţa, numai de o vom avea, crezînd întru Dumnezeu, Care a înviat pe Iisus, după firea Sa omenească. Iar dacă tu, Creştine, te îndoieşti că poţi să fii îndreptat, ia aminte la Iisus, Care a şters toate păcatele tale, Care a murit, dar nu pentru păcatele Sale, căci nu avea păcat, ci pentru păcatele lumii. Şi Care a înviat, după cum se cuvenea, căci cum putea să fie ţinut de moarte şi de iad Cel fără păcat? Aşadar pentru aceasta a murit a înviat, ca să-i slobozească pe oameni de păcat şi să-i facă drepţi.

Deci – precum Avraam a crezut că trupul lui, care era ca mort, are să învie – aşa să crezi şi tu că Iisus a murit şi a înviat, şi ţi se va socoti şi ţie spre dreptate credinţa aceasta, precum i s-a socotit şi strămoşului nostru Avraam.

CAPITOLUL V

1 Drept aceea, îndreptîndu-ne prin credinţă, avem pace cu Dumnezeu, prin Domnul nostru Iisus Hristos,
2 prin Care avem şi apropiere, prin credinţă, la darul acesta întru care stăm şi ne lăudăm, întru nădejdea slavei lui Dumnezeu.[161]

---

[161] Iar Coresi, tîlcuind acestea, zice: 1) rodul dreptăţii noastre este pacea, 2) nădejdea slavei, 3) mărimea de suflet, 4) bucuria, 5) prietenia, 6) înfierea, 7) viaţa veşnică.

Bagă de seamă că – după Sfîntul Grigorie Tesaloniceanul – avem trei feluri de pace. Avem pace cu noi înşine, cînd gonim de la noi patimile şi cugetele cele rele din sufletul nostru şi nu sîntem tulburaţi de ele. Avem pace cu aproapele nostru, cînd facem tot ce putem pentru a se împăca fratele nostru şi nu-i pricinuim nici un fel de sminteală. Avem pace şi către Dumnezeu, cînd păzim poruncile şi voile Lui şi cînd nu ne mustră conştiinţa că am fi călcat vreo poruncă.

Iar purtătorul de Dumnezeu Calist, socotind despre pace mai pe larg, o împarte în patru. Şi zice că una este pacea trupului, cînd acesta îşi primeşte toată odihna şi înlesnirea – care nu este pace, ci pare numai, căci pricinuieşte sufletului multă tulburare. Iar altă pace este cea a simţurilor, cînd – fugind cineva de lume şi de ale lumii, ori închizîndu-se – pricinuieşte simţurilor sale pace prin linişte şi prin fugă, nici văzînd, nici auzind, nici grăind de cele ale lumii. Este apoi a treia pace: cea a simţurilor şi a sufletului laolaltă, cînd, împreună cu pacea simţurilor, şi sufletul este în pace din partea cugetelor, şi puterile sale sînt în pace prin linişte şi prin păzirea minţii şi a inimii. Această pace este atunci cînd cineva se roagă curat, şi plînge mai cu

În acest capitol, Pavel vorbeşte despre petrecerea vieţii. Căci – de vreme ce a zis lucruri mari despre credinţă, iar faptele le-a defăimat, vorbeşte apoi şi despre fapte şi despre vieţuirea Creştinilor, pentru a nu le socoti noi nebăgate în seamă. Căci, de vreme ce credinţa ne-a îndreptat, atunci să nu mai păcătuim, ci să avem pace cu Dumnezeu prin vieţuirea noastră cea plăcută Lui. Dar aceasta cum se va face? Prin mijlocirea Domnului nostru Iisus Hristos. Pentru că Hristos, Care ne-a îndreptat pe noi, care eram păcătoşi, va ajuta El Însuşi să ne păzim şi să rămînem întru dreptatea aceasta, fiindcă printr-Însul avem apropiere, adică am fost aduşi, către dar. Deci – dacă Hristos ne-a adus la darul acesta pe noi, care eram departe – cu mult mai vîrtos ne va şi ţine acum, după ce ne-am apropiat. Dar cum am fost aduşi la darul acesta, în ce chip? Cu credinţa, adică aducînd şi noi credinţa. Şi ce este darul acesta la care ne-a adus Hristos? Aflarea şi dobîndirea tuturor bunătăţilor pe care le-am primit prin Sfîntul Botez. Şi întru acest dar – zice Apostolul – stăm, avînd adeverirea şi neprefacerea, căci bunătăţile dumnezeieşti stau totdeauna şi nu cad niciodată. Şi nu numai că avem cu adeverire cele ce am luat, ci nădăjduim să luăm şi altele – căci zice: Ne lăudăm în nădejdea bunătăţilor viitoare, care, fiindcă sînt spre slava lui Dumnezeu, ni se vor da negreşit, deşi nu le merităm, pentru ca să se slăvească Dumnezeu.

3 Şi nu numai atît, ci ne lăudăm şi întru necazuri[162], bine ştiind că necazul aduce răbdare,

---

dulceaţă şi ia aminte cu dulceaţă la dumnezeieştile cuvinte. A patra pace se face desăvîrşită în suflet cînd omul va primi venirea neziditului Sfînt Duh, Celui ce le-a zidit pe toate. Atunci, el se luminează, şi se bucură, şi viază viaţă osebită, şi are pacea care covîrşeşte toată mintea, ca urmare a lucrării, şi luminării, şi însufleţirii, şi vedeniei, şi bucuriei făcătorului de pace Duh, Celui ce insuflă în inimă enipostatic şi lucrător.

Pacea a doua şi a treia se cîştigă cu osteneală şi, din această pricină, este schimbătoare şi nedesăvîrşită; iar cea de-a patra se face fără osteneală trupească şi întru oprirea desăvîrşitului sabatism [sărbătoarea sîmbetei, cînd Evreilor nu le era îngăduită nici un fel de lucrare, n. m.] (capitolul 82 din cele netipărite). Despre pace, vezi şi la zicerea: „pacea lui Dumnezeu, care covîrşeşte toată mintea" (*Filipeni* 4:7); şi la: „iar Dumnezeul păcii" (*Filipeni* 4:9). Zice şi Marcu Asceticul: „Pacea este izbăvirea de patimi, care, fără lucrarea Sfîntului Duh, nu se află!" (*Despre legea duhovnicească*, capitolul CXCII). (n. aut.)

162 Prea-bună este asemănarea pe care o aduce aici Sfîntul Chiril Alexandrinul, zicînd: „Socotesc că, precum mirodeniile cele mai alese îşi arată buna mireasmă ce este într-însele doar atunci cînd se împreună cu focul, tot aşa şi sufletul cuvios, înfocîndu-se prin ispitirea pe care o pătimeşte şi prin durere, face mai lucrătoare arătarea feluritei fapte bune ce este într-însul" (cartea întîi despre Patriarhul Iacov).

În tîlcuirea zicerii acesteia, prea-vrednice de laudă şi pricinuitoare de dragoste sînt cu adevărat şi cuvintele înţeleptului Fotie, care zice: „De unde ne lăudăm în necazuri? Dintru a iubi

4 şi răbdarea cercare, iar cercarea nădejde, iar nădejdea nu ruşinează,

Nu ne lăudăm – zice – numai întru bunătăţile ce or să fie, ci încă mai mult ne lăudăm întru necazurile de faţă ce le avem. Să nu vă tulburaţi – zice – fraţilor Creştini, din pricină că ne necăjim, fiindcă necazurile acestea sînt lauda Creştinilor. Căci necazul pricinuieşte răbdare, răbdarea cercare, iar cercarea îl alege pe cel ce se ispiteşte. Şi, după ce este cercat şi cugetă în conştiinţa sa cea bună cum că pentru Dumnezeu pătimeşte, omul nădăjduieşte că va lua plată pentru necazurile sale. Iar această nădejde nu cade, nici nu ruşinează pe cel ce nădăjduieşte. Întru aceasta a zis Iacov, fratele lui Dumnezeu: „Fericit e omul care rabdă ispită, că, lămurit făcîndu-se, va lua cununa vieţii, pe care Domnul a făgăduit-o celor ce Îl iubesc pe El" (*Iacov* 1:12). Căci nădejdile oamenilor, nefiind adevărate, îi ruşinează pe cei ce nădăjduiesc într-însele; iar nădejdile lui Dumnezeu nu sînt aşa, fiindcă Acela ce dă cele bune, adică Dumnezeu, este nemuritor şi bun. Şi noi, cei ce vrem să luăm bunătăţile, deşi vom muri, vom vieţui iarăşi, deci nu e nici o împiedicare ca să se adeverească.[163]

---

foarte pe Dumnezeu, căci tot cel ce iubeşte se bucură cînd pătimeşte pentru cel iubit. Dar de unde s-a revărsat acea dumnezeiască iubire şi a cuprins toată inima noastră? Din Preasfîntul Duh, Cel ce S-a dat nouă, încît totul este al darului celui de sus. Şi sîntem prea-datori să-L iubim şi, dacă se întîmplă a pătimi ceva, să nu ne depărtăm de iubirea Lui. De ce? Pentru că El ne-a iubit pe noi mai întîi! Şi pe cine? Pe noi, care eram vrăjmaşi şi luptători împotriva Lui. Ai văzut covîrşirea? Ai văzut cît de mare e datoria? Adaugă şi ceea ce e mai mare încă: nu numai că ne-a iubit, dar S-a şi lăsat a fi necinstit pentru noi, a fi pălmuit, şi răstignit şi socotit între cei morţi. Şi, prin toate acestea, a arătat iubirea Sa către noi. O, iubire care înfricoşează pe Îngeri, care i-a suit pe oameni la ceruri şi a stricat tirania diavolilor! Cine nu-L iubeşte pe un iubitor ca Acesta? Şi cine ar putea săvîrşi ceva vrednic de o iubire atît de mare, sau cine ar putea răsplăti cît de puţin din datorie? Fiindcă, de ar muri de zeci de mii de ori, nu face vreun lucru mare, căci pătimeşte pentru Făcătorul său de bine, pentru Cel ce-l iubeşte, iar nu pentru vrăjmaşi şi luptători, precum a pătimit şi pătimeşte Acela pentru fiecare din noi. De aceea, cînd pătimim, sîntem datori a ne bucura şi a ne veseli că ne-am învrednicit şi noi a suferi ceva pentru un Iubitor atît de mare, chiar dacă într-o mică măsură" (la Icumenie). (n. aut.)

[163] Iar Fotie zice că Pavel a început de la zicerea: „spre nădejdea slavei lui Dumnezeu" şi a sfîrşit la: „iar nădejdea nu ruşinează" ca să arate că nădejdea cea dintîi este a începătorilor necercaţi cu necazurile şi cu ispitele, iar cealaltă a celor desăvîrşiţi, care, cercîndu-se prin necazuri şi arătîndu-se neîndoiţi, au deplinătatea şi ajung la cîştigarea celor nădăjduite. Aşa, de pildă, a nădăjduit Avraam, după bătrîneţe şi după sterpiciunea Sarei, că va ajunge tată al neamurilor. Aceasta e întîia nădejde, mare cu adevărat, dar necercată. Mai tîrziu, Dumnezeu l-a cercat pe el şi l-a lămurit cu o înfricoşată topitoare, cînd i-a poruncit să aducă jertfă pe fiul său. Iar Avraam nu s-a îndoit, ci s-a sîrguit să-l junghie pe Isaac, fără a socoti şi a zice: Şi cum mă voi face eu tată al neamurilor dacă înjunghii pe acesta? Aceasta este nădejdea cea desăvîrşită, care dobîndeşte cele nădăjduite.

Iar marele Vasilie – tîlcuind zicerea: „şi din toate necazurile mele m-a izbăvit", din *Psalmul 33* – zice că – dacă necazul lucrează răbdare, iar răbdarea cercare – atunci cel ce se leapădă de necaz se lipseşte pe sine-şi de lămurire. Deci, precum nimeni nu se încununează dacă

5 căci dragostea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfînt ce S-a dat nouă.

Apostolul adevereşte bunătăţile ce or să fie plecînd de la iubirea pe care a arătat-o Dumnezeu către noi. Cam acestea zice Pavel: Să nu fi necredincios, omule, căci nădejdea pe care o avem pentru bunătăţile cele veşnice nu cade! Căci – de vreme ce Dumnezeu ne-a iubit atît de mult, încît încă de aici ne-a făcut fii ai Săi, fără de osteneală, prin Sfîntul Său Duh – cum ar putea să nu ne dea şi cununile, după ostenelile ce am suferit pentru dragostea Sa? Căci „s-a revărsat dragostea lui Dumnezeu în inimile noastre" e în loc de: Bogată şi îmbelşugată se arată întru noi dragostea lui Dumnezeu, fiindcă avem în inimile noastre Duhul Sfînt pe Care ni L-a dat.

6 Căci Hristos, încă neputincioşi fiind noi, la vreme, a murit pentru cei necinstitori.
7 Şi abia pentru cel drept, cu greu, va muri cineva, iar pentru cel bun poate îndrăzneşte cineva să moară,
8 dar Dumnezeu întăreşte dragostea Sa întru noi prin aceea că, încă păcătoşi fiind noi, Hristos a murit pentru noi.
9 Cu atît mai vîrtos dar, îndreptîndu-ne noi acum prin sîngele Lui, ne vom mîntui printr-Însul de urgie.

Mai sus, Pavel a zis că „dragostea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre prin Sfîntul Duh ce S-a dat nouă". Iar acum, arată mărimea dragostei lui Dumnezeu din moartea pe care a luat-o Hristos pentru noi, cei „neputincioşi", adică păcătoşi, căci păcatul este neputinţă, precum dreptatea şi fapta bună sînt sănătate. Şi – după Ieronim, în epistola către Algazia – Hristos a murit atunci cînd neputinţa aceasta a păcatului se înmulţise. Dar Hristos a făcut încă mai mult, căci a murit pentru noi, care eram nu numai păcătoşi, ci şi necinstitori de Dumnezeu, cu toate că abia ar muri cineva chiar pentru un om drept. Iar a muri Hristos pentru noi, păcătoşii şi necinstitorii de Dumnezeu este desăvîrşirea dragostei.[164]

---

nu are împotrivă-luptători, tot aşa nu se poate arăta nici lămurit decît numai prin necazuri. Şi iarăşi zice la tîlcuirea aceluiaşi psalm că, „pentru nevoitori, necazurile sînt cu adevărat ca o hrană şi iscusinţă care îi duc către părinteasca slavă, cînd, «fiind ocărîţi, binecuvîntăm; huliţi, mîngîiem; dosădiţi ori obijduiţi, mulţumim; necăjiţi, pentru necaz ne lăudăm»." (n. aut.)

[164] Fotie zice că aveam trei împiedicări ca să ne mîntuim: 1) eram neputincioşi de voia noastră, iar nu după fire, şi de aceea ne trebuia mult ajutor; 2) eram pe deasupra şi necinstitori de Dumnezeu, căci gonisem pe ajutătorul nostru Dumnezeu şi băteam război cu El, şi îi cinsteam pe idoli şi pe cei ce nu erau dumnezei; 3) eram păcătoşi şi fiindcă aveam viaţă rea, care nu ne lăsa să

Iar zicerea: „la vreme" înseamnează: „vremea potrivită şi înainte-hotărîtă", căci Hristos a murit pentru noi la vremea cuvenită, precum spune şi aceasta: „cînd a venit plinirea vremii".[165] Deci, fiindcă Hristos a murit pentru dragostea noastră şi ne-a îndreptat prin moartea Sa, de acum înainte cu mult mai vîrtos ne va izbăvi pe noi, cei care ne-am îndreptat, de urgia ce va să fie! Căci – de vreme ce ne-a dat lucrul mai mare, adică a ne îndrepta – cum să nu ni-l dea şi pe cel mic, adică a ne izbăvi de urgie? (Iar „urgie" este munca ce va să fie – după Teodorit.) Şi, după ce ne va mîntui de urgie, cum să nu ne dea şi bunătăţile cele veşnice, pentru multa iubire cu care ne iubeşte? Ni le va da negreşit! – dacă vom rămîne pînă la sfîrşit întru darul şi dragostea Lui.

10 Căci – dacă, vrăjmaşi fiind, ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său – cu mult mai vîrtos, împăcîndu-ne, ne vom mîntui întru viaţa Lui.

Apostolul pare a zice aceleaşi lucruri ca mai înainte, însă înţelegerea cuvintelor lui este osebită. Fiindcă, mai sus, a zis că eram păcătoşi; apoi, a zis că ne-am îndreptat; iar apoi a zis după asemănare [prin comparaţie (n. m.)] că – dacă Hristos ne-a îndreptat cu moartea Sa pe noi, cei păcătoşi – cu mult mai vîrtos ne va mîntui acum, după ce ne-am îndreptat. Iar aici, pomenind de moartea şi învierea lui Hristos, aduce înţelegerea iarăşi după asemănare şi zice aşa: Dacă atunci ne-am împăcat cu Dumnezeu prin sîngele şi moartea Fiului Său, cum să nu ne mîntuim acum cu viaţa şi învierea Fiului Său? Pentru că, dacă Dumnezeu-Tatăl nu a cruţat, nici nu S-a scumpit atunci a da pe Fiul Său, ci L-a dat pentru împăcarea noastră, cum să nu ne mîntuiască mai vîrtos acum, cu viaţa Fiului Său?

11 Şi nu numai atît, ci ne şi lăudăm întru Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos, prin Care am luat acum împăcarea.

Nu numai că ne-am mîntuit – zice – ci ne şi lăudăm întru Dumnezeu pentru aceasta, că ne-am mîntuit fiind păgîni, şi mai ales că ne-am mîntuit nu prin

---

ne ridicăm. Aşa răi fiind însă, ne-a iubit Bunul, Fiul lui Dumnezeu, şi sufletul Şi-a pus pentru dragostea Sa către noi. Şi – dacă atunci, cînd ajunsesem întru atîta răutate, ne-a iubit, şi ne-a ridicat şi ne-a îndreptat, sîngele Său dîndu-Şi pentru slobozirea noastră – cu mult mai vîrtos, după ce ne-a îndreptat astfel şi ne-a făcut ai Săi, ne va apăra de aici înainte, cînd nu mai trebuie ca El să moară şi nici noi nu mai ajungem la atîta neputinţă şi răutate ca mai înainte. Pentru aceasta dar, trebuie să avem adevărată şi fără îndoială nădejdea făgăduinţelor celor bune. (n. aut.)

[165] Vezi cum se tîlcuieşte mai pe larg zicerea: „cînd a venit plinirea vremii" în subînsemnarea la *Galateni* 4:4. Şi de ce a venit Hristos în cele mai de pe urmă vremi, vezi la zicerea: „iar acum o dată, la sfîrşitul veacurilor" (*Evrei* 9:26). (n. aut.)

altcineva, ci prin sîngele Însuşi unuia născut Fiului Său. Şi „ne lăudăm prin Domnul nostru Iisus Hristos". El e pricinuitorul laudei noastre, fiind pricinuitor şi al împăcării noastre cu Dumnezeu.

12 De aceea – precum printr-un om a intrat în lume păcatul şi, prin păcat, moartea – tot aşa şi moartea a trecut la toţi oamenii, pentru care toţi au păcătuit.

După ce a zis că Domnul Iisus ne-a îndreptat pe noi, se întoarce la rădăcina răului, adică la păcat şi la moarte, şi arată că acestea două au intrat în lume „printr-un singur om", adică prin Adam. Iar apoi va arăta că acestea „s-au pierdut" (ori „s-au stricat") tot printr-un om, adică prin Iisus Hristos.

Dar ce înseamnă zicerea: „pentru care toţi au păcătuit"? Adică: Pentru Adam, au păcătuit toţi oamenii. Căci acela a căzut şi a murit, şi din pricina lui s-au făcut muritori şi cei ce nu au mîncat din pomul oprit, ca şi cum ar fi păcătuit şi ei.[166]

---

166 Iar Fotie tîlcuieşte zicerea: „pentru care toţi au păcătuit" aşa: „De aceea – zice – murim împreună cu Adam, pentru că păcătuim împreună cu el. Căci el a făcut începutul, iar noi, avînd prilejul, nu am oprit răul, ci împreună l-am săvîrşit şi l-am făcut să sporească." Acelaşi lucru îl zice şi Icumenie. Iar în *Amfilohia* (întrebarea CCXLI), tot Fotie zice că aceasta: „pentru care toţi au greşit", nu arată persoana, ci pricina, adică: „pentru că toţi au greşit".

Într-un glas vorbeşte şi Sfinţitul Teofilact despre împărtăşirea strămoşescului păcat, zicînd: „Multe socoteli eretice au răsărit, căci carpocraţienii, armenii şi anabaptiştii (adică oarăs-botezătorii), cei mai noi, şi sacramentarii (poate luptătorii de Duh) socoteau că nu toţi oamenii s-au împărtăşit de păcatul acesta." Iar calvinii au zis că numai pruncii născuţi din cei credincioşi nu se împărtăşesc de acest păcat, dar nu şi cei ce se nasc din necredincioşi. Iar alţii au zis că păcatul strămoşesc este necunoştinţa adevărului, care e a minţii, şi plecarea către patimi, care e a voinţei. Dar acestea nu sînt păcatul strămoşesc, ci certări ale păcatului strămoşesc. Alţii au zis că păcatul strămoşesc este fiinţa omului, care se împarte la toţi după lucrarea pîngărită a voirii de sine [voinţei libere, n. m.] schimbîndu-se fiecăruia în fiinţă şi în fire. Iar pelagienii, cu toate că au lepădat strămoşescul păcat de la tot neamul omenesc, ziceau că el se împarte întru aceasta după oarecare simplă imitare. Iar socoteala Bisericii soborniceşti şi drept-slăvitoare este că păcatul strămoşesc nu are fiinţă, ci e abatere de la cuvîntul cel drept şi neîmplinire a datornicei ascultări întru porunca Făcătorului a toate. De asemenea, păcatul strămoşesc nu e necunoştinţa minţii şi plecarea voii spre rău, ci pricină şi rădăcină a acestora; şi el se împarte la toţi oamenii – pînă şi la cei sfinţiţi chiar din pîntecele maicii lor, pînă şi la însăşi Doamna noastră de Dumnezeu Născătoarea – şi nu doar la pruncii ce se nasc din necredincioşi; şi nu după simplă imitare ori atîrnare, ci într-adevăr după împărtăşirea lucrătoare cu el. Tocmai de aceea se botează pruncii spre iertarea acestui păcat (după *Canonul 121* al Sfîntului Sinod din Cartagina), pentru că ei sînt împărtăşiţi cu adevărat şi lucrător cu el.

Dar de ce se împarte păcatul lui Adam la cei se nasc dintr-însul, de vreme ce el a greşit? Vezi aceasta la subînsemnarea numitului *Canon*, în cartea noastră tipărită din nou (*Pidalion*).

13 Căci, pînă la Lege, păcatul era în lume, însă nu se socotea păcat, nefiind Legea.
14 Ci a împărăţit moartea de la Adam pînă la Moisi şi peste cei ce nu păcătuiseră, după asemănarea călcării de poruncă a lui Adam, care este chip al Celui ce urma să vină.[167]

Pavel vrea să arate că, pentru păcatul lui Adam, cei ce nu au mîncat din pom, şi deci nu au păcătuit ei înşişi ca Adam, se socoteau şi ei ca şi cum ar fi păcătuit şi de aceea mureau. Aşadar aceasta arată, astfel: Păcatul – zice – era în lume şi pînă ce s-a dat *Legea*, adică păcatul a stăpînit şi mai înainte de *Lege*. Dar care era păcatul acesta, oare păcatul ce urmează din călcarea legii? Cum să fi fost astfel păcatul, de vreme ce încă nu era *Legea*? Căci se socoteşte păcat doar atunci cînd este lege şi cînd oamenii o calcă. Dar – de vreme ce „a împărăţit moartea pînă la Moisi", adică şi mai înainte de a se da *Legea* (că, prin „Moisi", arată aici *Legea* – după Teodorit – căci zice: „Au pe Moisi – adică *Legea* – şi pe Prooroci", *Luca 16*:19); iar Apostolul zice: „(...) pînă în ziua de astăzi, cînd se citeşte Moisi – adică *Legea* – un acoperămînt zace peste inima lor", *2 Corinteni* 3:15) – aşadar fiindcă moartea a împărăţit – zice – şi mai înainte de a se da *Legea*, atunci şi păcatul, prin care a împărăţit moartea, a fost mai înainte de a se da *Legea*. Căci nu ar fi împărăţit ea dacă nu ar fi fost păcatul, care pricinuieşte moartea. Şi – de vreme ce s-a arătat că păcatul nu era cunoscut din călcarea *Legii* (fiindcă nici călcare de lege nu era) – rămîne

---

Iar Apostolul, cu un singur cuvînt: „pentru care toţi au greşit", a arătat aici că din pricina lui Adam au păcătuit toţi cei din Adam. Iar chipul materialnic prin care se moşteneşte păcatul strămoşesc este – după cum zic toţi teologii – în pătimaşa şi îndulcitoarea vărsare a seminţei din care ne zămislim. De aceea şi mărturisim că Domnul nostru Iisus Hristos, ca unul ce nu S-a născut din sămînţă, este mai presus de păcatul strămoşesc. (n. aut.)

[167] După Coresi, Adam a fost chip al lui Hristos fiindcă amîndoi sînt părinţi ai noştri: Adam după fire, iar Hristos după dar. Mai apoi, Adam şi Hristos se aseamănă prin aceea că nici unul din ei nu a avut tată firesc pe pămînt, însă, pe de altă parte, între ei se află cinci osebiri: 1) Adam s-a făcut pricinuitor al pieirii, iar Hristos pricinuitor al mîntuirii; 2) Adam a împărtăşit păcatul cel unul la toată firea omenească, iar Hristos a mîntuit-o şi a slobozit-o pe aceasta de toate păcatele, şi de cel strămoşesc, şi de cele din voie; 3) Adam ne-a despărţit de Dumnezeu, iar Hristos ne-a împăcat şi ne-a unit cu Dumnezeu; 4) Adam ne-a omorît vremelnic, iar Hristos ne-a înviat pentru veşnicie; 5) Adam nu s-a făcut pricinuitor de păcat Îngerilor, dar Hristos şi acelora S-a făcut pricinuitor de mîntuire (adică de neprefacere întru rău) şi de mai mare dar.

Şi – după acelaşi Coresi – sînt trei stări: 1) cea de la Adam pînă la Moisi; 2) de la Moisi pînă la Hristos; 3) de la Hristos pînă la sfîrşitul lumii. Întru cea dintîi, păcatul a împărăţit, în a doua a crescut, iar în a treia s-a pierdut. Şi una era mai înainte de *Lege*, alta sub *Lege* şi în *Lege*, iar alta sub dar şi întru dar. Şi primele două sînt stări de moarte, iar a treia stare de viaţă. (n. aut.)

aşadar că păcatul a fost acela al lui Adam, din pricina căruia moartea a împărăţit şi peste cei ce nu au păcătuit ei înşişi (fiindcă aceştia nu au luat lege şi poruncă de la Dumnezeu şi nici nu au călcat-o), dar au păcătuit după asemănarea călcării de poruncă a lui Adam şi s-au făcut părtaşi păcatului aceluia al strămoşului, care este chip al lui Hristos. Pentru aceasta – precum Adam cel vechi i-a făcut vinovaţi păcatului său şi călcării de poruncă pe toţi oamenii, deşi aceia nu au păcătuit ei înşişi – tot aşa şi Hristos i-a îndreptat pe toţi oamenii, deşi aceştia nu au făcut fapte vrednice de îndreptare. Pentru aceasta, Adam cel vechi este închipuire a Aceluia veşnic, adică a lui Hristos, noul Adam.

15 Dar nu este cu greşeala precum este cu darul; căci dacă, prin greşeala unuia, au murit cei mulţi[168], cu mult mai vîrtos harul lui Dumnezeu şi darul Lui au prisosit întru mulţi, prin darul unui singur om, Iisus Hristos.

16 Şi darul nu seamănă cu ce a adus acel unul care a greşit; că păcatul dintru unul este spre osîndire, iar darul spre îndreptare de multe greşeli.

Hristos – zice – nu ne-a folosit pe noi doar atît cît ne-a vătămat Adam, ci cu mult mai mult. Căci – dacă păcatul lui Adam a putut face atîta rău, încît să greşească unul, şi toţi cel născuţi dintr-însul să se osîndească şi să moară, chiar fără a greşi ei înşişi – cu mult mai vîrtos va prisosi darul lui Dumnezeu-Tatăl – şi nu numai al Lui, ci şi al Fiului Său, al lui Iisus Hristos – revărsîndu-se cu îmbelşugare asupra multora.[169] Şi nu va fi darul lui Dumnezeu

---

[168] Aici, zicerea: „cei mulţi" se ia în loc de: „toţi", precum tot Pavel a tîlcuit mai înainte, zicînd: „precum, prin greşeala unuia, toţi oamenii au fost spre osîndire." Căci toţi cei din Adam, moştenind zămislirea şi naşterea prin sămînţă, au murit şi au fost osîndiţi, iar nu unii aşa, şi alţii nu. Aşa şi acel cuvînt al Domnului: „Beţi dintru acesta toţi, acesta este sîngele Meu, care pentru voi şi pentru mulţi se varsă", se înţelege în loc de: „pentru toţi", gîndindu-ne la partea cea mai mare, fiindcă şi aceia toţi sînt mulţi. (n. aut.)

[169] Prea-bine tîlcuind aceste cuvinte ale Apostolului, înţeleptul Fotie zice că întru acestea se arată trei lucruri: împotrivirea, asemănarea şi covîrşirea după asemănare. Împotrivirea, fiindcă sînt potrivnice între ele: păcatul şi nepăcătuirea, vrajba către Dumnezeu şi împăcarea cu Dumnezeu, osîndirea şi îndreptarea; pieirea, căderea şi moartea şi mîntuirea, scularea şi viaţa. Iar asemănare iarăşi este, căci, precum printr-unul Adam au urmat relele la toţi, aşa printr-unul Hristos au urmat tuturor cele bune. Iar covîrşirea se vede în faptul că împreună cu unul Adam au ajutat către rău şi cei mulţi, prin păcatele lor cele de voie, dar în cele bune nimeni nu a ajutat, ci singur darul lui Hristos s-a făcut şi ispravă. Şi se mai vede în ceva: relele pe care le-a pricinuit Adam şi strănepoţii lui nu numai că s-au pierdut, ci acestora încă li s-au dat şi bunătăţi de la Hristos. Iar după Icumenie, covîrşirea aceasta s-a arătat mai ales în faptul că moartea, avînd ca început păcatul lui Adam, a luat ca ajutor încă şi păcatele cele de voie ale oamenilor, şi aşa i-a omorît pe toţi; iar darul lui Hristos s-a întins asupra tuturor fără ajutorul

numai atît cît a fost osîndirea de care – printr-unul Adam, care a păcătuit – s-au împărtăşit toţi. Căci greşeala, adică păcatul cel osîndit, revărsîndu-se de la Adam singur, s-a făcut spre osîndă tuturor strănepoţilor lui, adică spre moarte şi încă spre mai multe păcate, şi aşa au ajuns oamenii a fi stăpîniţi de moarte şi de păcat. Iar darul lui Dumnezeu s-a făcut spre îndreptare din acele multe păcate, adică el nu a surpat numai acel singur păcat al lui Adam, ci încă şi toate celelalte păcate de voie ale oamenilor, care s-au făcut în urma păcatului strămoşesc. Pentru că darul acesta al lui Hristos, dezlegînd toate păcatele ce s-au făcut după călcarea poruncii de către Adam, s-a făcut nouă îndreptare, adică ne-a îndreptat prin Sfîntul Botez.

17 Căci – de vreme ce, pentru greşeala unuia, moartea a împărăţit printr-unul – cu mult mai vîrtos cei ce au luat prisosinţa harului şi darul dreptăţii întru viaţă vor împărăţi prin unul Iisus Hristos.
18 De aceea – precum, prin greşeala unuia, întru toţi oamenii a intrat osîndirea – tot aşa şi, prin îndreptarea unuia, întru toţi oamenii a intrat îndreptarea vieţii.

Zice: Dacă un singur om, Adam, mîncînd din pomul cunoştinţei a făcut să împărăţească moartea peste toţi oamenii, cu mult mai vîrtos noi, credincioşii care am luat prisosinţa şi bogăţia darului şi care ne-am îndreptat, cu mult mai vîrtos – zic – noi, Creştinii, vom vieţui şi vom împărăţi printr-unul Iisus Hristos. Căci ai Acestuia sîntem fraţi, şi cu Acesta ne-am făcut de un trup şi ne-am unit cu El la fel cum este unit trupul cu capul. Căci oare am luat de la Hristos doar o mică parte de bunătate, ca să ne îndoim de bunătăţile cele viitoare pe care nădăjduim să le dobîndim de la El? Ba, ci bunătăţile Lui s-au prea-înmulţit întru noi cu prisosinţa darului, încît ne asemănăm cu unul ce, fiind dator mult, a fost aruncat în temniţă împreună cu muierea şi copiii săi, dar apoi, nu numai că a fost slobozit din temniţă şi i s-a iertat datoria, ci, pe lîngă acestea, a luat şi nenumăraţi bani şi, intrînd în palatul împărătesc, s-a învrednicit şi de multă cinste, încît s-a făcut fiu al împăratului.[170] Deci, încheind înţelegerea cuvintelor

oamenilor, fiindcă învierea s-a dat, prin Hristos, şi necredincioşilor Iudei şi Elinilor, care nu numai că nu cred, ci şi hulesc şi războiesc credinţa lui Hristos. Căci toţi se vor scula din morţi, şi credincioşii, şi necredincioşii. (n. aut.)

[170] De aceea, tîlcuind zicerea aceasta, şi dumnezeiescul Hrisostom zice că atît de mare canon a împlinit Hristos pentru toţi oamenii, de la Adam şi pînă la sfîrşitul lumii, încît toate păcatele lumii, cumpănindu-se cu acesta, par ca o picătură de apă în faţa noianului mării. Cu aceste cuvinte, el vrea să spună că Hristos a plătit pentru noi neînchipuit mai mult decît eram noi datori. Nu te îndoi dar, omule, văzînd atîta bogăţie de bunătăţi, nici nu căuta să afli cum s-a stins scînteia aceea a morţii şi a păcatului, atîta noian al mării de bunătăţi grămădindu-se peste ea (*Cuvîntul 1 la Epistola către Romani*).

sale, Apostolul zice: De aceea dar – aşa cum, prin greşeala lui Adam cel unul, a venit blestemul şi osînda asupra tuturor oamenilor (vezi că ceea ce mai sus a numit „judecată", acum o numeşte „greşeală", adică păcatul lui Adam) – tot aşa şi prin îndreptarea unuia Hristos a venit blagoslovenia şi darul la toţi oamenii, şi a dat lor, în locul păcatului, îndreptare; în locul morţii, viaţa.[171]

19 Că – precum prin neascultarea unui singur om, s-au făcut păcătoşi cei mulţi – tot aşa, prin ascultarea unui singur om[172], drepţi se vor face cei mulţi.

În aceste graiuri apostolice nu este tautologie[173], cum ar putea să pară. Ci – fiindcă mai sus a zis: „precum prin greşeala unuia (…), aşa şi prin îndrepta-

---

Iar Chiril al Ierusalimului zice aşa: „Nu am păcătuit noi atît cît Stăpînul Hristos a făcut cu dreptate" (*Cateheze* 1:3). Şi Grigorie Teologul zice: „Dacă gustarea din rodul oprit ne-a osîndit, cu cît mai vîrtos ne-a îndreptat Hristos, pătimind?" (*Cuvînt la Naştere*). Cuvînt pe care Nichita Scolasticul îl tîlcuieşte aşa: „Şi, dacă o simţire şi o gustare ne-a osîndit, cu cît mai vîrtos ne-a îndreptat Iisus Hristos, suferind pentru noi Patima pe care a răbdat-o asupra a tot sfîntului Său trup?" Iar de la Apostolul a luat şi înţelegerea aceasta, zicînd: „De aceea dar, precum prin greşeala unuia s-a făcut întru toţi oamenii osîndirea, tot aşa şi îndreptarea unuia s-a făcut spre îndreptarea vieţii tuturor."

Şi mulţi teologi socotesc că atît de bogată este răscumpărarea pe care a dat-o Hristos pentru noi cu Patima Sa, încît ar fi de ajuns spre a mîntui încă şi pe toţi diavolii, de ar voi ei să se pocăiască. Şi aceasta din pricină că persoana care a primit Patimile şi moartea este de nemărginită cinste, şi deci, dacă ar fi răbdat chiar puţină durere şi numai o bătaie, aceasta era destulă canonisire pentru toate păcatele trecute ale oamenilor. Cu cît mai vîrtos a fost de ajuns aşadar, ţinînd seama că a pătimit atîtea şi atîtea? De aceea, unii învăţători zic că greşeala lui Adam a fost fericită, pentru că prin ea ne-am învrednicit mai tîrziu cu atîtea daruri. (n. aut.)

[171] Tîlcuind zicerea aceasta, Gheorghe Coresi zice: „Filosofii spun că moartea ar fi firească, urmînd legilor firii, pentru că trupul este alcătuit din lucruri potrivnice unul altuia. Dar Solomon zice: «Dumnezeu nu a făcut moartea, nici nu Se bucură de pieirea celor vii» (*Înţelepciunea lui Solomon* 1:15), «ci din pisma diavolului a intrat moartea în lume» (*Înţelepciunea lui Solomon* 2:24)." Asemenea zice aici şi Apostolul: „Pentru greşeala unui om, moartea a împărăţit prin acel unul." Şi Iacov fratele Domnului zice: „Păcatul, săvîrşindu-se, naşte moartea" (*Iacov* 1:15). Zicînd acestea, ei dovedesc că moartea nu este după fire, ci e osîndă, pedeapsă şi nepoată a păcatului. Iar maică a păcatului este pofta cea după deprindere, şi tată îi este voia cea slobodă (ori şi diavolul). Iar sămînţa maicii este pornirea şi dulceaţa, şi sămînţa tatălui, adică a voinţei, este învoirea. Iar fiu al acestora este păcatul cu fapta, care ori este plod neîmplinit – şi acesta este păcat de iertare, şi nu de moarte – ori este plod împlinit, închipuit şi făcut, şi e păcat de moarte. Iar nepoată a maicii şi a tatălui este moartea. Iar întîi-născută moarte dumnezeiescul Grigorie Dialogul zice că a fost aceea zămislită de mîndria care i-a omorît şi pe Îngeri în cer, şi pe Adam pe pămînt. Pentru aceasta a zis Sirah: „Începutul păcatului este mîndria" (*Sirah* 10:13). (n. aut.)

[172] Teodorit zice că-L numeşte aici pe Hristos „om" ca să arate cu amănuntul cele închipuite de Adam. Căci, precum acolo printr-un om a început moartea, adică prin Adam, aşa şi aici tot printr-un om s-a făcut stricarea morţii. (n. aut.)

[173] Repetare a aceloraşi lucruri. (n. m.)

rea unuia (...)" – dumnezeiescul Apostol tălmăceşte acum ce este acea greşeală a unuia. Şi zice că a fost neascultarea, „prin care s-au făcut păcătoşi cei mulţi", adică toţi oamenii s-au făcut vinovaţi muncii şi osîndiţi morţii.

Dar ce este îndreptarea aceasta a lui Hristos? Apostolul zice că a fost „ascultarea cea pînă la moarte, şi încă moarte pe cruce", prin care moartea s-a zdrobit, şi noi ne-am slobozit din osînda ei.

20 Iar Legea a intrat ca să se înmulţească greşeala; şi, unde s-a înmulţit păcatul, acolo a prea-prisosit darul;

Fiindcă Apostolul a arătat că toţi cîţi s-au născut din Adam s-au osîndit, iar apoi s-au mîntuit de Hristos, urma dar a se nedumeri cineva şi a zice: Şi ce a făcut *Legea* atîţia ani, dacă Hristos ne-a mîntuit, şi nu ea? La aceasta răspunde Pavel şi zice că *Legea* „a intrat" (în loc de: „s-a dat") la o vreme, iar nu de la bun început, şi a sporit păcatul, fiindcă da multe porunci pe care oamenii le călcau, înmulţind astfel păcatele. Iar acest „ca", aici, nu arată scopul, ci isprava, adică: Aceasta a urmat de la isprava şi sfîrşitul lucrului. Fiindcă *Legea* s-a dat ca să împuţineze păcatul şi să-l strice, dar s-a făcut lucrul dimpotrivă, din pricina lenevirii oamenilor, nu a firii *Legii*.

Şi – de vreme ce, prin *Lege*, a prisosit păcatul – darul lui Dumnezeu a prisosit mai presus de păcat prin Hristos, căci nu numai că a slobozit pe oameni din păcate, ci i-a şi îndreptat şi i-a făcut cereşti şi fii ai lui Dumnezeu. De aceea, Pavel nu a zis că „a prisosit darul", ci că „a prea-prisosit", ca să arate astfel mulţimea şi îmbelşugarea darului.[174]

21 pentru ca, precum a împărăţit păcatul prin moarte, aşa să împărăţească şi darul prin dreptate spre viaţa veşnică.

Fiindcă mai sus a zis că a prea-prisosit darul, Apostolul arată aici şi binecuvîntarea lucrului, ca să nu fim necredincioşi. Şi zice că păcatul a fost împărat, iar moartea ostaş într-armat de păcat. Deci – dacă a împărăţit păcatul peste noi, oamenii, avînd moartea ca ostaş al lui – cu mult mai vîrtos va împărăţi peste noi darul lui Hristos. Iar darul acesta are cu sine şi îndreptarea, stricarea păcatului, şi, prin stricarea păcatului, strică împreună şi moartea şi aduce viaţă veşnică. Deci s-a făcut ca un război între doi potrivnici, şi păcatul avea ca ostaş al său moartea, iar darul avea ca ostaş al său dreptatea. Apoi,

---

[174] Tîlcuind acest loc, Ghenadie, Patriarhul Constantinopolului, zice că „aceasta se potriveşte cu ceea ce zice acelaşi Pavel în *Epistola către Galateni*: „Deci ce este Legea? Ea a fost adăugată pentru călcările de lege" (*Galateni* 3:19)." (n. aut.)

dreptatea l-a omorît pe împăratul păcat, împreună cu păcatul omorînd şi moartea, şi atunci a intrat întru oameni viaţa veşnică.

CAPITOLUL VI

1 Deci, ce vom zice? Rămîne-vom oare întru păcat, ca să prisosească darul?
2 Să nu fie! Noi, care am murit păcatului, cum vom mai vieţui într-însul?

Fiindcă Pavel a zis mai sus că „acolo unde s-a înmulţit păcatul, a prisosit darul", poate că cineva ar fi spus: Atunci, să nu încetăm a păcătui, ca mai mult să se arate darul lui Dumnezeu întru noi! Deci, stricînd această stare împotrivă, Apostolul zice cu chip de lepădare: „Să nu fie!" – cuvînt pe care Pavel obişnuieşte a-l zice de multe ori împotriva necuviinţelor mărturisite şi învederate. Apoi, face şi siloghism[175], zicînd că noi am murit păcatului, prin Sfîntul Botez, ca să nu mai ascultăm de dînsul. Atunci, cum o să viem iarăşi păcatului, avînd ţinere şi apropiere cu dînsul şi supunîndu-ne lui? Din cuvintele acestea, învăţăm că fiecare credincios Creştin moare păcatului prin Sfîntul Botez, dar, dacă se va lenevi, iarăşi se face viu păcatului, ca să se spurce cu el. Precum, dimpotrivă, cel ce ia aminte la sine-şi şi se nevoieşte păzeşte totdeauna întru sine omorîrea aceasta (adică neurmarea păcatului) şi, de i-ar porunci păcatul de nenumărate ori să-l asculte, el însă, ca mort, nu se supune aceluia.

3 Au nu ştiţi[176] că toţi cîţi în Hristos ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat?
4 Aşadar, prin botez, ne-am îngropat împreună cu El întru moarte, ca – precum Hristos S-a sculat din morţi, prin slava Tatălui – aşa să umblăm şi noi întru înnoirea vieţii;

Aici, Apostolul adaugă chipul şi pricina pentru care noi am murit păcatului. Şi zice că murim păcatului fiindcă, prin Sfîntul Botez, ne-am botezat întru moartea lui Hristos, adică ne-am botezat ca să murim şi noi întru asemănarea morţii, precum Acela a murit cu lucrul. Căci, ceea ce a fost pentru Hristos cru-

---

175 Judecată, „raţionament", cum zicem noi astăzi. (n. m.)
176 Întru altele, se zice: „au nu ştiţi, fraţilor (...)". (n. aut.)

cea şi mormîntul, aceasta este pentru noi, Creştinii, botezul[177], deşi nu în acelaşi fel.[178] Pentru că Hristos a murit după trup (trupeşte) şi S-a sculat din morţi, iar

[177] Pentru aceasta s-a scris şi în aşezămintele apostoleşti: „Deci botezul se dă întru moartea Domnului: apa – în locul îngropării; untul de lemn – în locul Sfîntului Duh; pecetluirea – în locul crucii; mirul e adeverirea mărturisirii; afundarea e semn de împreună-murire; ieşirea din apă, de împreună-înviere" (*Cartea* 3:17).

Iar Pavel a pomenit întîi moartea, al doilea îngroparea, al treilea învierea, pentru că – după marele Vasilie – „e nevoie ca cei ce au murit să fie îngropaţi [scufundaţi în apa botezului, n. m.], pentru ca cel îngropat întru asemănarea morţii să se scoale [să se ridice, să învie adică, n. m.], prin darul lui Dumnezeu care e întru Hristos, nemaiavînd faţa omului său lăuntric ca o pîrlitură de oală; ci, în foc arzîndu-şi păcatele şi luînd iertare prin sîngele lui Hristos, să strălucească întru sine, prin viaţa sa înnoită, îndreptările cele întru Hristos, mai mult decît toată piatra scumpă" (*Cuvînt despre Botez. Cum se botează cineva întru evanghelie* [Adică întru buna vestire a lui Hristos, nu întru vreo carte a *Evangheliei*, n. m.]). (n. aut.)

[178] Lucrul vrednic de nedumerire este pentru ce Domnul a zis să ne botezăm în numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, iar Pavel zice aici să ne botezăm „întru Hristos". Această nedumerire e dezlegată de marele Vasilie, care zice că numele lui Hristos cuprinde în scurt şi pe Tatăl ce a uns, şi pe Fiul cel uns, şi ungerea Sfîntului Duh. Deci acelaşi lucru este a zice cineva că ne-am botezat întru Sfînta Treime ori că ne-am botezat întru Hristos. Iar cuvintele marelui Vasilie sînt acestea: „Şi pe nimeni să nu tulbure faptul că Apostolul, pomenind de botez, de multe ori lasă deoparte numele Tatălui şi al Sfîntului Duh – căci zice: «Cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat» (*Galateni* 3:27); şi iarăşi: «Cîţi în Hristos v-aţi botezat, întru moartea Lui v-aţi botezat» – căci numele lui Hristos este mărturia totului, arătînd şi pe Dumnezeu ce L-a uns, şi pe Fiul cel uns, şi ungerea, pe Duhul... Uneori însă pomeneşte doar pe Duhul la botez: «Că toţi – zice – într-un trup şi întru un Duh ne-am botezat» (*1 Corinteni* 12:11). Şi se uneşte cu aceasta şi aceea: «Iar voi vă veţi boteza întru Duhul Sfînt» (*Fapte* 1). Dar, din aceasta, nimeni nu ar zice că e desăvîrşit acel botez la care s-ar chema doar numele Duhului, căci trebuie a rămîne necălcată predania (săvîrşirii botezului), cea dată întru darul cel de viaţă făcător" (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 12).

Iar înţeleptul Fotie, nedumerindu-se mai întîi pentru că Apostolii botezau în numele Domnului Iisus Hristos, dezleagă apoi nedumerirea şi zice: „Apostolii botezau cu adevărat după porunca Domnului şi unii altora au predanisit să boteze în numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfîntului Duh. Şi dogma se lăţea pretutindeni, şi legea stăpînea şi propovăduirea înconjura lumea. Se zicea însă că botează «în numele lui Hristos», nu pentru că săvîrşeau naşterea de a doua [Sfîntul Botez, naşterea din apă şi din Duh, n. m.] prin această chemare a numelui Lui, ci fiindcă le dădeau darul botezului după legea lui Hristos şi după tainica Lui învăţătură pe care le-o dăduse lor. Se zice aşadar că botezau «întru numele lui Hristos», şi «întru Hristos» şi «întru numele Domnului Iisus» pentru că, botezînd pretutindeni, întăreau legea lui Hristos, nimic scăzînd, nimic adăugînd, ci întru numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfîntului Duh ierurghisind curăţitoarea şi tainica învăţătură la cei ce se apropiau. Deci cei ce botezau, propovăduind pe Domnul nostru Iisus Hristos ca începător şi învăţător al acestei sfinţite slujiri, era firesc a zice că botează întru numele lui Hristos şi cu numele lui Hristos. Adică Apostolii botezau precum le-a dat Învăţătorul, precum legiuieşte porunca Domnului, propovăduind slava Celui ce a învăţat tainele. Fiindcă numele „Hristos", osebit de ipostas [persoană, n. m.], nu înseamnă numai «Domn» şi nimic mai mult, ci şi slava, cinstea şi lauda.

noi, murind întru botez după păcat, vom învia după fapta bună.[179] Şi – precum Hristos S-a sculat din morţi „prin slava Tatălui", adică prin Sine-Şi şi prin a Sa dumnezeire[180] (căci „slava Tatălui" este Fiul) – aşa şi noi vom învia cu altă

Iar mai jos zice: «Cîţi în Hristos ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat.» Prin acest «în Hristos ne-am botezat», însemnează că trebuie să săvîrşim naşterea de a doua (adică botezul) după învăţătura Aceluia şi după cum ne-a fost predanisit. Iar zicerea: „întru moartea Lui" nu înseamnă că săvîrşim naşterea de a doua cu chemarea morţii Stăpînului – Să nu fie! Că această fărădelege a cutezat să zică Evnomie, cel ce nu-L credea pe Fiul de o fiinţă cu Tatăl – ci că aceia care se botează în numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfîntului Duh urmează morţii Mîntuitorului întru Sfintele Simboale şi întru înţelegerile cele ascunse... Fiindcă şi Israilitenii, urmînd lui Moisi, au străbătut pe jos firea cea umedă [apa Mării Roşii, n. m.] fără a-şi uda picioarele" (*Amfilohia*, întrebarea 42).

Vezi şi tîlcuirea stihului 12, la capitolul 2 al epistolei către Coloseni şi subînsemnarea de acolo. Iar că trupul celor ce se botează trebuie a se acoperi cu totul cu apă în sfinţita scăldătoare, mărturiseşte şi Sfinţitul Dionisie Areopagitul, zicînd: „Acoperirea cea materială cu apă s-a luat ca închipuire a morţii şi a îngropării. Deci învăţătura simbolică îl povăţuieşte în chip tăinuit pe cel ce se botează cu sfinţenie că, prin cele trei afundări în apă, el urmează moartea cea dumnezeieşte începătoare a îngropării de trei zile a lui Iisus, dătătorul de viaţă (*Despre ierarhia bisericească*, capitolul 2).

Bagă de seamă că Apostolul zice aici că ne-am botezat, dar nu adaugă de către cine, cu toate că e arătat că de preoţi, ca să-i înveţe pe preoţi a cugeta smerit. De aceea, tîlcuind zicerea: „iar voi vă veţi boteza întru Duhul Sfînt" (*Fapte* 1:5), şi dumnezeiescul Hrisostom zice: „Nu a spus: «eu vă voi boteza întru Duhul Sfînt», ci: «vă veţi boteza», învăţîndu-ne să cugetăm smerit. Că aceasta este arătată din mărturia lui Ioan, care spunea că el nu botează decît cu apă şi că: «Acesta vă va boteza pe voi cu Duhul Sfînt şi cu foc» (*Luca* 4:16)" (*Cuvîntul 31* la *Fapte*). De aceea, nu fac drept cei ce zic: „Eu vă botez!" (n. aut.)

[179] Pentru aceasta, sînt cu adevărat minunate şi vrednice de o minte împărătească asemănările făcute de marele Vasilie, cu care se potriveşte fiecare Creştin care se botează. Şi zice că „lîna, cînd se vopseşte în vreo culoare, toată se preface şi se închipuieşte în culoarea aceea. Ori, mai potrivit a zice: fierul pus în focul aprins de aerul ce se suflă în el mai bine se cunoaşte de are vreo rugină şi mai lesne se curăţă. Şi îşi schimbă nu numai faţa, ci îşi leapădă şi învîrtoşarea, făcîndu-se mai moale şi mai îndemînatic, ca meşterul să poată face dintr-însul orice unealtă ar voi. Şi, făcîndu-se strălucit, de unde mai înainte era negru, nu numai că se face tot foc el însuşi, ci scînteiază, luminează şi înfierbîntă şi pe cele ce se apropie de el. În acest fel trebuie a se face şi Creştinul care se botează în foc, adică în cuvîntul învăţăturii, cuvînt care mustră şi ceartă răutatea şi arată darul faptei bune şi al poruncilor dumnezeieşti, încît face pe cel botezat să urască nedreptatea şi să se îngreţoşeze de ea, precum zice David: «Nedreptatea am urît-o şi m-am scîrbit» (*Psalm 118*:163), ca să vină într-o dorire de a se curăţi prin credinţă întru puterea sîngelui Domnului nostru Iisus Hristos" (*Cuvînt despre botez. Cum se botează cineva întru evanghelie*). Deci pentru aceasta noi, Creştinii care ne botezăm, să lepădăm toată împietrirea şi nesupunerea şi să arătăm toată supunerea şi ascultarea întru poruncile Domnului. Şi să strălucim ca fierul cel înfocat, arzînd cu Duhul – după acelaşi Vasilie. Şi nu numai noi să ne luminăm de către Soarele dreptăţii Hristos, ci să-i luminăm şi pe alţii (tot acolo). (n. aut.)

[180] Căci Teologul Grigorie, prin „slavă", înţelege dumnezeirea. Întru al doilea cuvînt despre Fiul, el scrie aşa: „Iar Dumnezeu S-ar zice nu al Cuvîntului, ci al Celui ce Se vedea, pre-

înviere, cu vieţuirea cea nouă adică. Pentru că, dacă curvarul se va face întreg-înţelept [curat cu cugetul, feciorelnic, n. m.], iată, întru el s-a făcut şi moarte, şi viaţă, adică răutatea a murit întru dînsul, iar fapta bună a înviat şi viază.

5 Căci, dacă am fost sădiţi împreună cu asemănarea morţii Lui, atunci vom fi părtaşi şi ai învierii Lui,
6 cunoscînd că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, ca să se nimicească trupul păcatului, pentru a nu mai sluji noi păcatului.

Pavel nu a zis că ne-am împărtăşit cu asemănarea morţii lui Hristos, ci că am fost „împreună sădiţi", prin sădire arătînd rodul ce urmează dintr-însa. Pentru că trupul Domnului, îngropîndu-se în pămînt, a adus rodul mîntuirii lumii.[181] Iar noi – fiindcă ne îngropăm în apă după păcat aşa cum El a fost îngropat în pămînt după trup, făcîndu-ne astfel împreună sădiţi – ne facem părtaşi întru asemănarea morţii Lui[182], deci şi a învierii Lui, moştenind şi noi viaţa veşnică, dacă vom arăta învierea prin faptele bune [ale credinţei, n. m.].

---

cum şi Tată nu al Celui ce Se vedea, ci al Cuvîntului... Ascultă-l pe Pavel zicînd: «Dumnezeul Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele slavei, adică al lui Hristos-Dumnezeu.»" Şi, deşi zicem că Tatăl L-a sculat din morţi pe Hristos, nu e nimic necuviincios, căci L-a înviat după ceea ce era ca om, iar nu după ceea ce era ca Dumnezeu, de vreme ce tot ca om a primit Patima şi moartea – precum zice Teodorit. (n. aut.)

[181] Iar marele Athanasie, tîlcuind numirea „împreună sădiţi", zice: „Precum trupul Stăpînului, îngropîndu-se în pămînt, a răsărit lumii mîntuire, tot aşa şi trupul nostru, îngropîndu-se în botez, ne-a odrăslit nouă dreptatea." Şi Teodorit zice: „Fiindcă a numit mîntuitorul botez «închipuire a morţii», cu schimbarea numelui în «răsădire» a arătat luminat învierea, căci învederat răsare ceea ce se răsădeşte." (n. aut.)

[182] Chiril Alexandrinul zice că „asemănarea morţii" este moartea lui Hristos, căci Hristos nu a rămas mult întru moarte, ci a treia zi S-a ridicat.

Iar Icumenie zice aşa: „Vezi bunătatea lui Dumnezeu, că noi murim moartea Domnului numai întru închipuire şi întru asemănare, dar de învierea Lui ne vom împărtăşi întru adevăr şi lucrător." Iar dumnezeiescul Maxim tîlcuieşte zicerea aşa: „Cel ce şi-a omorît voia păcatului s-a făcut împreună sădit cu asemănarea morţii lui Hristos. Şi cel ce a înviat voia dreptăţii s-a făcut împreună sădit şi cu învierea Lui" (capitolul 23 a sutei a şasea din cuvintele teologice). Zice şi marele Vasilie: „Făcîndu-ne împreună sădiţi cu asemănarea morţii lui Hristos, împreună cu El ne vom scula din morţi. Căci prin «sădire» se înţelege că, în această viaţă, omul nostru lăuntric trebuie să închipuie măsura înomenirii Lui, prin înnoirea vieţii şi ascultarea pînă la moarte întru încredinţarea adevărului graiurilor Lui, ca să ne facem vrednici de a zice cu adeverire: «Dar de acum nu mai viez eu, ci Hristos viază întru mine." Iar pentru viitor, «sădire» înseamnă ceea ce a adeverit acelaşi Apostol, zicînd: «Căci, dacă am murit împreună, tot împreună vom şi învia»" (*Cuvînt despre botez*). (n. aut.)

Pentru că „omul nostru cel vechi", adică răutatea[183], „s-a răstignit împreună cu El", adică, prin botez, s-a îngropat asemenea cu trupul lui Hristos, „ca să se strice trupul păcatului", anume răutatea aceasta, alcătuită din osebite părți, care era ca un trup. Altfel spus, ca să se strice trupul nostru cel păcătos (sau zămislit întru păcat – după Coresi). De aceea zice că trupul trebuie să fie nimicit, nu pentru a se pierde şi a se topi ca trupurile moarte, ci ca să nu mai păcătuiască.[184]

7 Căci cel ce a murit s-a îndreptat de păcat.

Pavel zice aceasta pentru tot omul: Că – precum cel ce moare se îndreptează, adică se liberează şi încetează de a mai păcătui – tot aşa şi tu, Creştine, care te-ai botezat şi te-ai omorît în ce priveşte păcatul, rămîi totdeauna mort în privința lui.[185] De aceea zice şi marele Vasilie: „«S-a îndreptat de păcat», adică a scăpat, s-a slobozit, s-a curățat de tot păcatul, nu numai de cel prin fapte şi prin cuvinte, ci şi de cel al aducerii aminte celei pătimaşe" (*Cuvîntul 1 despre botez*).

8 Iar dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom şi vieţui împreună cu El,

---

[183] După Teodorit, „omul cel vechi" este socoteala cea rea, iar după Fotie, viața cea învechită în păcate. Şi se numeşte „om" pentru aplecarea şi ținerea nedezlipită şi oarecum firească pe care o au oamenii către viața cea uşoară. Vezi şi tîlcuirea zicerii: „(...) dezbrăcîndu-ne de omul cel vechi şi de faptele lui" (capitolul 3:9 al epistolei către Coloseni), fiindcă e frumoasă. Iar marele Vasilie zice că „«omul cel vechi» numeşte toate păcatele şi spurcăciunile, care arată împreună ca mădulare ale sale" (*Cuvîntul 1 despre botez*). Şi iarăşi zice că – „precum Cel răstignit, primind judecată de moarte, S-a depărtat de cei ce vieţuiau cu Dînsul de demult, ajungînd mai presus de cei ce se tîrăsc pe pămînt – tot aşa acela care, prin botez, s-a răstignit împreună cu Hristos a scăpat de toți cei ce vieţuiesc în veacul acesta, înălțîndu-şi cugetarea către petrecerea cea cerească" (la fel). Marele Vasilie însemnează încă şi aceasta: „De vreme ce învățătura despre botez este prea de nevoie Creştinilor, Apostolul zice încă o dată că «omul nostru cel vechi împreună s-a răstignit» şi cele de aici încolo, ca, prin repetare, să închipuiască învățătura aceasta în sufletele Creştinilor mai cu întărire, urmînd astfel lui Iosif, care a tîlcuit de două ori visele lui Faraon" (la fel). (n. aut.)

[184] Şi Fotie zice că „trup al păcatului" este, cu alte cuvinte, însuşi păcatul. (n. aut.)

[185] Icumenie arată însă cum unii au înțeles că acest „cel ce a murit s-a îndreptat de păcat" însemnează botezul – întru care împreună am murit şi ne-am îngropat cu Hristos, şi ne-am îndreptat de păcat – nemaifiind un al doilea botez, ca să murim într-însul şi să ne îndreptăm. Iar Coresi arată că dumnezeiescul Hrisostom şi Teodorit zic că – precum robul se rînduieşte şi se supune robiei cît este viu, iar după ce moare nu mai este supus ei – tot aşa se sloboade de robia păcatului şi Creştinul cel omorît prin botez. (n. aut.)

9 ştiind că Hristos, înviind din morţi, nu mai moare, căci moartea nu mai are stăpînire asupra Lui.
10 Căci ce a murit a murit păcatului o dată pentru totdeauna; iar ce trăieşte trăieşte lui Dumnezeu.
11 Aşa şi voi, socotiţi-vă a fi morţi păcatului[186] şi vii lui Dumnezeu în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Aici Apostolul pare a spune iarăşi aceleaşi lucruri, dar nu e aşa: pentru că, mai sus, zicea despre cum trebuie noi, Creştinii, să rămînem totdeauna morţi păcatului, iar acum vorbeşte despre cum trebuie să avem totdeauna în sine-ne învierea vieţuirii după Dumnezeu. Căci, dacă am murit împreună cu Hristos prin botez, credem că totdeauna vom avea întru noi învierea vieţii Lui celei noi,[187] fiindcă şi Hristos, după ce a înviat, viază pururea, fără a mai muri.

Iar ceea ce El a murit[188] [după firea Sa omenească, n. m.] a murit pentru păcatul nostru, iar nu pentru că era vinovat şi vrednic morţii, căci era fără de

---

[186] Foarte bine sfătuieşte dumnezeiescul Grigorie al Nyssei ce trebuie să spună Creştinii păcatului după botez şi cum trebuie să se ferească apoi de lovirile diavolului: „Cînd simţim lovirile diavolului, se cuvine a rosti împotriva lui apostoleasca zicere: «Cîţi întru Hristos ne-am botezat întru moartea Lui ne-am botezat.» Căci, dacă ne-am făcut împreună-închipuiţi ai morţii Lui, păcatul este negreşit mort întru noi, fiindcă a primit boldul botezului precum curvarul ucis cu suliţa de către rîvnitorul Fineas [vezi *Numerii* 25:7, 8, n. m.]. Deci trebuie să zicem: Fugi de la mine, rău-numitule! – căci vrei să jefuieşti un mort, pe cel care, fiind de demult învoit cu tine, îşi pierduse simţirile către îndulciri, dar care, după aceea, ţi-a zis: Cale bună! şi a fugit de tine. Mortul nu iubeşte trupuri, mortul nu e ispitit de bogăţie, mortul nu cleveteşte, mortul nu minte, nu rîvneşte cele ce nu i se cuvin, nu ocărăşte pe nimeni! Către altă viaţă mi s-a îndreptat viaţa, am învăţat să defaim cele din lume, să dau deoparte cele pămînteşti şi să mă grăbesc către cele cereşti!" (*Cuvînt la Botezul lui Hristos*). Şi, după puţine, iarăşi: „Acestea sînt graiurile unui suflet cu adevărat născut a doua oară! Acesta e glasul omului cel nou, al celui ce-şi aduce aminte de mărturisirea făcută înaintea lui Dumnezeu întru predanisirea Tainei (adică în vremea botezului), prin care a făgăduit că, din dragoste către Dînsul, va defăima toată odihna şi îndulcirea" (la fel).

Iar dumnezeiescul Chiril Alexandrinul, tălmăcind cum vom vieţui împreună cu Hristos, zice: „Cu adevărat vom vieţui împreună cu El şi împreună vom împărăţi, dacă ne vom feri de spurcăciunea trupului şi o vom urî – precum zice oarecare din sfinţi (adică Apostolul Iuda): «(...) urînd şi haina cea întinată de trupul lor» (*Iuda* 1:23) – şi dacă vom cinsti înfrînarea cea iubită de Dumnezeu, aducînd ca pe un dar lui Iisus Hristos, Celui ce a murit pentru noi, viaţa noastră întru fapta bună" (*Cuvîntul al doilea la Paşti*). (n. aut.)

[187] După Teodorit, cel ce moare împreună cu Hristos viază împreună cu El în viaţa fericirii [viaţa cea veşnică, n. m.], iar alţii zic că viază împreună cu El în noua viaţă a darului [de după întruparea Dumnezeu-Cuvîntului, n. m.] (la Coresi). (n. aut.)

[188] Traducătorul, Veniamin Costachi, vrea ca „a muri" să fie verb tranzitiv: „a muri *ceva*", în care „ceva" e complement direct. (n. m.)

păcat. Şi ceea ce El viază acum [tot după firea Sa omenească[189], n. m.] „viază lui Dumnezeu", adică viază cu dumnezeiasca putere a lui Dumnezeu-Tatăl, pururea.

Şi, de vreme ce Hristos nu moare a doua oară, atunci nici noi nu avem a doua moarte cu alt botez, căci nu ne botezăm încă o dată. Deci să rămînem întru cele dintîi, adică întru moartea păcatului şi întru învierea îmbunătăţitei vieţi după Dumnezeu! Iar aceasta se va face nouă „în Hristos Iisus", adică cu ajutorul lui Iisus Hristos. Căci, dacă El ne-a înviat atunci cînd eram morţi, cu mult mai mult ne va păzi în viaţa aceasta acum, cînd sîntem vii.[190]

12 Deci să nu împărăţească păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să ascultaţi de el întru poftele trupului;

Ca să arate că păcatul nu ne ţinea şi nu ne stăpînea cu sila, ci de voia noastră, dumnezeiescul Apostol nu a zis: „să nu tiranizeze", ci: „să nu împărăţească păcatul", pentru că împărăţia, spre deosebire de tiranie, este stare a acelora ce sînt stăpîniţi cu voia lor.[191]

Şi, zicînd: „în trupul nostru cel muritor", a arătat două lucruri. Întîi, că nici bunătăţile îndulcitoare ale trupului nu sînt statornice şi nu rămîn, fiindcă trupul este muritor şi vremelnic, şi deci nu se cuvine să-i facem lui har cu îndulcirile acestea. Şi, al doilea, că nici cele mîhnitoare şi ostenitoare nu sînt statornice, şi deci nu se cuvine să fugim de mîhnire şi de lupta împotriva îndulcirilor.

Tot cu zicerea: „muritor", Pavel ne aduce aminte că moartea trupului e urmarea păcatului. Deci tu, Creştine, să nu mai slujeşti păcatului, care aduce moarte! Şi cum împărăţeşte păcatul? Aşa, dacă ascultăm de el cu poftele trupului. După firea sa, trupul nu vatămă, ci ne vatămă doar atunci cînd, printr-însul, ascultăm şi ne supunem păcatului. Vezi însă – o Creştine! – cît de mare este darul pe care ni l-a dat Hristos: căci Adam a păcătuit, cu toate că nu

---

[189] Căci Hristos S-a înălţat la ceruri împreună cu firea Sa omenească, ridicîndu-ne pe noi, oamenii, la o vrednicie nespus mai mare decît aceea pe care a avut-o Adam în Rai. (n. m.)

[190] Coresi zice că „întru Hristos" înseamnă „după asemănarea lui Hristos". (n. aut.)

[191] Iar marele Vasilie, adăugînd la zicerile de mai sus ale Apostolului, zice: „Apostolul ne învaţă pe ascuns a fi morţi păcatului şi vii lui Dumnezeu în Hristos Iisus. Căci, precum Hristos a murit şi S-a sculat din morţi pentru noi, tot aşa şi noi, botezîndu-ne întru asemănarea morţii Lui, murim păcatului şi, prin suirea din botez, ne sculăm ca din morţi şi viem lui Dumnezeu întru Hristos Iisus. De aceea, să nu mai murim, adică să nu mai păcătuim, «pentru că sufletul, păcătuind, moare» (*Iezechil* 18:4). Şi, precum pe Acela moartea nu-l mai stăpîneşte, aşa nici pe noi să nu ne mai stăpînească păcatul, adică să nu-l mai facem, căci «cel ce face păcatul este rob al păcatului» (*Ioan* 1:34)" (*Cuvînt la botez. Despre cum se botează cineva întru buna-vestire*). (n. aut.)

avea trup muritor[192], iar noi, Creştinii, chiar avînd trup muritor, cu darul Lui, dacă vrem, biruim păcatul şi nu păcătuim.

13 nici să arătaţi mădularele voastre arme ale nedreptăţii în slujba păcatului, ci să vă puneţi înaintea lui Dumnezeu ca vii, sculaţi din morţi, şi mădularele voastre ca arme ale dreptăţii lui Dumnezeu.

Unde sînt ereticii manihei, care zic că trupul este rău din fire?[193] Să audă ce zice Pavel, că trupul este armă, iar arma în sine nu e nici bună, nici rea, ci mijlocul între bunătate şi răutate. Pentru că ostaşului sabia i se face armă spre ajutorul oamenilor cetăţii, dar tîlharului i se face armă împotriva cetăţenilor. Iar Apostolul a zis: „Să nu arătaţi mădularele voastre arme ale nedreptăţii în slujba păcatului!", fiindcă cel ce păcătuieşte de multe ori nedreptăţeşte şi pe fratele său, şi totdeauna se nedreptăţeşte pe sine. Şi a adăugat: „Ci să arătaţi mădularele voastre arme ale dreptăţii lui Dumnezeu!" Socotiţi cîtă deosebire este între Dumnezeu şi păcate şi sub care este mai bine a vă supune: sub păcat, care v-a omorît, ori sub Dumnezeu, Care v-a făcut vii? Deci, numind mădularele dreptăţii „arme", Pavel arată – precum am zis mai sus – că trupul nu este rău, pentru că se poate face armă a dreptăţii şi a faptei bune. Şi de aceea, în războiul nevăzut[194] pe care îl ducem, se cuvine să fim sub arhistrategul Dumnezeu, iar armele trebuie să le întrebuinţăm spre ajutorul şi mîntuirea sufletelor noastre.[195]

14 Căci păcatul nu vă va stăpîni, fiindcă nu sînteţi sub Lege, ci sub dar.

Zice: Mai înainte de venirea lui Hristos, trupul vostru, Creştinilor, era lesne biruit de păcat, pentru că nici Sfîntul Duh nu era de faţă ca să vă ajute, nici nu aveaţi botezul, care să vă omoare în ce priveşte păcatul. De aceea, *Le-*

---

[192] Iar că Adam nu avea trup muritor, ci a fost zidit între murire şi nemurire, vezi *Canonul 120* al Soborului de la Cartagina. (n. aut.)

[193] Într-adevăr, maniheii, ucenici ai lui Mani (216-276), urau trupul, pe care îl socoteau zidire a „dumnezeului celui rău". (n. m.)

[194] „Războiul nevăzut" este şi o carte a Cuviosului Nicodim Aghioritul. (n. m.)

[195] De aceea a zis Coresi că păcătosul îşi întrebuinţează mădularele ca unelte ale păcatului: mîinile, pentru a bate pe alţii; limba, pentru a grăi de rău; ochii, pentru a privi cele rele; urechile, spre a auzi clevetirile; picioarele, pentru a alerga în căile pieirii. Iar omul cel drept le întrebuinţează dimpotrivă, ca unelte ale faptei bune: mîinile, le întinde spre milostenie; limba, o mişcă spre lauda şi mărirea lui Dumnezeu; ochii, spre a privi fapturile lui Dumnezeu cele minunate; iar urechile şi le deschide spre sfătuirile şi învăţăturile dumnezeieştii *Scripturi* şi ale Sfinţilor Părinţi. Mai aceleaşi le zice şi Teodorit. (n. aut.)

gea, învăţîndu-vă ce se cuvine a face, n-a isprăvit nimic. Dar, după ce a venit Hristos, lupta şi biruinţa s-au făcut lesnicioase, măcar că pentru noi, Creştinii, a început un război şi mai mare, fiindcă şi ajutorul ce ni s-a dăruit este mai mare. Dar păcatul nu ne va birui şi nu ne va stăpîni, dacă noi nu ne vom supune lui de voia noastră.[196] Fiindcă noi nu mai sîntem sub *Lege* – care doar să ne poruncească să facem fapta bună, dar să nu ne dea nici un ajutor – ci avem darul, care nu numai că ne-a iertat greşelile trecute, dar ne şi păzeşte să nu mai greşim în viitor.[197] Vezi şi tîlcuirea zicerii: „(...) şi toate făcîndu-le, să staţi" (*Efeseni* 6:13).

15 Dar oare atunci să păcătuim, pentru că nu sîntem sub Lege, ci sub dar? Să nu fie!

16 Au nu ştiţi că celui ce vă daţi robi spre ascultare, sînteţi robi aceluia de care ascultaţi: ori păcatului, spre moarte; ori ascultării, spre dreptate?

Pretutindeni, Apostolul preîntîmpină stările şi zicerile împotrivă, şi de aceea le aduce în mijloc şi le dezleagă, precum şi pe aceasta de faţă, zicînd: Să nu ne fie a păcătui pentru că nu ne aflăm sub *Lege*, ci sub dar!

Apoi, arată că nouă, Creştinilor, ne e lesne să nu păcătuim, zicînd: Socotiţi, Creştinilor, ce este mai bine: să fiţi robi păcatului, supunîndu-vă lui de voie (căci zicerea: „vă daţi" însemnează supunerea de voie), şi din aceasta să dobîndiţi moartea – adică munca cea fără de moarte (pentru că păcatul lui Adam a născut moarte trupească şi vremelnică, iar păcatul ce se face după dar îl dă pe om la moartea veşnică a sufletului şi a trupului, adică la munca veşnică); ce este aşadar mai folositor – zice: să vă supuneţi păcatului, ori să vă

---

[196] Căci, mai înainte de venirea lui Hristos, păcatul tiraniza şi stăpînea peste oameni, călcîndu-i arătat ca un tiran prea-cumplit şi supunîndu-i pe toţi stăpînirii sale cu osebitele patimi. Iar după venirea lui Hristos, puterea, stăpînirea şi tirania lui au fost biruite şi el nu ne mai dă război făţiş, ci pe ascuns, prin amăgirea poftei, prin înduplecarea îndulcirii şi prin cugetele pătimaşe. Acum, el se aseamănă cu un tîlhar ce şade ascuns în codru şi-i loveşte pe cei ce trec pe acolo – precum zic Sfinţii Părinţi. Vezi şi subînsemnarea la zicerea: „pe începătorul stăpînirii întunericului" (*Efeseni* 12:2). (n. aut.)

[197] Pentru aceasta, Soborul din Cartagina, în *Canonul 122*, dă anatemei pe cel ce zice că darul lui Dumnezeu, cu care ne îndreptăm, poate numai a dărui iertare păcatelor noastre trecute, dar nu ne dă ajutor spre a nu face altele. Dar el nu numai că ne dă ajutor spre a nu păcătui, ci ne dăruieşte şi cunoaşterea şi îndrăgirea binelui pe care trebuie să-l facem – după *Canonul 123* al aceluiaşi Sobor. Pentru aceasta – după înţeleptul Teodorit – punerea de lege a darului este mai amănunţită decît a *Legii* date lui Moisi, fiindcă dezleagă greutatea ajutorării. (n. aut.)

supuneți lui Dumnezeu, și din aceasta să dobîndiți dreptatea, adică îndreptarea, iar din aceasta bunătățile cele negrăite? Negreșit că cea de a doua este mai bună cu neasemănare decît cea dintîi.

17 Mulțumită fie lui Dumnezeu, că, deși erați robi păcatului, v-ați supus din inimă după chipul învățăturii căreia v-ați dat

Se cuvine – zice Apostolul – să mulțumiți lui Dumnezeu, căci nu a fost lucru al puterii omenești ca voi, Creștinii, să vă slobozîți de relele de care erați stăpîniți, ci a fost ispravă a puterii lui Dumnezeu. Apoi, spune: Nu ați fost siliți, ci de voie, „din inimă", ați ascultat, supunîndu-vă învățăturii ce vi s-a dat. De aceea, să nu vă întoarceți iarăși la păcat, de care de voie v-ați depărtat și v-ați despărțit! Ca să arate însă că, deși Creștinii au venit de voia lor la credință, totul este al darului lui Dumnezeu, a adăugat zicerea: „v-ați dat", adică: De Dumnezeu v-ați povățuit la „chipul învățăturii". Dar care este chipul învățăturii? A viețui Creștinul cu dreptate și cu petrecere prea-bună.[198]

18 și, slobozindu-vă de păcat[199], v-ați robit dreptății.
19 Omenește vorbesc, pentru neputința trupului vostru. Căci – precum ați făcut mădularele voastre roabe necurăției și nelegiuirii, spre nelegiuire – tot așa arătați acum mădularele voastre roabe dreptății, spre sfințenie.

Zice: Două faceri de bine ați primit de la Dumnezeu, Creștinilor: una, că v-ați slobozit de atîta rușine a păcatului; și alta, că v-ați robit dreptății și faptei bune, dobîndind astfel multă slavă.

Apoi – vrînd să arate că, pe cît au robit Creștinii păcatului mai înainte, pe atît slujesc ei acum lui Dumnezeu – Apostolul zice: Lucru omenesc vă spun – o fraților! – adică nedesăvîrșit, și de mică cuviință și măsurat cu neputința voastră, pentru că se cuvenea să arătați mult înmulțită robia voastră către Dumnezeu față de măsura robiei ce ați arătat-o păcatului. Însă, pentru nepu-

---

[198] Iar marele Vasilie, tălmăcind zicerea aceasta: «(...) după chipul învățăturii căreia v-ați dat», zice: „Precum ceara care, cînd se dă chipului pecetei, capătă forma amărunțită a închipuirii săpate în pecete – așa și noi, dîndu-ne chipului învățăturii evangheliei, să dăm formă omului din lăuntru" (capitolul 2 din *Cuvîntul despre botez*). (n. aut.)

[199] După Coresi, sînt trei slobozenii: slobozenia firii, slobozenia darului și slobozenia slavei și a fericirii. Slobozenia firii stă împotriva vieții și a pornirii către bine și face voința liberă. Slobozenia darului stă împotriva păcatului și a patimilor, și face pe om drept și sfînt. Iar stăpînirea slavei stă împotriva morții și a ispitelor vieții acesteia, și face pe om fericit. Aici însă cuvîntul Apostolului este despre slobozenia darului. (n. aut.)

ținta voastră, arătați măcar acum lui Dumnezeu aceeași măsură a robiei pe care ați arătat-o mai înainte păcatului.[200] Și vezi cît de învederat înfățișează Apostolul robia de voie pe care noi, Creștinii, o arătăm păcatului, zicînd: Voi ați făcut mădularele voastre roabe păcatului, robindu-vă și făcîndu-vă supuși necurăției, adică prea-curviei, și curviei și celorlalte răutăți, pe care nici nu trebuie a le numi, din pricina rușinii. Și, mai aprinzător făcînd cuvîntul, adaugă: Voi v-ați supus nu numai păcatelor de rușine, ci ați slujit de obște fiecărei nelegiuiri. Iar zicerea: „întru nelegiuire" înseamnează: „nelegiuind încă mai mult". Căci, cînd făceați vreun păcat – zice – nu rămîneați numai întru acela, ci îl foloseați ca pe o scară ca să păcătuiți încă și mai mult. Deci, precum mai înainte v-ați arătat pe sine-vă robi fiecărui păcat, așa acum cu aceeași măsură arătați mădularele voastre supuse dreptății, adică faptelor bune, încît să viețuiți cu întreagă-înțelepciune și cu sfințenie în locul necurăției voastre de mai înainte.

20 Căci atunci, cînd erați robi păcatului, erați slobozi față de dreptate.
21 Dar ce rod aveați atunci? Roade de care acum vă e rușine! Fiindcă sfîrșitul acelora este moarte.

Zice: Înainte, cînd voi, Creștinii, robeați răutății,[201] erați slobozi, adică dezlegați, de dreptate și de fapta bună, fiindcă nu vă supuneați faptei bune și nu voiați a sluji ei cît de puțin. Iar acum, dimpotrivă, slujiți dreptății și faptei bune și nu vă supuneți păcatului nicidecum. Și, atunci cînd slujeați păcatului,

---

[200] Același lucru îl zice și dumnezeiescul Hrisostom. Iar Fotie zice că Pavel a numit lucrarea dreptății „robie" în chip omenesc, pentru că aceasta nu este robie, ci adevărata slobozenie. Dar a numit-o așa pentru neputința oamenilor, fiindcă mulți, și mai ales începătorii, obișnuiți fiind cu cele rele, se mîhnesc cînd vor să facă fapta bună, pentru că, din lăuntru, se împotrivește acesteia socoteala trupului; căci obișnuim a numi „robie" și „tiranie" acele fapte pe care le facem de silă și cu scîrbă. Și Teodorit, întru altele, a numit „omenesc" lucrul cel mic și prost [simplu, neînsemnat, n. m.]. (n. aut.)

[201] Dar cum ajunge cineva rob al păcatului? Făcînd păcatul – după cuvîntul lui Dumnezeu, ce zice: „Tot cel ce face păcatul este rob al păcatului" (*Ioan* 8:54) – fiindcă se biruie și se stăpînește de păcat – precum a spus Petru: „Căci, de cine este biruit cineva, aceluia se și face rob" (2 *Petru* 2:19) – fie că păcatul este de moarte, fie că nu e de moarte, ci de iertare. (Vezi cît de rele sînt și păcatele de iertare în cartea tipărită din nou a nevoinței duhovnicești [*Deprinderi duhovnicești,* n. m.]). De aceea a zis și Pavel mai înainte că: „Celui ce vă dați robi spre ascultare, sînteți robi aceluia de care ascultați" (*Romani* 6:16) – adică: ori păcatului, spre moarte; ori ascultării, spre viață. Pe care tîlcuind-o, Teodorit zice: „Celui căruia ai alege să-i slujești, aceluia se și cuvine a i te supune cînd poruncește, căci nu se poate sluji la doi stăpîni deodată, dreptatea și păcatul fiind foarte potrivnice. Aceasta a zis și Domnul în sfințitele *Evanghelii*: „Nimeni nu poate sluji la doi domni" (*Matei* 6:24)." (n. aut.)

ce rod dobîndeați de la dînsul? Negreșit, nimic altceva decît rușine și necinste. Dar de ce zic numai rușine și necinste? De la păcat, dobîndeați încă și moarte, fiindcă sfîrșitul păcatelor și al faptelor voastre necurate era moarte: de multe ori, era și moarte trupească, dar totdeauna era moarte sufletească. Acum, prin darul lui Hristos, v–ați slobozit de moartea aceea, dar rușinea faptelor necurate rămîne întru conștiința voastră, spre folos. De ce? Ca să vă aduceți aminte și să le urîți din inimă. Căci și acum – zice – încă vă rușinați, aducîndu-vă aminte de faptele acelea de rușine și de păcatele pe care le făceați atunci, fiindcă – după Teodorit – „oricît de fără rușine ar fi cineva, după încetarea îndulcirii, simte rușinea".

22 Dar acum, slobozindu-vă de păcat și robindu-vă lui Dumnezeu, aveți rodul vostru spre sfințenie, iar sfîrșitul, viața veșnică.
23 Căci plata păcatului este moartea, iar darul lui Dumnezeu, viața veșnică în Hristos Iisus, Domnul nostru.[202]

Rodul faptelor păcatului – zice – este rușinea și necinstirea, iar al faptelor dreptății și bunătății este sfințenia, cinstea și curăția. Și sfîrșitul acelora este moartea, iar sfîrșitul acestora este viața veșnică, „căci plata păcatului este moartea". Iar „plată" se zice leafa și hrana ce se dă ostașilor de către împărat. Pentru aceasta zicea Înaintemergătorul ostașilor: „Îndestulați-vă cu tainurile voastre!" (*Luca* 8:14). Și Pavel zice, în alt loc: „Cine slujește în oaste cu plata sa?" (*1 Corinteni* 9:7). Iar Teodorit zice că – „de vreme ce Apostolul a zis mai sus că păcatul împărățea și tiraniza și că mădularele ce rău se ocîrmuiesc sînt arme ale păcatului – acum în chip potrivit a numit „tain" plata păcatului, stăruind la metafora[203] ostașilor". Și zice: Mai înainte, cînd slujeați păcatului, el vă da moartea[204] ca plată a slujbei voastre. Iar darul lui Dumnezeu, Căruia slu-

---

[202] Vezi aici cum Apostolul numește „dar al lui Dumnezeu" viața cea veșnică, adică fericirea. Fiindcă – după același Apostol Pavel – „nu sînt vrednice pătimirile vremii acesteia de veșnica slavă ce ni se va descoperi" (*Romani* 8:18). De aceea – după Coresi – fericirea se numește „viață veșnică" și „dar". Se zice „dar" după dovada faptelor, fiindcă Dumnezeu le răsplătește pe cele mici ale noastre ca și cum ar fi mari, și se zice „veșnică" fiindcă pururea este asemenea, statornică și nestrămutată. După cum arată Teodorit: „Viața veșnică este dar al lui Dumnezeu, căci, măcar de ar săvîrși cineva dreptatea pînă la capăt, nu se potrivesc bunătățile veșnice cu ostenelile cele vremelnice." Vezi despre aceasta și zicerea: „de aceea mi se păstrează cununa dreptății" (*2 Timotei* 4:8) și subînsemnarea ei. Vezi de asemenea și tîlcuirea capitolului 1, stih 18, al aceleiași scrisori către Timotei și subînsemnarea de acolo. (n. aut.)

[203] Figură de stil rezultînd dintr-o comparație subînțeleasă. (n. m.)

[204] Proorocul Isaia a proorocit învederat roadele prea-dulci și purtătoare de viață pe care le iau – și în viața aceasta, și în cea viitoare – cei ce slujesc lui Dumnezeu, și lucrează fapta bună

jiți acum, este viața veșnică. Vedem că nu a zis: „plata pe care o dă Dumnezeu pentru slujba voastră", ci „darul". Pentru că nu ați luat – zice – viața cea veșnică drept plată sau răsplătire a ostenelilor voastre, ci ați luat-o ca dar și dăruire a lui Dumnezeu, însă în Hristos Iisus, căci Hristos a lucrat vouă aceasta, prin iconomia întrupării Sale.[205]

CAPITOLUL VII

1 Oare nu știți, fraților, (căci celor ce cunosc Legea grăiesc) că Legea stăpînește pe om cîtă vreme e în viață?
2 Căci femeia măritată e legată de Lege cu bărbatul cel viu; iar de va muri bărbatul, s-a slobozit de legea bărbatului.
3 Deci, viu fiind bărbatul, prea-curvă va fi de se va face femeia altui bărbat. Iar de va muri bărbatul, slobodă e de Lege, ca să nu fie prea-curvă luînd alt bărbat.

Lăsînd învățătura morală, Apostolul trece acum la cuvîntul dogmatic, adică la învățătura despre dogme, și arată că cei ce s-au făcut Creștini nu mai sînt datori a fi sub *Lege*. Căci – zice – „*Legea*, pe care și voi o știți, îl stăpînește pe om cîtă vreme este viu", fiindcă *Legea* nu mai dă porunci morților. Deci – de vreme ce voi ați murit după *Lege*, ca unii ce credeți în Hrisos, iar prin botez ați murit după toate – *Legea* nu vă stăpînește. La început, Apostolul a arătat aceasta în chip ascuns iar în următoarele cuvinte va spune același lucru prin pilda femeii care, după moartea bărbatului ei, are stăpînire a se însoți cu alt

---

și păzesc poruncile Lui; de asemenea, și pe cele prea-amare și aducătoare de moarte pe care le iau cei ce slujesc păcatului și diavolului; la fel, bucuria și îndrăzneala acelora, și întristarea și rușinea acestora, zicînd așa: „Acestea zice Domnul: Iată, cei ce-Mi slujesc Mie vor mînca, iar voi veți flămînzi; iată, cei ce-Mi slujesc Mie vor bea, iar voi veți înseta; iată, cei ce Mi slujesc Mie se vor veseli, iar voi vă veți rușina; iată, cei ce-Mi slujesc Mie se vor bucura întru veselie, iar voi veți striga pentru durerea inimii voastre și veți suspina din zdrobirea duhului vostru, că va rămîne numele vostru spre îmbelșugarea aleșilor Mei, iar pe voi vă va pierde Domnul. Iar celor ce-Mi vor sluji Mie li se va chema nume nou, care se va blagoslovi pe pămînt, că vor binecuvînta pe Dumnezeul cel adevărat (*Isaia* 65:13). (n. aut.)

[205] Și că păcatul este moartea, iar Dumnezeu singura viață adevărată, mărturisește dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, zicînd: „Păcatul este înstrăinare de Dumnezeu, Care este adevărata și singura viață" (*Cuvîntul al doilea împotriva lui Evnomie*). Mărturisește și Teologul cel de un nume cu acesta [Grigorie, n. m.], zicînd: „Una este viața: a privi către Viață; una este moartea: păcatul, căci este pieirea sufletului. Iar celelalte cu care se fălesc oarecari sînt visuri batjocoritoare și basme amăgitoare de suflet" (*Cuvînt deasupra mormîntului tatălui*). (n. aut.)

bărbat. Aşadar – zice – voi vă asemănaţi cu o femeie căreia i-a murit bărbatul. Apoi, ar fi trebuit să zică: Drept urmare, fraţilor, pe voi nu vă mai stăpîneşte *Legea*, fiindcă a murit. (După Coresi, „*Legea*" este bărbatul, iar „femeia", sufletul; fiii şi nepoţii sînt lucrurile trupeşti şi proaste. Iar cînd „bărbatul" acesta moare, sufletul îşi ia alt bărbat: pe Hristos, şi zămisleşte ca fii faptele duhovniceşti şi desăvîrşite, n. aut.) Dar nu a zis aşa, ca să nu-i lovească pe Iudei, ci zice că „femeia" moare – adică înşişi Creştinii, care au rînduiala femeii celei moarte:

4 De aceea, fraţii mei, şi voi aţi murit Legii, prin trupul lui Hristos, ca să vă faceţi ai altuia, ai Celui ce S-a sculat din morţi, ca să aducem rod lui Dumnezeu.

Dacă aţi murit – zice – nu mai sînteţi sub *Lege*. În acest chip, le arată că au luat îndoită slobozenie: căci – dacă femeia, cînd îi moare bărbatul, adică *Legea*, nu mai e sub stăpînirea acesteia, ci e slobodă – cu mult mai vîrtos e slobodă de jugul şi robirea *Legii* cînd moare ea însăşi.[206] Vezi – o cititorule! – înţelepciunea marelui Pavel, care arată că însăşi *Legea* voieşte ca să se despartă de ea cei ce se supuneau ei.

Apoi zice: Tot aşa şi voi, fraţii mei Creştini, v-aţi slobozit de *Lege*, prin trupul lui Hristos, al Celui ce S-a răstignit şi a murit pentru voi. Fiindcă trupul lui Hristos pentru aceasta s-a omorît, ca şi voi să muriţi *Legii* şi să vă supuneţi altuia: Celui ce a murit pentru voi, Care apoi S-a sculat din morţi şi este viu. Căci *Legea*, după ce a murit, nu mai viază; iar Hristos, deşi a murit, S-a sculat din morţi şi viază iarăşi. Ca urmare, nu mai aveţi stăpînire a vă despărţi de viul Hristos. Şi ce cîştig avem să dobîndim noi, Creştinii, de la Dînsul? Acesta: „să aducem rod lui Dumnezeu", anume ca, din însoţirea şi unirea duhovnicească cu Hristos, să naştem lui Dumnezeu, ca prunci, lucrări şi fapte bune desăvîrşite, vrednice de împărăţia cerurilor.

5 Căci, pe cînd eram în trup, patimile păcatelor, care erau prin Lege, se lucrau în mădularele noastre, ca să aducă roadă morţii.

După ce a dovedit că *Legea* nu ne-a ajutat cu nimic să scăpăm de patimile trupeşti, ci numai ni le-a arătat, acum Apostolul zice că, pe cînd eram în viaţa

---

[206] Iar marele Vasilie, punînd înainte zicerea aceasta a Apostolului, în urmă încheie zicînd: „Iar dacă dreptatea cea după *Lege* se păzeşte de unii dintre cei ce, în botez, s-au mărturisit lui Dumnezeu că nu vor mai vieţui pentru sine, ci pentru Cel ce a murit şi a înviat pentru dînşii, aceia îşi adaugă judecata de prea-curvie" (*Cuvînt despre botez. Cum se botează cineva întru evanghelie*). (n. aut.)

cea trupească[207] şi în faptele cele rele, pătimirile păcatelor, care ni se arătau şi erau cunoscute de noi prin mijlocirea *Legii*, se lucrau de către suflet „întru mădularele noastre". Nu a zis că mădularele săvîrşeau răutatea, ca să nu dea pricină vreunor eretici să defaime trupul că este rău, ci a zis că răutatea se lucra în mădularele noastre de către suflet. Fiindcă sufletul este ca un lăutar, iar mădularele trupului sînt ca o lăută şi alte organe[208]. Deci, cînd lăutarul cîntă rău, negreşit şi lăuta şi celelalte sună rău.

Şi mai zice că, pe cînd ne aflam sub *Lege*, fiindcă nu puteam scăpa de patimi, dădeam ca rod al morţii faptele şi lucrările cele rele.

6 Dar acum ne-am slobozit de Lege, murind aceluia întru care eram ţinuţi, ca să slujim întru înnoirea duhului, iar nu întru vechitura slovei.

Apostolul nu le-a zis că *Legea* i-a stricat, ca să nu lovească în Iudei, ci spune că noi, Creştinii, ne-am slobozit de *Lege*, adică ne-am dezlegat de dînsa, pentru că am murit acelui lucru care ne ţinea şi ne stăpînea, şi anume păcatul. Căci eram ţinuţi de păcat ca de o legătură; am murit însă şi ne-am făcut morţi păcatului, „ca să slujim – cui? lui Dumnezeu – cu înnoirea duhului, iar nu cu vechitura slovei", adică cu vechitura *Legii* scrise. Căci, în vechime, fapta bună era anevoie de săvîrşit, din pricină că Adam – împreună cu trupul cel muritor, căpătat ca urmare a călcării poruncii – dobîndise şi alte multe metehne ale firii, ce împiedicau fapta bună. Iar acum, firea noastră s-a întărit, cu darul lui Hristos şi cu Sfîntul Botez, prin Sfîntul Duh, Care ne-a înnoit şi ne-a slobozit de vechitura şi neputinţa *Legii* scrise. De aceea, fecioria şi desăvîrşita faptă bună era lucru rar în *Legea cea veche*, iar întru darul cel nou al evangheliei şi în Biserica lui Hristos se află mii de monahi care petrec întru feciorie (bărbaţi şi femei). De asemenea, în Biserica lui Hristos, se află mulţi care defaimă însăşi moartea.

7 Ce vom zice aşadar? Au doară Legea este păcat? Să nu fie! Dar nu am cunoscut păcatul decît numai prin Lege. Căci nu am fi cunoscut nici pofta, de nu ar fi zis Legea: „Să nu pofteşti!" (Ieşirea 20:17).

Dumnezeiescul Apostol a zis multe ce par că necinstesc şi clevetesc *Legea*, precum era aceea: „Păcatul nu vă va mai stăpîni pe voi, căci nu sînteţi sub Lege,

[207] Iar zicerea: „cînd eram în trup" e tîlcuită de către Teodorit aşa: „cînd eram în vieţuirea după *Lege*". „Căci – zice – Apostolul a numit «trup» poruncile trupeşti ale *Legii*, care hotărau despre mîncări, şi băuturi şi despre celelalte ca acestea ce se lucrează în viaţa trupească." (n. aut.)

[208] organ = instrument muzical, de unde avem *orga* (n. m.)

ci sub dar" (*Romani* 5:14); şi: „Legea a intrat ca să înmulţească greşeala" (*Romani* 5:21); şi, cu puţin mai înainte: „(...) pătimirile păcatelor cele prin Lege" (*Romani* 7:5); şi iarăşi: „(...) vechitura slovei Legii" (*Romani* 7:6). Fiindcă toate acestea – zic – păreau că necinstesc *Legea*, Apostolul înlătură acum bănuiala aceasta. În chip sfătuitor, el închipuie o stare împotrivă, întrebînd: Deci ce să zicem despre *Lege*? Că e păcat? Apoi, dezleagă această stare împotrivă: mai întîi, în chip îngăduitor, zicînd să nu fie să fi fost păcat *Legea* (precum obişnuieşte a zice acest cuvînt despre multe lucruri); iar al doilea, face silogism şi zice că *Legea* nu este păcat, ci arată păcatul: Căci eu – zice – nu aş fi ştiut că pofta este păcat, dacă nu ar fi zis *Legea*: „Să nu pofteşti!" (*Ieşirea* 20:17).[209]

Dar cineva ar zice: Atunci, pentru ce s-a făcut potopul? Pentru ce s-au ars cetăţile Sodomei şi Gomorei, dacă, mai înainte de a veni *Legea*, pofta nu era cunoscută de oameni ca păcat? La aceasta, răspundem că pofta se cunoştea ca păcat, nu însă cu atîta amărunţime ca la urmă, cînd a căpătat şi mărturia *Legii*. Căci, mai înainte, păcatul era cunoscut ca păcat prin legea cea firească, şi abia apoi s-a cunoscut şi prin *Legea* scrisă, care este pricinuitoare de mai mare pedeapsă. Dar pedeapsa nu a fost pricinuită de învăţătura *Legii*, ci de trîndăvirea acelora care nu au luat aminte să păzească *Legea*, lucru arătat de Pavel cu următoarele cuvinte:

8 Dar păcatul, luînd pricină prin poruncă, a lucrat întru mine toată pofta. Căci, fără a fi Legea, păcatul era mort.

Pavel nu zice că *Legea* a pricinuit poftele, ci arată că păcatul – care, după dumnezeiescul Hrisostom, este ori voia de sine [libertatea alegerii, voinţa, n. m.] cea trîndavă şi stricată, ori diavolul (căci pe acesta l-a înţeles oarecine[210] ca „păcat"), ori iubirea de îndulciri şi pornirea spre rău – că păcatul aşa-

---

[209] Iar Iosif (în cartea a 12-a a Arheologiei, capitolul 13) şi alţi Iudei tîlcuiesc că zicerea: „Să nu pofteşti!" înseamnează lucrarea cea din afară a poftei şi se străduiesc să arate că fapta cea din lăuntru nu este oprită de *Lege*. Dar Domnul judecă drept păcat şi pofta cea din lăuntru, căci zice: „Tot omul ce caută la femeie spre a o pofti, iată, a prea-curvit cu ea în inima sa" (*Matei* 5:23). Şi pofta aceasta se face prin învoirea stăpînirii de sine [a voinţei omului, n. m.]; fiindcă este şi altă poftă, conducătoare a stăpînirii de sine, despre care Apostolul a zis: „Iar acum nu mai lucrez eu aceasta, ci păcatul care locuieşte în mine" (*Romani* 7:17). Iar dumnezeiescul Metodie zice: „De aceea, «nu cunoşteam pofta, dacă nu ar fi zis *Legea*: Nu vei pofti!» Căci – auzind: «Iar din pomul cunoaşterii binelui şi răului nu veţi mînca, fiindcă în ziua în care veţi mînca dintr-însul cu moarte veţi muri» – atunci am poftit, şi am zămislit şi am născut pofta. Căci nu din cele pe care le are şi le stăpîneşte pofteşte cineva, ci din cele ce îi sînt oprite, pe care nu le are." (n. aut.)

[210] Care este dumnezeiescul Epifanie, la *Eresul 64*, şi alţii (la Coresi). (n. aut.)

dar a folosit învățătura *Legii* împotriva scopului ei, către rău. Să luăm ca pildă un doctor care ar opri pe cel bolnav de aprindere să bea apă rece fără de vreme, măcar că, oprindu-l de a-și sătura pofta aceasta atît de vătămătoare, i-o sporește și mai mult. Dar pentru asta el nu ar fi osîndit, fiindcă însușirea doctorului este a opri apa rece, iar însușirea bolnavului este a nu bea apă rece. În chip asemănător învăța și *Legea* și-i oprea pe oameni de la pofta cea rea. Dar voința cea rea și iubitoare de păcate a oamenilor a sporit mai mult pofta și a făcut nu numai un păcat, ci toate păcatele, cu mai multă întindere săvîrșind răul; căci, cînd cineva este oprit de la lucrul pe care-l poftește, atunci mai mult turbează și se aprinde. Atunci dar s-a arătat păcatul, cînd a fost călcată *Legea*, căci, „fără de lege, păcatul este mort", adică nu e socotit păcat. Iar cînd este lege și poruncește ceea ce trebuie a face ori a nu face cineva, atunci păcatul viază, adică se întărește și se socotește păcat, pentru că cei ce calcă legea păcătuiesc cu socotință.

9 Cîndva, eu viețuiam fără de lege; dar, după ce a venit porunca, păcatul a înviat, iar eu am murit.

Mai înainte de Moisi – zice – eu trăiam fără de *Lege* (căci prin Moisi s-a dat *Legea*[211]), și de aceea nu mă osîndeam greu. (În persoana sa, Pavel ia toată firea oamenilor și de aceea vorbește în acest fel. Iar Chiril al Alexandriei tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Zicînd: «Cîndva, eu viețuiam fără de lege», dumnezeiescul Pavel ne-a arătat slobozenia părinților, punînd zicerea: «eu» în locul rădăcinii neamurilor și subînțelegînd pe părinți" (cartea 1 din tîlcuire).) Iar cînd a venit – zice – porunca și *Legea*, atunci păcatul s-a arătat ca păcat. Fiindcă cei

---

[211] [...] Iar Sfîntul Metodie zice așa: „Dîndu-se porunca, prin poruncă a avut diavolul apucătură de a lucra întru mine pofta, pornindu-mă și chemîndu-mă cu meșteșug să cad în pofta celor oprite. Căci, în lipsa *Legii*, în lipsa poruncii, păcatul era mort, adică era nelucrător, iar eu viețuiam cu neprihănire, neavînd vrere și rînduire după care trebuia să viețuiesc și din care, alunecînd, să greșesc."

Iar înțeleptul Kesarie, fratele lui Grigorie Teologul, zice că a luat cuvînt de la oarecari bătrîni că Adam și Eva au petrecut în rai patruzeci de zile și că Dumnezeu nu le-a dat porunca de a nu mînca din pom îndată ce au fost zidiți, ci după trecere de zile, lucru care se arată – zice – din cuvintele acestea ale lui Pavel, care spune: „Cîndva, eu trăiam fără lege" din partea lui Adam. Căci Pavel, cel mai din urmă dintre ucenicii *Legii*, nu se afla mai înainte de *Lege* atunci și nici nu era fără de *Lege*. Deci, tîlcuind ca pentru Adam, potrivit zice: „Spunînd acestea și descoperind înțelegerea, vorbește pentru Adam, căci, prin «lege», numește porunca dată aceluia. Și zice: Venind porunca, păcatul a înviat, iar eu am murit cu căderea, așteptînd viața cea fericită. Căci Adam nu a primit porunca îndată ce a fost făcut, ci după oarecare vreme" (la foaia 254 a lui Anastasie Sinaitul). (n. aut.)

mai înainte de *Lege*, măcar că păcătuiau, nu cunoşteau că păcătuiesc, încît şi aceasta a fost bunătatea *Legii*, că i-a făcut pe oameni să ştie că păcătuiesc.

Iar zicerea: „am murit", o vei înțelege în două feluri: în loc de: „am păcătuit" şi în loc de: „m-am făcut vinovat de mai mare muncă, căci greşeam întru cunoştință", lucru care nu este învinuire a *Legii*, ci a celui ce nu ia aminte la sine. Precum, de pildă, unul era bolnav, dar nici nu ştia că e bolnav. Apoi, a venit doctorul şi l-a învățat că e bolnav şi că trebuie să se ferească de cutare mîncare, fiindcă aceea îi sporeşte boala. Iar bolnavul nu l-a ascultat pe doctor, ci, dimpotrivă, a mîncat ceea ce îi era oprit şi a murit.[212]

10 Şi porunca, dată spre viață, mi s-a aflat a fi spre moarte.
11 Căci păcatul, luînd pricină prin poruncă, m-a amăgit şi m-a omorît prin ea.

Pavel nu a zis: „porunca mi s-a făcut moarte", ci: „mi s-a aflat", vrînd să arate cu aceasta necuviința cea rea şi ciudată, pentru că scopul poruncii era de a aduce pe om la viață. Iar dacă din aceasta a urmat moartea, vina nu este a poruncii, fiindcă păcatul – adică pornirea şi plecarea omului spre rău şi voința lui cea iubitoare de îndulciri şi stricată, sau, mai ales şi mai cu temei a zice, îndulcirea – m-a amăgit şi m-a omorît prin mijlocirea poruncii. Căci, dacă porunca nu ar fi arătat care este păcatul, eu nu aş fi fost socotit că fac păcat şi, prin urmare, nu aş fi fost vrednic de pedeapsă şi de muncă. (Căci zicerea: „m-a omorît" vorbeşte de păcat şi de muncă, la fel ca şi zicerea: „am murit", de mai sus – precum am zis înainte.) Deci încheierea întregii înțelegeri apostoleşti este în acest fel: Mai înainte de a se da *Legea*, păcatul nu se socotea; iar după ce s-a dat *Legea*, prin călcarea ei, păcatul a înviat şi s-a arătat ca păcat. Adică păcatul şi cunoştința păcatului s-a adeverit prin porunca ce se călca, el nesocotindu-se mai înainte, pentru că nu era *Legea*, care îl face arătat. Deci *Legea* însăşi, de sine, nu a fost pricină a păcatului, dar nu avea putere a-l izbăvi pe om de păcat, încît, pentru neputința ei, am avut trebuință de darul lui Hristos.

---

[212] Prin „poruncă", şi Teodorit o înțelege aici pe cea dată lui Adam, de a nu mînca din pomul oprit. Căci Dumnezeu i-a dat poruncă să nu mănînce, dar diavolul, prin mijlocirea şarpelui, s-a apropiat de Eva, şi ea, amăgindu-se de frumusețea rodului, a fost biruită de îndulcire şi a călcat porunca. Iar Adam, împărtăşindu-se din mîncare împreună cu dînsa, a primit hotărîrea morții. Într-un glas cu Teodorit zice şi Sfîntul Metodie, tîlcuind din Sfîntul Epifanie, în *Panarion*, *Eresul 43* asupra lui Orighen: „«(...) dar, după ce a venit porunca, păcatul a înviat, iar eu am murit. Şi porunca, dată spre viață, mi s-a aflat a fi spre moarte.» Adică: După ce Dumnezeu a pus *Legea* şi a osebit ce trebuie a face şi ce nu, diavolul a lucrat întru mine pofta. Căci porunca dată mie de Dumnezeu era spre viață şi spre nestricăciune, ca, supunîndu-mă eu ei şi vietuind după aceasta, să am viață nevătămată şi fericită în veac şi pururea înflorind către nemurire şi bucurie. Dar, călcînd-o eu, porunca s-a întors întru moarte şi osîndă." (n. aut.)

12 Aşadar, Legea e sfîntă, şi porunca e sfîntă, şi dreaptă şi bună.[213]

Iată – propovăduind arătat că „*Legea* e sfîntă, şi porunca sfîntă, şi dreaptă şi bună" – Apostolul a astupat prea-învederat gurile marchioniţilor, ale maniheilor, ale simonienilor şi ale tuturor celorlalţi eretici care defaimă *Legea cea Veche*, zicînd că este rea. Şi *Legea* este sfîntă fiindcă cuprinde dogmele despre credinţă şi poruncile despre lucrări, care sînt sfinte, şi drepte şi bune.[214] (*Legea* se osebeşte de poruncă, fiindcă *Legea* e mai cuprinzătoare şi mai obştească, iar porunca mai în parte.) Căci amîndouă sînt puneri de lege ale bunului şi dreptului Dumnezeu, deşi ereticii mai înainte zişi hulesc, spunînd că *Legea cea Veche* este a „Dumnezeului celui rău"[215].

13 Deci, oare ce era bun mi s-a făcut mie moarte? Să nu fie! Ci păcatul, ca să se arate păcat, mi-a lucrat mie moarte prin ceea ce era bun,

Nu *Legea* – zice – mi s-a făcut moarte, ci păcatul m-a omorît, ca să se arate cît de mare rău este. Şi aşa, cu toate că se vindeca prin *Lege*, păcatul s-a făcut însă un şi mai mare rău. Iar prin „păcat", iubitule, vei înţelege – precum am zis şi mai sus – şi voinţa iubitoare de îndulciri, şi pornirea către păcat, şi pe diavoli, şi pe însăşi lucrarea păcatului, care trage pe om spre îndulcire pe ascuns.[216] Mulţumită fie dar Mîntuitorului Hristos, Care ne-a slobozit de un rău ca acesta, adică de păcat.

---

[213] Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Pentru ce dar a numit dumnezeiescul Apostol porunca «sfîntă, dreaptă şi bună»? «Sfîntă», ca pe una ce învăţa ceea ce se cuvenea; «dreaptă», ca pe una ce aducea cu dreptate hotărîrea asupra călcătorilor; iar «bună», ca pe una ce gătea viaţă celor ce o păzeau." De aceea, acelaşi Teodorit zice că oamenii, care din fire au desluşirea şi dreapta judecată a binelui şi a răului, se cuvenea a vieţui după sfînta poruncă şi după *Legea* lui Dumnezeu din două pricini: o dată pentru ca să cunoască ei firea lor cea cuvîntătoare şi desluşitoare [raţională, n. m.], şi al doilea pentru ca să se teamă de Dumnezeu, Cel ce a pus *Legea*. (n. aut.)

[214] Iar Teodorit înţelege că „*Legea*" e cea a lui Moisi, iar „porunca", aceea dată lui Adam. (n. aut.)

[215] Într-adevăr, aşa învaţă gnoza, tîlcuind *Sfînta Scriptură a Vechiului Testament* în cel mai nebunesc chip cu putinţă. (n. m.)

[216] Despre aceasta, marele Vasilie zice aşa: „Îndulcirea este undiţa diavolului, trăgînd spre pieire. Îndulcirea este maică a păcatului, iar păcatul este bold al morţii. Îndulcirea e doica viermilor celor veşnici, care mîngîie o vreme pe cel ce o dobîndeşte, iar la urmă face adăpările mai amare decît veninul" (tom 1, cuvîntul 13). Şi iarăşi zice: „Îndulcirea este amăgirea cea mare a răului, din pricina căreia sîntem lesne căzători spre păcat, şi de către care, ca de o undiţă, tot sufletul se trage spre moarte. Iar cel ce nu se lasă amăgit de dînsa, prin înfrînare a isprăvit toată scăparea de păcate" (din hotărîrile cele pe larg 17).

pentru ca păcatul, prin poruncă, să se facă[217] peste măsură de păcătos.

Zicerea: „ca să se facă" înseamnează: „ca să se arate cît de mare pieire este păcatul", precum şi aceea: „facă-Se dar adevărat Dumnezeu", se înţelege în loc de: „arată-Se". Însă păcatul s-a arătat astfel „prin poruncă", căci el a folosit spre moarte porunca cea făcătoare de viaţă. Tot aşa, despre o boală care, prin doctoriile doctorului, se arată mai rea decît înainte, se va zice că îşi arată răutatea „prin meşteşugul" doctoresc.

14 Căci ştim că Legea este duhovnicească; dar eu sînt trupesc, vîndut sub păcat.

Fiindcă mai sus a zis că „păcatul s-a arătat prin poruncă", pentru ca să nu socoteşti tu, cititorule, că *Legea* s-a făcut pricină păcatului, Apostolul răspunde acum spre ajutorul *Legii* şi aduce o hotărîre obştească şi o socoteală peste tot cuprinzătoare, zicînd: „Noi ştim că *Legea* este duhovnicească." Toţi

---

Şi fratele lui Vasilie, dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, zice că „firea răului este amestecată, întru adînc avînd ascunsă undiţa, iar la faţă arătînd amăgirea momelii ca pe ceva bun, asemeni răutăţii otrăvilor amestecate cu miere, care îndulceşte gustul, părînd a fi bună, dar strică pe cel ce o gustă, şi astfel se face răul cel mai de pe urmă. Aşa, de pildă, buna întrebuinţare a materiei pare a fi bună iubitorilor de argint, dar iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor. Căci cine s-ar mai fi lăsat tîrît cu nada aceasta către patimă, alunecînd întru puturosul noroi al nestîmpărării, dacă nu ar fi socotit că dulceaţa e un lucru bun şi ales?" (în tomul 1 despre alcătuirea omului, capitolul 20). Şi iarăşi acesta: „Cu adevărat, îndulcirea, punîndu-se ca o nadă, este mai cumplită decît toată răutatea, căci cu înlesnire trage sufletele mai proaste [mai neştiutoare, n. m.] către undiţa pieirii" (în tomul 1 al *Vieţii lui Moisi*). Acelaşi zice şi în alt loc: „Mai ales întru această parte greşeşte viaţa noastră: întru a nu putea înţelege cu amăruntul care e binele cel firesc şi care cel părut astfel prin amăgire. Căci, dacă răutatea ar sta goală înaintea vieţii şi nu ar fi acoperită cu vreo nălucire de bine, omenirea nu ar năvăli la dînsa de voie" (cuvîntul 5 la fericiri). Pentru aceasta, şi Clement Stromateul a zis: „Îndulcirea este mitropolie a relelor." Iar în ce chip poate goni cineva de la sine îndulcirea trupului, ne învaţă marele Vasilie, zicînd: „Poftele cele rele au făcut ca sufletul tău să sară spre porniri neastîmpărate. Şi deci – dacă vei lua aminte la sine-ţi şi îţi vei aminti că dulcele acesta de acum îţi va ajunge amar la sfîrşit, şi că îndulcirea ce se face acum în trupul nostru va naşte viermele cel vărsător de otravă, muncindu-ne în gheena fără sfîrşit, şi că aprinderea trupului se va face maică focului cel veşnic – atunci îndulcirile se vor duce şi se vor izgoni îndată, şi sufletul nostru va dobîndi în lăuntru o minunată alinare şi linişte" (cuvînt la zicerea: „Ia aminte de sine-ţi!"). Vezi şi subînsemnarea la zicerea: „(...) către meşteşugurile diavolului" (*Efeseni* 6:11). (n. aut.)

[217] Iar Teodorit zice că aici lipseşte zicerea: „arătat" (poate însă înadins). Iar zicerea fără de lipsă este aceasta: Ca, prin poruncă, să se facă arătat că păcatul este păcătos cu covîrşire – în loc de: „rău". Dar alcătuirea e îndreptăţită şi aşa cum e scrisă. (n. aut.)

– zice – mărturisesc arătat că *Legea,* departe de a fi pricină a păcatului, laudă şi învaţă fapta bună, şi mustră păcatul, luptînd împotriva lui. Căci aceasta înseamnează zicerea: „duhovnicească”.[218] Deci de unde a urmat păcatul, dacă *Legea* este o aşa minunată învăţătoare de fapte bune? Din lenevirea şi neputinţa ucenicilor *Legii*! „Pentru că – zice – eu sînt trupesc”, prin „eu” înţelegîndu-se toată firea omenească – atît cea dinainte de *Lege*, cît şi cea din vremea *Legii* – fiindcă a primit în sine-şi toată mulţimea patimilor ce au intrat într-însa prin simţiri din afară, de la lucrurile cele simţite. Pentru că noi, oamenii, din pricina căderii lui Adam, nu numai că ne-am făcut muritori, dar am primit în firea noastră toate patimile, vînzîndu-ne sub păcat şi făcîndu-ne robi păcatului într-atît, încît nu ne mai puteam scula, lucru de care zicea şi Dumnezeu, prin Isaia: „Cărui datornic v-am vîndut pe voi? Iată, păcatelor voastre v-aţi vîndut!” (*Isaia* 50:10).

15 Fiindcă nu ştiu ce fac;

Pavel nu zice aici că oamenii păcătuiesc întru desăvîrşita necunoştinţă, căci, de ar fi aşa, ei nu ar mai fi munciţi. Dar ce zice? Mi se întunecă mintea, mă fur şi nu ştiu cum mă răpeşte păcatul, şi îl fac! De aceea, zicerea: „nu ştiu” nu arată neştiinţa binelui ce se cuvine a-l face cineva, ci arată întîmplarea, vrăjmăşia, amăgirea şi răpirea păcatului.[219] Iar Apostolul nu zice acestea ca

---

[218] Coresi zice că *Legea* se cheamă „duhovnicească” pentru că îndreaptă pe oameni către duhul darului acesta nou. Iar Teodorit zice că e aşa „fiindcă s-a scris cu dumnezeiescul Duh.” Iar dumnezeiescul Maxim tîlcuieşte numirea „duhovnicească” aşa: „Darul *Noului Testament* s-a ascuns tăinuit în slova *Testamentului Vechi*. De aceea zice Apostolul că «*Legea* este duhovnicească»: căci, cu slova, ea s-a învechit şi a îmbătrînit, rămînînd nelucrătoare, iar cu duhul totdeauna întinereşte şi lucrează, fiindcă darul este desăvîrşit neînvechit” (capitolul 89 al sutei întîi din cele teologice). De aceea au şi zis oarecari învăţători că *Testamentul Vechi* se cuprinde în cel nou şi, de asemenea, cel nou întru cel vechi, ca un cerc în lăuntrul unui alt cerc şi ca o roată în lăuntrul altei roţi. Zice însă şi Grigorie al Nyssei: „Aşa şi toată *Legea*, ca pe un trup cu părţi groase luînd-o, Apostolul o subţiază prin teorie [vedere cu mintea, n. m.], făcînd-o, din trupească, duhovnicească”, zicînd: «Noi ştim că *Legea* este duhovnicească»” (cuvîntul 7 la *Cîntarea cîntărilor*). (n. aut.)

[219] Pentru aceasta a zis şi Sfîntul Dionisie Areopagitul: „Cu aceste cuvinte, Apostolul cheamă pe cei ce păcătuiesc întru cunoştinţă la neuitata cunoştinţă a binelui; pe cei slăbiţi întru a-l face; pe cei ce-l ştiu, dar nu-l fac, pe cei ce au auzit, dar au slăbit în credinţă şi întru lucrarea binelui. Fiindcă răul – precum de multe ori am zis – este boală, şi neputinţă şi lipsă ori de cunoştinţă, ori de cunoştinţă neuitată, ori de credinţă, ori lipsă de lucrare a binelui” (*Despre numirile dumnezeieşti*, capitolul 4). Şi Teodorit zice că cel biruit de îndulcirea păcatului, îmbătîndu-se pe deasupra şi de patima mîniei, nu are arătată cunoştinţa păcatului. Iar după încetarea patimii, capătă simţirea răului. (n. aut.)

din partea oamenilor ce sînt în urma venirii lui Hristos, ci a acelora ce erau mai înainte de venirea Lui, măcar că i-a pus pe ei sub obrazul său.

căci nu săvîrşesc ceea ce voiesc,

Adică, mai înainte de venirea lui Hristos, oamenii nu făceau ceea ce voiau. Dar, cu cuvintele acestea, Pavel nu aduce nevoie şi silă oamenilor, care sînt stăpîni de sine-şi [liberi de a alege, n. m.]. Dar ce înţelege? Că oamenii de atunci făceau răul – pe care nu îl lăudau, nu îl primeau şi nu îl iubeau – fiindcă erau amăgiţi de îndulcire. De aceea zice mai departe:

ci fac ceea ce urăsc.

Vezi aici limpede că Apostolul nu aduce silă, nici nevoie? Pentru că atunci ar fi zis: Fac ceea ce sînt silit! Dar nu a zis aşa, ci: „Fac ceea ce urăsc." De aceea, zicerea: „nu fac ce voiesc", o vei înţelege precum s-a tălmăcit, anume că nu însemnează sila şi nevoia, ci neputinţa – precum zice şi Teodorit. Dar cum se fac relele? Prin răpirea, prin neputinţa pe care au luat-o oamenii de la călcarea de poruncă a lui Adam. Iar *Legea* nu putea vindeca această neputinţă ori boală, cu toate că sfătuia pe oameni către cele bune pe care trebuiau a le face; ci numai Hristos, după ce a venit, a vindecat-o. Şi acesta este tot scopul Apostolului întru toate cîte a zis şi va mai zice: să arate că firea omenească, fiindcă suferea patimi de nevindecat, nu a putut fi vindecată de nimeni altul afară de Hristos.

16 Iar dacă fac ceea ce nu vreau, recunosc că Legea este bună şi o laud.

Că *Legea* e bună – zice – este arătat din cele pe care şi eu, om cuvîntător [raţional, n. m.], le ştiu şi le deslusesc în chip firesc că sînt bune şi că se cuvine să le fac, fiindcă nu am judecata şi socotinţa stricate cu desăvîrşire, chiar dacă fac răul şi păcatul. Căci însăşi ura (zice Teodorit) pe care o am asupra păcatului, de la *Lege* am luat-o. De aceea, laud *Legea* şi mărturisesc că este bună.

17 Dar acum nu eu fac acestea, ci păcatul ce locuieşte în mine.[220]

---

[220] Tîlcuind acestea, înţeleptul Teodorit dă o frumoasă pildă, zicînd că, după călcarea poruncii lui Adam, trupul nostru cel muritor a primit aceste două patimi: pofta şi mînia, care sînt ca doi cai ce trag căruţa sufletului, iar mintea e ca un hăţuitor ce ţine frîiele amînduror cailor şi stă asupra lor. Şi, cînd se întîmplă ca pofta să prisosească şi să se plece spre faptele de ruşine ale trupului, atunci mintea ridică asupra ei mînia şi îi astîmpără întărîtarea, potrivind

18 Fiindcă ştiu că nu locuieşte întru mine, adică în trupul meu, binele.

Apostolul nu spune că trupul lucrează răul, ci păcatul, adică tirania păcatului, care ne răpeşte şi ne amăgeşte. De aceea, de ce bîrfesc cei ce învinuiesc trupul că este rău şi-l despart pe el de zidirea cea bună a lui Dumnezeu, numindu-l „zidire a celui rău"? Ei răspund că Pavel zice aşa: „binele nu locuieşte în mine, adică în trupul meu", dar ascultaţi ce zice Apostolul: Omul este alcătuit din două părţi: din suflet şi din trup. Dintre acestea două, sufletul are puterea şi stăpînirea în trup, iar trupul este rob şi supus sufletului. Deci, „nu locuieşte în trup binele" e în loc de: Binele nu se află întru stăpînirea trupului, ci a sufletului. Apoi, ceea ce sufletul alege şi voieşte, aceea face şi trupul. Precum, de pildă, dacă cineva zice că dulcea cîntare nu se află în lăuta cu care se cîntă, ci întru lăutarul ce cîntă, acela nu învinuieşte lăuta că e rea, ci arată covîrşirea ce o are meşterul lăutar peste instrumentul său.[221]

---

perechea dobitoacelor. Tot aşa, atunci cînd mînia prisoseşte şi se pleacă spre porniri ucigaşe şi fapte necuviincioase, mintea porunceşte poftei să-i potolească întărîtarea. Şi astfel se domolesc şi se mişcă cu măsură şi cu bună rînduială cele două împotrivnice.

Aşadar, cînd este deşteaptă şi ia aminte, mintea cîrmuieşte aceste două patimi ale trupului precum s-a arătat. Iar cînd se întîmplă a se lenevi şi a lăsa hăţurile celor două dobitoace, atunci face ca patimile cele necuvîntătoare [neraţionale, n. m.] să zburde şi să o tragă în prăpăstiile şi în rîpele păcatului. Deci aceasta arată aici Apostolul cînd zice: „Nu eu fac răul, ci păcatul care locuieşte în mine", „păcat" numind robirea minţii şi supunerea ei către patimile cele dobitoceşti. Se potriveşte la aceasta ceea ce zice Avva Macarie: „Precum aleargă carele în privelişte şi, apucînd mai înainte, opresc, şi ţin şi împiedică pe cel din urmă a spori şi a ajunge la semn – tot aşa aleargă în om şi cugetările sufletului şi ale păcatelor. De se întîmplă a întrece cugetul păcatului, el opreşte şi împiedică sufletul să se apropie de Dumnezeu şi să dobîndească biruinţa asupra păcatului. Iar acolo unde Domnul este hăţuitor şi ocîrmuieşte sufletul, totdeauna Acesta biruieşte, strunind şi povăţuind înţelepţeşte căruţa sufletului către cugetarea cea cerească şi dumnezeiască" (*Cuvîntul întîi*, capitolul 9), precum şi Heruvimii pe care i-a văzut Iezechil apucau unde voia a-i povăţui Dumnezeu, Cel ce şedea peste ei. (n. aut.)

[221] Înţeleptul Fotie învaţă că „Pavel nu zice despre sine aceasta: «Nu locuieşte întru mine, adică în trupul meu, binele», ci vorbeşte din partea întregii firi omeneşti. Iar binele nu locuieşte în trup atunci cînd ne robim păcatului şi purtăm în sufletul nostru închipuirea şi pomenirea răului statornică şi nelipsită. Pentru că cel ce se face rob răului cu îndelungă deprindere şi obişnuire, deşi voieşte a se întoarce iarăşi la bine, cu greu îşi mai întoarce voia. De aceea şi zice unul ca acela: Nu mai fac eu răul – adică: Nu ştiu cum fapta rea este a mea, căci cum ar fi ea lucrul meu, cîtă vreme eu sînt strîmtorat de dînsa? Ci este lucru al păcatului, care s-a statornicit în mine. Pentru aceasta şi plîng, căutînd slobozenie, şi strig: «Ticălos om sînt eu, cine mă va izbăvi din trupul acesta al morţii? (*Romani* 7:24)»" (*Amfilohia*, întrebarea 87).

Iar Sfîntul Metodie tîlcuieşte aşa: „«(...) ştiu că nu locuieşte în mine, adică în trupul meu, binele» voieşte aici a arăta că păcatul – care a intrat în noi, prin poftă, de la călcarea poruncii strămoşeşti – întăreşte pururea în trupul nostru cugetele cele iubitoare de îndulciri, ca pe nişte mlădiţe şi ramuri noi." (n. aut.)

Căci a voi se află în mine, dar a lucra binele nu aflu;
19 căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul, pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvîrşesc.
20 Iar dacă fac ceea ce nu voiesc, nu mai lucrez eu aceasta, ci păcatul care locuieşte în mine.

Zicînd că nu află cum să lucreze binele, Pavel arată vrăjmăşia şi bîntuirea păcatului. Şi, drept urmare, sloboade de toată învinuirea fiinţa sufletului şi fiinţa trupului şi dă totul pe seama voinţei rele care face păcatul. Anume, zicînd: „ceea ce nu voiesc", cu aceasta sloboade de învinuiri fiinţa sufletului. Şi, iarăşi, zicînd: „nu eu fac răul", cu aceasta dezvinovăţeşte fiinţa trupului. Dar atunci cine face răul? Păcatul, adică voinţa cea rea şi iubitoare de păcat – după tîlcuirea lui Hrisostom, cum am zis mai înainte. Iar această voinţă rea nu este făptură şi zidire a lui Dumnezeu, ci pornire şi zămislire a noastră. Lucru şi făptură a lui Dumnezeu este socotinţa şi voia cea simplă a sufletului nostru, dar socotinţa cea rea este lucru al nostru şi al voii noastre celei înrăutăţite. Şi am zis mai sus că păcatul este tiranie care răpeşte şi trage mintea la rău prin îndulcire.

21 Aflu dar Legea mie, celui ce voiesc a face binele, căci răul se află la mine.

Cuvîntul acesta este umbrit, nefiind întreg, şi trebuie a se zice aşa: „Aflu dar *Legea* ajutîndu-mi mie, celui ce voiesc a face binele dar nu-l fac, fiindcă răul se află la mine." Adică: Aflu că *Legea* îmi ajută mie, care urăsc răul şi vreau să fac binele. Nu-l fac însă! Pentru ce? Pentru că răul se află la mine. Iar înţelegerea cuvîntului Apostolului este astfel: Cunoştinţa – zice – şi desluşirea binelui am luat-o de la început, din însăşi firea mea, fiind plămădită la un loc cu fiinţa mea. Totodată, şi *Legea* mă ajută să-mi întăresc această cunoştinţă şi desluşire, fiindcă şi ea laudă binele pe care eu îl cunosc din fire. Şi vreau să fac binele, dar sînt răpit, şi răul se află lîngă mine, adică lucrarea răului nu se ridică de la mine. Întîi, pentru că am trup muritor şi pătimaş, şi al doilea din pricina lenevirii şi neputinţei sufletului meu.

Însă Fericitul Ioan Hrisostom, după ce a tîlcuit zicerea de mai sus ca şi cum nu ar fi întreagă – precum am spus şi noi – arată că aceasta se poate înţelege şi într-alt chip, adică: Aflu dar că *Legea* îmi ajută mie, celui ce voiesc să fac binele, iar nu altcuiva. Fiindcă numai aceluia ce vrea să facă binele *Legea* îi este lege, adică ajutătoare, căci ea voieşte acelaşi bine ca şi omul cuvîntător [raţional, n. m.]. Iar aceasta e arătată şi din cuvintele următoare ale Apostolului:

22 Cînd mă învoiesc cu Legea lui Dumnezeu după omul cel lăuntric
23 văd însă altă lege întru mădularele mele, luptîndu-se împotriva legii minţii mele şi făcîndu-mă rob legii păcatului ce este întru mădularele mele.

Zice: Cunoşteam binele şi mai înainte de *Lege*, prin conştiinţa ce o avem în chip firesc. Aflîndu-l însă scris şi în *Lege*, laud *Legea* şi mă unesc cu dînsa după omul cel lăuntric, adică după minte.[222] Văd însă şi altă lege, adică păcatul – pe care l-a numit „lege" fiindcă el înduplecă pe oamenii pe care-i amăgeşte şi-i face să se teamă a-l lăsa, ca şi cum ar fi vreo lege de necălcat – care se ridică la luptă împotriva legii minţii mele, adică a conştiinţei. (Vezi însă – o cititorule! – că, pe cel numit mai sus „om lăuntric", Apostolul îl numeşte acum „minte" învederat.) Aşadar – zice – păcatul acesta luptă împotriva mea şi mă biruie, ori – mai bine a zice – mă robeşte. Şi, ca urmare, împreună cu mine biruie şi legea cea firească, şi pe cea scrisă. Dar în ce chip mă robeşte legea păcatului? Cu puterea şi tirania (şi cu obişnuinţa şi deprinderea) păcatului. Vedem că nu a zis: „cu pornirea trupului", ori: „cu firea", ci: cu „legea" păcatului ce stăpîneşte mădularele. Iar aceasta nu este învinuire a firii trupului, tot aşa cum, dacă un tîlhar ar stăpîni palatul împărătesc şi ar şedea într-însul, aceasta nu ar fi vina palatului. Aşa şi aici, dacă păcatul locuieşte în mădularele noastre, trupul şi mădularele noastre nu sînt rele din această pricină, fiindcă ele au fost stăpînite tiranic de către păcat. Iar unii[223] vorbesc aici de patru legi: prima, legea lui Dumnezeu, care ne învaţă cele ce se cuvin; a

---

[222] Iar Coresi zice că – după Fotie – omul lăuntric este conştiinţa, iar omul din afară este simţirea şi pofta, adică simţirea cea pătimaşă. Iar după alţii, omul lăuntric este sufletul, care, fiind zidit de Dumnezeu, nu se supune de la sine poftei; iar „omul din afară" este însuşi trupul cel supus poftei şi celorlalte păcate. (n. aut.)

[223] Mai ales dumnezeiescul Ioan Damaschin, care, în cartea sa teologică (*Cartea a patra*, capitolul 99), zice despre aceste patru legi aşa: „Legea minţii mele, adică conştiinţa, e ajutată de legea lui Dumnezeu, şi pe aceasta o voiesc. Iar legea păcatului – adică lucrarea diavolului, prin legea ce este în mădularele noastre, asupra poftei trupeşti, şi a pornirii, şi a mişcării şi a părţii celei necuvîntătoare [neraţionale, n. m.] a sufletului – se ridică la luptă împotriva minţii mele, adică împotriva conştiinţei, şi sînt robit. Şi, deşi doresc şi iubesc legea lui Dumnezeu, şi nu voiesc păcatul, legea păcatului mă amăgeşte şi mă supune a sluji lui, prin mîngîierea îndulcirii, prin pofta trupului şi prin partea necuvîntătoare a sufletului, precum am zis." Şi repetă cîte a zis Apostolul mai sus.

Iar dumnezeiescul Metodie zice că Apostolul arată aici trei legi: una, bună după înfiinţarea întru noi, pe care a numit-o arătat „lege a minţii"; a doua, aceea din lucrarea celui rău, care stă împotrivă şi trage de multe ori sufletul către închipuirile cele pătimaşe, despre care a zis că luptă asupra legii minţii; şi a treia, aceea care, din poftă, se împietreşte în trup după păcat, numită lege a păcatului, ce locuieşte în mădularele noastre. (n. aut.)

doua, legea care luptă asupra noastră, venind la noi după lucrarea diavolului, prin lovirea cugetelor; a treia, legea minții, adică cea firească a conștiinței; și a patra, legea aflată în mădularele noastre, adică voia cea iubitoare de păcat și plecarea către rău și către îndulcire, care s-a sălășluit întru noi prin obișnuința cea rea și prin deprindere. (Vezi și tîlcuirea stihului 17 al epistolei către Galateni, capitolul 5.)

24 Ticălos om sînt eu! Cine mă va izbăvi din trupul acesta al morții?

Legea firească nu a fost de ajuns ca să ne slobozească din păcat; la fel, *Legea* scrisă n-a putut face nici ea aceasta, și pe amîndouă le-a biruit tirania păcatului. Unde ne este așadar nădejdea mîntuirii? „Cine – zice – mă va izbăvi din trupul acesta al morții?" – adică de acest trup supus morții și păcatului. Căci, de vreme ce trupul oamenilor s-a făcut primitor de patimi, din pricina călcării poruncii, el este lesne biruit de păcat.[224] Dar – ar zice cineva – dacă trupul e lesne biruit de păcat, pentru ce au fost osîndiți la munci oamenii dinainte de Hristos? Răspundem: Pentru că li s-a poruncit a face fapte atît de lesnicioase, încît și în vremea cînd stăpînea păcatul le puteau săvîrși, dar nu au voit.

25 Mulțumesc lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Domnul nostru!

De vreme ce a rămas nedumerit din toate părțile și n-a găsit pe nimeni altul care să-l mîntuiască, Apostolul a trebuit să-L afle pe Iisus Hristos. De aceea și mulțumește lui Dumnezeu-Tatăl „prin Iisus Hristos, Domnul nostru", adică prin Hristos ce este pricinuitor de mulțumire. Și zice așa: Numai Acesta a isprăvit ceea ce *Legea* nu a putut isprăvi, căci El m-a slobozit de slăbiciunea trupului, căruia i-a dat putere pentru a nu mai fi tiranizat și biruit de păcat. Și – precum, prin neascultarea și călcarea poruncii vechiului Adam, trupul oamenilor s-a făcut muritor și a rămas lesne biruit de păcat – tot așa, prin ascultarea noului Adam – adică a lui Iisus Hristos, Cel ce S-a răstignit și a înviat –

---

[224] Pentru aceasta, Avva Macarie zice așa: „De aceea așadar sufletul, cîtă vreme este întru întunericul păcatului, se mai numește și «trup al întunericului răutății și vicleniei»; căci acolo viază, în veacul cel rău și viclean al întunericului, și acolo s-a prins. Precum și Pavel, vorbind de «trupul păcatului» și de «trupul morții», zice: «(...) ca să se strice trupul păcatului» (*Romani* 7:6). Și: «Cine mă va izbăvi din trupul acesta al morții?» Iar sufletul ce a crezut lui Dumnezeu s-a izbăvit de păcat, și s-a omorît din viața întunericului, și a luat ca viață lumina Sfîntului Duh și încă de aici petrece acolo, stăpînindu-se de lumina dumnezeirii. Căci sufletul nu este nici de firea dumnezeirii, nici din firea întunericului răutății, ci este o făptură gîndită, frumoasă, mare și minunată, și asemănare bună și chip al lui Dumnezeu. Căci prin călcarea poruncii a intrat într-însul răutatea patimilor întunericului" (cuvîntul 1, capitolul 7). (n. aut.)

acelaşi trup al oamenilor a luat arvunele nestricăciunii, şi stă şi luptă vitejeşte împotriva păcatului.[225]

CAPITOLUL VIII

1 Aşadar eu însumi, cu mintea mea, slujesc legii lui Dumnezeu, iar cu trupul legii păcatului. De aceea, nici o osîndă nu este asupra celor ce sînt întru Hristos Iisus, care nu umblă după trup, ci după Duh.

Acest „slujesc" pe care-l zice aici Apostolul se înţelege în loc de: „slujeam mai înainte", fiindcă aduce aminte de starea de mai înainte a firii omeneşti. Căci, voind să spună că acum nu mai este asupra Creştinilor vreo astfel de osîndă şi arătînd nepovestitul dar al lui Hristos, ne aduce aminte de starea în care eram mai înainte. Şi zice că înţelegeam binele, dar eram biruiţi de trup, şi că, din pricina lui, eram supuşi legii păcatului. Dar acum – zice – nici o astfel de osîndă ori robie nu mai este asupra celor ce vor vieţui întru Hristos Iisus, adică asupra celor ce s-au învrednicit a primi Sfîntul Botez.

Şi, de vreme ce mulţi păcătuiesc şi după Sfîntul Botez, a adăugat că nu au a se teme de o astfel de osîndă cei ce nu umblă şi nu vieţuiesc după trup, adică trupeşte şi în păcate, arătînd cu aceasta că singura pricină pentru care noi, Creştinii, păcătuim după botez este lenevirea noastră. Fiindcă acum le este lesne Creştinilor, celor botezaţi, a nu vieţui după trup, ceea ce mai înainte de venirea lui Hristos era prea cu anevoie. Se cuvine aşadar nu numai a ne feri să vieţuim după trup, ci şi a vieţui după Duh, fiindcă ferirea de răutate singură nu ne încununează, dacă nu e însoţită şi de cîştigarea faptelor duhovniceşti şi de împărtăşirea faptei bune. Căci zice: „Abate-te de la rău şi fă binele!" (*Psalm 36*:27).

2 Căci legea Duhului vieţii, în Hristos Iisus, m-a slobozit de legea păcatului şi a morţii,

Prin „legea Duhului", Apostolul Îl numeşte aici pe Sfîntul Duh, la fel cum, prin „legea păcatului", numeşte păcatul. Şi spune că legea Duhului e lege a

---

[225] Marele Vasilie zice că, precum s-a învrednicit Isaia de darul dumnezeiesc pentru că mai întîi s-a mărturisit pe sine-şi ticălos şi necurat, tot aşa s-a întîmplat aici şi cu Pavel: „Către Isaia a fost trimis un Serafim, fiindcă l-a auzit tînguindu-şi ticăloşiile sale şi mărturisindu-şi păcatul său întru cugetări. Căci a zis: «O ticălosul de mine! Sînt om cu buze necurate şi locuiesc în mijlocul unui norod ce are buze necurate!» (*Isaia* 6:5). Acestea le zice şi Pavel: «Ticălos om sînt eu! Cine mă va izbăvi din trupul acesta al morţii?» Apoi, bucurîndu-se şi el de dumnezeiescul dar, adaugă: «Mulţumesc lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos!»" (la tîlcuirea capitolului 6 al lui Isaia). (n. aut.)

vieții, spre osebire de legea păcatului, care a pricinuit moartea.[226] Fiindcă darul lui Dumnezeu a omorît păcatul și moartea, înlesnindu-ne nouă nevoința asupra păcatului și a morții în războiul nevăzut cu păcatul. Iar viclenele limbi ale ereticilor, adică ale maniheilor și ale marchioniților, au cutezat a zice că „legea păcatului" e *Legea* dată prin Moisi, pe care dumnezeiescul Apostol nu a numit-o așa nicăieri, ci „sfîntă" și „duhovnicească". Dar se împotrivesc obraznicii și zic: Dacă *Legea* lui Moisi este duhovnicească, prin ce se osebește de legea Duhului și a darului? Răspundem la aceasta că mult se osebește, căci *Legea* mozaică s-a dat de către Sfîntul Duh, dar ea nu da Duhul Sfînt, pe cîtă vreme legea darului dă pe Însuși Sfîntul Duh.

3 pentru că ceea ce era cu neputință Legii – fiind slabă, prin trup – a săvîrșit Dumnezeu, trimițîndu-L pe al Său Fiu întru asemănarea trupului păcatului și pentru păcat, și a osîndit păcatul în trup,

Fiindcă mai sus L-a pomenit pe Duhul Sfînt, Apostolul pomenește acum și pe Tatăl, și pe Fiul, arătînd și învățînd despre Sfînta Treime.

Și cuvintele lui par a fi împotriva *Legii*, dar nu sînt, căci Apostolul nu vorbește de „răul *Legii*", întru care ea ar fi făcut rău, ci de „neputința *Legii*", întru care era neputincioasă. Dar cum de era neputincioasă? „Prin trup", adică din pricina cugetării trupești. Aici se arată înțelesul tuturor cuvintelor zise de Pavel mai sus. Și zice: Dat fiind că *Legea* – precum am arătat – învăța cu adevărat care este binele și care răul, dar nu putea birui cugetarea prea-trupească a oamenilor, Dumnezeu Tatăl a trimis pe Fiul Său cu *asemănare de trup păcătos*, adică avînd trup asemenea după ființă cu trupul nostru cel păcătos, dar fără de păcat. Căci, de vreme ce a pomenit de păcat, Pavel a adăugat și asemănarea[227],

---

[226] Iar Sfîntul Metodie numește „lege a Duhului vieții" *Sfînta Evanghelie*, tîlcuire care este asemenea cu aceea a Sfințitului Teofilact. (n. aut.)

[227] De aceea zice și Sfîntul Chiril Alexandrinul, în cartea a 15-a împotriva lui Iulian: „Trupul lui Hristos nu a fost trup al păcatului, ci «asemănare de trup al păcatului», căci El a luat asupră-Și patimile firii [foamea, setea, durerea și cele asemănătoare, n. m.], spre a ne încredința că înomenirea Sa e adevărată, iar nu după închipuire. Iar patimile cele rele ale trupului [lăcomia pîntecelui, beția, îndulcirea către plăceri, n. m.], care mîrșăvesc curăția vieții noastre, le-a lepădat, fiind nevrednice de neîntinarea dumnezeirii (la Icumenie). Iar întreaga înțelegere a zicerii apostolești este aceasta, că ceea ce nu a putut să facă *Legea*, adică să osîndească păcatul, a făcut Dumnezeu, trimițînd pe Fiul Său, Care a osîndit păcatul."

Și marele Vasilie, în scrisoarea trimisă celor din Sozopoli, zice aceleași lucruri ca mai sus: „De aceea s-a zis că înomenirea Domnului a fost «întru asemănarea trupului păcatului», fiindcă trupul Lui a primit patimile firii, dar patimile răutății, care întinează curăția vieții noastre, le-a lepădat, fiind nevrednice de prea-curata dumnezeire." Căci nu a zis: „întru asemănarea trupului" (precum li se părea celor cărora le scrie Sfîntul Vasilie epistola, ce ziceau că

pentru că Fiul lui Dumnezeu nu a luat alt trup, ci, însuşi acest trup luîndu-l, l-a sfinţit şi l-a încununat, cu acest trup a osîndit păcatul şi a arătat că trupul nu este păcătos din fire. (Ceea ce a făcut Hristos este ca şi cînd cineva, văzînd că în uliţă e bătută o femeie, ar zice că e fiul femeii aceleia ce se necinsteşte, el fiind de fapt fiu al împăratului, şi în acest fel ar slobozi-o de la cei ce o bat.)

Iar acel „şi pentru păcat" se poate înţelege, mai simplu, în loc de: „Tatăl a trimis pe Fiul pentru păcat", adică: „pentru ca să biruiască păcatul", dacă vom despărţi înainte de „şi pentru păcat". Iar marele Ioan Hrisostom, împreunînd zicerea: „şi pentru păcat" cu zicerea: „a osîndit păcatul în trup", spune că Hristos mai întîi a mustrat păcatul pentru nedreptatea pe care i-o făcea Lui, iar apoi l-a osîndit. Fiindcă, atîta vreme cît îi omora pe oamenii cei păcătoşi, păcatul le da moartea cu dreaptă judecată; dar – de vreme ce a aflat trupul Domnului fără păcat, şi totuşi l-a omorît cu nedreptate – păcatul a fost osîndit de Hristos ca unul ce L-a nedreptăţit şi a păcătuit. Aşadar, Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său şi pentru ca să vădească păcatul de nedreptate şi de greşeală şi să-l osîndească, astfel încît diavolul să nu poată zice că Hristos l-a biruit ca un puternic, cu puterea Sa, iar nu ca un drept, cu dreptate.[228] Aproape aceleaşi lucruri le zice şi Teodorit.

Domnul a venit pe pămînt purtînd trup ceresc), ci a zis: „întru asemănarea trupului păcatului". Aşadar, a luat trup ca al nostru, cu patimile lui fireşti, dar păcat nu a făcut. Ci, precum moartea, ce e în trup, care a intrat întru noi prin Adam, a fost omorîtă de către dumnezeire, tot aşa şi păcatul a fost topit de către dreptatea lui Hristos Iisus, pentru ca noi, la înviere, să dobîndim trup neosîndit morţii şi nevinovat de păcat.

Şi iarăşi zice Chiril Alexandrinul, în alt loc: „A purtat trupul cel din pămînt, cel care bolea întru sine din pricina «legii păcatului» – după glasul lui Pavel. Căci, cît încăpea în firea trupului pare să Se fi pus şi sub jugul păcatului, dar a fost neispitit, căci «a osîndit păcatul în trup», pentru ca dreptatea legii să se împlinească în noi, cei care «nu vom umbla după trup, ci după Duh»" (cartea a doua din *Glafire*). Iar în cuvîntul al 19-lea la Paşti, zice cu nedumerire: „Şi ce este această «neputinţă a *Legii*»? Socotesc că cineva ar zice că, deşi dumnezeiasca *Lege* cheamă spre înfrînare, trupul grăieşte pururea împotrivă, întărîtînd spre poftele cele prea-spurcate. Iar Dumnezeul a toate – trimiţîndu-L pe al Său Fiu nu gol şi fără de trup (...), dar vieţuind ca şi în afara trupului – «a osîndit păcatul în trup», căci păcatul s-a omorît – precum am zis – pentru ca şi nouă să ni se pară că sîntem afară de trup, fiind sfinţiţi şi prea-îmbogăţiţi cu dumnezeiescul Său Duh. (n. aut.)

[228] Şi înţeleptul Nicolae Cavasila, în tîlcuirea celui dintîi din antifoanele Sfintei Liturghii, zice că „Mîntuitorul, lepădînd păcatul şi omorîndu-l pe diavol, nu a făcut aceasta cu covîrşirea tăriei şi cu puterea biruinţei, ci «cu judecată şi cu dreptate» – după ceea ce s-a zis: «Dreptatea şi judecata sînt temelia scaunului Tău» (*Psalm 88*:14) – precum şi noi, în divanuri [tribunale, n. m.), le vorbim potrivnicilor cu hotărîrea judecăţilor. De aceea zice: «Acum este judecata lumii acesteia, acum stăpînitorul lumii acesteia a fost scos afară»" (*Ioan* 12:31). Ştiind acestea, Fericitul Dionisie Areopagitul zice: „Nemărginita iubire de oameni a dumnezeieştii bunătăţi a stricat stăpînirea pe care o avea asupra noastră apostata mulţime (a diavolilor), dar nu

4 pentru ca îndreptarea Legii să se împlinească întru noi, care nu umblăm după trup, ci după Duh.

Ca să nu zică cineva: Şi ce m-a folosit pe mine Hristos dacă a biruit păcatul cu trupul ce Şi-a luat? – Pavel spune aşa: Mai ales aceasta te-a folosit, fiindcă „îndreptarea *Legii*" – adică scopul ei, care era de a îndrepta pe om – s-a împlinit întru noi şi a luat sfîrşit. Pentru că ceea ce voia *Legea*, însă nu putea, aceea a făcut-o pentru noi Hristos. Şi El a dus lupta şi nevoinţa singur, iar noi am dobîndit biruinţa şi slava. De aceea nici nu vom mai păcătui, dacă

---

după putere, ca una ce covîrşea, ci, după *Scriptura* predată nouă în chip tainic, «cu judecată şi cu dreptate»" (în capitolul 3 din *Ierarhia bisericească*).

Şi nu pot să trec sub tăcere aici acele frumoase cugetări aduse de oarecari dascăli ca să arate dreptatea folosită de Iisus Hristos pentru învierea Sa şi pentru mîntuirea noastră. Lege a dreptăţii – zic ei – este a-şi lua cineva înapoi trupul de care a fost lipsit cu nedreptate. Deci – de vreme ce Domnul nostru Iisus Hristos, prin moartea pe cruce, a fost lipsit de viaţa Sa cu nedreptate de către tiranul diavol (căci, nefăcînd păcat, nu era vinovat morţii, care se sloboade spre pedeapsa păcatului) – apoi cu toată dreptatea Şi-a luat înapoi viaţa, şi astfel S-a sculat pe Sine-Şi din moarte.

Tot aşa, lege a dreptăţii este a se socoti nedreptatea după vrednicia celui nedreptăţit. Iar Hristos, Dumnezeu fiind, avea vrednicie mai presus de toate făpturile şi de nemărginită cinste. De aceea, şi nedreptatea ce I s-a făcut – atît nedreptatea morţii, cît şi cea mai dinainte de moarte şi de prea-necinstitele Patimi – a fost cea mai de pe urmă, mai presus de toate nedreptăţile, nemărginită. Deci Hristos, ca unul ce a fost nedreptăţit cu nemărginire, după toate legile dreptăţii S-a sculat din morţi nu doar pe Sine, ci ne-a ridicat şi ne-a făcut vii şi pe noi, făpturile Sale, slobozindu-ne de diavol, de moarte şi de păcat. Iar pe diavol, pe moarte şi pe păcat, ca pe nişte făcători de nedreptate şi nedrepţi luptători împotriva unei astfel de persoane de nemărginită cinstire, i-a osîndit şi i-a pierdut după toată legea dreptăţii.

Despre aceasta, şi dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, în *Marele cuvînt catehetic*, capitolul 22, zice aşa: „De aceea, Dumnezeu, ca singur bun, a luat îndurări de milostivire pentru cel căzut şi, ca înţelept, nu i-a fost necunoscut chipul chemării înapoi. Fiindcă judecata dreptului este lucru al înţelepciunii, căci nu ar putea numi cineva neînţelepciune dreptatea cea adevărată. Deci, ce a fost drept întru aceasta? Faptul că Dumnezeu nu a întrebuinţat vreun mijloc tiranic asupra aceluia ce ne stăpînea, nu ne-a smuls cu covîrşirea puterii de la cel ce ne ţinea, ca să nu lase vreun prilej de îndreptăţire celui ce ne robise prin îndulcire. Căci cei ce îşi vînd slobozenia pentru bani sînt robi ai celor ce i-au cumpărat, singuri făcîndu-se vînzători ai loruşi. Iar dacă cineva, purtînd grijă pentru ei, ar întrebuinţa silă asupra celui ce i-a cumpărat, ar fi socotit nedrept, fiindcă a vrut să dobîndească legea tiranic. La fel şi cu noi: de vreme ce ne-am vîndut de bună voie diavolului, a trebuit ca Acela ce, pentru bunătatea Lui, ne-a tras iarăşi la slobozenie să nu o facă în chip tiranic, ci să afle un chip drept pentru întoarcerea noastră." Iar la sfîrşit, zice că „a voi să ne mîntuiască este mărturie a bunătăţii lui Dumnezeu, iar a lua locul celui ţinut, pentru a-l izbăvi, este lucru arătător de dreptate" (tomul 3). Vezi şi mărturia lui Teodorit, în subînsemnarea zicerii: „Dreptatea lui Dumnezeu întru aceasta se descoperă (...)" (*Romani* 1:17). (n. aut.)

vom înceta să umblăm „după trup", adică dacă vom înceta să cugetăm trupeşte. Şi – mai bine a zice – nu e destul atît, să nu cugetăm trupeşte, ci, pe lîngă aceasta, trebuie să avem şi cugetare duhovnicească – cum s-a zis mai înainte. De aceea a adăugat Pavel zicerea: „după Duh", căci zice Psalmistul: „Fereşte-te de rău", însă nu ajunge numai aceasta, ci „fă şi binele!" (*Psalm 36*:27). Căci, de vreme ce am auzit că Hristos ne-a dăruit biruinţa, să nu ne lenevim, ci să ne sîrguim a păzi darul Sfîntului Botez; pentru că mai lesnicioasă ne este acum biruinţa asupra păcatului decît era înainte de botez.

5 Căci cei ce sînt după trup cugetă cele ale trupului, iar cei ce sînt după Duh, cele ale Duhului.

Cei ce s-au dat pe sine-şi covîrşitoarei robii a trupului totdeauna cugetă cele ale trupului, fără a socoti vreun lucru dumnezeiesc şi ceresc. Iar cei ce, dimpotrivă, s-au supus Duhului cu totul le înţeleg şi le fac duhovniceşte pe toate.[229]

6 Căci cugetarea trupului este moarte, iar cugetarea Duhului este viaţă şi pace;

Prin „cugetarea trupului", Apostolul înţelege mintea cea groasă a oamenilor, numind-o aşa de la partea mai înjosită a omului, adică de la trup. Fiindcă trupul, de sine, nu are cugetare, ci mintea cea groasă şi materialnică e cugetarea lui, ca şi cum ar zice cineva: Cugetarea trupului este mintea ce cugetă trupeşte. La fel, „cugetare a Duhului" numeşte gîndul şi mintea ce cugetă cele ale Duhului şi naşte viaţa, spre osebire de moartea pe care o naşte mintea cea trupească. De asemenea, mintea ce cugetă cele ale Duhului naşte şi pace, spre osebire de vrajba şi războiul despre care zice mai jos:

7 pentru că cugetul trupului este vrăjmaş lui Dumnezeu, căci nu se supune legii lui Dumnezeu, fiindcă nici nu poate.

Gîndul şi mintea cea duhovnicească – zice – naşte pacea, iar cugetul trupesc naşte vrajbă către Dumnezeu.[230] Adică o astfel de minte ridică mîinile

---

[229] De aceea a zis purtătorul de Dumnezeu Ignatie: „Cei trupeşti nu pot să facă cele duhovniceşti, nici cei duhovniceşti cele trupeşti" (în capitolul către Efeseni). Şi marele Vasilie zice: „Omul trupesc – neavîndu-şi mintea iscusită către teorie [vedere cu mintea, n. m.], iar mai ales avînd cugetul îngropat în trup ca într-un noroi – este neputincios a se uita în sus la duhovniceasca lumină a adevărului." (n. aut.)

[230] Pentru aceasta zice şi Iacov, fratele Domnului: „Prea-curvarilor şi prea-curvelor, nu ştiţi că dragostea lumii este vrajbă către Dumnezeu? Deci cine va voi să fie prieten al lumii se face vrăjmaş al lui Dumnezeu." (*Iacov* 4:4) (n. aut.)

asupra lui Dumnezeu şi-L vrăjmăşeşte? Nu, ci se zice că are vrajbă către Dumnezeu fiindcă nu se supune legii lui Dumnezeu. Şi să nu te tulburi, cititorule, auzind că cugetul trupesc nu se poate supune legii lui Dumnezeu cîtă vreme ar rămîne astfel, trupesc. Căci aceasta e cum ai zice că curva nu poate a fi întreg-înțeleaptă [curată cu cugetul, feciorelnică, n. m.] cîtă vreme este curvă. Căci Pavel nu a zis pentru viitor, că „nu va putea", ci pentru vremea de față, deci că nu se poate supune legii lui Dumnezeu cîtă vreme rămîne trupesc. Fiindcă, dacă schimbarea ar fi fost cu neputință, cum de însuşi Pavel, împreună cu nenumărați alții, s-a făcut drept şi bun, din viclean şi rău ce era mai înainte? Aşa a zis şi Domnul, în *Evanghelie*: „Nu poate pomul rău şi putred să facă roade bune" (*Matei* 7:18). Dar, dacă se altoieşte cu altul bun, pomul rău şi putred îşi preface răutatea şi naşte roade bune. Deci, fraților, să nu cugetăm trupeşte, ci să cugetăm cele ale Sfîntului Duh, ca să avem pace către Dumnezeu, Cel ce ne-a dat Duhul Său, prin Care noi, Creştinii, putem isprăvi lesne toate cele ce înainte le erau greu de săvîrşit Iudeilor celor de sub *Lege*.

8 Iar cei ce sînt în trup nu pot să placă lui Dumnezeu.
9 Dar voi nu sînteți în trup, ci în Duh,

Zice: Cei ce au cugetare trupească nu pot să placă lui Dumnezeu cît sînt astfel, trupeşti. Fiindcă aici Pavel nu numeşte „trup" ființa trupului, ci viața cea groasă şi trupească, ce face întreg omul trup, precum zice Dumnezeu în *Scriptura cea Veche*: „Nu va locui Duhul Meu în oamenii aceştia, pentru că sînt numai trup" (*Facerea* 6:3). Iar Pavel zice aici aşa: „Dar voi nu sînteți în trup, ci în Duh", adică: Voi nu mai slujiți vieții trupeşti, ci aceleia duhovniceşti. Şi nu a zis: Dar voi nu sînteți în păcate – ca să te înveți tu, Creştine, că Hristos nu a stins şi nu a pierdut doar tirania păcatului, ci însuşi trupul l-a făcut mai uşor şi mai duhovnicesc. Fiindcă – precum fierul, cînd se uneşte cu focul, se face foc şi el – aşa şi trupul Creştinilor, cînd a primit pe Sfîntul Duh prin Sfîntul Botez, se face duhovnicesc.

10 dacă Duhul lui Dumnezeu locuieşte întru voi.

Acest „dacă" nu este stînjenitor, ci adeveritor, în loc de: De vreme ce Duhul lui Dumnezeu locuieşte întru voi, Creştinii cei botezați, voi nu mai sînteți în trup, ci în Duh.

Iar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui.

Apostolul nu a zis: Iar dacă nu aveți Duhul lui Hristos, nu sînteți ai lui Hristos – ca să nu facă cuvîntul însărcinător şi mîhnitor. Ci a zis nehotărîtor,

că orice Creştin care nu are Duhul lui Hristos nu este al lui Hristos. Şi într-adevăr nu este al lui Hristos cel ce nu are Duhul lui Hristos, pentru că pecetea şi semnul lui Hristos este Duhul Sfînt. Căci zice Sfîntul Macarie: „Acesta este semnul şi pecetea Domnului întipărită în suflete, Duh de lumină negrăită fiind" (cuvîntul 30, capitolul 5).

Iar dacă Hristos[231] este întru voi, trupul e mort pentru păcat; iar Duhul, viață pentru dreptate.

Zicînd: „iar dacă Hristos este întru voi", Apostolul îi îndulceşte iarăşi pe Creştinii din Roma. Unii însă[232], prin numele „Hristos", au înțeles aici pe Duhul Sfînt. Dar dumnezeiescul Hrisostom zice că aceasta nu este aşa, căci Pavel voieşte să arate că cel ce are Duhul lui Hristos Îl are pe Însuşi Hristos[233], pentru că, unde este o Față [Persoană, n. m.] a Sfintei Treimi, acolo sînt şi celelalte două Fețe, ca unele ce se țin una de alta şi sînt nedespărțite.

Şi ce cîştig şi folos ar fi dacă S-ar afla Hristos întru noi? Acesta, de a fi trupul nostru mort în privința păcatului. Şi, dacă Duhul Sfînt Se află întru noi, El e viață, adică nu viază numai de Sine, ci lucrează în lăuntrul nostru, al părtaşilor Lui, şi ne dăruieşte viață în chip cunoscut şi învederat.[234] Iar această

---

[231] Iar Teodorit a scris aşa: „Iar de locuieşte Hristos întru voi (...)" (n. aut.)

[232] Adică marele Vasilie, în *Cuvînt la Sfîntul Botez*. (n. aut.)

[233] Despre aceasta, Sfîntul Chiril Alexandrinul zice: „Al lui Hristos e Duhul, că Dumnezeu-Cuvîntul prin Duhul Se sălăşluieşte întru noi, dacă ne suim către vrednicia înfierii." Şi marele Vasilie zice: „Sfințindu-ne prin Duhul, primim pe Hristos a locui întru omul nostru cel din lăuntru; şi, împreună cu Hristos, pe Tatăl, obştească locuință avînd Ei la cei vrednici." Iar Ioan Damaschinul zice, în capitolul 13 al *Dogmaticii* sale: „Chip al Tatălui este Fiul; iar al Fiului, Duhul, prin Care Hristos, locuind în om, îi dă lui pe cea după chip [dumnezeirea, n. m.]" (la Iosif Vrienie, tomul 1, foaia 65). (n. aut.)

[234] Despre aceasta, şi marele Macarie zice că, „precum sufletul înviază trupul, aşa şi sufletul e înviat de către Sfîntul Duh, fără de Duh sufletul fiind mort. Căci trupul este pentru suflet aşa cum e sufletul față de Duh. Şi, precum trupul fără de suflet este mort, neputînd face nimic, tot aşa, fără de Sufletul ceresc, adică fără de dumnezeiescul Duh, sufletul este mort pentru Împărăție, neputînd face nimic din cele ale lui Dumnezeu fără Duhul Sfînt" (cuvîntul 30, capitolul 3).

Aproape acelaşi lucru îl zice şi dumnezeiescul Maxim: „Ci darul desăvîrşeşte această negrăită unire, prin care Dumnezeu încape tot întru cei vrednici, şi toți sfinții încap cu totul în Dumnezeu, cuprinzînd ei înşişi cu totul pe Dumnezeu şi cîştigîndu-L pe Însuşi Dumnezeu ca plată a luptei duse de ei pentru a sui către Dînsul. Tot aşa, sufletul cuprinde mădularele trupului şi se învredniceşte a fi întru dînsele" (din cuvintele teologice).

Şi iarăşi marele Macarie: „Precum în lumea aceasta viața trupului este sufletul, aşa şi în veşnica şi cereasca lume viața sufletului este Duhul dumnezeirii" (la fel, capitolul 5). Ceea ce înseamnă că darul Duhului Sfînt este sufletul sufletului. Despre aceasta spune apoi marele Macarie acest înfricoşat cuvînt: „Deci, dacă cineva nu a căutat şi nu a luat ca viață a sufletului

viață ne-a fost dăruită „pentru dreptate”, adică pentru că ne-am îndreptat de către Dumnezeu, și pentru că, prin păzirea poruncilor și prin fapte bune, noi păzim curată și întreagă dreptatea și îndreptarea pe care am luat-o de la Dumnezeu prin Sfîntul Botez. Iar cînd se păzește de către noi îndreptarea aceasta, este vădit că nici păcatul nu va fi întru noi. Și, cînd nu este păcat întru noi, negreșit că nici moarte nu va fi, și întregul nostru va fi viață și în veacul acesta – cînd trăim după Dumnezeu, precum am zis, fiindcă aceasta este adevărata viață: a fi morți păcatului – și în veacul viitor, cînd vom trăi viața aceea fără de sfîrșit și veșnică.

11 Iar dacă Duhul lui Iisus, al Celui ce S-a sculat din morți, locuiește întru voi, Cel ce a sculat pe Hristos din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, pentru Duhul Lui ce locuiește întru voi.

Pavel pornește iarăși cuvîntul despre înviere, și zice: Să nu te tulburi, iubitule, că porți trup muritor, pentru că întru acest trup muritor Îl ai sălășluit pe Duhul lui Dumnezeu, Care a înviat pe Hristos din morți, după firea Sa omenească. Și, precum L-a sculat pe Acela, așa te va scula și pe tine, sau – mai bine a zice – te va învia. Pentru că, într-adevăr, se vor scula din morți și aceia ce nu au Duhul Sfînt, dar se vor scula spre muncă și pieire. La fel, se vor scula și cei ce au darul Sfîntului Duh, dar spre viață și spre mîntuire. De aceea, Apostolul nu a zis că Dumnezeu „va scula și trupul”, ci că „îl va face viu”. Pentru ce? Pentru Duhul Lui ce locuiește întru tine. Și vezi că nu a zis: „pentru Duhul Lui ce *a locuit*”, ci: „pentru Cel ce *locuiește*”, arătînd că va locui și va rămîne întru tine pînă la sfîrșit. Căci Dumnezeu nu va suferi a vedea pe Duhul întru tine fără a te aduce și pe tine, cel care-l ai, în cămara de nuntă cerească și în Împărăție. Precum, dimpotrivă, dacă nu-L vei avea pe Sfîntul Duh locuind întru tine, cu adevărat vei pieri și vei fi muncit, deși te vei scula din

---

dumnezeiasca lumină a Duhului, cînd va ieși din trup nu va intra întru împărăția cerurilor, ci în gheena își va avea sfîrșitul, împreună cu diavolul și cu îngerii lui” (cuvîntul 30, capitolul 7). Să ne înfricoșăm, fraților, și să ne cutremurăm auzind acestea și să cerem cu durere ca să primim viața Sfîntului Duh. Și însemnăm aici că viața și celelalte daruri pe care le dăruiește Sfîntul Duh sufletului celui curat nu se despart, ci rămîn nedespărțite de El – după marele Vasilie, care zice: „Iar viața pe care o dă Duhul altei persoane nu se desparte de El. Căci – precum focul are ca ființă fierbințeala, pe care o dă și apei sau altei materii – tot așa și Duhul are viață întru Sine, iar cei ce se împărtășesc de El, trăind după dumnezeiasca cuviință, cîștigă viață dumnezeiască și cerească” (*Cuvînt despre Sfîntul Duh*).

Bagă de seamă însă că, prin „Duh”, Teodorit a înțeles aici sufletul, care s-a făcut duhovnicesc prin lucrarea dreptății, al cărei rod este viața. (n. aut.)

morţi. Deci omoară-ţi trupul, pentru ca să locuiască într-însul Duhul şi ca, pentru Duhul, să ţi se dea şi viaţa veşnică.[235]

12 De aceea, fraţilor, nu sîntem datori trupului, ca să vieţuim după trup.

După ce a arătat cît de folositoare este viaţa duhovnicească, pentru că face ca Hristos să locuiască întru noi şi să facă vii aceste trupuri muritoare ale noastre, Pavel ne învaţă acum că noi, Creştinii, nu mai sîntem datori trupului, ci Duhului. Şi a zis că „sîntem datori" pentru că bunătăţile lui Dumnezeu ni s-au dat în dar, iar mulţumirile pe care le aducem lui Dumnezeu (sau păzirea poruncilor) sînt datorie şi ni se cer negreşit. Şi, zicînd că „nu sîntem datori trupului", ca să nu socoteşti că a zis aceasta pentru firea trupului, Apostolul a adăugat: „ca să vieţuim după trup", ca şi cum ar fi zis: Nu înlătur purtarea de grijă pentru nevoile trupului – căci mult îi sîntem datori lui: a-l hrăni şi a-l încălzi cu îmbrăcămintea trebuincioasă şi acoperămîntul – ci tai sîrguinţa şi purtarea de grijă pentru trup cea păcătoasă, care aduce pe om la cele de prisos. Căci „după trup" vieţuieşte acel Creştin care face trupul stăpîn al vieţii sale, şi domnitor şi împărat al sufletului său.

13 Căci, dacă vieţuiţi după trup, aveţi să muriţi; iar dacă omorîţi faptele trupului cu Duhul, veţi fi vii.

Apostolul numeşte „moarte" şi munca focului cea nemuritoare ce este în gheena, dar, totodată, şi viaţa pe care o trăieşte cineva întru faptele cele rele. Şi zice că, dacă vom omorî faptele trupului rele prin viaţa cea duhovnicească, vom

---

[235] Iar Teodorit, tîlcuind zicerea aceasta, spune aşa: „Prin cele zise, Apostolul ne-a învăţat a cunoaşte şi firea cea una a Dumnezeirii, căci pe Preasfîntul Duh L-a numit şi «al lui Dumnezeu», şi «al lui Hristos». Nu doar că – după rău-numiţii eretici – Duhul Sfînt S-ar fi zidit din Dumnezeu prin Fiul, ci pentru că El este de o fiinţă cu Tatăl şi cu Fiul, şi purcede din Tatăl, după învăţătura evangheliei. Iar darul Sfîntului Duh se dă, celor vrednici, prin Hristos."

Zice şi marele Atanasie: „De aceea S-a făcut trup Cuvîntul lui Dumnezeu, unindu-Se cu trupul, pentru ca oamenii, unindu-se cu Duhul, să se facă cu Duh. Hristos este aşadar Dumnezeu purtător de trup, iar noi, oamenii, purtători de Duh. Căci Fiul – Care este chip al robului şi S-a făcut întru asemănare de om luîndu-Şi pîrga din fiinţa oamenilor, anume din sămînţa lui Avraam – ne-a dat pîrgă a Sfîntului Duh din fiinţa Tatălui, pentru ca toţi să ne facem fii ai lui Dumnezeu. Şi iată iubirea de oameni a lui Dumnezeu, că al cărora este Făcător, al acelora Se face şi Părinte, după dar. Se face însă cînd oamenii cei zidiţi iau în inimile lor pe Duhul lui Dumnezeu, Care strigă: «Avva, Părinte!» Căci n-ar putea să se facă fii într-alt chip, fiind din fire zidiri, fără numai dacă vor primi pe Duhul Celui ce este Fiu din fire şi cu adevărat. Pentru aceasta S-a şi făcut trup Cuvîntul, ca să facă omenirea primitoare de dumnezeire" (tomul 1 al lui Vrienie, foaia 214). (n. aut.)

vieţui atît acolo, atunci, viaţă nemuritoare, cît şi acum, aici, viaţa cea întru fapte bune. Pentru că cel ce este mort în lume, acela viază cu adevărat.[236] Vezi însă – o cititorule! – că Pavel nu a zis să omorîm trupul (căci acest lucru ar fi ucidere de sine), ci a zis: „Omorîţi faptele trupului!" – adică cele viclene şi rele. Fiindcă Apostolul nu ne învaţă să ne omorîm – adică să nu vedem simplu cu ochii, ori să nu ascultăm simplu cu urechile (care sînt fapte fireşti ale trupului) – ci să nu folosim rău, spre rele, ochii, şi urechile şi celelalte simţuri ale noastre.

14 Căci cîţi se poartă cu Duhul lui Dumnezeu, aceştia sînt fii ai lui Dumnezeu.

Mai sus, Apostolul a făgăduit şi a zis: Creştinilor, de veţi omorî faptele cele rele ale trupului, veţi fi vii. Iar acum adaugă o mai mare cunună şi mai multă plată decît cea dintîi, adică dumnezeiasca înfiere. De aceea, nu a zis:

---

[236] Patru lucruri se arată în zicerea aceasta a Apostolului: două omorîri şi două vieţi: omorîrea trupului către cele rele şi omorîrea sufletului către cele bune; viaţă a trupului întru cele rele şi viaţă a sufletului întru cele bune. Iar omorîrea trupului către cele rele şi viaţa sufletului întru cele bune sînt lăudate; căci, cînd trupul este mort către cele rele şi către patimi, atunci sufletul viază întru cele bune şi întru bunătăţi. Iar viaţa trupului întru cele rele şi omorîrea sufletului către cele bune sînt osîndite. Căci, cînd trupul este viu spre cele rele şi spre patimi, atunci sufletul este mort spre cele bune şi spre bunătăţi.

Iar despre faptul că viaţa trupească a păcătoşilor nu este viaţă adevărată, mărturiseşte dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, zicînd că „nu viază cu adevărat cel ce nu are viaţa cea adevărată; căci «viaţa» păcătoşilor nu e cu adevărat ceea ce se zice, ci prin aceasta se numeşte numai vieţuirea trupească, fiindcă cel despărţit de adevărata viaţă [adică de Dumnezeu, n. m.] nu are viaţă" (capitolul 15 la suprascrierea psalmilor). Dumnezeiescul Maxim zice şi el: „Tot cel ce primeşte iudaiceşte cele scrise, doar ca pe o istorie, viază după trup, murind în toate zilele după cuget cu moartea păcatului, neputînd a omorî faptele trupului cu Duhul, ca, întru Duhul să vieze viaţă fericită. Căci zice dumnezeiescul Apostol: «Dacă vieţuiţi după trup, aveţi să muriţi; iar dacă omorîţi faptele trupului cu Duhul, veţi fi vii!»" (capitolul 77 a sutei a şasea din cuvintele teologice.)

Însă, de altfel, Creştinii sînt datori a nu vieţui după trup, ci după Duh, şi, prin Duhul, a omorî faptele trupului, fiindcă a zis Domnul: „Cel născut din trup este trup, iar cel născut din Duh este duh" (*Ioan* 3:6). De aceea – fiindcă Creştinii s-au născut din Duhul Sfînt, şi s-au botezat întru numele Duhului şi s-au făcut Duh, după zisa Domnului – atunci negreşit se cade ca ei să vieţuiască după duh, ducînd viaţă duhovnicească, adică potrivită şi plăcută Sfîntului Duh. Căci tot cel născut trebuie a semăna celui ce l-a născut. Pentru aceasta a zis marele Vasilie: „Precum cel născut după trup este asemenea celui din care s-a născut, tot aşa şi noi, născuţi fiind din Duh, trebuie a ne face duh, nu după firea şi voinţa noastră, ci după lucrare şi dar (*Cuvîntul întîi despre botez*). Dar cum se face Creştinul duh? Răspunde acelaşi Vasilie că se face cugetînd după cum zice Apostolul: „Rodul Duhului este dragostea, bucuria, pacea, răbdarea" şi celelalte. Şi, în altă parte: „De trăim cu Duhul, cu Duhul să şi umblăm." Prin acestea şi prin cele ca acestea, Domnul zice că cei născuţi din Duh se fac duh. (n. aut.)

Cîţi viază cu Duhul lui Dumnezeu, aceştia sînt fii ai lui Dumnezeu – ci: „cîţi se poartă", adică cîţi se ocîrmuiesc şi se hăţuiesc de Duhul cel Sfînt, făcîndu-L pe El domn al sufletului şi al trupului lor, precum corabia se ocîrmuieşte de cîrmaci şi calul se hăţuieşte de călăreţ. Şi zice: Creştine, deşi ai primit Sfîntul Botez şi te-ai făcut fiu al lui Dumnezeu prin Sfîntul Botez, dacă nu te vei ocîrmui de Sfîntul Duh, ai pierdut darul înfierii. Căci, cu adevărat, toţi Creştinii luăm Duhul Sfînt doar după dar, prin Sfîntul Botez; iar a ne ocîrmui de Sfîntul Duh în toată viaţa noastră, aceasta ni se cere ca o îndatorire, ca un lucru al nostru şi al voinţei noastre. De aceea, Pavel nu a zis: Cîţi au luat Duhul lui Dumnezeu, aceştia sînt fiii lui Dumnezeu – ci: „cîţi se poartă şi se ocîrmuiesc cu Duhul lui Dumnezeu", totdeauna adică, în toată viaţa lor.

15 Căci nu aţi luat duh de robie, spre temere, ci aţi luat Duhul înfierii,

Mai sus, Pavel a zis că fii ai lui Dumnezeu sînt aceia care se ocîrmuiesc cu Duhul Sfînt. Apoi, fiindcă şi Iudeii se împărtăşeau de înfiere – căci zice Isaia: „Fii am născut şi am înălţat" (*Isaia* 1:2); şi Moisi: „Fiu întîi născut al Meu, Israil" (*Ieşirea* 4:23) – Pavel arată aici cîtă osebire este între înfierea noastră, a Creştinilor, şi înfierea Iudeilor. Şi zice că Iudeii luaseră „duh de robie", prin aceasta numind slova *Legii*. Căci *Legea* s-a dat într-adevăr de către Duhul Sfînt, însă ea se potriveşte mai mult robilor, pentru că: 1) atunci cînd păcătuiau, Iudeilor le urmau îndată pedepsele, ca unor robi; 2) pedepsele acestea erau trupeşti şi simţite, precum: uciderea cu pietre, arderea cu foc şi alte morţi ca acestea; 3) la fel, îngrozirile ce se dădeau Iudeilor erau trupeşti, precum acelea cu care se îngrozesc prin Isaia: „Sabia vă va mînca pe voi!" (*Isaia* 1:20). Pentru toate acestea aşadar, multă frică se afla înaintea ochilor Iudeilor totdeauna. De asemenea, răsplăţile şi făgăduinţele erau pămînteşti, iar nu cereşti. Şi – curat a zice – poruncile ce se dădeau Iudeilor prin *Lege* erau potrivite robilor şi de mică cuviinţă, încît – ca să închei totul – Iudeii, deşi se numeau „fii ai lui Dumnezeu", erau însă precum robii.

Şi noi, Creştinii drept-slujitori, ne numim „fii ai lui Dumnezeu", dar fii nobili şi slobozi, fiindcă şi plăţile pe care avem să le luăm sînt cereşti şi cuvenite unor fii ai lui Dumnezeu. La fel, şi pedepsele pe care le primim cînd greşim nu sînt ucideri cu pietre, arderi cu foc şi alte asemenea munci robeşti săvîrşite de preoţi, ci ajunge numai că sîntem îndepărtaţi, ca nişte fii nobili, de la duhovniceasca şi cereasca masă a Părintelui nostru, neîmpărtăşindu-ne de Tainele Lui, şi cu aceasta ne îndreptăm. De asemenea, poruncile şi îndatoririle pe care le avem sînt dumnezeieşti şi potrivite unor nobili fii, precum acestea: „Să nu priveşti cu împătimire!", „Să nu juri!", „Aruncă-ţi averile tale şi fă-te necîştigător!" Şi toate acestea se săvîrşesc de noi nu de frica cea robească a

muncii, ci din dorul şi dragostea pentru Dumnezeu şi Sfîntul Duh. Şi acest lucru se face arătat din faptul că mulţi din adevăraţii Creştini covîrşesc încă şi poruncile şi se nevoiesc peste poruncă, cum sînt mai ales aceia care făgăduiesc fecioria, ce e mai presus de poruncă.

Iar acolo, la Iudei, Duhul nu era; iar aici, la Creştini, darul Duhului se află bogat.[237]

întru care strigăm: Avva, Părinte!

Pavel a pus aici nume evreiesc: nu a zis numai „Părinte", ci: „Avva, Părinte", ca să arate cu aceasta curăţia şi să arate că cu numele acesta obişnuiesc ei a-i chema pe părinţii lor după trup.[238] Dar oare Iudeii nu-L numeau „Părinte" şi pe Dumnezeu? Căci Moisi zice aşa către norodul evreiesc: „Pe Dumnezeu, Cel ce te-a născut, L-ai părăsit? (*Deuteronomul* 32:18); şi Maleahi: „Un Dumnezeu ne-a zidit şi un Părinte e al nostru, al tuturor" (capitolul 2:10).

---

[237] Iar Hrisostom adaugă şi alte deosebiri între înfierea Evreilor şi cea a Creştinilor. Căci lor le-a grăit Dumnezeu prin alţii, iar nouă ne-a grăit El Însuşi; apoi, înfierea acelora a fost numai cinste de un nume gol, iar înfierii noastre i-a urmat şi lucrul, anume curăţarea prin botez, şi darea Sfîntului Duh şi hărăzirea celorlalte bunătăţi. (n. aut.)

[238] În ce chip a atătat Pavel curăţie zicînd evreieşte „Avva" – precum zice Hrisostom? Şi cum numele acesta: „Avva", este însuşit de fiii cei curaţi şi adevăraţi? – precum zic şi Hrisostom şi Teofilact. Oare, prin această numire evreiască, „Avva", nu a arătat Pavel adevărata şi curata unire ce o au Creştinii cu Hristos? Căci – precum Hristos, Care e Fiu al Tatălui după fire, a folosit acest nume întru rugăciunea Sa, zicînd: „Avva, Părinte!" (*Marcu* 14:36) – tot aşa şi noi, Creştinii, făcîndu-ne fii după har ai aceluiaşi Tată, folosim întru rugăciuni acelaşi nume evreiesc, strigînd în inimile noastre: „Avva, Părinte!"

Încă şi numele acesta: „avva", este chiar al fiilor celor adevăraţi, căci mai toţi pruncii, ca din fire pornindu-se, cheamă pe părinţii lor: „baba", care este asemenea cu „avva". (Şi las a zice că „avva" cuprinde tăinuit întîia slovă a literelor evreieşti şi elineşti [încă şi a celor româneşti, n. primului editor român], anume „Aleph" sau „Alfa" [„A", n. m.], care se rosteşte cu mare deschidere a gurii, pricină pentru care pruncii „A" strigă mai întîi cînd ies din pîntecele maicii lor, plîngînd şi strigînd: „Aa, aa!")

Pentru ce însă Hristos, în rugăciune, a zis „Părinte" de două ori? Fiindcă nu numai ca Dumnezeu are Tată pe Dumnezeu, ci şi ca om – zic unii; ori Domnul a folosit nume evreiesc şi elinesc în rugăciunea Sa pentru că toţi cei ce cred în Hristos se fac fii ai lui Dumnezeu – fie Evrei, fie Elini. Şi a pus numirea evreiască mai întîi, pentru că Evreii au crezut în Hristos cei dintîi; iar numirea elinească a pus-o a doua, căci Elinii au crezut după Evrei.

Socoteşte însă, iubitule, că Fiul ne-a dăruit înfierea, zicîndu-ne să ne rugăm aşa: „Tatăl nostru...", iar Duhul cel Sfînt a sfîrşit, strigînd în inimile noastre: „Avva, Părinte!" Iar de sus, Tatăl ne făgăduia aceasta, zicînd: „Voi fi vouă Tată, şi voi Îmi veţi fi mie fii şi fiice" (*Ieremia* 21:1).

Iar cum că tîlcuirea pe care am făcut-o mai sus este adevărată, mărturiseşte înţeleptul Teodorit, zicînd: „Aceasta este însuşire a pruncilor, a chema pe părinţii lor «avva»." (n. aut.)

Răspundem că aceste cuvinte s-au zis şi pentru Evrei, însă în rugăciune nici unul dintr-înşii nu L-a numit pe Dumnezeu „Părinte", precum facem acum noi, Creştinii cei botezaţi, care Îl numim pe Dumnezeu „Tată al nostru", cînd ne rugăm aşa: „Tatăl nostru care eşti în ceruri..." (*Matei* 7:9). Iar dacă Iudeii L-au numit totuşi vreodată pe Dumnezeu „Părinte" al lor, au făcut-o însă din gîndul şi din voia lor; iar Creştinii Îl numesc pe Dumnezeu „Părinte" din lucrarea Preasfîntului Duh, Care din lăuntru îi porneşte spre aceasta. Fiindcă – precum ştim că este duh (adică dar) de proorocie, pe care cel ce îl dobîndeşte mai-nainte spune cele viitoare – aşa este şi duh (adică dar) de înfiere, pe care cel ce îl ia numeşte pe Dumnezeu „Tată" al său, fiind pornit din lăuntru de însuşi Duhul. Căci înfierea este unul din darurile cele multe şi osebite ale Sfîntului Duh, precum însuşi Pavel zice mai jos:

16 Însuşi Duhul mărturiseşte împreună cu duhul nostru că sîntem fii ai lui Dumnezeu.

Adică Însuşi Mîngîietorul mărturiseşte darul înfierii care ni s-a dat nouă, fiindcă noi, Creştinii, nu-L numim pe Dumnezeu „Avva, Părinte", fiind porniţi de către noi înşine, ci duhul din lăuntru se mişcă spre aceasta, şi glasul şi darul acesta este al Sfîntului Duh. Căci Însuşi Mîngîietorul ne-a învăţat prin duh, adică prin duhovnicescul dar pe care ni l-a dat, să zicem întru rugăciunile noastre aşa: „Tatăl nostru care eşti în ceruri..." (*Matei* 7:9).[239] [...]

17 Iar dacă sîntem fii, vom fi şi moştenitori; moştenitori ai lui Dumnezeu şi împreună-moştenitori ai lui Hristos,

De vreme ce nu toţi fiii ajung moştenitori, Pavel arată aici că noi, Creştinii, sîntem şi fii, şi moştenitori. Şi – fiindcă, pe de altă parte, nu toţi moştenitorii moştenesc lucruri mari – Pavel arată că noi, Creştinii, moştenim lucruri

---

[239] Acelaşi Pavel, încă mai descoperit arătînd aceasta, zicea către Galateni: „Şi pentru că sînteţi fii, Dumnezeu a trimis pe Duhul Fiului Său în inimile voastre, Care strigă: Avva, Părinte!" (*Galateni* 4:6).

Iar Coresi zice că mărturia prin care noi mărturisim că sîntem fii ai lui Dumnezeu este [...], după Ambrozie, urmarea lui Dumnezeu.

Iar marele Vasilie zice că, precum cuvîntul se află în suflet, aşa şi Duhul Sfînt se află în suflet, astfel: „Şi – precum cuvîntul e în suflet, uneori doar ca o noimă în inimă, iar alteori grăindu-se ca şi cu glas – aşa şi Duhul Sfînt împreună-mărturiseşte cu duhul nostru, atunci cînd strigă în inimile noastre: «Avva, Părinte!», sau cînd grăieşte pentru noi după acea spusă a Domnului: «Nu veţi fi voi cei ce veţi grăi, ci Duhul Tatălui, Care va grăi întru voi!»" (*Despre Duhul Sfînt*, capitolul 7). (n. aut.)

mari, adică pe Însuşi Dumnezeu. Iar fiindcă nu este cu putinţă ca moştenitorii să nu moştenească împreună cu fiul întîi născut, Pavel zice că noi, Creştinii, împreună-moştenim cu Hristos, cu unul născut Fiu al lui Dumnezeu.[240]

de vreme ce împreună-pătimim cu El, ca împreună să ne şi slăvim.

Fiindcă mai sus a zis că ne vom face împreună-moştenitori ai lui Hristos, dumnezeiescul Apostol arată aici că pe drept cuvînt vom cîştiga aceasta; pentru că Cel ce ne-a îmbogăţit şi ne-a umplut de atîtea bunătăţi pe noi, care nu făcusem nici o ispravă sau faptă bună, atunci cînd ne va vedea că am ostenit mult pentru Dînsul, oare nu ne va răsplăti cu prea-mare îmbelşugare? Şi Dumnezeu face aceasta, adică răsplăteşte doar celor ce s-au ostenit, pentru ca aceia ce au primit darurile Lui să nu se ruşineze că le-au luat fără osteneală. Însă socoteşte tu, Creştine, că Pavel spune aici că acel Creştin ce s-a învrednicit a lua de la Dumnezeu darurile pe care le-am zis mai sus nu se cuvine a se lenevi, ci, cînd va cere nevoia, el trebuie să se dea pe sine-şi în primejdii şi în munci.

18 Căci socotesc că pătimirile vremii de acum nu sînt vrednice de fiitoarea slavă ce ni se va descoperi.

De vreme ce mai sus a zis că „împreună-pătimim cu Hristos", ca să nu se împuţineze sufletul celui ce aude aceasta, anume că intră în primejdii şi se trage la patimi şi la munci, Pavel zice aici aşa: Să nu te temi, frate, auzind acestea, căci pătimirile vremii de acum, adică cele vremelnice şi trecătoare, nu sînt vrednice a fi cumpănite cu slava ce se va arăta nouă, Creştinilor. Vezi însă – o cititorule! – că Apostolul nu a zis: „odihnă", ci: „slavă", fiindcă: 1) slava este prea-dorită de către mulţi; 2) unde este odihnă, acolo nu e numaidecît şi slavă, dar unde e slavă, acolo negreşit e şi odihnă. Şi, zicînd că ea „ni se va descoperi", Apostolul învaţă că şi acum este în ceruri aceeaşi slavă, dar se

---

[240] Însă acestea se săvîrşesc doar dacă noi – Creştinii, care ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu prin botez – avem închipuite întru noi faptele cele bune ale cerescului nostru Părinte, fiind adevăraţi, cuvioşi, buni, precum este El. Pentru aceasta, Grigorie al Nyssei zice aşa: „Deci, dacă te-ai făcut fiu al lui Dumnezeu, arată-L pe Dumnezeu ce este întru tine, arată în sine-ţi pe Cel ce te-a născut. (...) Acela Îşi deschide mîna şi satură toată vietatea de bună-voinţa Sa, trece cu vederea nelegiuirile, Se mîhneşte pentru răutăţi. Bun este Domnul tuturor, drept este Domnul Dumnezeu, şi nu este nedreptate întru El. (...) Dacă vei fi întru acestea, te-ai făcut fiu al lui Dumnezeu cu adevărat. Iar dacă stărui întru cunoaşterile răutăţii, în zadar te făleşti cu naşterea cea de sus. Căci va zice către tine Proorocul: «Fiu al omului eşti, nu fiu al Celui preaînalt, căci iubeşti deşertăciunea, cauţi minciuna, şi nu ai cunoscut că omul nu se face fiu al lui Dumnezeu dacă nu se va face cuvios»" (*Marele cuvînt catehetic*, capitolul 40). (n. aut.)

ascunde şi nu se arată[241]; iar atunci se va descoperi, adică se va arăta deplin. Că – de vreme ce slava aceea este mare, şi cerească şi covîrşeşte veacul acesta în chip nespus – ea este păzită în ceruri, ca să se arate acolo, întinzîndu-se în veacurile cele nesfîrşite. De aceea, şi tu, Creştine, defaimă pătimirile şi muncile vremii acesteia şi suferă-le, fiindcă sînt vremelnice; şi doreşte slava veacului celui fiitor, care e nesfîrşită!

19 Căci zidirea aşteaptă cu nădejde descoperirea fiilor lui Dumnezeu.

Cuvintele Apostolului trebuie înţelese astfel: Întreaga făptură aşteaptă descoperirea slavei noastre, a fiilor lui Dumnezeu, avînd nădejde că se va schimba şi ea întru mai bine. Pentru că însăşi făptura necuvîntătoare se va slăvi cu nestricăciunea atunci cînd noi ne vom slăvi şi ne vom face nestricăcioşi. Astfel, Fericitul Pavel arată cît de multă slavă avem a dobîndi noi, Creştinii. Căci, dacă făptura cea necuvîntătoare se va schimba spre mai bine, cu cît mai vîrtos noi, cei cuvîntători?

Iar aici, Pavel face o personificare, aşa cum obişnuiesc Proorocii – cînd zic, de pildă, că rîurile plesnesc din palme: „Rîurile împreună vor bate în palme" (*Psalm 7*:9), şi că munţii şi dealurile saltă: „Munţii au săltat ca berbecii şi dealurile ca mieii oilor" (*Psalm 113*:4) – asemănînd făpturile neînsufleţite şi necuvîntătoare cu cele însufleţite şi cuvîntătoare. Deci, cîte auzi aici zicîndu-se de Apostolul pentru făptură ca pentru cineva cuvîntător, să înţelegi că se zic prin personificare, după obiceiul *Scripturii*.

20 Căci zidirea s-a supus deşertăciunii nu din voia ei, ci din pricina celui ce a supus-o,
21 cu nădejde, fiindcă şi zidirea însăşi se va slobozi de robia stricăciunii, întru slobozenia slavei fiilor lui Dumnezeu.

Întreaga zidire – zice – „s-a supus deşertăciunii", adică stricăciunii, din pricina ta, omule, a celui ce te-ai făcut stricăcios. Căci – de vreme ce, după călcarea poruncii, tu, omul, ai dobîndit trup stricăcios şi muritor – atunci şi pămîntul a odrăslit spini şi ciulini. De aceea, şi cerul, învechindu-se, trebuie a se schimba şi a se înnoi.[242] Şi cum s-a făcut făptura stricăcioasă din pricina omului? Din pricină că a fost zidită pentru om dintru început.

---

[241] Pavel zice pentru aceasta şi în alt loc: „Viaţa noastră este ascunsă împreună cu Hristos întru Dumnezeu" (*Coloseni* 3:3). Şi David zice: „Cît de multă e mulţimea bunătăţii Tale, Doamne, pe care ai ascuns-o celor ce se tem de Tine" (*Psalm 30*:24). (n. aut.)

[242] Vrednice de laudă sînt însă şi cele spuse la tîlcuirea zicerii acesteia de către înţeleptul Fotie: „Dumnezeu ştia că omul va cădea şi că făptura nu va voi să slujească omului ce avea să

Iar zicerea: „nu de voie” arată că totul a fost faptă a purtării de grijă dumnezeieşti, iar nu ispravă a făpturii. Ca şi cum Apostolul ar zice aşa: Făptura s-a făcut stricăcioasă spre folosul tău, omule, pentru ca, văzînd stricăciunea ei, să defaimi făptura stricăcioasă şi să doreşti cerul şi slava cea nestricăcioasă ce este în cer.

Şi, auzind zicerea: „cu nădejde” – care arată că făptura s-a supus stricăciunii cu nădejde, ca şi cum ar fi fost însufleţită şi cuvîntătoare – socoteşte că s-a zis cu închipuire [comparaţie, n. m.].

Deci nu numai tu, omul, te vei slobozi de stricăciune, ci şi aceea mai înjosită decît tine, făptura cea neînsufleţită şi nesimţitoare, se va împărtăşi împreună cu tine de bunătăţile nestricăciunii tale şi nu va mai fi stricăcioasă, ci va urma ţie. Şi, precum făptura s-a făcut stricăcioasă din pricină că tu te-ai făcut stricăcios, tot aşa, cînd tu te vei face nestricăcios, şi ea se va face nestricăcioasă.

---

păcătuiască. De aceea, a înfrînat-o pe ea şi i-a poruncit să se supună omului precum i se supunea şi mai înainte, cînd el îşi păzea înţelepţeasca vrednicie şi se supunea poruncii Ziditorului său. Făptura avea poruncă să numească domn al său pe om şi să i se supună, dar se ruşina a sluji lui, celui ce se făcuse rob al diavolului şi al păcatului. Astfel încît a fost nevoie ca Dumnezeu să poruncească făpturii să nu se lepede de omul călcător de poruncă, ci să arate darul Lui cel îmbelşugat şi facerea Lui de bine cea nestrămutată. Şi El a făgăduit făpturii că, atunci cînd se va înnoi şi se va slobozi de robie omul cel robit şi stricat, atunci se va înnoi şi ea. Ca şi cum i-ar fi zis: Chipul Meu, omul, a căzut, şi s-a prăpăstuit din pricina călcării poruncii şi s-a stricat din pricina neascultării. Tu, făptura, rabdă şi slujeşte stricăciunii celui stricat! Iar cînd voi înnoi chipul Meu, pe om, atunci te voi înnoi şi pe tine împreună cu el. Şi, dacă ai căzut şi te-ai prăpăstuit împreună cu ticăloşia aceluia, tot aşa te vei scula şi te vei slăvi împreună cu slava lui. Şi – fiindcă făptura se supunea deşertăciunii, adică omului celui ce se făcuse deşertăciune – Dumnezeu a rînduit Îngeri în toate părţile lumii ca să înfrîneze făptura şi să o facă să slujească mai mult omului, mai ales că aceasta îl vedea pe el slujind idolilor şi aducînd cinstea lui Dumnezeu pietrelor şi lemnelor. Pentru aceasta a zis Moisi: «A aşezat hotare oamenilor, după numărul Îngerilor lui Dumnezeu» (*Deuteronomul* 32:8)” (*Amfilohia*, întrebarea 181). De aceea, după acest înţelept învăţător, însuşi Îngerul – prin făptură, pe care o înfrînează şi o face să se supună omului – se supune „deşertăciunii”, adică omului stricat şi ajuns deşertăciune. Iar alteori slujeşte de-a dreptul oamenilor, după cea zisă: „Au nu sînt toţi duhuri slujitoare, trimiţîndu-se spre slujbă celor ce au să moştenească mîntuirea?” (*Evrei* 1:14). Însă, precum făptura aceasta simţită are să se libereze din supunerea şi slujirea omului, tot aşa au să se libereze şi Îngerii şi, în ziua Judecăţii, vor lua de la Dumnezeu mai mari plăţi pentru slujirea oamenilor – precum zic sfinţiţii teologi.

Iar Teodorit adaugă şi pricina pentru care făptura s-a făcut stricăcioasă, zicînd că „nu s-ar fi cuvenit, nici nu ar fi fost drept, ca acelea ce s-au făcut pentru om să se împărtăşească de nestricăciune, iar omul, pentru care s-a făcut toată zidirea, să fie muritor şi pătimitor. Iar cînd acesta va lua nemurirea, prin înviere, atunci şi acelea se vor împărtăşi de asemenea de nestricăciune.” Şi Fericitul mai zice că „şi Îngerii, şi Arhanghelii, şi Puterile, şi Stăpîniile, şi Domniile şi toată făptura aşteaptă mîntuirea noastră.” (n. aut.)

Aşadar, dacă făptura a pătimit stricăciunea pentru tine, apoi şi tu, Creştine, eşti dator să pătimeşti pentru Dumnezeu şi să rabzi cu mulţumire şi cu bucurie ispitele şi necazurile ce năvălesc asupra ta. Şi, dacă făptura nădăjduieşte a se slăvi şi a se face nestricată, cu mult mai vîrtos tu, Creştine, eşti dator a nădăjdui cu nestînjenire că ai să te slăveşti şi ai să te faci nestricat, pentru ispitele ce le pătimeşti pentru Dumnezeu. Fiindcă – aşa cum un părinte, în vremea slavei şi a bucuriei fiilor săi, împodobeşte încă şi pe robii săi pentru mai multa slavă a acelora – tot aşa şi Dumnezeu – în vremea slavei, şi a bucuriei şi a nestricăciunii noastre, a fiilor Săi – împodobeşte cu nestricăciune şi pe roaba şi neînsufleţita făptură, pentru mai multa noastră slavă.[243]

22 Căci ştim că toată făptura împreună suspină şi se chinuieşte pînă acum.
23 Şi nu numai atît, ci şi noi, care avem pîrga Duhului, şi noi înşine suspinăm întru sine-ne, aşteptînd înfierea, izbăvirea trupului nostru.[244]

Cu aceste cuvinte, Apostolul sileşte pe tot Creştinul să defaime lumea aceasta, ca şi cum i-ar zice: Creştine, nu te face mai rău decît neînsufleţita şi nesimţitoarea zidire, nu te face rob celor de acum! Ci suspină şi plîngi că te-ai lipsit şi nu mai ai acum cereasca slavă veşnică a ta! Căci, dacă necuvîntătoarea făptură suspină că este lipsită de nestricăciunea sa, cu cît mai vîrtos eşti dator a suspina tu, cel cuvîntător, că eşti lipsit de slava ta cea nestricăcioasă?!

---

[243] Despre nestricăciunea şi înnoirea lumii a proorocit Isaia: „(...) cerul cel nou şi pămîntul cel nou pe care le fac rămîn înaintea Mea – zice Domnul" (*Isaia* 66:22). Şi Apostolul Petru prooroceşte: „Aşteptăm cer nou şi pămînt nou, întru care locuieşte dreptatea" (*2 Petru* 3:13). Vezi şi subînsemnarea zicerii: „Toate s-au zidit printr-Însul şi într-Însul" (*Coloseni* 1:16). (n. aut.)

[244] După dumnezeiescul Ambrozie, suspină Apostolii, cei ce au luat de la Dumnezeu începuturile şi pîrga, adică darurile Duhului. Iar după Chiril Alexandrinul, Apostolul spune aici că suspină Creştinii cei dintîi (la Coresi).

Iar Teodorit arată că, prin zicerea: „toată făptura suspină", Pavel cuprinde împreună şi făptura nevăzută şi gîndită a Îngerilor. Căci, precum Îngerii se bucură pentru un păcătos care se pocăieşte, tot aşa şi suspină şi se mîhnesc pentru păcatele oamenilor. La fel zice şi Sfîntul Grigorie al Nyssei: „Căci, de vreme ce Îngerii se bucură pentru cei ce se mîntuiesc din păcat, tot aşa făptura lor suspină pînă acum şi împreună se chinuieşte din pricina deşertăciunii noastre, socotind reaua noastră pieire drept pagubă a lor. Cînd se va face descoperirea fiilor lui Dumnezeu, pe care ei o nădăjduiesc şi o aşteaptă pentru noi pururea, şi cînd oaia se va slobozi în suta cea de sus, Îngerii vor aduce închinăciune lui Dumnezeu, Care, prin Fiul cel întîi născut, a chemat înapoi pe cel ce se depărtase de părintescul ospăţ" (*Cuvîntul al treilea împotriva lui Evnomie*). (n. aut.)

Apoi, Apostolul zice că şi noi, Creştinii – pentru că avem în lăuntrul nostru „pîrga Duhului”, aşadar pentru că am gustat puţin, din parte, din bunătăţile cereşti cele veşnice – suspinăm din pricină că nu le mai avem pe toate. Căci din aceste puţine daruri duhovniceşti (căci acestea sînt „pîrga”) – pe care le-am dobîndit acum, în viaţa aceasta – le socotim şi pe cele viitoare.

Apoi, ca să nu dea pricină ereticilor manihei de a socoti că suspinăm pentru că lumea ar fi rea, Apostolul zice că suspinăm fiindcă aşteptăm să luăm înfierea. Dar cum – o fericite Pavele? Adică noi, Creştinii, am luat înfierea prin Sfîntul Botez, şi iarăşi aşteptăm să luăm o altă înfiere? Răspundem că Apostolul nu o numeşte „înfiere” pe aceea din botez, pe care am luat-o, ci desăvîrşita slavă şi nestricăciunea trupului. Fiindcă aceasta este desăvîrşita înfiere, şi izbăvirea şi slobozenia de moarte şi de patimi, anume atunci cînd nu mai avem a ne întoarce înapoi, pentru ca, din înfiere, să cădem iarăşi în robia păcatului.[245]

24 Căci prin nădejde ne-am mîntuit. Dar nădejdea care se vede nu mai e nădejde. Cum ar nădăjdui cineva ceea ce vede?
25 Iar dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, aşteptăm prin răbdare.

Fiindcă mai sus a vorbit despre lucrurile ce or să fie, care multora li se par de necrezut, Pavel zice aici aşa: Nu fi necredincios – o Creştine! – pentru acestea ce le spun! Din darurile duhovniceşti pe care le-ai luat acum, crede-le şi pe cele viitoare! Şi – precum la început nu ai dat nimic altceva decît doar credinţa, şi ai luat de la Dumnezeu mari bunătăţi – aşa şi acum, foloseşte aceeaşi credinţă spre nădejdea şi cîştigarea celor viitoare. Fiindcă nădejdea este cu adevărat nădejde atunci cînd nădăjduieşte cele ce nu se văd. Căci pentru ce ar mai nădăjdui cineva, în zadar, ceea ce vede? Căci atunci nădejdea e de prisos şi nefolositoare.

Deci să nu căutăm, fraţii mei Creştini, să dobîndim toate bunătăţile veşnice în viaţa aceasta, ci să le „aşteptăm cu răbdare” în viaţa viitoare. Iar cînd auzi de „răbdare”, Creştine, socoteşte că prin numele acesta se arată osteneli, nevoinţă, sudori şi ispite. Căci Creştinul e dator să rabde osteneli şi necazuri, şi aşa să aştepte bunătăţile cele veşnice, care nu se văd cu ochii cei trupeşti, dar se văd prin nădejde şi prin credinţă.

---

[245] Prea-potrivit este aici cuvîntul Domnului, prin care se arată înfierea cea desăvîrşită prin înviere: „Iar cei ce se vor învrednici a dobîndi învierea din morţi a veacului aceluia nici nu se însoară, nici nu se mărită; că nici a muri nu mai pot, căci sînt asemenea cu Îngerii şi sînt fii ai lui Dumnezeu, fiind fii ai învierii” (*Luca* 20:35).

Iar Fotie zice că înfierea pe care am luat-o prin botez este la fel cu aceea pe care avem s-o luăm şi după înviere, arătată atunci mai desăvîrşit. Ca şi cum ar zice cineva: Aceea este ca o sămînţă, şi rădăcină şi începătură, iar aceasta este rod şi ispravă. (n. aut.)

26 De asemenea, şi Duhul împreună ajută nouă întru slăbiciunile noastre,

Fiindcă mai sus a vorbit despre răbdare, Apostolul îi îmbărbătează aici pe Creştini şi zice că Duhul Sfînt ajută neputinţelor noastre.[246] De aceea, să nu oboseşti, Creştine, nădăjduind bunătăţile cele veşnice şi răbdînd necazurile, pentru că Duhul cel Sfînt îţi ajută ţie, dacă vei avea şi tu nădejde în sine-ţi şi răbdare a ispitelor.

căci noi nu ştim să ne rugăm cum se cuvine,

Aici, Apostolul arată în ce chip ajută Duhul cel Sfînt neputinţelor noastre. Şi zice aşa: Sîntem atît de neputincioşi, încît nu ştim nici pentru ce se cuvine a ne ruga, atît Creştinii toţi, de obşte, cît şi eu însumi, Pavel. Căci Pavel s-a rugat să se izbăvească de îmbolditorul trupului şi pentru călătoria la Roma; încă şi Moisi s-a rugat să vadă Palestina; apoi, Ieremia s-a rugat pentru Iudei; dar toţi aceşti atît de mari sfinţi nu au ştiut pentru ce se cuvine a se ruga şi de aceea nu au dobîndit cererea lor.

Pavel spune însă acestea fiindcă în Roma se puteau afla Creştini prigoniţi şi necăjiţi, cerînd odihnă şi slobozenie de necazuri, care urmau a se sminti dacă nu li se împlinea cererea. Deci, prin cuvintele acestea, el le arată că omul nu ştie ce îi este de folos şi că sînt datori să rabde, fiindcă singur Dunul Sfînt ştie ce ne este de folos. De aceea şi urmează aşa:

şi însuşi duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite.[247]

Precum, de demult, Dumnezeu da Creştinilor ce se botezau multe daruri, care se numeau „duhuri" (că zice; „duhurile Proorocilor se supun Proorocilor", *1 Corinteni* 14:32), ca nişte lucrări şi roade ale unuia Sfînt Duh – încît unul avea darul proorociei, altul darul înţelepciunii, iar altul altceva – tot aşa le da şi darul rugăciunii, care se numea şi el tot „duh". Căci – de vreme ce noi,

---

246 Iar Fotie zice că, vorbind mai înainte despre răbdare şi despre nădejde, Apostolul zice în chip potrivit acum că „Sfîntul Duh ajută slăbiciunilor noastre". Căci, pentru a nu ne rătăci în nădejdea pentru cele viitoare, Sfîntul Duh ajută neputinţei gîndurilor noastre şi, cu darurile Sale duhovniceşti, încredinţează nădejdile pe care le avem. Şi nu ne lasă să ne îndoim asupra celor ce vor fi, ajutîndu-ne mai ales cu învăţătura şi cu darul ce ne dă despre cum să ne rugăm. (n. aut.)

247 [...] Iar Hrisostom spune că Pavel a zis aceasta nu pentru că Duhul ar suspina, ci vrînd a arăta că bărbaţii cei duhovniceşti, rugîndu-se pentru cei de aproape şi pomenind îndurările, fac aceasta cu umilinţe şi suspinuri (în tîlcuirea psalmului 41). (n. aut.)

oamenii, neştiind multe din cele ce ne sînt de folos, cerem ceea ce nu ne foloseşte – Dumnezeu da în acea vreme dar de rugăciune unuia dintre Creştini, şi acela sta în mijlocul Creştinilor adunaţi în biserică şi cerea de la Dumnezeu ceea ce era de folos tuturor celor ce se aflau acolo. Şi nu numai că se ruga el însuşi, ci îi învăţa şi pe ceilalţi cum să se roage. Deci Pavel numeşte aici „duh" darul rugăciunii dat de Sfîntul Duh şi pe însuşi sufletul ce avea acest dar duhovnicesc, care se ruga lui Dumnezeu şi suspina. Iar închipuire şi asemănare a acestui om duhovnicesc este diaconul bisericii de acum, care stă şi face rugăciuni către Dumnezeu pentru tot norodul.

27 Iar Cel care cercetează inimile ştie care este cugetul duhului, că după Dumnezeu el se roagă pentru sfinţi.

Zice: Omul duhovnicesc nu se roagă pentru că Dumnezeu nu ar şti ce Îi cere, căci Dumnezeu, Care cercetează inimile oamenilor, ştie şi care este cugetul celui duhovnicesc, al celui ce are darul rugăciunii, care cere ceea ce este plăcut lui Dumnezeu pentru Creştinii din biserică.[248] Căci „sfinţii" despre care vorbeşte Pavel aici sînt Creştinii.

Acestea se fac însă pentru ca să ne învăţăm a cere „după Dumnezeu", adică numai cele plăcute lui Dumnezeu. Deci, odată ce duhul se roagă pentru noi, nu te mîhni, Creştine, că te necăjeşti şi pătimeşti pentru Hristos.

28 Şi ştim că, celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine, celor care sînt chemaţi după voia lor.

Cuvintele pe care le-a zis Apostolul mai înainte (că făptura s-a supus stricăciunii, şi că se va face nestricată şi că noi nu ştim pentru ce să ne rugăm) erau sfaturi şi învăţături mîngîietoare Creştinilor ce se necăjeau şi se ticăloşeau în Roma pentru credinţa în Hristos. Iar cele scrise aici sînt pentru toţi Creştinii care se necăjesc, zicînd că celor ce iubesc pe Dumnezeu toate şi chiar cele ce se văd a fi grele şi mîhnicioase ajută spre bine şi spre fapta bună. Vezi însă,

---

[248] Bagă de seamă că – după Icumenie – prin „Cel care cercetează inimile" se înţelege aici cu deosebire Mîngîietorul. Fiindcă Mîngîietorul este Dumnezeu, iar a cerceta inimile este după cea scrisă: „Tu singur ştii inima tuturor" (*3 Împăraţi* 8:39). Dar – precum zice Pavel (*1 Corinteni* 2:10) – Mîngîietorul Duh Sfînt cercetează „pînă şi adîncurile lui Dumnezeu". Aşadar, cu cît mai vîrtos cercetează inimile oamenilor?

Mai însemnăm aici că dumnezeiescul Hrisostom zice că lui Dumnezeu Îi place să-L roage oamenii, fiindcă vrea să le facă bine. De aceea, El nu numai că-i învaţă să roage pe Dumnezeu – zicînd: „Cereţi, şi se va da vouă" (*Matei* 7:7) – ci le şi dă lor dar de rugăciune, ca prin acela să-L roage. (cuvîntul al 16-lea la cea către Romani). (n. aut.)

Creştine, că Pavel nu a zis că nu vine nici un necaz asupra celor ce iubesc pe Dumnezeu. Nu, ci a zis că cele mîhnicioase vin asupră-le cu adevărat, însă Dumnezeu, pentru bunătatea Sa, le întrebuinţează în folosul celor ce le pătimesc.[249]

Apoi, fiindcă aceasta părea de necrezut şi neadevărată, o adeverează din cele trecute, zicînd celor ce sînt chemaţi: Dumnezeu te-a chemat, Creştine, care erai departe de El după cunoştinţa de Dumnezeu şi după credinţă; şi, chemîndu-te, te-a făcut al Său. Deci cum să nu te ajute acum, cînd ai fost chemat de El şi te-ai făcut al Său? Iar omul ajunge a fi chemat după însăşi voia sa. Fiindcă nu este de ajuns numai chemarea de la Dumnezeu spre a se mîntui cineva. Căci, dacă ar fi fost aşa, s-ar fi mîntuit toţi oamenii, fiindcă toţi au fost chemaţi. Ci este trebuinţă şi de voia omului, şi aşa, din amîndouă acestea – din chemarea lui Dumnezeu şi din voinţa liberă a omului – se mîntuieşte cel ce se mîntuieşte. Şi Teodorit zice că „foarte cu scumpătate s-a însoţit voia omului cu chemarea, căci Dumnezeu nu cheamă pe oricine, ci pe cei ce au bunăvoinţă."

29 Căci, pe care i-a cunoscut mai înainte, pe aceia mai înainte i-a şi hotărît a fi de un chip cu chipul Fiului Său, spre a fi El întîi născut între mulţi fraţi.
30 Iar pe care i-a hotărît mai înainte, pe aceştia i-a şi chemat;

Dumnezeu mai înainte cunoaşte pe cei ce sînt vrednici a fi chemaţi la darul şi împărăţia Sa şi mai înainte îi hotărăşte. Deci, mai întîi este înainte-cunoştinţa, şi apoi înainte-hotărîrea. Prin înainte-hotărîre trebuie să înţelegi însă – o cititorule! – nestrămutata bună voire a lui Dumnezeu.[250] Astfel,

---

[249] Iar Teodorit zice aşa: „Nu tuturor le ajută, ci doar celor ce-L iubesc. Şi nu ajută oricum, ci numai spre bine: că, de va cere cineva cele nefolositoare, se lipseşte de cerere, fiindcă folosul este a nu o dobîndi."

Iar Sfîntul Dionisie Areopagitul zice aşa: „Întru toate cele ce sînt se află dumnezeiasca purtare de grijă, încît şi pe cei se s-au făcut răi dumnezeiasca purtare de grijă îi foloseşte fie spre pedeapsă, fie spre folosul obştesc" (*Despre numirile dumnezeieşti*). (n. aut.)

[250] Despre înainte-cunoştinţa lui Dumnezeu, dumnezeiescul Ioan Damaschin zice acestea: „Se cuvine a şti că Dumnezeu le înainte-cunoaşte pe toate, dar nu le înainte-hotărăşte pe toate. El mai înainte cunoaşte cele ce sînt în puterea noastră, dar nu le înainte-hotărăşte. Căci El nu voieşte a se face răutatea, dar nici fapta bună n-o silniceşte" (cartea a doua despre credinţă, capitolul 47).

Aşadar – după sfîntul acesta – înainte-cunoştinţa este mai obştească şi mai cuprinzătoare decît înainte-hotărîrea, iar înainte-hotărîrea este mai în parte. Fiindcă înainte-cunoştinţa lui Dumnezeu cuprinde şi pe cele ce sînt în puterea sau în voia noastră, şi pe cele ce nu sînt; adică pe cele care atîrnă de alegerea noastră, dar şi pe cele ce nu atîrnă de aceasta, ci de voia lui Dumnezeu. Iar înainte-hotărîrea le cuprinde numai pe cele ce nu atîrnă de noi, adică de

voia noastră, ci doar de voia lui Dumnezeu. Şi care sînt acestea? Ascultă-l pe însuşi sfîntul acesta zicînd: „(...) facerea tuturor este de la Dumnezeu, căci aceasta este lucru al puterii Sale ziditoare şi făcătoare; rămînerea este a puterii Sale celei ţiitoare, ocîrmuirea şi mîntuirea noastră sînt ale puterii Sale celei mai înainte purtătoare de grijă, dobîndirea bunătăţilor celor veşnice e lucru al bunătăţii Sale" (cartea a doua despre credinţă, capitolul 45). De aici, urmează că Dumnezeu, pentru nemărginita Sa bunătate, a înainte-hotărît curat şi de obşte, fără de vreo alegere şi osebire, să zidească pe toţi oamenii, şi să-i ţină întru a fi, prin purtarea Sa de grijă, şi să-i mîntuiască şi să-i facă moştenitori ai veşnicelor Sale bunătăţi. De aceea, prea-alesul între vechii teologi, adică dumnezeiescul Dionisie, zice că înainte-hotărîrea e voia cea bună a lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu din voie a înainte-hotărît şi a zidit toate făpturile. [...]

Iar Sfîntul Simeon Noul Teolog, de altă parte, zice aşa: „Pe toţi îi cheamă Dumnezeu, de la răsărituri pînă la apusuri: şi pe Evrei, şi pe Elini. Căci Dumnezeu a înainte-cunoscut şi nesupunerea la chemare pe care urmau să o arate Evreii din pricina necredinţei, şi întoarcerea pe care aveau să o facă «neamurile» la credinţă. Cu toate acestea, El a înainte-hotărît din veacuri ca toţi cîţi vor voi să creadă într-Însul şi să se boteze întru numele Lui – fie Evrei, fie Elini – să se îndrepteze de păcate, şi să se slăvească şi să se facă părtaşi ai vieţii veşnice. Deci iată, frate, că Dumnezeu te-a înainte-cunoscut, şi te-a înainte-hotărît, şi te-a îndreptat şi te-a chemat spre veşnica viaţă, prin credinţa în Hristos şi prin Sfîntul Botez" (*Cuvîntul 26*, foaia 140).

De aceea, oamenilor înainte-hotărîţi de Dumnezeu nu le rămîne altceva de făcut decît să se unească şi ei, de voia lor, cu buna voire a lui Dumnezeu, adică să urmeze şi ei prin fapte înainte-hotărîrii date de Dumnezeu, crezînd în Hristos, păzind poruncile lui Dumnezeu, ferindu-se de tot păcatul şi lucrînd fapta bună. Aşa se arată înainte-hotărîţi, aşa se fac moştenitori ai împărăţiei lui Dumnezeu. Căci, cei ce nu se vor uni de voia lor cu înainte-hotărîtoarea voie a lui Dumnezeu, necrezînd în Hristos, nici păzind poruncile lui Dumnezeu, aceştia cad din înainte-hotărîrea lor cea din veac făcută de Dumnezeu, lipsindu-se şi de darul lui Dumnezeu care se dă în viaţa aceasta, şi de slava ce se dă în viaţa cea veşnică. Şi, în scurt, cei ce nu se depărtează de răutăţi şi nu fac cele plăcute lui Dumnezeu, în loc de a rămîne înainte-hotărîţi, ajung lepădaţi. Şi nu din partea lui Dumnezeu! Să nu fie! Căci Dumnezeu le-a dăruit toate mijloacele – şi prin fire, şi prin dar – spre a se mîntui şi a cîştiga înainte-hotărîrea lor cea de la Dumnezeu şi din partea lor. Pentru că aceştia, nevoind a întrebuinţa bine mijloacele acestea şi stăpînirea de sine [libertatea, n. m.], nu au dobîndit dumnezeiasca înainte-hotărîre şi s-au lipsit de veşnica moştenire a bunătăţilor, ceea ce înseamnă că nu s-au învrednicit de sfîrşitul pentru care au fost zidiţi.

Mult îmi place ceea ce a zis despre aceasta, potrivit şi înţelepţeşte, înţeleptul Gheorghe Coresi, că, precum se întîmplă cu lucrurile firii, tot aşa şi cu cele ale darului. Adică – precum pentru cele fireşti, de pildă ca să facă roadă un pom, trebuie să ajute şi vremea, şi locul, şi ploile, şi buna întocmire a văzduhurilor, şi multe alte împrejurări – aşa se întîmplă şi cu cele ale darului: pentru ca să dobîndească înainte-hotărîrea sa de la Dumnezeu, omul trebuie să voiască şi el să se ostenească şi să se nevoiască spre a se păzi de cele rele, spre a lucra fapta bună şi, în scurt, spre a rămîne totdeauna întru cele bune şi în darul lui Dumnezeu. Căci, precum cele ale firii nu ajung la sfîrşitul cel bun dacă nu vor urma împreună şi împrejurările din afară, tot aşa şi cele ale darului nu au sfîrşit potrivit dacă nu va urma şi buna-voinţă a omului.

Deci, din acestea zise, se încheie că înainte-hotărîrea se înţelege în două feluri: obşteşte şi în parte. Şi înainte-hotărîrea peste tot cuprinzătoare este a lui Dumnezeu, căci numai pentru fireasca Sa bunătate a înainte-hotărît cu voinţa Sa, din veci, să zidească pe toţi oamenii, să-i

Dumnezeu a înainte-cunoscut că Pavel este vrednic de chemarea evangheliei, şi aşa l-a înainte-hotărît, ca să-l cheme pe el cu nestrămutare.

Deci Dumnezeu face „de un chip cu chipul Fiului Său" pe aceia ce îi înainte-cunoaşte a fi vrednici. Căci ceea ce este după fire Fiul Său cel unul născut, aceea se fac după dar şi cei înainte-hotărîţi de Dumnezeu, fiindcă şi aceştia ajung fii ai Săi.[251]

ţină prin darul unuia născut Fiului Său şi să-i facă moştenitori ai împărăţiei Sale, precum strigă şi zice Pavel: „(...) Care voieşte ca toţi oamenii să se mîntuiască" (*1Timotei* 2:4). Iar înainte-hotărîrea în parte este a oamenilor care voiesc să-şi unească şi ei voia lor cu voia lui Dumnezeu şi se nevoiesc a păzi poruncile Lui şi a dobîndi înainte-hotărîrea lor de la Dumnezeu. Această înainte-hotărîre se numeşte şi „alegere", fiindcă doar unii din cei mulţi vor şi fac voia lui Dumnezeu, care de aceea se şi numesc „aleşi", precum a zis Domnul: „Mulţi sînt chemaţi, dar puţini aleşi" (*Matei* 20:16).

Bagă de seamă că Apostolul vorbeşte aici – precum mi se pare – despre înainte-hotărîrea (alegerea) cea din parte, zicînd că „celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate le ajută spre bine", celor înainte-hotărîţi „a fi de un chip cu chipul Fiului Său". De aceea, mă mir cum unii din teologii noştri mai noi au zis că înainte-hotărîrea nu este voinţa nemijlocită a lui Dumnezeu, ci o voinţă pricinuită; căci Dumnezeu – zic ei – mai-nainte hotărăşte pe cei drepţi fiindcă mai-nainte cunoaşte faptele bune pe care le vor face. Şi ei s-au pornit a zice aceasta ca să fugă de ce zic Calvinii, că Dumnezeu înainte-hotărăşte pe oameni spre a dobîndi împărăţia Lui şi fără a face ei fapte bune. Astfel, căutînd să scape de o necuviinţă, au căzut într-alta: căci, dacă vom zice că Dumnezeu a înainte-hotărît să-i zidească şi să-i mîntuiască pe cei drepţi pentru faptele lor cele bune, atunci întîia pricină a zidirii şi a mîntuirii lor nu este bunătatea şi voia lui Dumnezeu, ci sînt faptele cele bune ale drepţilor, iar bunătatea şi voia lui Dumnezeu vin în urmă, căci faptele lor L-au îndemnat pe Dumnezeu a-i zidi şi a-i mîntui pe cei drepţi. Dar cine nu vede cît e de necuviincioasă această socotinţă? Căci, dacă Dumnezeu a înainte-hotărît a-i zidi şi a-i mîntui pe cei drepţi pentru bunătăţile lor, tot aşa, pentru răutăţile păcătoşilor, El ar fi trebuit să înainte-hotărască a nu-i zidi şi a nu-i chema la împărăţia Sa pe cei păcătoşi. Dar – precum răutatea păcătoşilor nu L-a oprit pe Dumnezeu de a înainte-hotărî din veac să-i zidească şi să-i cheme la împărăţia Sa pe aceia – tot aşa, nici faptele bune ale celor drepţi nu L-au făcut pe Dumnezeu să înainte-hotărască din veac a-i zidi şi a-i mîntui pe aceştia. Deci adevărul este acesta: într-adevăr, Dumnezeu înainte-cunoaşte din veac şi bunătăţile pe care or să le facă drepţii, şi răutăţile pe care au să le lucreze păcătoşii, dar nu pentru bunătăţile lor a înainte-hotărît să-i facă şi să-i mîntuiască pe cei drepţi, şi nici, din pricina răutăţilor lor, nu S-a oprit a-i zidi şi a-i chema la împărăţia Sa pe cei păcătoşi; ci, doar pentru nemărginita şi fireasca bunătate şi voie a Sa a înainte-hotărît din veac a zidi şi a chema la împărăţia Sa atît pe cei drepţi, cît şi pe cei păcătoşi. Iar drepţii, fiindcă s-au unit şi au urmat de voia lor voii acesteia a lui Dumnezeu, au cîştigat împărăţia Lui; iar păcătoşii, fiindcă nu au voit a se uni şi a urma voii lui Dumnezeu, au căzut din împărăţia Lui. (n. aut.)

[251] Prin cuvintele acestea, se vede că Sfinţitul Teofilact înţelege „chipul Fiului" după firea omenească a lui Hristos, iar nu după dumnezeirea Sa; căci, fără înomenirea Fiului lui Dumnezeu, nu puteau a se face fii ai lui Dumnezeu cei înainte-hotărîţi.

La fel înţeleg „chipul" acesta şi Sfîntul Chiril Alexandrinul şi Icumenie. Icumenie zice că ceea ce Fiul lui Dumnezeu era după fire întru înomenire, adică sfînt, aşa s-au făcut, după dar,

Iar Hristos este „întîi născut între mulți frați" după iconomia întrupării, căci după dumnezeire nu este întîi născut, ci unul singur născut. Și El este cu adevărat întîi născut iar noi sîntem frați ai Lui, fiindcă trupul omenesc luat de El a fost uns cu venirea a-tot ungătorului Dumnezeu, precum a zis Teologul Grigorie, și s-a făcut pîrgă a noastră, astfel încît, întru Hristos, s-a sfințit osîndita noastră fire. Iar Sfîntul Grigorie al Nyssei zice că „Hristos S-a făcut «întîi născut între mulți frați» mai cu deosebire prin botez. Fiindcă mai întîi El Însuși S-a născut din apă, nașterea aceasta fiind moșită de către Porumbel, și astfel i-a făcut frați ai Săi pe cei împărtășiți și ei de o asemenea naștere, El fiind întîi născut între cei născuți după Dînsul din apă și din Duh" (în cuvîntul al treilea împotriva lui Evnomie). Vezi și subînsemnarea zicerii „mai întîi născut decît toată făptura" (*Coloseni* 1:15).

și, pe care i-a chemat, pe aceștia i-a și îndreptat;

Pe cei chemați de Dînsul, Dumnezeu i-a îndreptat prin baia nașterii de a doua oară a Sfîntului Botez, curățindu-i de păcatele lor și făcîndu-i drepți.

și, pe care i-a îndreptat, pe aceștia i-a și slăvit.

Cum a slăvit Dumnezeu pe cei îndreptați? Învrednicindu-i pe ei dumnezeieștii înfieri și dăruindu-le toate celelalte daruri ale Sfîntului Duh.

31 Ce vom zice dar la acestea? Dacă Dumnezeu e pentru noi, cine e împotriva noastră?

Vezi – o cititorule! – că Apostolul a arătat aici prea-învederat că spune acestea către Creștinii ce sînt necăjiți, părînd a zice unele ca acestea: Dacă noi, Creștinii, ne-am învrednicit a lua de la Dumnezeu atîtea mari bunătăți chiar în vremea cînd eram vrăjmași ai Lui, cu cît mai vîrtos ne vom învrednici să luăm de la El mai mari bunătăți acum, după ce ne-am îndreptat, ne-am slă-

---

și cei înainte-hotărîți; fiindcă, după iconomie, oamenii s-au făcut „de un chip" și frați ai Fiului. Iar Chiril zice: „Precum numim «chip al celui pămîntesc», adică al lui Adam, viața în trup și întru păcate, tot așa numim «chip al Celui ceresc», adică al lui Hristos, sfințenia, dreptatea și ascultarea. Și, precum am purtat chipul celui pămîntesc, așa să purtăm și chipul Celui ceresc, adică viața întru sfințenie și petrecerea neprihănită întru toate."

Iar marele Athanasie, în scrisoarea către Serapion, și marele Vasilie, în scrisoarea a cincea împotriva lui Evnomie, prin «chip al Fiului» înțeleg Duhul cel Sfînt. Iar Teodorit zice că acest „chip al Fiului" este trupul lui Hristos, la fel cu care se va face trupul celor înainte-hotărîți. Precum a zis Apostolul către Filipeni (capitolul 3:21), scriind așa: „(...) Care va preface trupul smereniei noastre, spre a se face el de un chip cu trupul slavei Lui." (n. aut.)

vit şi ne-am făcut prieteni ai Săi? Şi, de vreme ce Dumnezeu este ajutător nouă, cine poate a ni se împotrivi? Negreşit, nimeni! Pentru că, chiar de s-ar scula asupra noastră întreaga lume, negreşit înţelepciunea lui Dumnezeu va întoarce spre mîntuirea şi slava noastră toată ridicarea asupra noastră a lumii.

32 Căci Cel ce nu L-a cruţat pe Fiul Său, ci L-a dat morţii pentru noi toţi, cum nu ni le va dărui nouă pe toate împreună cu El?

Las – zice – toate celelalte bunătăţi pe care ni le-a dăruit Dumnezeu, pe care le-am arătat mai înainte – anume că ne-a chemat, ne-a îndreptat şi ne-a slăvit – şi zic numai atît: Socoteşte, Creştine, că Dumnezeu Tatăl cel fără de început nu S-a scumpit, nici nu S-a scîrbit (căci aceasta însemnează zicerea: „cruţat"), ci, din dragoste pentru noi, L-a dat morţii pe Însuşi Fiul Său cel unul născut, cel iubit, cel din fire născut din fiinţa Sa (fiindcă fii ai Lui sînt şi cei înfiaţi după dar, prin Sfîntul Botez). Şi nu L-a dat pentru unul, nici pentru zece ori pentru o sută, ci pentru toţi oamenii împreună, şi de neam bun, şi de neam prost; şi slăviţi, şi proşti; şi nemulţumitori, şi hulitori şi vrăjmaşi ai Săi. Şi nu L-a dat unei morţi oarecare, ci spre ne-cinstita moarte de cruce.[252] Prin urmare, Dumnezeu, Care ne-a iubit atît de mult, cum de nu ne dăruieşte împreună cu Fiul Său şi toate celelalte bunătăţi încă de acum? Pentru că Cel ce, pentru noi, L-a dat morţii pe Stăpînul lumii, vrăjmaşi fiindu-I noi, cum nu ne-ar da nouă, prieteni fiindu-I acum, avuţiile şi cîştigurile lumii? De aceea, de vreme ce nu ni le-a dat, este arătat că nu ne sînt de folos. Deci tu, Creştine, care te necăjeşti pentru Hristos, să nu cauţi odihna, pentru că nu-ţi e de folos! Căci, dacă ar fi fost, mai înainte ai fi luat-o, sau şi acum o vei lua, dacă-ţi va fi de folos.

33 Cine va ridica pîră împotriva aleşilor lui Dumnezeu?

Pe lîngă celelalte ispite pe care le pătimeau atunci Creştinii Iudei, ei erau ocărîţi şi batjocoriţi de către ceilalţi Iudei, care ziceau că sînt schimbători şi

---

[252] În *Evanghelia* sa, Ioan zice aproape aceleaşi lucruri ca şi Pavel, anume că „aşa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul Său cel unul născut L-a dat morţii, ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viaţa veşnică" (capitolul 3:16).

Iar Sfîntul Grigorie al Nyssei spune aşa: „Biserica crede că adevăratul Părinte este într-adevăr Tată al Fiului Său, nu al altcuiva, căci, într-una din epistolele sale, Apostolul zice hotărîtor: «(...) Care pe Însuşi Fiul Său nu L-a cruţat», cu adăugarea acestui «Său» osebind pe cei învredniciţi cu darul înfierii, iar nu fii fireşti" (*Cuvîntul al doilea împotriva lui Evnomie*). Zice încă şi Chiril al Alexandriei: „Ce lucru va fi din partea noastră către Dumnezeu Tatăl deopotrivă cu ce a făcut El? Căci pe Însuşi Fiul Său L-a dat morţii pentru noi, ca «tot cel ce va crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viaţa veşnică», necruţînd nici cuvenita Sa iubire pentru Fiu" (cartea a patra a *Glafirelor*, întru care zice cuvînt despre junici). (n. aut.)

se întorc lesne spre creştinism. De aceea, Apostolul zice către dînşii aşa: De vreme ce Dumnezeu v-a ales dintre ceilalţi Evrei, cine va pîrî (adică cine va învinui) alegerea lui Dumnezeu? Căci, dacă un meşter iscusit va alege vreun lucru al meşteşugului său, nu se va afla nimeni ca să-l învinuiască pentru aceasta. Prin urmare, cînd Cel mai presus de toate meşteşugurile, nemărginitul înţelept Dumnezeu, va alege, cine va putea a-L învinui? Cu adevărat, nimeni!

Dumnezeu este cel ce îndreptează.
34 Cine va fi cel ce osîndeşte? Hristos este Cel ce a murit, iar mai ales Cel ce S-a şi sculat din morţi,

Pavel nu a zis că Dumnezeu este Cel ce a iertat păcatele noastre, ci a zis un lucru mult mai mare, anume că Dumnezeu este Cel ce ne-a făcut drepţi. Deci să nu ne temem, Creştinilor, nici de cei ce ne ispitesc, nici de cei ce ne ocărăsc şi ne batjocoresc, fiindcă Dumnezeu ne-a ales şi ne-a îndreptat, iar Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a murit pentru noi şi, mai ales, a înviat din morţi din dragoste pentru noi. Şi atunci, cine ne va osîndi pe noi, cei ce ne-am învrednicit a primi atîta slavă?

Care şi este de-a dreapta lui Dumnezeu, Care şi soleşte pentru noi.

Zicerea: „soleşte" vrea să spună: „mijloceşte şi Se roagă". Deci, ca să arate covîrşitoarea iubire a lui Hristos către noi, Pavel zice că, cu toate că Stăpînul nostru Hristos a împlinit toată iconomia întrupării Sale, El nu a încetat să Se aplece cu dragoste către noi, Creştinii Săi, ci soleşte şi roagă pentru noi pe Părintele Său cel fără de început. Iar a soli şi a Se ruga Hristos pentru noi nu aduce nici o micşorare slavei şi măririi Lui dumnezeieşti. Nu, căci Pavel a zis mai înainte că Hristos este „de-a dreapta lui Dumnezeu", arătînd astfel dumnezeiasca Lui mărire, iar apoi a spus că „soleşte", vrînd să arate nu altceva – precum s-a zis – decît iubirea ce o are Hristos pentru noi. Fiindcă acelaşi Pavel a spus şi despre Tatăl că ne roagă pe noi prin Apostoli – zicînd: „(...) ca şi cum Însuşi Dumnezeu S-ar ruga prin noi" (*2 Corinteni* 5:20) – dar prin aceasta s-a împuţinat oare slava lui Dumnezeu-Tatăl? Nu, ci negreşit aceasta este o dovadă care arată negrăita purtare de grijă şi dragostea Lui pentru noi.

Unii însă au înţeles zicerea: „soleşte pentru noi" aşa: De vreme ce Hristos poartă trupul şi acum – fiindcă nu l-a lepădat atunci cînd S-a înălţat, precum bîrfesc manihеii – însuşi acest fapt, a purta trup adică, este o solie şi rugăminte către Tatăl pentru noi. Pentru că, văzînd aceasta, Tatăl Îşi aduce aminte de

dragostea de oameni pentru care a purtat trup Fiul Său cel iubit, şi astfel Se pleacă spre îndurare şi milă."[253]

Pavel zice însă acestea – precum de multe ori am zis – ca să mîngîie pe Creştinii ce se necăjeau, arătîndu-le mai întîi că Sfîntul Duh Se roagă pentru noi, că Tatăl nu L-a cruţat pe Fiul Său, dîndu-L la moarte pentru noi, şi că ne-a îndreptat şi ne-a slăvit. Iar apoi, arată că şi Fiul Se roagă pentru noi, şi deci nu trebuie să ne întristăm şi să obosim din pricina ispitelor.[254]

35 Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strîmtorarea, sau foametea, sau prigoana, sau golătatea, sau primejdia, sau sabia?

După ce a arătat negrăita iubire a Sfintei Treimi pentru noi, oamenii, Pavel s-a făcut ca unul din cei entusiasmaţi[255], şi zice: Cine ne va despărţi aşadar de dragostea lui Dumnezeu? Nimeni, fiindcă nici o muncă, oricît de mare ar fi, oricît de înfricoşată, nu poate să ne despartă de Dumnezeul nostru pe noi, Creştinii, care am fost iubiţi atît de mult de El şi ne-am învrednicit de atîta părintească purtare de grijă. Vezi însă – o cititorule! – cum Apostolul nu a zis că nu pot a ne despărţi de Dumnezeu lucrurile îndulcitoare ale lumii acesteia, cum sînt îndulcirile trupului, iubirea bogăţiei, pofta slavei şi a dregătoriilor şi celelalte de care sînt stăpîniţi cei mai mulţi dintre oameni. Nu, ci a zis că nu pot a ne despărţi de Dumnezeu cele mult mai tiranice decît acestea, care pot

---

[253] Iar Fotie zice că rugăciunea făcută de Hristos către Tatăl mai înainte de Patimi pentru Apostoli şi pentru toţi cei ce urmau a crede – „Părinte Sfinte, păzeşte-i întru numele Tău pe cei ce Mi i-ai dat!" (*Ioan* 17:11) şi: „Eu pentru aceştia Mă rog, nu mă rog pentru lume" (*Ioan* 17:9) – măcar că s-a zis o singură dată, are însă atîta putere şi tărie, încît totdeauna lucrează şi mijloceşte pentru noi.

Iar Sfîntul Chiril Alexandrinul zice aşa: „Pavel spune că Hristos soleşte şi Se roagă pentru noi fiindcă El, ca om, este arhiereu veşnic, după zicerea: «Tu eşti preot în veac» (*Psalm 109*:5), iar lucrul arhiereului este a mijloci către Dumnezeu şi a se ruga pentru norod.

Iar marele Vasilie, tîlcuind zicerea: „de-a dreapta lui Dumnezeu", spune aşa: „Pavel mărturiseşte întru Duhul că Hristos «este de-a dreapta lui Dumnezeu.» Eu socotesc că şederea aceasta înseamnează statornicia şi starea de-a pururea a firii Sale dumnezeieşti, căci şi Varuh, arătînd nemişcarea şi nestrămutarea lui Dumnezeu, a zis aşa: «Tu şezi în veac, iar noi pierim în veac» (*Varuh* 3:3). Iar prin locul din dreapta, a însemnat cinstea vredniciei" (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 5). Vezi şi subînsemnarea zicerii: „A şezut de-a dreapta măririi Celui Preaînalt" (*Evrei* 1:3). (n. aut.)

[254] Vezi şi tîlcuirea zicerii „soleşte" de la capitolul 3, stih 25, al epistolei către Evrei. Iar Coresi arată că Sfîntul Grigorie Dialogul zice că „Hristos Se roagă pentru Biserică în toate zilele". Vezi şi subînsemnarea zicerii: „(...) unul este şi Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni" (*1 Timotei* 2:5). (n. aut.)

[255] În lumea păgînă, *entusiastul* era cel „insuflat de zei", adică ieşit din sine. (n. m.)

sili sufletul omului şi fără voie. Care sînt acestea? Necazurile, strîmtorările şi celelalte pe care le-a zis, care, deşi puţine la număr, cuprind nenumărate ispite. Mai ales necazurile şi strîmtorările cuprind legături, şi temniţă, şi clevetiri, şi lanţuri, şi izgoniri şi toate celelalte rele ce pot ticăloşi pe om, pe care Pavel nu le-a mai înşirat una cîte una.

36 Precum este scris: „Pentru Tine sîntem omorîţi în fiecare zi, socotiţi am fost ca nişte oi de junghiere” (Psalm 43:12).[256]

Ca să nu creadă Creştinii că este semn de părăsire dumnezeiască atunci cînd sînt necăjiţi şi strîmtoraţi, Apostolul aduce aici martor pe Proorocul David, care, proorocind necazurile şi strîmtorările Creştinilor, arată că este o prea-mare mîngîiere pentru ei a pătimi pentru Dumnezeu, şi nu numai a pătimi, ci şi a fi omorîţi în fiecare zi pentru El. Dar moartea aceasta de toate zilele se face de voia lor, şi nu lucrător şi cu firea, căci a fi omorît cineva cu fapta în toate zilele este cu neputinţă. Zicerea: „a se omorî” e în loc de: „a se jertfi”, şi Apostolul a arătat aceasta prin ceea ce a zis apoi: „ne omorîm ca nişte oi de junghiere”. Adică: Precum oile nu se împotrivesc cînd se aduc să fie junghiate, tot aşa nici noi, Creştinii, nu se cuvine a ne împotrivi cînd necinstitorii de Dumnezeu şi rău-credincioşii vor să ne junghie pentru Dumnezeu şi pentru numele lui Hristos.

37 Dar întru toate acestea prea-biruim pentru Acela care ne-a iubit.

Fiindcă mai sus a zis că noi, Creştinii, „sîntem omorîţi”, Pavel adaugă aici şi mîngîiere, pentru a nu se împuţina cineva cu sufletul auzind de morţi şi junghieri. Deci zice că – deşi pătimim necazuri, şi strîmtorări şi morţi – nu numai că biruim, ci „prea-biruim”, adică ne facem biruitori[257] cu toată înlesnirea, în

---

[256] Icumenie zice că Pavel a adus mărturia aceasta vrînd să ruşineze pe Creştinii de atunci. Căci – dacă drepţii şi Proorocii *Legii Vechi* defăimau viaţa lor pentru dragostea lui Dumnezeu, deşi plăţile şi cununile lor erau pămînteşti – cu mult mai vîrtos sîntem datori să defăimăm viaţa noastră pentru dragostea lui Dumnezeu noi, cei ce avem să luăm spre răsplătire a ostenelilor şi a morţii noastre o împărăţie cerească.

Iar Teodorit tîlcuieşte că Sfîntul Duh, prin David, a scris psalmul acesta despre minunaţii Macabei, care s-au făcut mucenici pentru credinţă. (n. aut.)

[257] Iar marele Vasilie, tîlcuind zicerea: „prea-biruim”, zice că biruieşte cel ce nu se înduplecă în faţa greutăţilor ce i se adaugă, şi că prea-biruieşte cel ce de voie trage asupra sa chinuiri, spre dovada răbdării (la tîlcuirea psalmului 119). Adică aşa cum a zis David: „Necaz şi durere am aflat”, pe care acelaşi Vasilie o tîlcuieşte aşa: „Ca să arăt prisosinţa dragostei către Dumnezeu, am adăugat necaz peste necaz şi durere peste durere, nu cu puterea mea sculîndu-mă asupra prigonirilor, ci pentru că am chemat numele Domnului” (la fel). (n. aut.)

ciuda tuturor acestor munci, şi greutăţi şi rele care ni se fac. Fiindcă aceasta este biruinţa prea-desăvîrşită: cînd noi, Creştinii – fiind asupriţi, şi prigoniţi şi schingiuiţi – ne arătăm mai puternici decît cei ce ne prigonesc şi ne schingiuiesc. Şi să nu te îndoieşti de aceasta, iubitule, pentru că Însuşi Dumnezeu, Care ne-a iubit atît de mult, Se nevoieşte împreună cu noi, încît nu e de mirare că biruim, deşi ne aflăm în mijlocul răutăţilor.

38 Căci sînt încredinţat că nici moartea, nici viaţa, nici Îngerii, nici Începătoriile, nici Puterile[258], nici cele de faţă, nici cele viitoare,
39 nici înălţimea, nici adîncul şi nici vreo altă zidire nu va putea să ne despartă de dragostea pentru Dumnezeu cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru.[259]

Mai întîi, Pavel a arătat cît de mult ne-a iubit Dumnezeu pe noi, iar acum spune şi cît a iubit el pe Dumnezeu. Dar, pentru a nu părea că zice lucruri

---

[258] Bagă de seamă că – după Sfîntul Grigorie al Nyssei – zicerea: „Puteri" înseamnează aici toate cetele fericiţilor Arhangheli, căci numele întreg este „Puterile cereştilor duhuri". Aşa a zis şi Proorocul David: „Lăudaţi pe Domnul, toate Puterile Lui care faceţi voia Lui" (*Psalm 10*:2). Deci, prin „Puteri", aici sînt arătaţi şi Heruvimii, şi Serafimii, căci zice: „La fel, şi Serafimii pomeniţi la *Isaia* au fost cuprinşi în numărul celor numiţi «Puteri» de către marele Pavel" (*Cuvîntul întîi împotriva lui Evnomie*). Zice şi Sfîntul Dionisie Areopagitul – în *Despre ierarhia cerească*, la capitolul 11 – „că toate cereştile fiinţe se numesc «cereşti» după obştescul Stăpîn, ori fiindcă, prin Raţiunea mai presus de lume, toate minţile dumnezeieşti se împart în trei: în fiinţă, putere şi lucrare. Cînd le numim pe toate, fără deosebire, sau pe unele dintre ele, fiinţe sau puteri «cereşti», trebuie să socotim că le numim pe acelea despre care e vorba, în întregime, după fiinţa sau puterea fiecăreia dintre ele." (n. aut.)

[259] Aproape aceleaşi cuvinte ca şi dumnezeiescul Pavel glăsuieşte şi Ignatie, cel ce arde de iubire pentru Dumnezeu, care, oarecum entusiasmîndu-se, scrie către Romani aşa: „M-am cumpărat de către fiarele cele gătite mie şi mă rog a mi se afla mie curînd. Am să le măgulesc ca să mă mănînce în grabă, nu cum s-a întîmplat cînd, temîndu-se de oarecari, nu s-au atins de ei. Iar dacă nu vor voi ele de sine-şi, le voi sili! Căci eu nu rîvnesc nimic din cele văzute şi din cele nevăzute, pentru ca să mă norocesc a dobîndi pe Iisus. Vie asupra mea focul, crucea şi adunarea fiarelor, tăierile mădularelor, despărţirile, ruperile oaselor, măcinăturile trupului şi muncile diavolului, numai ca să-L dobîndesc pe Iisus Hristos! Nimic nu-mi vor folosi marginile lumii, nici împărăţiile veacului acestuia. Mai bine îmi este mie a muri pentru Iisus Hristos, decît a împărăţi peste marginile pămîntului. Căci ce se foloseşte omul de ar dobîndi toată lumea, iar sufletul lui l-ar pierde? Eu scriu către toate bisericile şi tuturor făgăduiesc că de voie mor pentru Dumnezeu. (...) Lăsaţi-mă să fiu mîncare fiarelor prin care este cu putinţă a dobîndi pe Dumnezeu! Mai vîrtos zădărîţi fiarele ca să mi se facă mormînt şi să nu lase nimic din trupul meu! Rugaţi pe Domnul pentru mine, ca prin aceste unelte să mă aflu jertfă lui Dumnezeu! Lăsaţi-mă să dobîndesc lumină curată! Mergînd acolo, voi fi om al lui Dumnezeu. Daţi-mi voie să nu fiu zadarnic Patimei Dumnezeului meu!" (n. aut.)

mari şi mîndre despre sine, el vorbeşte în numele Creştinilor şi arată cum se cuvine a iubi ei pe Dumnezeu. Deci zice aşa: Noi, Creştinii, ţinem atît de mult la dragostea noastră pentru Dumnezeu, încît nu vor putea să ne despartă de ea nu numai muncile cîte se află pe lume, dar, pe lîngă acestea, chiar de s-ar afla vreun tiran sau împărat care să ne îngrozească cu pedeapsa şi munca veşnică a iadului, sau să ne făgăduiască viaţa veşnică ce va să fie, cu acestea vrînd să ne despartă de Dumnezeu, nimic nu ar putea isprăvi. Dar de ce vorbesc de tirani şi împăraţi? Nici înşişi Îngerii, nici toate cetele Puterilor cereşti, nici toate lucrurile ce sînt de faţă, nici cele ce or să fie; nici înălţimea, adică toate cele ce sînt în cer şi în împărăţia cerurilor; nici adîncul, adică toate cele ce sînt pe pămînt şi sub pămînt, şi iadul care se află întru adîncul pămîntului şi munca[260]; toate bunătăţile şi relele acestea nu vor putea a ne clătina din dragostea pentru Dumnezeu. Şi, chiar de am zice că s-ar afla vreo altă făptură atît de mare şi minunată cît este aceasta văzută şi cea nevăzută şi gîndită, iarăşi nu va putea să ne despartă de dragostea pentru Dumnezeu.

Iar Apostolul a pomenit de Îngeri nu pentru că Îngerii i-ar despărţi pe oameni de Dumnezeu – să nu fie! – ci a zis aceasta după închipuire, vrînd să arate şi prin cele cu neputinţă covîrşirea dragostei pe care o avea şi pe care se cuvine să o aibă şi Creştinii pentru Hristos-Dumnezeu. Fiindcă Pavel nu iubea pe Hristos pentru cele ale lui Hristos, adică pentru împărăţia şi bunătăţile Lui, ci, pentru Hristos, le iubea şi pe cele ale lui Hristos; şi numai la Hristos căuta şi numai de una se temea: a nu cădea cumva din dragostea către El, căci acest lucru era pentru el mai înfricoşător şi decît însăşi munca iadului; precum şi, dimpotrivă, a rămîne în dragostea pentru Hristos era un lucru mai dorit lui şi decît însăşi împărăţia cerurilor. De aceea a şi adăugat: „dragostea către Dumnezeu întru Hristos Iisus”. Nu am pentru Dumnezeu – zice – acea dragoste pe care o au ceilalţi Evrei, ci dragostea *întru Hristos Iisus*! Căci şi Evreii zic că-L iubesc pe Dumnezeu, dar pe Iisus Hristos nu-L iubesc, fiindcă nu cred în El.

---

[260] Aşa a înţeles Teodorit „înălţimea” şi „adîncul”: „înălţimea” e împărăţia cerurilor, iar „adîncul” e gheena; adică viaţa cea veşnică şi moartea cea veşnică.

Şi bagă de seamă cum monahul acela despre care scrie dumnezeiescul Nil Izvorîtorul de Mir a arătat adevărată zicerea aceasta a Apostolului prin faptele sale, după cum citim: „Altui iubitor de Dumnezeu, iarăşi, mergînd în pustie şi făcînd purtare de grijă pentru rugăciune, i-au stat înainte doi Îngeri şi l-au luat între dînşii, mergînd împreună cu el. Iar el nici cît de puţin nu a luat aminte la ei, ca să nu se păgubească de lucrul mai bun, aducîndu-şi aminte de această zicere apostolească: «Nici Îngerii, nici Începătoriile, nici Puterile nu vor putea să ne despartă de dragostea pentru Hristos.»” (*Despre rugăciune*, capitolul 112). (n. aut.)

CAPITOLUL IX

1 Adevăr zic întru Hristos, nu mint (împreună-mărturisind cu mine conştiinţa mea întru Duhul Sfînt),
2 că mare îmi este întristarea şi necurmată durerea în inima mea.

Apostolul va arăta mai jos că nu toţi cîţi sînt din sămînţa lui Avraam sînt fii ai lui Avraam. Şi, ca să nu pară că zice aceasta cu patimă şi vrăjmăşie, o ia mai înainte şi laudă bunătăţile Evreilor, mărturisind că-i iubeşte pe Evrei cu covîrşire. Şi, ca să fie crezut, zice că spune adevărul întru Hristos şi că nu minte, împreună cu el mărturisind conştiinţa sa întru Duhul Sfînt. El aduce aşadar trei martori: Hristos, conştiinţa sa şi Sfîntul Duh. Şi zice aşa: Mare întristare şi necurmată durere se află întru mine, mîncînd inima mea pentru neamul Evreilor, fiindcă au căzut din darul lui Dumnezeu. Iar apoi urmează zicînd:

3 Căci aş fi vrut să fiu eu însumi anatema de la Hristos, pentru fraţii mei, rudeniile după trup,

Ce vrea să zică „anatema"? Să ştii că însemnează „despărţire" şi „înstrăinare", şi se zice despre ceea ce s-a afierosit lui Dumnezeu, care rămîne osebit de toată întrebuinţarea obştească. Astfel încît, precum nu cutează cineva a se atinge de *anatema*, tot aşa şi cel dat anatemei este osebit dintre toţi oamenii. Însă acestea trebuie înţelese în chip osebit: de anatema sfinţită nu cutează a se atinge nimeni fiindcă este afierosită lui Dumnezeu, iar de omul anatematizat se osebesc toţi ca de un spurcat şi despărţit de Dumnezeu.[261]

Dar ce vrea să spună Pavel aici? – căci vorbeşte împotriva celor de mai sus. Fiindcă atunci zicea: Nimeni nu mă va despărţi de Dumnezeu – iar acum se roagă a fi despărţit. Se pare aşadar că aceste cuvinte sînt împotrivnice unul

---

[261] Pentru aceasta, dumnezeiescul Hrisostom a scris un cuvînt întreg, arătînd că nu se cuvine a anatematisi cineva vreun om viu sau mort (tom 7), zicînd aşa: „Ce altceva înseamnă anatema pe care o zici, omule? – decît: «Să fie afierosit acesta diavolului! Şi să nu mai aibă loc de mîntuire şi să se înstrăineze de la Hristos!»" Zice încă şi Tarasie, în răspunsul cel dezvinovăţitor al soborului al VII-a: „Greu lucru e anatema! – fiindcă îl depărtează pe om de Dumnezeu, îl goneşte din împărăţia cerurilor şi-l trimite în întunericul cel mai dinafară" (foaia 724 a tomului al doilea al *Sinodicalelor*). Iar Sfîntul Varsanufie zice că „nu numai pe eretici, dar nici chiar pe diavol nu se cuvine să-l anatematizeze cineva, fiindcă acela se dă anatemei pe sine însuşi, căci şi el iubeşte şi face lucrurile diavolului." Vezi despre anatemă mai pe larg în cuvîntul înainte al soborului din Gangra, în cartea noastră despre canoane [*Pidalionul*, n. m.]. (n. aut.)

4 care sînt Israilitenii, a cărora e înfierea, şi slava, şi legămintele, şi Legea şi făgăduinţele;
5 ai cărora au fost părinţii şi dintru care este Hristos după trup, Cel ce este peste toate Dumnezeu binecuvîntat în veacuri. Amin!

Pavel îi laudă aici pe Iudei şi-i măreşte, ca să nu pară – precum am zis – că vorbeşte cu patimă şi cu vrăjmăşie. Pe de altă parte însă, el arată că Dumnezeu a voit să-i mîntuiască pe Iudei, şi pentru aceasta i-a învrednicit de înfiere şi de slavă, şi a dat făgăduinţă de bunătăţi strămoşilor lor – lui Avraam, Isaac şi Iacov – şi le-a dăruit toate celelalte daruri alese, încît Însuşi Hristos a binevoit să Se nască după trup dintre dînşii. Ei însă s-au întors de la această facere de bine a lui Dumnezeu, şi de aceea Apostolul, înspăimîntîndu-se de marea dragoste către Iudei a lui Dumnezeu, mulţumeşte unuia născut Domnului nostru Iisus Hristos şi zice că Acesta „este peste toate Dumnezeu binecuvîntat în veacuri", ca şi cum ar spune: Deşi unii Îl hulesc pe Dumnezeu, zicînd că chemarea şi primirea „neamurilor" nu s-a făcut în chip binecuvîntat şi drept, noi însă, care ştim tainele lui Hristos, cunoaştem bine că Hristos nu este vrednic de a fi hulit şi grăit de rău, ci de a fi binecuvîntat şi slăvit ca Dumnezeu. Prin cuvintele acestea, se ruşinează aşadar şi Arie[264], acel slujitor al făpturii, fiindcă Pavel propovăduieşte aici arătat că Hristos este Dumnezeu peste toate.[265]

---

am mare frică, nu cumva să rămîneţi pentru totdeauna în necredinţă şi să vă munciţi." Iar cealaltă tîlcuire este aceasta: „Mă rugam – zice – a fi anatema, adică a pătimi multe rele şi schingiuiri trupeşti (fiindcă *Scriptura* ia numirea «anatema» în locul relelor pe care le suferă cineva), numai pentru a se mîntui rudele mele, Evreii" (la fel).

Ceea ce zice Pavel aici: „Mă rugam să fiu eu însumi anatema de la Hristos, pentru fraţii mei, rudele mele după trup", este asemenea cu ce a zis Moisi către Dumnezeu pentru Evrei: „O Doamne! – norodul acesta a săvîrşit păcat mare, făcîndu-şi dumnezeu de aur. Rogu-mă aşadar, de vrei să le ierţi păcatul acesta, iartă-i! Iar de nu, şterge-mă şi pe mine din cartea Ta, în care m-ai scris!" (*Ieşirea* 32:31, 32). Iar aceasta, ce alta este – după Fotie – decît a zice către Dumnezeu aşa: De nu Te vei împăca cu cei din neamul meu, de nu-i vei uni pe ei cu Tine, desparte-mă şi pe mine de Tine! (la fel). (n. aut.)

[264] Cel mai mare eretic al veacului al IV-a, care spunea, printre altele, că Hristos nu este Dumnezeu, ci doar „prima făptură zidită". (n. m.)

[265] Iar Teodorit zice că, vrînd să arate marea iubire pe care o avea către Evrei, Pavel urmează femeilor ce-şi plîng morţii, care urzesc şi ţes întru plîngerile lor frumuseţea traiului celor morţi, şi dricul vîrstei lor, şi bunul neam al strămoşilor, şi bogăţia şi vrednicia lor.

Iar legămintele date de Dumnezeu Iudeilor sînt – după acelaşi Teodorit – nu numai *Vechiul Testament*, ci şi cel nou, căci Dumnezeu voia să-l dea lor şi pe acela, după cum e scris: „Zice Domnul: Voi încheia cu casa lui Israil şi cu casa lui Iacov testament nou, însă nu ca acela pe care l-am încheiat cu părinţii lor" (*Ieremia* 31:31, 32). Dar Israilitenii nu au voit să primească acest testament nou. (n. aut.)

6 Şi nu că doar ar fi căzut cuvîntul lui Dumnezeu,

Cu adevărat – zice – eu mă ard pentru că e hulit Dumnezeu de către Evrei şi aş fi voit să se mîntuiască toţi. Dar, deşi nu se mîntuiesc toţi, aceasta nu arată că Dumnezeu a minţit întru cele făgăduite Patriarhilor – lui Avraam, Isaac şi Iacov – fiindcă nu este cu putinţă (căci aceasta înseamnează zicerea: „nu că doar") să cadă din adevăr cuvîntul lui Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu a făcut ceea ce a făgăduit acelora, prin lucrări şi prin împlinire, chiar dacă cei ce hulesc zic că El a făgăduit unora, dar a dat făgăduinţa altora. Căci ascultă ce zice Pavel mai departe:

7 căci nu toţi cei din Israil sînt şi Israiliteni; nici pentru că sînt sămînţa lui Avraam sînt toţi fii,

Dumnezeu Şi-a împlinit făgăduiala, adică ceea ce i-a zis lui Avraam: „Ţie îţi voi da (pămîntul Palestinei) şi seminţiei tale, în veac" (*Facerea* 13:15). Să vedem aşadar care este seminţia aceasta, pentru că nu toţi cîţi s-au născut din Avraam sînt curat seminţie şi fii ai lui Avraam, precum nici toţi cei din Israil, adică cei ce s-au născut din Iacov, sînt Israiliteni. Ci sămînţă şi fii ai lui Avraam şi ai lui Israil sînt cei născuţi din Avraam după asemănarea lui Isaac şi cei vrednici de fapta bună a lui Israil, prin care el s-a învrednicit a vedea pe Dumnezeu. Fiindcă Pavel înadins nu a zis: „cei din Iacov", ci: „cei din Israil", ca să arate cinstitul nume pe care l-a luat Iacov de la Dumnezeu cînd s-a luptat cu El şi a fost numit „Israil", ceea ce înseamnează „minte văzătoare de Dumnezeu". Căci aşa zice *Sfînta Scriptură*: „Nu se va mai chema numele tău Iacov, ci Israil te vei numi" (*Facerea* 32:28). Deci, dacă tu – o cititorule! – vei înţelege cine sînt cei ce se nasc după asemănarea naşterii lui Isaac, atunci vei afla adevărată şi nemincinoasă făgăduinţa lui Dumnezeu, fiindcă acelora s-au dat făgăduinţele. De aceea, nu se cuvine a fi hulit Dumnezeu, pentru că El a făcut ceea ce a zis, deşi unii nu înţeleg.

8 ci „numai cei din Isaac – zice – se vor chema seminţie a ta", adică: Nu fiii trupului sînt fii ai lui Dumnezeu, ci fiii făgăduinţei se socotesc drept seminţie.[266]

[266] Bagă de seamă că – după Coresi – Dumnezeu făgăduia seminţiei lui Avraam îndoite făgăduinţe şi blagoslovenii: una lumească, iar alta mai presus de lume. Pe prima o făgăduia trupurilor celor din lume, adică lui Ismail şi celor şase fii născuţi după legea firii din Hetura. Iar pe a doua a dat-o adevăratei lui seminţii, adică celor născuţi din făgăduinţă, duhovniceşte, după chipul în care s-a născut Isaac. Şi făgăduinţa cea lumească, adică cea despre pămîntul

9 *Căci al făgăduinței este cuvîntul acesta: „(La anul), întru această vreme, voi veni, și Sara va avea un fiu" (Facerea 18:10).*

Nu eu – zice – îți tîlcuiesc care este adevărata seminție a lui Avraam, ci *Scriptura cea Veche*, ce zice: „(...) numai cei din Isaac se vor chema seminție a ta" (*Facerea* 21:12). De aceea, cîți s-au născut după asemănarea nașterii lui Isaac, adică din făgăduință, aceștia sînt adevărații fii ai lui Avraam, ori – mai bine a zice – adevărații fii ai lui Dumnezeu. Pentru că Isaac nu s-a născut cu legea și puterea firii, ci cu puterea dumnezeieștii făgăduințe: „(La anul), întru această vreme, voi veni – a zis Dumnezeu către Avraam – și Sara va avea un fiu." Deci cuvîntul acesta al lui Dumnezeu l-a plăsmuit în pîntecele Sarei pe Isaac și l-a născut. Iar aceasta se întîmplă și cu noi, Creștinii, care sîntem fiii lui Dumnezeu fiindcă, pe cînd ne aflăm în scăldătoarea Sfîntului Botez ca în pîntece de maică, sînt spuse cuvinte dumnezeiești care ne plăsmuiesc din nou. Căci, botezîndu-ne în numele Tatălui, și al Fiului și al Sfîntului Duh, ne naștem a doua oară, duhovnicește. Și, precum atunci Dumnezeu a făgăduit nașterea lui Isaac și a împlinit-o, așa și la a doua naștere a noastră, cea duhovnicească, mai întîi El a făgăduit-o prin Prooroci, și apoi a împlinit-o. De aceea, zicerea: „(...) numai cei din Isaac se vor chema seminție a ta" trebuie a se înțelege în loc de: Aceia sînt sămînța lui Avraam, care s-au născut după chipul nașterii lui Isaac – adică prin cuvîntul dumnezeiesc. Deci cuvîntul lui Dumnezeu nu a căzut, nici n-a mințit, ci a dat ceea ce a făgăduit. Cui? Adevăratei seminții a lui Avraam, anume credincioșilor din „neamuri", care s-au făcut fii ai lui Dumnezeu asemenea cu Isaac, fiindcă și aceștia s-au născut din făgăduință și prin cuvîntul lui Dumnezeu. Iar la ceea ce zic Evreii – anume că zicerea aceasta: „(...) numai cei din Isaac se vor chema seminție a ta", arată că doar cei ce se nasc trupește din Isaac sînt socotiți seminție a lui Avraam – răspundem că, dacă această înțelegere ar fi fost adevărată, trebuia să se socotească seminție a lui Avraam și Idumeii și toți cei născuți dintru aceia. Pentru că strămoșul Idumeilor, Isav, a fost fiu al lui Isaac, dar acum Idumeii nu mai sînt și nici nu se socotesc fii ai lui Avraam, ci sînt foarte despărțiți de neamul lui Avraam și se numesc „de altă seminție"[267].

Hanaan, și înmulțirea cea numeroasă ca stelele cerului s-au împlinit mai înainte de venirea lui Hristos. Iar blagoslovenia duhovnicească și făgăduința cea mai presus de lume s-au împlinit cînd a venit Hristos, împărtășindu-se de ea neamurile care s-au făcut fii ai lui Avraam după credință. (n. aut.)

[267] Fericitul Teodorit arată că „*Sfînta Scriptură* numește «de altă seminție» pe Palestinieni, nu pentru că celelalte neamuri erau de o seminție cu Iudeii, ci pentru că acelea erau departe de Iudei și aveau țări osebite, iar Palestinienii nu erau doar vecini, ci și locuiau împreună cu Iudeii. Așa,

10 Dar nu numai ea, ci şi Revecca, avînd copii gemeni dintru unul, din Isaac, părintele nostru.

Dumnezeiescul Apostol a arătat mai sus că doar Isaac s-a numit „seminţie a lui Avraam", deşi acesta din urmă a avut mulţi şi osebiţi fii, căci avea şi pe Ismail – din Agar, roaba sa – şi încă şase fii, din Hetura, a doua muiere a sa. De aceea, zicea că şi cei ce se nasc asemenea lui Isaac se numesc „seminţie a lui Avraam". Iar acum zice că nu numai la fiii lui Avraam va vedea cineva aceasta, ci, ceea ce este încă mai mare, o va vedea şi la fraţii gemeni, adică la Isav şi la Iacov. Pentru că nici aceştia nu au dobîndit aceeaşi cinste, căci Iacov s-a ales de Dumnezeu, iar Isav s-a urît. De aceea, nici tu – o cititorule! – nu cere seamă pentru ce Dumnezeu a ales pe cei din „neamuri" şi i-a făcut seminţie a lui Avraam, şi mai ales seminţie a Sa, iar de la Evrei Şi-a întors faţa şi i-a împins de la Sine.

11 Şi – nefiind ei încă născuţi, nici făcînd ei ceva bun ori rău, pentru ca înainte-hotărîrea lui Dumnezeu să rămînă după alegere, nu din fapte, ci de la Cel care cheamă –
12 i s-a zis ei „că cel mai mare va sluji celui mai mic"[268] (Facerea 25:23),
13 precum este scris: „Pe Iacov l-am iubit, iar pe Isav l-am urît" (Maleahi 1:2, 3).

E nevoie ca să spunem mai înainte toată noima cuvintelor acestora lungi şi întinse pe care le va zice Apostolul, fiindcă mulţi, nedumerindu-se, se întrebau de ce au fost aleşi Evreii dintre „neamuri", căci nu se poate zice că au fost aleşi pentru faptele lor cele bune, de vreme ce toţi au păcătuit, şi „neamurile",

---

Iebuseii au locuit multă vreme în Ierusalim, Gavaonenii în Gavao, şi Gazenii încă, şi Ascalonitenii şi alţii mulţi locuiau aproape. *Istoriile Împăraţilor* ne învaţă acestea mai descoperit. (n. m.)

[268] Isav, fratele mai mare, a slujit lui Iacov, celui mai mic, fiindcă Idumeii, care se pogoară din Isav, au slujit Israilitenilor. Astfel, ei au slujit lui David, mai înainte de luarea în robie în Babilon, precum mărturiseşte *Scriptura*, zicînd: „Şi au ajuns toţi Idumeii robii lui David" (*Cartea a doua a împăraţilor* 8:13). După Procopie, Idumeii au slujit Israilitenilor şi după întoarcerea din Babilon. Atunci, neamurile megieşe se împotriveau Israilitenilor şi nu-i lăsau să rezidească biserica, neamuri dintre care cei dintîi erau Idumeii. Aceştia au fost goniţi de către Israiliteni şi omorîţi, iar cei rămaşi au fost făcuţi robi.

Din aceasta, Apostolul trage încheierea (după Coresi) că – precum Idumeii nu s-au îndreptat, chiar dacă se pogorau cu neamul din Isav, şi, printr-însul, din Avraam – tot aşa nici voi, Iudeii, nu vă veţi îndrepta fără credinţa în Hristos, măcar de vă şi pogorîţi cu neamul din Avraam. Ci, precum Idumeii au slujit vouă, aşa veţi sluji şi voi celor din „neamuri", şi *Vechiul Testament* va sluji celui nou. (n. aut.)

şi Evreii împreună cu ele. Deci, la această nedumerire, Apostolul adună încă alte multe nedumeriri noi, cu adevărat neînţelese, ci pricepute doar de Dumnezeu. Şi, mai întîi, îi arată pe gemenii pomeniţi mai sus, pe Iacov şi pe Isav. Căci, dintru aceştia doi, Iacov nu a fost ales pentru vreo faptă bună, şi nici Isav nu a fost urît pentru faptele lui cele rele – fiindcă, aflîndu-se amîndoi în pîntecele maicii lor, ei nu făcuseră vreun lucru bun sau rău. Ci, din înainte-hotărîrea şi înainte-cunoştinţa lui Dumnezeu, unul (Iacov) a fost ales şi iubit, iar celălalt (Isav) s-a urît – precum zice şi Proorocul Maleahi, vorbind din partea lui Dumnezeu: „Pe Iacov l-am iubit, iar pe Isav l-am urît"[269] – pentru ca totul să fie deplin al lui Dumnezeu şi al înainte-hotărîrii şi înainte-cunoştinţei Lui. Şi de ce să vorbim numai de aceştia? Atunci cînd toţi Israilitenii au făcut acel idol al viţelului în muntele Horiv, şi i s-au închinat, unii dintre dînşii au fost pedepsiţi, iar alţii nu. Sau împăratul Faraon, a fost împietrit la suflet cu adevărat, dar mai erau încă mulţi alţii la fel de împietriţi ca dînsul. Atunci cum de a fost pedepsit numai el singur? Vezi că acestea sînt judecăţi ale lui Dumnezeu, cu adevărat neînţelese de oameni, ci doar de El singur? Deci astfel este şi alegerea „neamurilor" şi lepădarea Evreilor, care nouă ni se pare afară de cuvînt, iar la Dumnezeu este prea-bincuvîntată şi prea-adevărată. Aceasta este înţelegerea pe care o cuprind cuvintele Apostolului ce ne stau înainte şi cele următoare:

14 Ce vom zice aşadar? Au doar este nedreptate la Dumnezeu? Să nu fie!

Fiindcă la Dumnezeu – zice – nu este nedreptate, apoi nici cu noi, cei din „neamuri" şi Iudei, nu a fost nedrept Dumnezeu.

15 Căci îi zice lui Moisi: „Voi milui pe cine vreau să miluiesc şi Mă voi îndura de cine Mă îndur" (Ieşirea 33:19).

Dumnezeiescul Apostol adaugă aici şi altă zicere din *Scriptura cea Veche*, dovedind cu aceasta că doar Dumnezeu ştie cine e vrednic de cinste şi cine de

---

[269] După Coresi, cei mai mulţi dascăli arată cum Apostolul învaţă aici că începutul mîntuirii nu este din fapte, ci din dar. Nu sînt însă lepădate nici faptele, de vreme ce nimeni nu se mîntuieşte fără de voie. Însă, din aceste cuvinte pe care le zice aici, Pavel mai mult leapădă faptele, fiindcă omul, ca om, este chemat către rău, şi se vinde de către păcat şi lucrează cele ale trupului, şi ale lumii şi ale diavolului, întunecîndu-se. Şi numai atunci cînd povăţuieşte înainte darul poate omul a se îndupleca şi a binevoi lumina darului. Aşadar, Pavel leapădă faptele cînd ele sînt unite cu omul cel după fire, dar le primeşte cînd omul se învoieşte cu darul şi cu sfatul lui Dumnezeu şi se povăţuieşte de acela. (n. aut.)

pedeapsă. Căci, deşi Israilitenii au făcut toţi laolaltă idolul viţelului şi i s-au închinat în pustie – precum am zis mai sus – Dumnezeu pe unii din aceia i-a miluit, pe alţii i-a pedepsit, iar pe alţii i-a dat leviţilor şi i-au junghiat. Şi nici Moisi n-a ştiut pricina aceasta, Proorocul cel atît de mare şi de apropiat de Dumnezeu. Iar tu, omule, vrei să ştii pricinile şi ceri seama de la Dumnezeu pentru ce au fost alşi cei din „neamuri", care erau păcătoşi? Şi – măcar că Pavel putea să spună pricina pentru care s-au ales „neamurile" iar Israilitenii s-au lepădat (ceea ce a arătat în altă epistolă, anume că Israilitenii au socotit să se îndrepteze din *Lege* şi din faptele lor, iar „neamurile" au socotit să se îndrepteze doar din credinţă şi din dar) – măcar că Pavel – zic – putea spune pricina aceasta, el o trece sub tăcere deocamdată, ca mai mult să astupe gurile iscoditorilor şi să-i înduplece să nu caute vreo socoteală de la judecăţile şi iconomiile lui Dumnezeu.

16 Deci darul nu e al celui ce voieşte, nici al celui ce aleargă, ci al lui Dumnezeu celui ce miluieşte.

Isaac – zice – voia într-adevăr să blagoslovească pe Isav, şi Isav alerga în cîmp ca să capete vînat şi, prin acela, să fie blagoslovit, precum e scris la *Facere*: „A zis lui (Isaac lui Isav): Ieşi în cîmp şi vînează-mi vînat! Şi s-a dus Isav în cîmp ca să vîneze pentru tatăl său" (*Facerea* 27:4, 5). Însă Dumnezeu, cu judecată dreaptă, a făcut să dobîndească blagoslovenia Iacov, fiindcă era vrednic de ea cu adevărat. Prin aceste cuvinte, se pare că Apostolul surpă stăpînirea de sine a omului [libertatea, n. m.], dar nu e aşa. Ci – precum despre o casă s-ar zice că totul este al meşterului care a zidit-o, măcar că zidarul are nevoie de materiale şi de oameni pentru a zidi – tot aşa zicem şi despre om că totul este al lui Dumnezeu, cu toate că Dumnezeu are trebuinţă şi de voinţa şi de osîrdia omului. Dar, fiindcă Dumnezeu isprăveşte, şi încununează şi osîndeşte, atunci zicem că tolul este al lui Dumnezeu.[270]

---

[270] Coresi spune că Apostolul grăieşte aici despre cel ce voieşte şi aleargă fără a avea însă dreapta credinţă şi cunoştinţă. Pentru că cel ce aleargă aşa nu se miluieşte, iar cel ce aleargă cu dreaptă credinţă şi cunoştinţă se miluieşte. Iar Dumnezeu l-a miluit pe Iacov şi i-a dat lui blagoslovenia lui Isav cu dreptate, fiindcă Iacov s-a făcut întîi-născut al lui Isaac, cumpărînd acest drept de la Isav pentru pîine şi pentru puţină fiertură de linte, cum mărturiseşte *Scriptura* (*Facerea* 27).

Iar Isav mai înainte închipuia norodul Israilitean, iar Iacov pe cel din „neamuri" al Creştinilor. Iar mila cu care ne miluieşte Dumnezeu este mîngîierea cea prin Mesia, că „după mila Sa – zice – ne-a mîntuit pe noi" (*Tit* 3:5). Căci voiesc şi aleargă şi Agareanul, şi Evreul, şi ereticul, dar în zadar, fiindcă nu au ca povăţuitor darul şi dumnezeiasca milă dăruită prin iconomia întrupării.

17 Căci Scriptura zice despre Faraon: „Chiar pentru aceasta te-am ridicat, ca să arăt întru tine puterea Mea şi să se vestească numele Meu în tot pămîntul" (Ieşirea 9:16)

Precum – amintind despre Evreii ce au făcut idolul în pustie, *Scriptura* zice că unii au scăpat de pedeapsă, iar alţii s-au pedepsit, aşa cum am zis mai înainte, fiindcă singur Dumnezeu ştie pe cei vrednici de mîntuire ori de pedeapsă – tot astfel doar Faraon a cercat mînia lui Dumnezeu, cu toate că şi mulţi alţii au fost împietriţi ca dînsul. „Căci – zice Dumnezeu lui Faraon[271] – chiar pentru aceasta te-am ridicat", adică: „pentru aceasta te-am adus în mijloc", ca, prin tine, să se arate puterea Mea şi astfel mulţi alţi împietriţi şi răi să se ferească, fiindcă „se va vesti numele Meu în tot pămîntul", cum că sînt drept şi puternic.

18 Aşadar, Dumnezeu miluieşte pe cine voieşte, iar pe cine voieşte, îl împietreşte.

Aici, dumnezeiescul Apostol trage încheierea celor zise mai sus şi hotărăşte că nu se cuvine a cere cineva seama de la Dumnezeu, pentru că El miluieşte pe cine voieşte, precum pe Evreii care au făcut viţelul în pustie, pe care nu i-a pedepsit; iar pe cine voieşte, îl împietreşte, ca pe Faraon. Dar ce înseamnează zicerea: „îl împietreşte"? (Pentru că pare necuvenită.) Ascultă! Precum soarele înmoaie ceara, dar întăreşte lutul – nu de sine, ci pentru osebita materie a cerii şi a lutului – tot aşa se zice că Dumnezeu a împietrit inima cea de lut a lui Faraon. În ce chip? Prin îndelunga Sa răbdare. Pentru că, răbdîndu-l

---

Şi, prin zicerea: „(...) mai înainte de a face Isav şi Iacov ceva bun sau rău", Apostolul arată că mîntuirea nu urmează faptelor omului, ci pururea vecuitoarei voinţe, şi înainte-cunoştinţei şi înainte-hotărîrii lui Dumnezeu, Care hotărăşte mai înainte de fapte, fiindcă Dumnezeu mai înainte cunoaşte faptele cele bune ce or să se facă, şi nu faptele săvîrşite firesc, ci precum vor urma darului ce le va povăţui. (n. aut.)

[271] Coresi spune că „te-am ridicat" e în loc de: Te-am pus împărat (ori: „te-am ţinut") şi te-am lăsat să foloseşti tirania asupra norodului Meu, ca să-Mi arăt puterea prin minunile Mele. Iar Teodorit tîlcuieşte aşa: „Acest «te-am ridicat» e în loc de: Ţi-am îngăduit să dobîndeşti împărăţia şi, putînd a te opri, nu te-am oprit, mai înainte văzînd folosul ce va fi celor buni." Vezi aici, cititorule, că acest cuvînt al Domnului s-a adeverit prin fapte. Căci – prin cele zece bătăi şi prin afundarea în Marea Roşie, cu care l-a pedepsit Dumnezeu pe Faraon – s-a auzit şi s-a vestit numele Lui în tot pămîntul. Pentru aceasta zicea Moisi: „Auzit-au «neamurile», şi s-au întărîtat (ori s-au înfricoşat), chinuri de dureri i-au cuprins pe cei din Filisteia. Atunci au crezut domniei Domnului şi stăpînitorii Moavitenilor, tremur i-a cuprins şi i-a topit pe toţi cei ce locuiesc în Hanaan" (*Ieşirea* 15:14, 15). Zicea încă şi Raav curva către iscoade: „Ştiu că Domnul v-a dat vouă pămîntul acesta, căci a căzut frica voastră peste noi auzind că a uscat Domnul Marea Roşie înaintea feţei voastre cînd ieşeaţi din Egipt. Şi, auzind, ne-am înspăimîntat în inimile noastre, şi nu mai este duh întru nici unul din noi în faţa voastră" (*Iisus Navi* 2:9-11). (n. aut.)

îndelung, l-a făcut mai împietrit, precum, de pildă, dacă cineva ar avea un rob viclean şi rău, şi nu l-ar pedepsi, ci ar folosi către dînsul iubirea de oameni, l-ar face mai rău decît era înainte. Nu doar că stăpînul l-ar învăța răutatea, ci pentru că robul se foloseşte de iubirea de oameni a stăpînului său spre înmulțirea răutății sale, defăimîndu-i bunătatea.[272]

19 Îmi vei zice deci: Pentru ce mai învinuieşte, căci voii Sale cine îi stă împotrivă?

Aşa cum am zis de multe ori, sfîntul Apostol se sileşte în tot chipul să arate că iconomiile şi judecățile acestea Îi sînt cunoscute doar lui Dumnezeu. De aceea, adună multe nedumeriri din toate părțile, şi nu le dezleagă, ca să-i strîmtoreze pe auzitori şi iscoditori şi să-i încredințeze că acestea sînt neînțelese şi necuprinse de minte. Deci, aici, vine cu o împotrivire şi nedumerire la cele zise de el mai înainte şi spune aşa: Dacă Dumnezeu îl împietreşte pe cel ce voieşte, de ce mai mustră şi învinuieşte pe cel ce greşeşte? Căci cine poate sta împotriva voii Lui? Dumnezeu a voit şi a împietrit pe Faraon ori pe vreun altul; din această pricină, acela pe care l-a împietrit a greşit. Deci, de ce îl ceartă şi îl munceşte pe cel împietrit de El? Iată dar împotrivirea şi nedumerirea pe care o ridică Apostolul ca să arate că acestea sînt nedumerite şi înțelese doar de Dumnezeu. De aceea nici nu dezleagă neînțelegerea aceasta, ci astupă gura celui ce nu se dumireşte şi îi zice:

20 Deci dar[273]– o omule! – tu cine eşti, cel ce răspunzi împotriva lui Dumnezeu?

Vezi, iubitule, că marele Apostol opreşte şi înfrînează iscodirea cea fără de vreme şi de prisos a mult-iscoditorilor? Prin aceasta vrea să-i învețe pe

---

[272] Iar Meletie Pigas zice aşa: „Nu împietreşte inima Dumnezeu, Cel ce porunceşte a tăia împrejur inima, Cel ce înfruntă tăria cerbicei pretutindeni, Cel ce pune inimi de carne în oameni (adică înmoaie). Că, de-ar fi împietrit Dumnezeu inima lui Faraon, ca acela să cadă, ar fi însemnat că răutatea aceasta a făcut-o Însuşi Dumnezeu, adică Cel ce a dat pricina răutății, aprinzînd răutatea. Şi, dacă Pavel L-ar fi ştiut pe Dumnezeu împietritor de inimi, cum ar mai fi sfătuit, zicînd: «Nu vă împietriți inimile voastre»? Ori, mai ales, cum ar fi poruncit aceasta chiar Dumnezeu? – cînd zice despre Sine, prin David şi prin Pavel, aşa: «Astăzi, de veți auzi glasul Lui, să nu vă împietriți inimile voastre!» (*Evrei* 3:7, 8). Însă acestea şi cele ca acestea – precum este şi cea zisă de Isaia, că: «Ne-ai rătăcit din calea Ta şi ai împietrit inimile noastre ca să nu ne temem de Tine» (capitolul 63:17) – nu spun că Dumnezeu săvîrşeşte acestea, ci numai îngăduie a se săvîrşi" (cartea întîi despre creştinism). (n. aut.)

[273] Zicerea: „deci dar", alcătuită din două conjuncții, vrea să zică: „apoi" sau: „cu adevărat". (n. aut.)

oameni să cunoască ce este Dumnezeu şi ce este omul: anume că Dumnezeu este întrutot-înţelept şi drept şi toate le ştie cu înţelepciunea Sa şi le iconomiseşte cu dreptatea Sa; iar omul este prea-neputincios cu mintea şi nu înţelege judecăţile cele nepricepute şi drepte ale lui Dumnezeu. Şi întreabă: Tu cine eşti – o omule? Eşti tu împreună-părtaş şi împreună-împărţitor al stăpînirii lui Dumnezeu? Eşti tu oare judecător al iconomiilor acelora pe care se cuvine ori nu a le face Dumnezeu? Fiindcă a cerceta cineva că ceva se cădea a se face aşa ori altfel este însuşire a unuia ce răspunde şi stă împotriva marelui Dumnezeu. Iar cel ce se teme de Dumnezeu nu se cuvine a judeca aşa, ci trebuie să se înduplece fără iscodire la cele ce se fac de întrutot-înţeleapta pronie a lui Dumnezeu, în orice chip s-ar face.

Au doar va zice făptura Celui ce a făcut-o: De ce m-ai făcut aşa?
21 Au doar nu are stăpînire olarul asupra lutului, din aceeaşi frămîntătură a face un vas spre cinste, iar altul spre necinste?[274]

Apostolul a folosit pilda aceasta nu pentru ca să ridice stăpînirea de sine a oamenilor [libertatea, n. m.], nici ca să ne facă trîndavi şi nemişcaţi precum cele neînsufleţite, ci – aşa cum am zis mai înainte – ca să ne înveţe cum se cuvine a ne supune lui Dumnezeu, arătînd covîrşitoare tăcere, ascultare şi smerenie iconomiilor pe care le face. Pentru că – precum zice – olarul face, din acelaşi lut, vasele pe care le voieşte, unele spre întrebuinţare cinstită, iar altele spre întrebuinţare ne-cinsită, şi nici unul din vasele acestea nu-i grăieşte împotrivă. Tot aşa şi Dumnezeu, din acelaşi neam al oamenilor, pe unii îi cinsteşte şi-i slăveşte, iar pe alţii îi pedepseşte şi îi ne-cinsteşte. De aceea tu, omule, nu iscodi lucrul acesta, ci închină-te numai şi urmează lutului şi vase-

---

[274] Apostolul a luat zicerea de la Isaia, care spune: „Au nu vă veţi socoti precum lutul olarului? Au zice-va făptura Celui ce a făcut-o: Nu Tu m-ai plăsmuit! Sau lucrul, Celui ce l-a făcut: Nu mai făcut înţelepţeşte!" (capitolul 29:16).

Dar bagă de seamă că – după înţeleptul Meletie Pigas – unii, cum sînt maniheii şi calvinii, s-au rătăcit din aceste cuvinte ale Apostolului şi au socotit că Dumnezeu, vrînd a desluşi şi a înainte-hotărî toată frămîntătura oamenilor, pe unii i-a făcut spre cinste, iar pe alţii spre necinste. Căci – zic ei – dacă olarul, din acelaşi lut, face unele vase spre cinste, iar altele spre necinste, atunci înseamnă că Dumnezeu pe unii oameni îi hotărăşte dinainte spre mîntuire, iar pe alţii spre pieire. Socoteală care este hulitoare şi eretică, fiindcă Dumnezeu nu înainte-hotărăşte, nici nu face pe vreunul necinstit şi spre pieire, ci fiecare se face aşa pe sine însuşi, după a sa alegere. Arătînd aceasta, Apostolul scria către Timotei: „Întru o casă mare nu sînt numai vase de aur şi de argint, ci şi de lemn şi de lut; şi unele sînt spre cinste, iar altele spre necinste"; iar mai departe zice: „Deci, de se va curăţi careva din acestea, va fi vas spre cinste, sfinţit şi trebuitor stăpînului, gătit spre tot lucrul bun" (2 *Timotei* 2:20) – învăţînd prin aceasta să cunoaştem stăpînirea de sine [libertatea, cum ziceam, n. m.]. (n. aut.)

lor celor de lut! Şi, precum lutul urmează mîinii olarului, aşa şi tu urmează voii şi judecăţii lui Dumnezeu, Celui ce toate le iconomiseşte! Să ştii însă – o cititorule! – că – precum la vasele de lut nu lutul face a fi unele dintre dînsele cinstite iar altele ne-cinstite, fiindcă lutul este unul şi acelaşi la toate vasele, ci osebirea o face întrebuinţarea lor de către oameni – tot aşa se întîmplă şi la oameni. Pentru că nu firea omenească îi face pe unii să se răsfeţe, iar pe alţii să se muncească; ba, fiindcă firea este una şi aceeaşi la toţi oamenii, ci libertatea alegerii este cea care face această osebire.

22 Şi ce este dacă Dumnezeu, vrînd a-Şi arăta mînia şi a-Şi face cunoscută puterea, a suferit cu îndelungă-răbdare vase de urgie gătite spre pierzare,
23 şi ca să-Şi facă cunoscută bogăţia slavei Sale către vasele de milă, pe care le-a pregătit spre slavă?
24 Adică pe noi, pe care ne-a şi chemat, nu numai dintre Iudei, ci şi din „neamuri",

După ce a astupat gurile acelora care se apucă să iscodească judecăţile lui Dumnezeu, Apostolul dezleagă acum nedumeririle şi zice cu înţelepciune că „vas de urgie" era Faraon, adică cel ce aprindea urgia lui Dumnezeu cu împietrirea sa. Deci pe acesta „l-a suferit" Dumnezeu, adică l-a răbdat, pentru că a arătat îndelungă-răbdare pentru răutatea lui[275]; iar Faraon a folosit această îndelungă-răbdare a lui Dumnezeu spre mai multă împietrire şi s-a făcut de voia sa vas primitor de urgie şi de mînie dumnezeiască şi gătit spre pieire. Pentru că el nu a lăsat nelucrătoare nici o apucătură din acelea ce erau spre pierzarea sa, ci a săvîrşit toate cîte erau spre stingerea sa. Sau, zicerea: „a suferit" se înţelege în loc de: „a adus pe Faraon în mijloc", ca, de nu se va îndrepta cu iubirea de oameni şi îndelunga-răbdare, să-l pedepsească Dumnezeu, şi aşa să-Şi arate puterea Sa şi dreptatea, pentru ca să se îndrepteze ceilalţi care vor auzi aceasta.

Deci – precum, bătîndu-l pe Faraon, care de sine-şi s-a făcut vas de urgie, Dumnezeu a arătat dreptatea şi puterea Sa – tot aşa, miluindu-i pe cei din „neamuri", care păcătuiseră mult (pentru că ei s-au făcut vrednici de milă), Dumnezeu a arătat bogăţia slavei Sale. Şi nu a zis că a arătat bogăţia iubirii Sale de oameni, ci a „slavei Sale", pentru că aceasta este slava desăvîrşită a lui Dumnezeu, a milei Lui adică. Iar pe aceasta: „pe care le-a pregătit",

[275] Înţeleptul Teodorit aduce şi pildă la aceasta, zicînd: „La fel cum nu doctorii fac viperele, dar dintru acestea gătesc doctorie folositoare bolnavilor, tot aşa nici Dumnezeu nu voia a-l împărtăşi pe Faraon de bătăi. Dar, fiindcă el s-a povîrnit spre multa sălbăticie ca de fiară, a adus asupra lui toate felurile de bătăi şi a arătat tuturor oamenilor puterea Sa. (n. aut.)

Apostolul a zis-o în loc de: „le-a înainte-cunoscut".[276] Şi nu a zis că i-a miluit pe toţi cei din „neamuri", ci: „din «neamuri»", adică pe unii dintr-înşii. De aceea, nu te sminti tu, Iudeule, căci, iată, şi cei din „neamuri", unii se miluiesc, iar alţii nu se miluiesc.

25 precum zice şi întru Osie: „Chema-voi «norod al Meu» pe cel ce nu este norodul Meu, şi «iubită» pe cea care nu este iubită" (capitolul 2:25);

26 „şi, în loc de a li se zice lor: Voi nu sînteţi norod al Meu, li se va spune: Voi sînteţi fiii Dumnezeului celui viu" (Osie 2:1, 2).

Pentru ca să nu zică Iudeii: O Pavele, ne amăgeşti cu cele pe care le zici – Apostolul aduce martor pe Proorocul Osie, care strigă: Voi numi „norod al Meu" pe acela ce nu este norod al Meu, şi „iubită a Mea" pe cea care nu este iubita Mea! Şi care altul nu era norod al lui Dumnezeu, în afară de „neamuri"? Sau care nu era iubită a Lui, afară de adunarea „neamurilor"? Iar „neamurile" s-au făcut nu numai norod al lui Dumnezeu şi iubite aie lui Dumnezeu, ci, ceea ce e mai mare, s-au făcut şi „fiii Dumnezeului celui viu". Şi – dacă cineva ar zice că acest cuvînt s-a spus pentru Iudeii care mai înainte s-au arătat nemulţumitori, iar apoi s-au primit de către Dumnezeu – zicerea aceasta ar fi fără tărie. Fiindcă, dacă s-a întîmplat aceasta cu Iudeii, de ce nu s-ar fi întîmplat acelaşi lucru şi cu „neamurile", şi unii dintre dînşii, arătîndu-se necredincioşi, să fie lepădaţi, iar alţii, venind la credinţa lui Hristos, să fie primiţi?

27 Iar Isaia strigă pentru Israil: „Chiar de ar fi numărul fiilor lui Israil ca nisipul mării, doar rămăşiţa se va mîntui,

Pavel nu s-a mulţumit doar cu Osie, ci-l aduce martor şi pe Isaia, care „strigă", adică propovăduieşte cu îndrăzneală şi nu se sfieşte. Şi ce propovăduieşte? Că nu se vor mîntui toţi Israilitenii, ci numai cei vrednici, că aceasta înseamnează „rămăşiţa", adică cei aleşi, pe care i-a lăsat şi i-a osebit Dumnezeu ca fiind vrednici a se mîntui. Şi, zicînd împreună cu Proorocul aceasta: „ca nisipul mării", Apostolul le aduce aminte Iudeilor de făgăduinţa cea veche pe care a făcut-o Dumnezeu lui Avraam, că va înmulţi sămînţa lui ca nisipul mării, făgăduinţă de care Iudeii s-au făcut nevrednici. Nu vă tulburaţi aşadar –

---

[276] Aşa a tîlcuit zicerea: „a pregătit" şi Teodorit. Iar aceasta: „cele pe care le-a pregătit spre slavă", arată dumnezeiasca înainte-cunoştinţă, ceea ce a zis şi întru cele de mai înainte, anume că „pe care i-a înainte-cunoscut, i-a şi hotărît a fi de un chip cu chipul slavei Fiului Său" (*Romani* 8:29). (n. aut.)

o Iudeilor! – că s-ar fi făcut mincinoasă făgăduinţa lui Dumnezeu, căci, iată, Proorocii au proorocit că nu toţi Iudeii se vor afla vrednici de mîntuire, ci doar unii din ei. (Vezi cum tîlcuieşte aceasta Teologul Grigorie, în subînsemnarea zicerii: „de care lumea nu era vrednică" (*Evrei* 11:38.)

28 împlinind şi scurtînd cuvîntul întru dreptate, căci cuvînt scurt va face Domnul pe pămînt" (Isaia 10:22).[277]

Aici, Pavel arată în ce chip se va mîntui rămăşiţa celor aleşi ai lui Israil. Şi zice că nu e nevoie a osteni cineva, ticăloşindu-se cu faptele cele mult-ostenitoare ale *Legii* celei vechi, fiindcă Dumnezeu, scurtînd cuvîntul credinţei întru dreptate în tot pămîntul, va îndrepta pe aceia ce-l vor primi în inima lor. Fiindcă – precum zice tot Pavel – „de vei mărturisi cu gura ta că Iisus este Domn şi Dumnezeu, şi cu inima ta vei crede că Dumnezeu L-a sculat din morţi după firea Sa omenească, te vei mîntui" (*Romani* 10:9). Acesta este cuvîntul cel „scurtat", adică puţinele cuvinte ale credinţei.

29 Şi, precum mai-nainte a zis Isaia: „De nu ne-ar fi lăsat sămînţă Domnul Savaot, ne-am fi făcut ca Sodoma şi ne-am fi asemănat cu Gomora" (capitolul 1, stih 4).

---

[277] Bagă de seamă că – precum zice marele Vasilie în tîlcuirea la *Isaia* – „Apostolul Pavel a schimbat unele cuvinte ale zicerii acesteia, iar altele le-a lăsat aşa cum erau tălmăcite. Căci, fiind Evreu şi ştiutor de carte evreiască, nu a urmat tălmăcirii celorlalţi, ci a tălmăcit zicerea aceasta din *Biblia* evreiască precum a socotit."

Şi dumnezeiescul părinte adaugă acestea, zicînd: „Şi care este «rămăşiţa» care se va mîntui? Cei care împlinesc cuvîntul scurtîndu-l întru dreptate, căci cel ce cuprinde toată însemnarea *Legii* şi rînduirea proorocească în puţinele cuvinte ale *Evangheliei* şi lucrează ceea ce a primit de la Domnul, acela se va mîntui. Căci toată *Legea* şi Proorocii atîrnă întru aceste două porunci: «Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău!» şi «Să iubeşti pe aproapele tău ca pe sine-ţi!» Iar cei ce împlinesc cuvîntul şi îl înfăptuiesc, scurtîndu-l oarecum întru aceste prea-scurte porunci, aceia sînt «rămăşiţa» ce se va mîntui. Şi mai este şi aceea: «Toate cîte voiţi să vă facă vouă oamenii, asemenea faceţi şi voi lor, că aceasta este *Legea* şi Proorocii» (*Matei* 7:12). Vezi aşadar tot cuvîntul «îndeplinit şi scurtat întru dreptate»? «Căci cuvînt scurt va face Domnul» pentru toată lumea. (Apostolul a zis însă că Domnul va face aceasta „pe pămînt", şi tot aşa au tălmăcit şi Simmah [tălmăcitor al *Vechiului Testament*, n. m.] şi Teodotion [la fel, n. m.]: „în mijlocul a tot pămîntul", n. aut.) Căci Hristos-Dumnezeu a scurtat poruncile cu anevoie de luat aminte ale *Legii* – să nu te atingi, nici să guşti, nici să pipăi, adică rînduielile despre sărbători, despre zile, despre arderile de tot, despre spălare, despre curăţire – întru o încheiere scurtă şi lesne de luat aminte, anume în aceste două porunci ale dragostei şi întru zicerea: «Toate cîte voiţi a vă face vouă oamenii, asemenea faceţi şi voi lor, că aceasta este *Legea* şi Proorocii» – ca să nu rămînă nici un prilej de pricinuire celor ce nu vieţuiesc după *Evanghelie*)." (n. aut.)

După ce mai sus a arătat cum se va mîntui rămăşiţa lui Israil, Apostolul tălmăceşte acum arătat ce anume este rămăşiţa aceasta. Şi zice că e ceea ce a lăsat Dumnezeu ca o sămînţă aleasă şi ca un aluat dospit – căci zicerea: „a lăsat" a înţeles-o în loc de: „a ales". Căci – zice – de nu ar fi păzit Dumnezeu sămînţa aceasta, tot neamul Evreilor ar fi pierit ca Sodoma şi Gomora, fiindcă eram osîndiţi de păcatele noastre întocmai cu aceia.[278]

30 Ce vom zice deci? Că „neamurile", care nu alergau după dreptate, au dobîndit dreptatea, însă dreptatea din credinţă;
31 iar Israil, ce gonea după legea dreptăţii, nu a ajuns la legea dreptăţii.

Aici, dumnezeiescul Apostol aduce dezlegarea cea prea-arătată a nedumeririlor de mai înainte şi arată din care pricină au fost primite de Dumnezeu „neamurile", iar Israilitenii au fost lepădaţi. Şi zice că „neamurile" s-au îndreptat fiindcă şi-au luat dreptatea din credinţa în Hristos, iar Israilitenii, fiindcă „gonesc – adică aleargă – căutînd legea dreptăţii", adică dreptatea din fapte, nu au ajuns a se îndrepta, fiindcă legea cea din fapte nu poate să îndrepteze pe om.

32 Pentru ce? Pentru că nu o căutau din credinţă, ci ca din faptele Legii.

Zice: Întrebi, omule, pentru care pricină nu s-au învrednicit a se îndrepta Israilitenii, deşi se sileau foarte să se îndrepteze? Înţelege că ei nu căutau a se îndrepta din credinţa în Hristos, ci „ca din faptele *Legii*". Iar din faptele *Legii* nu se va îndrepta nici un om. Vezi însă – o cititorule! – că Apostolul nu a zis: „din fapte", ci: „ca din fapte", ca să arate că Evreii nu purtau grijă cu adevărat nici de faptele *Legii*, ci le făceau întru făţărnicie.

33 Şi s-au poticnit de piatra poticnirii, precum este scris: „Iată, pun în Sion piatră de poticnire şi piatră de sminteală, şi tot cel ce va crede într-însa nu se va ruşina" (Isaia 28:16).

De piatră se împiedică cel ce cască gura şi nu ia aminte înaintea sa, ci se uită la alte lucruri. Iar Evreii aceasta au pătimit, căci, căscînd gura şi privind la *Lege*, s-au împiedicat de Hristos, adică nu au crezut în Hristos. Iar Hristos

---

[278] După tîlcuirea dumnezeiescului Chiril, „sămînţa" pe care a lăsat-o Domnul sînt puţinii Israiliteni care s-au mîntuit, dintre care cea dintîi este Născătoarea de Dumnezeu, şi apoi Apostolii. Sau, „sămînţa" este Hristos, precum a zis Fotie (la Coresi). (n. aut.)

nu Se numeşte „piatră de poticnire" şi „piatră de sminteală" de la Sine-Şi, ci de la sfîrşitul şi de la isprava celor care nu au crezut într-Însul.[279] Pentru că Hristos, de Sine-Şi, S-a pus piatră de temelie şi de întărire pentru toată Biserica credincioşilor, şi nici unul din cei ce cred într-Însul – ori păgîn de ar fi, ori Evreu – nu va fi ruşinat. De aceea, credinţa este cea care lucrează totul şi îndreptează pe om, iar nu faptele *Legii*.

CAPITOLUL X

1 Fraţilor, bunăvoinţa inimii mele şi rugăciunea mea către Dumnezeu pentru Israil este spre mîntuire.

Fiindcă urmează să-i mustre pe Evrei, Apostolul îi înmoaie mai înainte cu cuvinte dulci, ca să nu socotească ei că vorbeşte din patimă şi vrajbă. Ce le zice însă? Că: Bunăvoinţa, adică voia mea cea dintîi şi dorul cel mai fierbinte al inimii mele, încă şi rugăciunea mea către Dumnezeu pentru voi, cei de un neam cu mine, este nu numai de a vă mîntui de muncă, ci şi de a vă mîntui întru împărăţia lui Dumnezeu. Atunci, cum aş fi vrăjmaş al vostru, dacă mă rog lui Dumnezeu pentru mîntuirea voastră?

2 Căci mărturisesc pentru dînşii că au rîvna lui Dumnezeu, dar nu după cunoştinţă.
3 Căci, necunoscînd dreptatea lui Dumnezeu şi căutînd să stea dreptatea lor, nu s-au supus dreptăţii lui Dumnezeu.

La început, se pare că Pavel face har Evreilor, pentru ca să-i înmoaie. Căci – zicînd că „au rîvnă pentru Dumnezeu, dar nu după cunoştinţă" – îi arată că sînt vrednici mai mult de milă, decît de osîndă şi de muncă. Căci rîvnesc cu adevărat pentru *Legea* dată lor de Dumnezeu, însă rîvna lor nu este întru cunoştinţă, fiindcă nu vor să ştie că *Legea* a încetat şi s-a făcut nelucrătoare.

Astfel, la începutul capitolului acesta, se pare că Pavel face har Evreilor, precum ziceam. Trecînd însă mai jos, el arată iubirea lor de stăpînire de sine, fiindcă Evreii caută să-şi întărească dreptatea lor, adică pe cea din *Lege*, pe cea săvîrşită din ostenelile şi faptele lor, care a căzut şi mai mult nu poate sta. Şi, „căutînd a pune să stea" această dreptate căzută, nici pe aceasta nu au

---

[279] De aceea a zis Domnul: „Piatra pe care nu au luat-o în seamă ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului. (...) Cine va cădea asupra ei se va zdrobi; iar peste cine va cădea ea, îl va sfărîma" (*Matei* 21:42, 44). (n. aut.)

pus-o, nici dreptății lui Dumnezeu nu s-au supus. Iar a încerca să faci să stea cea desăvîrşit căzută şi a te zbuciuma în zadar întru aceasta este semn de mîndrie şi de socoteală iubitoare de stăpînire de sine şi de biruire, ori – mai bine a zice – de socoteală nebună. Iar „dreptatea lui Dumnezeu" este aceea din credință, pentru că nu are dureri ale noastre, ci totul este al darului lui Dumnezeu.

4 Căci sfîrşitul Legii este Hristos, spre îndreptarea a tot cel ce crede.

Fiindcă mai sus Apostolul a numit chiar dreptate pe aceea din *Lege*, Evreii creştinați ar fi putut să zică aşa: Înseamnă deci că noi am făcut fărădelege pentru că am lăsat dreptatea aceasta! De asemenea, Evreii ce nu au crezut în Hristos ar fi putut să zică şi ei: De vreme ce aceea din *Lege* este chiar dreptate, deşi nu am săvîrşit-o acum, negreşit o vom săvîrşi cîndva! De aceea, aici, Apostolul răstoarnă şi opreşte aceste două împotriviri, zicînd că „Hristos este sfîrşitul *Legii*", fiindcă Hristos a săvîrşit ceea ce voia *Legea*, dar nu putea săvîrşi: anume faptul de a îndrepta pe om. Aşadar, să nu zici tu, Creştin Evreu, că ai nelegiuit fiindcă ai lăsat credința cea în *Lege*, căci chiar prin credința în Hristos ai văzut împlinite întru sine-ți voia şi scopul *Legii*. La fel, nici tu, Evreule care încă nu ai crezut, nu nădăjdui că vei împlini cîndva dreptatea *Legii*, fiindcă numai Hristos este plinitorul îndreptării acesteia. De aceea, dacă vrei să dobîndeşti îndreptarea, cîştigă-L pe Hristos prin credință, şi vei cîştiga totul![280]

5 Căci Moisi scrie despre dreptatea care este în Lege că „omul ce va face acestea viu va fi într-însele" (Leviticul 18:5).

Aici, Apostolul adevereazǎ ceea ce a zis mai sus, anume că, ceea ce nu a putut săvîrşi *Legea*, a săvîrşit Hristos. Şi zice că Moisi legiuieşte să se îndrepteze omul cu faptele *Legii*, dar nici un om nu s-a aflat să le împlinească. De aceea, nu este cu putință a se îndrepta cineva în *Lege*.

6 Iar despre dreptatea din credință grăieşte aşa: „Să nu zici întru inima ta: Cine se va sui în cer" ca să coboare pe Hristos,

---

[280] Grigorie Dialogul (în cuvîntul la *Iezechia*) zice că Hristos este „sfîrşitul Legii" fiindcă a desăvîrşit *Legea* cea veche. Iar Hrisostom zice că Hristos este „sfîrşitul Legii" fiind ținta şi scopul pentru care s-a dat *Legea* (la Coresi). Teodorit adaugă că credința întru Domnul nu este împotriva *Legii*, ci foarte învoită cu ea, căci *Legea* ne-a povățuit la Stăpînul Hristos. Deci abia cel ce crede în Stăpînul Hristos împlineşte scopul *Legii*. Şi bine a zis Apostolul: „tot celuia ce crede", cuprinzînd împreună toată firea oamenilor, căci – ori Elin de ar fi, ori barbar – de va crede, se împărtăşeşte de mîntuire. (n. aut.)

7 „sau cine se va pogorî întru adînc" (Deuteronomul 30:12) ca să ridice pe Hristos din morți?
8 Dar ce zice? „Aproape este de tine graiul, în gura ta și întru inima ta" (Deuteronomul 30:14) – adică cuvîntul credinței pe care îl propovăduim.
9 Căci, de vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus și vei crede întru inima ta că Dumnezeu L-a sculat pe El din morți, te vei mîntui.

Fiindcă – zice – ai învățat – o, Evreule! – că faptele *Legii* nu pot să îndrepteze pe om, ascultă acum cum putem a ne îndrepta în Hristos, cu înlesnire și fără osteneală, pentru că îndreptarea întru Hristos cere doar credință din inimă și mărturisire din gură.

E nevoie însă a tîlcui graiurile acestea mai pe larg. Astfel, zicerea: „Cine se va sui în ceruri, și cine se va pogorî întru adînc?" e luată de Apostol de la Moisi și unită după marea sa înțelepciune apostolească. Pentru că, după slovă, Moisi a zis acestea: Porunca lui Dumnezeu se află înaintea ochilor tăi – o Evreule! – și nu trebuie nici să te sui în cer ca să o afli, nici să te pogori întru adînc ca să o iei, nici să treci oceanul și părțile depărtate ale mării; ci ea se află lîngă tine, în lăuntru, în gura ta și în mintea ta. Fiindcă, prin *Lege,* Dumnezeu ți-a arătat toate cele cuvenite ție. Deci se vede că Moisi zice acestea după slovă. Iar marele Pavel a luat aceste graiuri și le-a unit la Hristos, zicînd: Să nu te îndoiești – o omule! – nici să zici în sine-ți: Cum S-a pogorît Hristos din ceruri și S-a întrupat? Sau cum, după ce a murit, S-a sculat dintru adînc, adică dintru cele mai de jos locuri ale pămîntului? Ci crede că S-a pogorît, și S-a întrupat, și, după ce S-a îngropat, S-a sculat din morți și iarăși S-a suit la ceruri. „Căci nimeni – zice – nu s-a suit în ceruri, fără numai Cel ce S-a pogorît din ceruri" (*Ioan* 3:13). Pentru că Dumnezeu L-a sculat pe El din morți după firea Sa omenească,[281] încît – atît din dumnezeiasca vrednicie a lui

[281] Iar dumnezeiescul Maxim tîlcuiește aceasta așa: „Nu trebuie a-L căuta pe Domnul în afară, ci întru sine. Și se cuvine a-L căuta pe El prin credința cea făptuitoare. Căci – zice – «aproape de tine este graiul, în gura ta și în inima ta, adică cuvîntul credinței», fiindcă graiul celui ce caută este Însuși Hristos" (capitolul 35 al sutei a doua din cuvintele teologice). Și iarăși: „Să nu ne deznădăjduim de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, crezînd că nu ar ajunge pînă la noi din pricina înălțimii dumnezeieștii nemărginiri, pe care noi nu o putem înțelege; nici, aducîndu-ne aminte de adîncul nemărginit al căderii noastre pricinuite de păcat, să nu fim necredincioși, crezînd că nu se face învierea faptei bune omorîte întru noi. Căci amîndouă sînt cu putință lui Dumnezeu: și a Se pogorî, luminînd mintea noastră prin cunoștință; și împreună cu Sine a ne înălța prin faptele dreptății, înviind iarăși fapta bună dintru noi."

Iar marele Vasilie – tîlcuind zicerea: „Cere un semn de la Domnul, întru adînc ori întru înălțime" (*Isaia* 7:11) – zice: „De vreme ce Cuvîntul S-a făcut trup, prin zicerea: «întru

Dumnezeu-Tatăl care L-a sculat, cît şi de Sine-Şi – poţi să crezi cu înlesnire. Aşadar, ce alta este mai lesne decît aceasta, cînd în gura şi în inima ta ai mîntuirea ta? Dar, ca să nu se arate că credinţa este un lucru defăimat pentru înlesnire, Apostolul arată că asupra ei se scoală şi îi dau război cugetări de necredinţă. Şi trebuie a sta împotriva acelora şi a ne lupta cu bărbăţie şi cu credinţă neîndoită, căci zice: Să nu te îndoieşti în inima ta, nici să gîndeşti cît de puţin vreo înţelegere de necredinţă şi îndoială!

10 Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mîntuire.[282]

Pentru credinţa desăvîrşită şi pentru mîntuire trebuie – zice – amîndouă: şi inima, şi gura. Căci ce folos este dacă cineva crede în ascuns cu sufletul şi cu inima sa, dar nu mărturiseşte cu gura înaintea oamenilor ceea ce crede? Căci credinţa din inimă şi din minte numai îndreptează pe om, dar mîntuirea desăvîrşită se află întru mărturisirea gurii. Căci credinţa străluceşte cînd este unită cu mărturisirea, fiindcă atunci, auzind, se folosesc mai mulţi oameni.[283] Mai

---

adînc», proorocia însemnează pămîntul şi trupul luat dintr-însul; iar prin zicerea: „întru înălţime", însemnează Cuvîntul cel ceresc. [...] Ori, poate, «adîncul» însemnează pe cele prea-de jos ale iadului, iar «înălţimea», locul cel mai presus de ceruri.

Şi Apostolul zice iarăşi: «Aproape de tine este graiul, în gura ta şi în inima ta». Iar Domnul nostru zice şi El: «Împărăţia lui Dumnezeu este în lăuntrul vostru» (*Luca* 17:21). Deci cele bune, prin care ne este mîntuirea, sînt aproape de noi şi în lăuntrul nostru, iar cele potrivnice vin asupra noastră de departe, aflîndu-se afară de noi. Căci păcatul nu se află întru alcătuirea noastră, ci a venit asupră-ne în urmă." (în tîlcuirea capitolului 10 la *Isaia*). (n. aut.)

[282] Marele Vasilie tîlcuieşte aceasta aşa: „Fiindcă – după Apostolul – «cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mîntuire», lucrarea amîndorura arătînd deplinătatea, Domnul le cere pe amîndouă: şi lucrarea gurii, şi cugetarea inimii. Căci, de nu va fi binele în inimă, cum ar scoate comoara pe gură cel ce nu o are întru ascuns? Iar de are cineva cele bune în inimă, dar nu le vesteşte cu cuvîntul, ca şi cum s-ar teme să nu-şi sfinţească cumva limba, i se va zice lui aceea: «Înţelepciune ascunsă şi comoară nearătată! Ce folos e întru amîndouă?» (*Iisus Sirah* 20:31) (în tîlcuirea *Evangheliei lui Matei* 10:32). Pentru aceasta a zis şi Domnul: „Tot cel ce Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, voi mărturisi şi Eu pentru el înaintea Părintelui Meu cel ceresc. Iar cine se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, Mă voi lepăda şi Eu de el înaintea Părintelui Meu ce e în ceruri" (*Matei* 10:32). Zice şi Teodorit: „Ai trebuinţă de amîndouă: şi de credinţă adevărată şi încredinţată, şi de mărturisire făcută cu îndrăzneală, ca şi inima să se împodobească cu neîndoirea credinţei, şi limba să strălucească, propovăduind adevărul fără frică." (n. aut.)

[283] De aceea a zis şi Coresi că ţinerea şi creşterea dreptăţii se face prin mărturisirea gurii. Şi adeverează aceasta mucenicul Gordie, zicînd – după marele Vasilie – către cei ce-l munceau: „De ce zăboviţi? De ce v-aţi oprit? Să se zgîrie trupul, să se răsucească mădularele, să se schingiuiască oricum aţi voi! Nu-mi veţi putea lua nădejdea fericirii! Căci, oricît veţi întinde muncile,

trebuitoare este însă inima decît gura, pentru că mulți oameni mărturisesc pe Hristos numai cu gura, în chip fățarnic, dar inima lor este departe de El, precum este scris: „Norodul acesta se apropie de Mine cu gura lui și cu buzele Mă cinstește, iar inima lui este departe de Mine" (*Isaia* 29:13).

11 Căci zice Scriptura: „Tot cel ce va crede într-Însul nu se va rușina" (Isaia 28:16).
12 Căci nu este osebire între Iudeu și Elin, fiindcă Același este Domnul tuturor, îmbogățind pe toți cei ce-L cheamă pe El.
13 Căci „oricine va chema numele Domnului se va mîntui" (Ioil 3:5).

Fiindcă mai sus a zis că Hristos Se crede cu inima și Se mărturisește cu gura, Apostolul aduce acum mărturie din *Scriptură* pentru amîndouă: și pentru credința din inimă, și pentru mărturisirea cu gura. Astfel, zicînd că „tot cel ce crede într-Însul nu se va rușina", a arătat credința din inimă, prin care cel ce crede se îndreptează și nu va fi rușinat. Apoi, zicînd că „oricine va chema numele Domnului se va mîntui", a arătat și mărturisirea cu gura, care pricinuiește mîntuirea. Deci, orice om – ori Evreu de ar fi, ori Elin și păgîn – este primit la Dumnezeu, fiindcă El este unul și același Domn al tuturor oamenilor. Și „îi îmbogățește", adică bogăția Lui o are întru toți cei ce-L cheamă pe El, ca și cum ai zice că împăratul e bogat în aur și argint, adică bogăția lui este aur și argint. De aceea, fiindcă Dumnezeu are ca bogăție pe aceia ce cred într-Însul, nu te deznădăjdui tu – o Creștine! – deși ai făcut păcate neiertate, pentru că Dumnezeu te va primi cînd te vei pocăi, ca să facă și cu tine fapte vrednice de bogăția Sa.

---

cu atît mai mari îmi pricinuiți răsplătirile! Acestea sînt schimburi pe care le facem cu Stăpînul: în locul rănilor ce se pun asupra trupului, va înflori asupra noastră haină luminată întru înviere; în locul necinstei, cununi; în locul temniței, raiul; în locul osîndirii împreună cu făcătorii de rele, petrecerea împreună cu Îngerii. Semănați multe întru mine, ca să cer mult înmulțite!" (*Cuvînt la Gordie*). Vezi și în capitolul 6 al cărții a doua a Macabeilor, cum bătrînul Eleazar a mărturisit cu îndrăzneală și a rămas pînă la moarte întru mărturisire. De aceea, și Sfințitul Mucenic Petru al Alexandriei, prin canonul 5 al său, canonisește șase luni de pocăință pentru Creștinii care, prinzîndu-se de tirani, s-au fățărnicit și nu și-au mărturisit credința cu gura, ci s-au apropiat de jertfelnicul idolilor, sau au pus pe alții să jertfească sau au scris că se vor lepăda; ca să se învețe că „și cu inima trebuie să creadă, și cu gura trebuie să mărturisească" – după zicerea Apostolului – pe care *Canonul* acesta o și aduce spre mărturie. Zice încă și Teologul Grigorie: „«Aproape de tine este graiul.» Mintea, cea care crede, are vistieria aceasta: limba, care mărturisește. Ce cale e mai scurtă pînă la o asemenea bogăție? Ce e mai lesnicios decît darul acesta? «Mărturisește-L pe Iisus Hristos și crede că S-a sculat din morți, și te vei mîntui!» Căci a crede e numai dreptate; iar a mărturisi și a adăuga la cunoștință îndrăzneala este mîntuire desăvîrșită" (*Cuvînt pentru buna rînduială întru graiuri*). (n. aut.)

14 Dar cum vor chema numele Aceluia întru Care nu au crezut încă? Şi cum vor crede în Acela de Care încă nu au auzit? Şi cum vor auzi, fără propovăduitor?
15 Şi cum vor propovădui, dacă nu vor fi trimişi? Precum este scris: „Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce binevestesc cele bune!" (Isaia 52:7).

Mai sus, Apostolul a zis că „tot omul care va chema numele Domnului se va mîntui", iar acum îi mustră pe Evrei că nu au chemat numele Domnului. Dar de ce nu l-au chemat? Pentru că nu au crezut. Şi de ce nu au crezut? Au auzit propovăduindu-se credinţa? Au auzit! Apoi, aduce o stare împotrivă la aceasta şi zice: Cum puteau să audă fără a le propovădui cineva? Dezlegînd aceasta, Apostolul zice că mulţi au fost trimişi de Dumnezeu să propovăduiască evanghelia lui Hristos Israilitenilor, şi au propovăduit cu adevărat. Dar de unde e arătat că aceştia ce propovăduiesc au fost trimişi de Dumnezeu? La aceasta, Apostolul aduce martor pe Proorocul Isaia, ce zice că sînt „foarte frumoase picioarele trimişilor ce bine-vestesc pacea şi ale celor ce bine-vestesc cele bune". Fiindcă Apostolii, umblînd prin lume, nu propovăduiau altceva decît numai bunătăţile acelea negrăite şi nespuse ale împărăţiei cerurilor şi pacea lui Dumnezeu făcută către oameni. Pentru aceasta a poruncit lor şi Domnul, zicînd: „În orice casă veţi intra, mai întîi să ziceţi: Pace casei acesteia!" (*Luca* 10:5). De aceea, dacă unii nu cred, aceasta este vina celor ce nu au primit pe Apostoli propovăduind, şi nu a altcuiva.[284]

16 Dar nu toţi au ascultat evanghelia, căci zice Isaia: „Doamne, cine a crezut auzirii noastre?" (Isaia 53:1)

Mai sus, Pavel a spus că trimişii ce bine-vestesc (adică Apostolii) s-au trimis de Dumnezeu, după mărturia Proorocului. Iar aici – ca să nu zică cineva: Atunci, dacă erau trimişi de Dumnezeu, ar fi trebuit ca toţi să-i asculte! – Apostolul zice că, într-adevăr, nu toţi au ascultat cu supunere evanghelia, dar adevărul nu se vatămă cu nimic din aceasta, căci neascultarea evangheliei de către toţi a fost proorocită cu mulţi ani mai înainte de însuşi Proorocul Isaia,

---

[284] Iar Teodorit zice: „Numeşte «frumoase» picioarele Apostolilor, fiindcă aleargă pe calea cea bună şi fiindcă au fost spălate de mîinile Stăpînului." Iar Teologul Grigorie zice: „Se cuvine ca ucenicul trimis spre buna-vestire să se poarte fără cîştig de prisos, fără bani şi toiag, numai cu o haină şi desculţ, ca să se vadă «picioarele frumoase ale celor ce bine vestesc pacea şi tot ceea ce este bine»" (*Cuvînt la Paşti*). Căci Domnul a trimis pe ucenici la propovăduire fără încălţăminte – după evanghelistul Matei (capitolul 10:10), după Luca şi după Sfîntul acesta. (n. aut.)

care zice: Doamne, cine a crezut celor zise de noi? Adică cei ce au crezut acestea sînt rari şi puţini.

17 Deci credinţa este din auzire, iar auzirea prin cuvîntul lui Dumnezeu.

Ceea ce zice aici Pavel urmează celor zise mai sus şi este ca o încheiere a lor, avînd însă şi o oarecare altă înţelegere. Căci – de vreme ce Evreii căutau semne şi minuni în toată vremea, cerînd să vadă cu ochii lor morţi înviaţi – Apostolul zice aici că credinţa se naşte din auzirea propovăduirii, iar nu din privirea minunilor. Deci – zice – să nu cauţi ceva mai mult decît auzirea, Evreule, pentru că aceasta nu este auzire de oarecari cuvinte zise prost şi la întîmplare, ci este din cuvintele lui Dumnezeu. De aceea, dacă tu cauţi minuni pentru că minunile sînt de la Dumnezeu, crede şi cuvintele pe care le auzi, pentru că şi cuvintele acestea sînt tot de la Dumnezeu.[285]

18 Dar întreb: Au doar nu au auzit? Căci, cu adevărat, „în tot pămîntul a ieşit vestirea lor, şi la marginile pămîntului graiurile lor" (Psalm 18:4).

Ca şi cum cineva ar fi stat împotrivă şi ar fi zis: Şi ce folos şi cîştig este – o Fericite Pavele! – dacă Apostolii ce bine-vestesc s-au trimis în toată lumea, de vreme ce Evreii nu au auzit propovăduirea lor? Întîmpinînd această stare împotrivă, Pavel întreabă: Cum se face că toată lumea a auzit propovăduirea Apostolilor[286], şi tocmai Evreii nu au auzit-o? Evreii, lîngă care Apostolii au petrecut atîta vreme şi din care s-au şi născut? Ce socoteală are cuvîntul lor şi cine îl va crede?[287]

---

[285] Iar Meletie Pigas, în cartea a doua despre creştinism, zice aşa: „Într-adevăr – dacă «credinţa este din auzire, iar auzirea prin graiul lui Dumnezeu», cum zice Apostolul – atunci este prea-arătat că ceea ce se află afară de dumnezeiescul grai este afară de credinţă – precum socoteşte marele Vasilie. Iar dacă este afară de credinţă, nu poate plăcea lui Dumnezeu, căci este păcat." (n. aut.)

[286] Nedumerindu-se cum a ieşit vestea Apostolilor în toată lumea, Gheorghe Coresi aduce cuvîntul lui Hrisostom, care zice că „propovăduirea evanghelică s-a semănat în tot pămîntul". Iar Ambrozie spune că *vestea* propovăduirii evangheliei s-a semănat în tot pămîntul, iar nu propovăduirea însăşi. Iar alţii zic că trecutul se înţelege aici în loc de viitor, după obiceiul Proorocilor, căci şi Domnul a zis: „Se va propovădui evanghelia aceasta în toată lumea, spre mărturisirea tuturor neamurilor, şi atunci va veni sfîrşitul lumii" (*Matei* 24:14). (n. aut.)

[287] De aceea zice şi înţeleptul Teodorit că propovăduitorii adevărului au adus propovăduirea mai întîi Iudeilor, căci Însuşi Domnul a zis către aceştia: „Şi mai degrabă mergeţi către oile cele pierdute ale casei lui Israil" (*Matei* 10:6). Şi în *Faptele Apostolilor* este scris: „Vouă mai întîi era nevoie a vi se grăi cuvîntul lui Dumnezeu" (capitolul 13:46). (n. aut.)

19 Şi zic: Au doar nu a cunoscut Israil?

Aici, Apostolul pune altă stare împotrivă, care zice aşa: Şi – chiar dacă au propovăduit Apostolii, şi au auzit Evreii, dar nu au înţeles propovăduirea şi învăţătura lor – nu sînt ei vrednici de iertare pentru aceasta? Iar Pavel dezleagă această stare împotrivă cu următoarele cuvinte:

Mai întîi, zice Moisi: „Voi întărîta rîvna voastră pentru cel ce nu e neam, vă voi mînia spre neam neînţelegător" (Deuteronomul 32:21).

Chiar dacă – zice – nu ar fi înţeles de la nimeni propovăduirea Apostolilor, Evreii ar fi trebuit să o înţeleagă măcar de la cinstea cu care s-au cinstit „neamurile". Fiindcă – văzînd că păgînii ce slujeau idolilor se învredniceau pe neaşteptate şi, afară de toată nădejdea, luau de la Dumnezeu atîtea şi atîtea bunătăţi şi daruri – ei ar fi trebuit să rîvnească acelora şi să priceapă că acesta este „neamul" despre care proorocise Moisi. Căci erau destule care să-i pună pe Evrei să rîvnească nu numai mărimea cinstei pe care o luau de la Dumnezeu cei din „neamuri", ci şi multa smerenie şi puţinul număr al celor ce se cinsteau dintre ei, încît nici nu se putea socoti un neam întreg.[288] Iar Moisi zice: „Spre cel ce nu e neam vă voi întărîta pe voi spre rîvnă, spre neam neînţelegător", adică spre Elini, căci ce alt neam era mai neînţelegător şi mai fără de minte decît acei păgîni care căscau gurile la lemne şi la pietre, închinîndu-se lor?

20 Iar Isaia cutează şi zice: „Am fost aflat de cei ce nu mă căutau şi m-am făcut arătat celor ce nu întrebau de mine" (capitolul 65:1).

După ce a arătat mai întîi ce zice Moisi, Pavel povesteşte aici şi despre un alt Prooroc, care spune aceleaşi lucruri mai curat şi mai descoperit. Căci acest „Isaia cutează şi zice" arată că Proorocul s-a silit pe sine-şi ca să spună adevă-

---

[288] Iar zicerea: „pentru cel ce nu e neam" s-a tîlcuit de către Teodorit aşa: „Acei cîţi au crezut întru Mîntuitorul Hristos nu sînt *un neam*, ci nenumărate neamuri. Deci – zice – precum voi, lăsînd pe singurul Dumnezeul, aţi cinstit mulţi «dumnezei» mincinoşi – tot aşa şi Eu, lepădînd neamul cel unul, voi da cunoştinţă tuturor neamurilor. Pentru că i-aţi cinstit pe cei ce nu erau dumnezei şi i-aţi numit «dumnezei», Eu voi umple de înţelepciune «neamurile» cele neînţelegătoare, şi voi, văzîndu-le, vă veţi topi de pizmă." Şi mai zice că nici robia ce o suferă nu-i întristează pe Evrei atît de mult, cît îi întristează buna-cinstire de Dumnezeu, şi lauda şi cinstea pe care văd că o au cei din „neamuri" ce cred în Hristos. Aceasta îi supără mai mult şi decît faptul că sînt risipiţi în toate părţile lumii, şi decît nimicirea bisericii lor din Ierusalim. (n. aut.)

rul şi a ales ca mai degrabă să se primejduiască decît să tacă.[289] Şi zice: Am fost aflat de către cei de alte neamuri, care nu mă căutau şi nu întrebau de mine. Căci, despre cei numiţi de Moisi „neam neînţelegător", Isaia spune că „nu căutau, nici întrebau", ca nişte neînvăţaţi adică şi fără de minte, care urau cuvintele. Din acestea, Evreii ar fi trebuit să înţeleagă de ce ei au fost lepădaţi, iar cei din „neamuri" au fost primiţi.

21 Iar către Israil zice: „Toată ziua am întins mîinile mele către un norod nesupus şi împotrivă-grăitor" (Isaia 65:2).

Pentru ca Evreii să nu întrebe: O Proorocule Isaia, ai fost aflat de către cei de alt neam, şi la noi n-ai voit să grăieşti? – Proorocul zice aşa: „Toată ziua – adică în toată vremea vieţii mele – am întins mîinile mele" ca să vă trag pe voi, pe Iudei, la dumnezeiasca cunoştinţă, dar voi v-aţi arătat „norod nesupus şi împotrivă-grăitor". A voastră dar este vina neascultării, iar nu a mea. Pentru că eu am întins mîinile şi vă chemam să veniţi ca să ascultaţi învăţătura şi propovăduirea mea; voi însă nu aţi ascultat. Cît de arătat e din acestea că Iudeii au auzit şi au cunoscut, dar nu au voit să asculte!

CAPITOLUL XI

1 Întreb deci: A lepădat oare Dumnezeu pe norodul Său? Să nu fie! Căci şi eu sînt Israilitean, din sămînţa lui Avraam, din seminţia lui Veniamin.
2 Nu a lepădat Dumnezeu norodul Său pe care mai înainte l-a cunoscut.

Fiindcă mai sus i-a numit pe Evrei „norod nesupus", Apostolul se nedumereşte şi întreabă dacă nu cumva au minţit făgăduinţele făcute lor de către Dumnezeu? Şi dezleagă nedumerirea, zicînd: „Să nu fie!" – ceea ce înseamnă: Dumnezeu nu a lepădat pe norodul Său, „pe care din veac l-a înainte-cunoscut", adică pe care l-a cunoscut că este îndemînatic şi vrednic de a primi credinţa în Hristos. Pentru că şi eu sînt Iudeu şi Israilitean, şi am primit credinţa în Hristos. Apoi – ca să nu-i zică cineva: Şi ce, tu singur poţi fi norod? – mai spune o dată, descoperit: „Nu a lepădat Dumnezeu pe norodul Său", ca şi cum ar zice: Nu sînt singurul din norodul Iudeilor care am crezut în Hristos, sînt

---

[289] Teodorit tîlcuieşte zicerea: „cutează" aşa: „Nu s-a temut – zice – a striga către Iudeii care îl îngrozeau, ci a propovăduit mîntuirea „neamurilor" cu multă îndrăzneală. Cu aceasta a însemnat încă şi necredinţa lor." (n. aut.)

mulți alții – adică cei trei mii, și cei cinci mii, și cei zeci de mii – precum mărturisesc *Faptele Apostolilor* (capitolele 2:24 și 21:20).

Sau nu știți ce zice Scriptura despre Ilie? Cum se roagă lui Dumnezeu împotriva lui Israil, zicînd:
3 „Doamne, pe Proorocii Tăi i-au omorît, jertfelnicele Tale le-au ars, și eu singur am rămas, și ei caută sufletul meu" (Cartea a III-a a Împăraților 19:18).
4 Dar ce zice lui dumnezeiescul răspuns? „Mi-am oprit[290] șapte mii de bărbați, care nu și-au plecat genunchii înaintea lui Baal" (Cartea a III-a a Împăraților).

Ca să nu zică cineva: Ce zici – o Fericite Pavele! – în trei mii, în cinci și în puține zeci de mii cuprinzi norodul lui Israil cel atît de numeros, a cărui mulțime se aseamănă cu nenumăratul nisip al mării și cu nenumăratele stele ale cerului? – așadar, ca să nu zică cineva aceasta, Pavel arată aici că și în vremea Proorocului Ilie numai șapte mii din norodul lui Israil credeau întru adevăratul Dumnezeu, iar toți ceilalți se închinau idolilor. Și Ilie nu-i știa nici pe aceștia puțini și de aceea zicea că a rămas singurul ce crede în adevăratul Dumnezeu.[291] De aceea – zice – și acum trebuie a fi alți mulți Iudei care cred

---

[290] După Coresi, „am oprit" se înțelege în loc de: „am ținut întru Israil – adică în Samaria, unde împărățeau cele zece seminții – și nu în Iuda". Pentru că și atunci erau mulți aleși, deși Ilie socotea că n-a mai rămas nici unul. De aceea a și zis către el Dumnezeu: „Mi-am oprit din Israil șapte mii de bărbați; genunchii tuturor acestora nu s-au plecat înaintea lui Baal, și buzele lor nu l-au sărutat" (*3 Împărați* 19:18). Bagă de seamă că – după Iosif – Baal era zeu al Tirilor, și Ahav, avînd socru pe Ioval, împăratul Tirilor și al Sidonienilor, a făcut har socrului său și a ridicat capiște lui Baal și prooroci ai acestuia, în Samaria. (n. aut.)

[291] Căci, în vremea Proorocului Ilie, erau mulți credincioși și bine-cinstitori de Dumnezeu între cele zece seminții – precum Ionadav, fiul lui Rahav, și tot neamul lui – care locuiau în corturi și prin pustii, nebînd vin, precum scrie în capitolul al zecelea al cărții a patra a împăraților și în capitolul 35 din *Ieremia*. Atunci era și Avdie – cel ce se temea de Dumnezeu, iconomul lui Ahav – care avea o sută de Prooroci ascunși în două peșteri, pe care îi hrănea, precum mărturisește capitolul 18 al cărții a treia a împăraților. Iar dumnezeiescul Grigorie al Nyssei zice că acei corbi care îl hrăneau pe Ilie aduceau carnea și pîinile de la bine-cinstitorii din vremea aceea: „Corbii slujeau Proorocului Ilie, și prin aceasta Dumnezeu îi arăta că erau mulți cei rămași pentru slujirea Dumnezeului celui adevărat, care îi dădeau hrană prin acei corbi. Căci Dumnezeu nu i-ar fi trimis lui pîini din cele spurcate, ori carne din cea jertfită idolilor, încît să-l facă a cădea în mînie asupra acelora care făceau păgînătăți. Și astfel, Proorocul afla că erau mulți care căutau către Dumnezeu, pe care nu era drept a-i osîndi împreună cu cei necredincioși" (în scrisoarea către Episcopul Teodosie despre vorbirea din pîntece [ventrilocie, n. m.]). (n. aut.)

în Hristos, iar dacă nu-i ştiţi voi, nu e de mirare, pentru că nici Ilie nu-i ştia pe cei şapte mii care credeau în Dumnezeu.

Vorbind însă despre altă pricină, Pavel arată pe ascuns pofta de ucidere a Iudeilor, propovăduită dintru început de către Prooroci. Căci, ca să nu zică oarecari Iudei că: L-am ucis pe Hristos ca pe un amăgitor – Apostolul le răspunde şi zice: Dar părinţii voştri de ce i-au ucis pe vechii Prooroci? Oare şi aceia erau amăgitori? Veţi zice poate că i-au ucis fiindcă Proorocii îi mîhneau cu îndrăzneala şi cu înfruntarea lor. Chiar dacă a fost aşa, întreb: Jertfelnicele lui Dumnezeu, de ce le-au ars şi le-au nimicit? Nu cumva şi jertfelnicele îi înfruntau? Şi de ce căutau să-l omoare pe însuşi Ilie, pe făcătorul de minuni, pe cel ce rîvnea pentru mîntuirea lor? Este arătat aşadar – după Teodorit – că Iudeii i-au omorît pe Prooroci şi au răsturnat jerfelnicele pentru că-L urau pe Dumnezeul Proorocilor şi al jertfelnicelor! De aceea – fiindcă şi atunci, din atît de mulţi Evrei, numai şapte mii s-au ales lui Dumnezeu, precum a arătat „dumnezeiescul răspuns" (căci aceasta însemnează zicerea: „Mi-am oprit", adică: „am ales pentru Sine-Mi") – nu este de mirare dacă şi acum Dumnezeu îi alege doar pe cei vrednici dintre Evrei.[292] Iar Apostolul arată aceasta cu următoarele cuvinte:

5 Aşadar, şi în vremea aceasta s-a făcut oprire după alegerea darului.

Şi acum – zice – s-a făcut „oprire" dintru Evrei, adică rămăşiţă aleasă. Fiindcă – precum, de pildă, din paiele ce se treieră pentru a se curăţi, rămăşiţa, adică ceea ce rămîne jos, este grîul – tot aşa şi Dumnezeu, lepădînd pe cei răi, lasă pentru Sine-Şi şi alege pe cei vrednici şi buni. Iar zicerea: „după alegere" arată sîrguinţa şi osîrdia celor ce s-au ales, căci pentru multa lor sîrguinţă şi îngrijire s-au făcut vrednici a fi aleşi de Dumnezeu. Şi, zicînd: „a darului", a arătat hărăzirea lui Dumnezeu.[293]

6 Iar dacă este după dar, nu mai este din fapte[294], căci altfel darul nu mai este dar.

---

[292] Vezi cum tîlcuieşte Teologul Grigorie zicerea: „Mi-am oprit", în subînsemnarea zicerii: „(...) cărora nu era lumea vrednică" (*Evrei* 11:38). (n. aut.)

[293] Bagă de seamă că Apostolul a luat zicerea aceasta de la Isaia, care zice: „Şi va fi rămăşiţa lui Iacov la Dumnezeu" (capitolul 10:21). Precum zice şi marele Vasilie în tîlcuirea capitolului 17 de la *Isaia*. (n. aut.)

[294] „Darul – zice Coresi – nu e din fapte, fiindcă, de ar fi din fapte, nu ar fi dar. [...] Căci, deşi omul se mîntuieşte prin faptele cele bune, faptele nu se aseamănă însă cu darul şi cu blagoslovenia lui Dumnezeu. (n. aut.)

Pavel, mai presus de prisosință și cu covîrșire, arată fără de răspuns pe Evreii aceia care nu au crezut în Hristos. Nu puteți să spuneți – zice – că Dumnezeu cere de la noi, după cum s-ar cuveni, fapte și osteneli ca să credem, ci totul este al darului Lui. Așadar, de ce nu voiți să credeți și să vă mîntuiți? – de vreme ce se află înaintea voastră o astfel de bunătate, gata și fără de osteneală: credința și mîntuirea voastră, încît cei ce au voit, care sînt norod adevărat al lui Dumnezeu, au crezut și s-au mîntuit. Așadar, Dumnezeu nu a lepădat norodul Său cel vrednic de mîntuire.

Iar dacă e din fapte, atunci nu mai este dar, altfel fapta nu mai este faptă.

Dacă – zice – am bine-plăcea lui Dumnezeu din faptele *Legii*, atunci darul lui Dumnezeu nu ar mai avea loc, de vreme ce, atunci cînd are loc darul, se pierde fapta și nu mai este faptă. Pentru că, acolo unde este dar, nu se cere faptă; și, dimpotrivă, unde este faptă, acolo nu este dar.

7 Ce este așadar? Israil nu a nimerit ceea ce căuta; ci alegerea a nimerit,

După ce a arătat cum este darul – anume că darul lui Dumnezeu, hărăzirea, este fără de fapte – Apostolul zice acum că Israilitenii, căutînd a se îndrepta, „nu au nimerit", adică nu s-au îndreptat, fiindcă ei căutau rău, a se îndrepta din faptele *Legii*, ceea ce este cu neputință. Iar „alegerea – adică cei aleși – au nimerit" și s-au îndreptat. Cu zicerea: „au nimerit", Pavel arată plinirea bunătăților, pe care au dobîndit-o cei aleși, și cum că totul este al darului lui Dumnezeu, așa cum și noi obișnuim a zice că cutare om „a nimerit" – adică a aflat fără osteneală – ceea ce voia.

iar ceilalți s-au orbit,
8 precum este scris: „Le-a dat lor Dumnezeu duh de amorțire: ochi, ca să nu vadă; și urechi, ca să nu audă" (Isaia 29:10), pînă în ziua de astăzi.

Aici, Pavel îl aduce pe Isaia ca martor al orbirii[295] și nesimțirii Evreilor, ca să nu pară că vorbește de la sine și cu nedreptate. Iar zicerea: „le-a dat Dum-

---

[295] Orbirea, în limba elină, se zice „porosis", de la piatra ce se numește „pori", care e alcătuită din nisip mărunt. Așadar, Elinii numesc orbirea și nesimțirea inimii și sufletului omului din asemănarea acestei pietre nesimțitoare. (n. aut.)

nezeu" se înțelege în loc de: „a lăsat, a îngăduit Dumnezeu" ca ei să aibă „duh de amorțire". Iar „amorțirea" arată stăruirea și nestrămutata deprindere a sufletului întru rele, pentru că a amorți cineva însemnează a se înfige și a se pironi la un lucru.[296] Voind dar să arate nevindecarea și nestrămutarea cugetării Evreilor, Proorocul a numit-o „amorțire". Căci, avînd ei ochi ca să vadă minunile Domnului Hristos, și urechi ca să audă învățătura Lui, nu și-au folosit ochii și urechile pentru acestea. Și nu numai în vremea lui Hristos făceau așa, ci și în vremea Apostolilor. De aceea, Apostolul a adăugat că Iudeii s-au orbit „pînă în ziua de astăzi", adică au rămas nesimțitori pînă acum, ca piatra ce se numește „pori", precum am însemnat mai sus.

9 Iar David zice: „Facă-se masa lor spre cursă și laț, și spre sminteală și spre răsplătire lor!
10 Întunece-se ochii lor, ca să nu vadă, și spinarea lor pururea gîrbovește-o!" (Psalm 68:26, 27).

Nestrămutați – zice – și cu totul pironiți întru răutate sînt Evreii, și de aceea vor pătimi relele cele mai de pe urmă: masa lor, toate bunătățile și hrana lor, se va preface în cele dimpotrivă, adică întru dureri și în greață;[297] și se vor prinde în cursă, făcîndu-se robi tuturor; și totdeauna vor avea în viața lor

[296] Iar Coresi zice: „După Ambrozie, este «duh de mîhniciune»; ori: «duh de zavistie», după alții; ori: «duh de cădere» – precum a tălmăcit Aquila. Căci cinci rele urmează oamenilor pizmași: orbirea sufletului, asurzirea, defăimarea lui Dumnezeu și a oamenilor, nedreptatea și nesimțirea."

Iar că Evreii s-au orbit singuri, o spune mai descoperit Isaia, zicînd că „s-a îngroșat inima norodului acestuia și, cu urechile, anevoie aude; și ochii săi i-a închis, ca nu cumva să vadă cu ochii, și să audă cu urechile, și cu inima să priceapă, și să se întoarcă la Mine și să-l vindec" (6:10). (n. aut.)

[297] Iar Coresi zice: „Unii au înțeles că «masă» arată oțetul și fierea cu care Iudeii L-au adăpat pe Domnul întru setea Lui, pentru care și ei au căzut în robia lui Tit. Iar Ilarie înțelege că «masă» înseamnă jertfele și mielul pe care îl mîncau ei, care s-au prefăcut întru durere din pricina robiei ce au pătimit – precum zice Iosif." Iar Teodorit zice că spinarea Iudeilor se va gîrbovi de greutatea robiei, dar și pentru că ei poartă greutățile celor pămîntești fără a cugeta cele înalte.

Și, într-adevăr, „masa" pe care au gătit-o Iudeii atunci Mîntuitorului prin Cruce și prin Patimi s-a făcut lor „spre cursă și răsplătire". Căci citim în istorii cum, la robirea Ierusalimului, se vindeau cîte treizeci de Iudei pentru un argint, ca răsplătire a celor treizeci de arginți cu care au cumpărat ei viața Mîntuitorului. Și, ca răsplată a biciuirii Domnului, au murit cei mai cinstiți dintre dînșii sub bătăile cu biciul, avîndu-și mîinile legate. Și, ca răsplată a crucii pe care L-au pironit pe Mîntuitorul lumii, s-au răstignit de către Romani atîția Iudei în Ierusalim, încît nu mai rămăsese în cetate nici loc pentru a înfige cruci, nici crîng pentru a tăia lemnele trebuincioase pentru cruci (vezi în tomul 2 al lui Procopie, capitolul 42). (n. aut.)

sminteli şi împiedicări, adică nenorociri şi rele. Apostolul a arătat că Evreii pătimesc acestea spre răsplătirea păcatelor lor şi mai ales pentru vărsarea sîngelui lui Hristos, adăugînd că, din pricina primejdiilor, ochii li s-au întunecat – atît cei gînditori, cît şi cei simţitori – şi spinarea li s-a gîrbovit, fiindcă robesc Romanilor şi altor împăraţi cu robie şi cu supunere veşnică – pentru că aceasta înseamnează zicerea: „pururea". Vezi în cartea numită *12 cărţi ale Patriarhului Dositei*, foaia 12, că, atunci cînd Romanii au ars Biserica din Ierusalim[298], era ziua sîmbetei, în a cincea a lui august, şi s-a întîmplat a cînta cîntăreţii acestea: „Şi va răsplăti lor Domnul fărădelegea lor şi după răutatea lor îi va pierde pe ei Domnul Dumnezeu", pentru ca Dumnezeu să arate Evreilor că toate relele acestea le-au pătimit pentru nelegiuirea urii împotriva lui Hristos.

11 De aceea, întreb: S-au poticnit oare ca să cadă? Să nu fie!

Fiindcă i-a mustrat destul, Apostolul caută acum să afle mîngîiere pentru Iudei, şi întreabă: Nu cumva au greşit Iudeii astfel încît să cadă de tot? Adică: Oare au păcătuit fără vindecare, fără putinţa de a se mai îndrepta? Şi răspunde: „Să nu fie!" – s-au poticnit cu adevărat, adică au greşit şi s-au împotrivit adevărului şi credinţei evangheliei, dar nu ca să cadă desăvîrşit şi să nu se mai poată scula, pentru că se vor mîntui la vremea sfîrşitului lumii (cum va spune mai încolo).

Şi prin poticnirea lor s-a făcut „neamurilor" mîntuire, ca să le rîvnească pe ele.

Cu aceste cuvinte, Pavel vrea să facă două lucruri: mai întîi, să-i mîngîie pe Iudei; şi, al doilea, să smerească mîndria celor din „neamuri". Deci zice că mîntuirea „neamurilor" s-a făcut pentru că Israilitenii s-au poticnit şi nu au crezut. Fiindcă urmarea lucrurilor cerea ca Israilitenii să se mîntuiască mai întîi, şi apoi „neamurile". Dar, de vreme ce ei s-au arătat nesupuşi şi nu au crezut, s-au chemat „neamurile" la credinţă, înţelegere care se arată şi în multe alte părţi ale *Sfintei Evanghelii.*[299] Iar cei din „neamuri" au crezut şi s-au mîntuit pentru ca să-i rîvnească pe ei Israilitenii, adică: cinstea şi slava

---

[298] În anul 70, urmînd proorociei Mîntuitorului, Care le-a spus ucenicilor că din Biserica lui Solomon nu va mai rămîne piatră pe piatră. (n. m.)

[299] Iar mai ales în capitolul 22 de la *Matei*, unde se pomeneşte despre „Nuntă", şi în capitolul 14 al *Evangheliei* lui Luca, unde se pomeneşte despre „Cină". În aceste locuri se arată, că – de vreme ce Iudeii chemaţi la „Nuntă" şi la „Cină" nu au voit să intre şi să se îndulcească – atunci au fost chemaţi „cei de prin uliţe" şi cei din „neamuri", ce se aflau „prin căi", şi aşa au intrat şi s-au îndulcit din masa de Nuntă şi din bunătăţile duhovniceşti ale Cinei. (n. aut.)

pe care au luat-o „neamurile” să-i întărîte pe Israiliteni şi să-i înduplece a veni la credinţa lui Hristos, dacă nu pentru altceva, atunci măcar pentru ambiţia şi rîvna lor împotriva „neamurilor”.

12 Şi – dacă poticnirea lor e bogăţia lumii, iar biruirea lor, bogăţia „neamurilor” – cu cît mai vîrtos plinirea lor?

Zice: Dacă – atunci cînd au greşit, Israilitenii s-au făcut pricinuitori de mîntuire tuturor neamurilor lumii; şi dacă, în vremea cînd ei s-au lepădat, cei din „neamuri” s-au primit; şi dacă greşeala lor şi micşorarea s-au făcut „bogăţie «neamurilor»” – cu cît mai vîrtos se va face bogăţie lumii „plinirea” lor, atunci cînd ei, întorcîndu-se către Hristos, se vor mîntui? Însă Apostolul zice acestea după har, adică mîngîindu-i pe Evrei, pentru că cei din „neamuri” nu s-au mîntuit fiindcă au greşit Israilitenii, ci pentru că au năzuit la credinţa în Hristos, şi au primit-o.

13 Căci vouă vă zic, «neamurilor»: Întrucît sînt eu apostol al „neamurilor”, slăvesc slujba mea,
14 doar voi face trupul meu să rîvnească şi să mîntuiesc pe vreunii dintr-înşii.

Aici, dumnezeiescul Apostol iarăşi îi mîngîie pe Evrei şi îi smereşte pe cei din „neamuri”. Şi zice: Vă laud – o „neamurilor”! – pentru două pricini: mai întîi, pentru că trebuie să slăvesc şi să măresc slujba şi trimiterea mea, adică pe voi, pentru că Hristos mi-a încredinţat să fiu învăţător şi apostol al vostru; iar al doilea, vă laud pentru ca să întăriţi spre rîvnă „trupul meu”, adică pe Evrei, care sînt rudele mele după trup. Iar prin „trup”, Pavel şi-a arătat curăţia şi iubirea ce avea către Evrei. Şi nu a zis: „ca să-i mîntuiesc pe toţi”, ci „pe unii dintr-înşii”. De altă parte însă şi pe nesimţite, Apostolul arată cu aceasta împietrirea Evreilor, că nu vor să creadă de la sine, ci doar din pizmă, poate, unii dintr-înşii îi vor urma pe cei din „neamuri” şi vor crede în Hristos.

15 Căci, dacă lepădarea lor e împăcarea lumii, ce va fi primirea lor, dacă nu viaţa din morţi?

Zice: Dacă, mîniindu-se pe Evrei, Dumnezeu a dăruit „neamurilor” aceste mari daruri (căci pe aceştia îi numeşte „lume”) şi i-a făcut prieteni pe vrăjmaşii Săi, ce bunătăţi nu va dărui atunci cînd îi va primi pe Evrei la Sine-Şi întru credinţă? Pentru că atunci se va face „viaţă din morţi”, adică atunci vor urma nenumărate bunătăţi, căci aceasta înseamnă „viaţă”. Iar aici urmează încă şi

o altă înţelegere, mai adîncă, anume: precum viaţa din morţi nu se va da oamenilor pentru Evrei, tot aşa nici celorlalţi nu li se va face mîntuire pentru dînşii, dacă cei ce se vor mîntui nu vor avea credinţă.[300] Spun aceasta pentru că cele zise aici de Apostol spre ajutorul şi mîngîierea Evreilor, rece har făcînd lor, le zice ca şi doctorii, care de multe ori fac astfel de har bolnavilor.

16 Iar dacă pîrga este sfîntă, este şi frămîntătura; şi, dacă rădăcina este sfîntă, şi ramurile vor fi.

Apostolul numeşte „pîrgă" şi „rădăcină" pe Patriarhi: pe Avraam, pe Isaac, pe Iacov şi pe cei dintr-însul – iar „frămîntătură" şi „ramuri" pe urmaşii lor care au crezut în Hristos.[301] Deci, cu aceasta, dumnezeiescul Apostol îi mîngîie pe Evreii necredincioşi, zicîndu-le: Dacă veţi crede, şi voi vă veţi face sfinţi, căci trebuie ca frămîntătura (adică tot aluatul dospit) să fie asemenea cu pîrga (adică cu aluatul cel mai înainte dospit), şi ramurile să fie asemenea cu rădăcina. Iar dacă voi nu v-aţi asemănat cu aceia [cu Patriarhii, n. m.] după credinţă, să ştiţi că acesta este un mare semn al răutăţii voastre.[302]

17 Iar dacă unele din ramuri s-au dezbinat – şi tu, măslin săbatic fiind, te-ai altoit întru dînşii şi te-ai făcut părtaş al rădăcinii şi al grăsimii măslinului –
18 nu te lăuda faţă de ramuri;

Apostolul i-a numit „măslini sălbatici" pe cei din „neamuri", iar „ramuri dezbinate" şi tăiate de la „rădăcină" pe Evreii necredincioşi, fiindcă s-au ară-

---

[300] După Icumenie, aceasta: „dacă nu viaţă din morţi", se poate înţelege şi aşa: „Atît de multă şi deplină bucurie va urma cînd vor crede Evreii, încît va fi ca şi cum s-ar scula şi ar învia din morţi." Iar Teodorit tîlcuieşte aceasta aşa: „Căci – dacă «neamurile» s-au primit din pricina necredinţei Iudeilor, slobozindu-se de lipsa de bun-neam [evghenie, nobleţe, n. m.] dinainte – e arătat că, dacă Iudeii ar crede, nu ar rămîne nimic altceva decît învierea morţilor. Căci şi Domnul a zis aceasta: «Se va propovădui această evanghelie a împărăţiei la toate neamurile, spre mărturia lor, şi atunci va veni sfîrşitul.»" (n. aut.)

[301] Iar Ambrozie numeşte „pîrgă" pe Apostolii şi Creştinii cei dintîi (la Coresi). Iar Teodorit zice că Apostolul numeşte „pîrgă" pe Stăpînul Hristos, după firea Sa omenească; „rădăcină", pe Patriarhul Avraam; „ramuri" de măslin numeşte norodul Evreilor, ca pe cei odrăsliţi dintru acela, şi „grăsime" a măslinului numeşte învăţătura bunei-cinstiri de Dumnezeu. Şi – zice – Apostolul porunceşte credincioşilor din „neamuri" a nu se ridica (adică a nu se mîndri) asupra Evreilor necredincioşi, căci pe aceştia îi numeşte „ramuri dezbinate". (n. aut.)

[302] Iar Icumenie adaugă că Evreii, din pricina nepotrivirii întru credinţă cu sfinţii lor strămoşi, au căzut şi din rudenia cu Avraam şi nu sînt vrednici a se numi strănepoţi şi fii ai acelora. (n. aut.)

tat nevrednici de rădăcina cea sfîntă, adică de credința Patriarhilor. Şi potrivit a zis că s-au tăiat de la rădăcină, fiindcă – deşi Evreii, de-a lungul vremii, au greşit lui Dumnezeu în felurite chipuri – niciodată Dumnezeu nu i-a lepădat pe ei atît de mult şi atît de mulți ani precum i-a lepădat acum. Şi în locul lor – zice – te-ai altoit tu, măslinul sălbatic. Nu a zis însă: „te-ai sădit", ci: „te-ai altoit", ca să împungă pe Evrei, arătînd că în pomul şi rădăcina lor, adică în Patriarhi, a stătut cel de alt neam şi s-a făcut părtaş al „rădăcinii", adică al credinței. De asemenea, s-a făcut părtaş şi al „grăsimii măslinului", adică al bunului neam al Patriarhilor şi al slavei apropierii de Dumnezeu, la fel cum măslinul sălbatic, cînd se altoieşte în măslinul domestic, se împărtăşeşte de grăsimea aceluia şi se face şi el domestic. Deci nu te mîndri tu, cel din „neamuri", măslinul sălbatic, pentru altoirea pe care ai primit-o, nici nu te făli în fața ramurilor tăiate de la rădăcină, adică a Evreilor.

iar dacă te lauzi, nu tu ții rădăcina, ci rădăcina pe tine.

Zice: Dacă tu, cel din „neamuri", te lauzi asupra „ramurilor tăiate", adică asupra Evreilor – să ştii că nu tu ții „rădăcina", adică credința Patriarhilor Evreilor, ci „rădăcina" acelora întru care te-ai altoit te ține pe tine. Dar, pe de altă parte – dacă „rădăcina" Patriarhilor îi ține pe cei din „neamuri" care s-au altoit întru dînsa, iar nu ei țin „rădăcina" – ce ispravă şi bunătate este aceasta a „ramurilor dezbinate", adică a Evreilor care nu au crezut? Negreşit, nici una, pentru că isprava aceasta este a „rădăcinii" care ține pe cei se s-au altoit într-însa, iar nu a „ramurilor tăiate" din „rădăcină". Vezi acum, iubitule, că Pavel face Iudeilor un rece har – precum am zis mai înainte – şi voieşte numai să-i mîngîie cu aceste cuvinte? Iar mai bine a zice, cu aceste cuvinte îi îndeamnă spre rîvnă, arătîndu-le paguba pe care au pătimit-o, căci alții, adică cei din „neamuri", au luat bunătățile lor şi se îndulcesc din ele.

19 Dar vei zice: Ramurile s-au dezbinat pentru ca eu să mă altoiesc în rădăcină!
20 Bine, din pricina necredinței au fost dezbinate, iar tu ai stătut prin credință! Nu cugeta înalt, ci teme-te! –

Aici, Apostolul arată că cei din „neamuri" nu au fost primiți din pricină că Evreii au greşit şi nu au crezut, ci pentru că ei, cei din „neamuri", au arătat credință. Deci, chiar cu cuvintele acestea prin care îi smereşte pe cei din „neamuri", Pavel arată şi că Evreii au greşit fără iertare, şi aşa îndreptează amîndouă părțile. Şi zice: Tu, cel din „neamuri", vei spune că Evreii au fost dezbinați din rădăcina Patriarhilor lor ca să te altoieşti tu într-însa; iar eu îți

răspund că aceia s-au dezbinat într-adevăr, dar aceasta s-a întîmplat pentru necredinţa lor, iar nu pentru că Dumnezeu ţi-ar fi fost dator ţie cu cinste. Iar dacă vei zice că stai altoit în rădăcina Patriarhilor Israiliteni prin credinţă, apoi teme-te şi nu îndrăzni peste măsură! – fiindcă altoirea pe care ai primit-o nu este din fire, ca să rămînă nestrămutată şi întărită, ci din credinţă şi din voie, şi prin urmare e schimbătoare.

21 căci, dacă Dumnezeu n-a cruţat ramurile fireşti, nici pe tine nu te va cruţa.

Zice: Dacă Evreii, care erau fii după fire ai acelor Sfinţi Patriarhi, au fost dezbinaţi de la dînşii pentru necredinţa lor, cu atît mai mult trebuie să te temi tu – cel din „neamuri", care te-ai făcut fiu al lor prin înfiere – nu cumva să greşeşti şi să nu crezi, şi aşa Dumnezeu să arate nemilostivire şi asupra ta, precum a arătat asupra acelora.

22 Vezi aşadar bunătatea şi asprimea lui Dumnezeu: asprime, către cei ce au căzut; iar către tine, bunătate, dacă vei rămîne întru bunătate; altfel, şi tu vei fi tăiat.
23 Dar şi aceia, de nu vor stărui întru necredinţă, se vor altoi, căci puternic este Dumnezeu să-i altoiască iarăşi.

Pavel nu a zis: Vezi aşadar care este isprava ta – o tu, cel din „neamuri"! Ci a zis: Vezi bunătatea lui Dumnezeu, fiindcă totul este al darului Lui. Şi – zice – sileşte-te să rămîi pînă la sfîrşit nu numai în credinţă, ci şi întru această bunătate a lui Dumnezeu, adică să faci pînă în sfîrşit lucruri vrednice de bunătatea Lui şi de iubirea Lui de oameni. Pentru că, dacă nu vei face aşa, să ştii că vei cădea! Şi dimpotrivă, dacă Evreii nu vor rămîne pînă la sfîrşit întru necredinţă, se vor altoi întru aceeaşi rădăcină a credinţei, pentru că Dumnezeu nu i-a tăiat pe dînşii cu dinadinsul din rădăcina Patriarhilor lor, ci ei de sine-şi au căzut cu necredinţa lor şi s-au tăiat de la rădăcină. Şi Pavel numeşte „asprime a lui Dumnezeu" faptul că El nu i-a cruţat pe Evrei şi nu S-a mîhnit, ci i-a judecat nevrednici de fireasca împărtăşire şi de legătura de rudenie cu sfinţii lor strămoşi.[303] Şi, de la cele întîmplate Evreilor, Pavel îl înspăimîntă cu

[303] Marele Vasilie ne-a arătat această „asprime" a lui Dumnezeu prin pilda lui Moisi, zicînd aşa: „Cînd îl văd pe Moisi – pe slujitorul lui Dumnezeu, pe acela care s-a învrednicit de atîta cinste de la Dumnezeu, despre care Dumnezeu a mărturisit de multe ori, zicîndu-i: „Ai aflat har înaintea Mea fiindcă Te cunosc pe tine mai mult decît pe toţi" (*Ieşirea* 33:17); cînd îl văd aşadar pe acesta la «apa grăirii-împotrivă», primind îngrozire că nu va intra în pămîntul făgăduinţei, doar pentru că a zis norodului ce cîrtea fiindcă nu avea apă: „Au doar din piatra

aceste cuvinte foarte înțelepte pe cel din „neamuri”, iar totodată îi îmbărbătează și pe Evrei cu pilda acelora, spre a se altoi și ei în rădăcina strămoșilor lor prin credința întru Hristos. Astfel, îi face să aibă bună nădejde în puterea lui Dumnezeu, Care pe toate le face cu preaslăvire și afară de toată nădejdea, „fiindcă puternic – zice – este Dumnezeu a-i altoi iarăși în rădăcina lor”.

24 Căci – dacă tu ai fost tăiat din măslinul cel sălbatic după fire și, afară de fire, te-ai altoit în măslinul cel bun – cu mult mai vîrtos aceștia, care sînt după fire, se vor altoi întru măslinul lor.

Dacă tu – zice – cel din „neamuri” – care erai rău din fire și slujitor la idoli, și care ai strămoși asemenea cu neroditorul măslin sălbatic – te-ái tăiat din măslinul sălbatic al acelora și de la slujirea la idoli și, afară de firea ta, te-ai altoit în măslinul cel bun, domestic și roditor al cunoștinței de Dumnezeu și al credinței lui Hristos; dacă tu – zic – te-ai altoit întru acesta, cu mult mai vîrtos se va altoi întru acest măslin bun al credinței Evreul, care avea după fire și din strămoși binele și cunoștința de Dumnezeu. Și cu cît mai vîrtos se va întoarce acesta la măslinul său cel bun, adică la credința pe care au avut-o strămoșii săi? Iar cînd tu – o cititorule! – îl vei auzi pe Pavel că zice: „după fire”, să înțelegi că aceasta înseamnă cuviința și urmarea. De pildă, este „după fire”, adică de cuviință și de urmare, ca fiul sfîntului Avraam să fie și el sfînt. Și, dimpotrivă, cînd îl vei auzi că zice: „afară de fire”, să înțelegi că aceasta înseamnă necuviința și neurmarea. De pildă, fiul unui spurcat și necurat păgîn este „afară de fire”, adică fără cuviință și fără urmare a se face sfînt.

25 Căci nu voiesc, fraților, ca voi să nu știți taina aceasta, ca să nu vă socotiți pe voi înșivă înțelepți: orbirea[304] s-a făcut lui Israil din parte, pînă ce va intra tot numărul celor din „neamuri”.
26 Și atunci se va mîntui tot Israilul,

---

aceasta vă voi scoate apă? (*Numeri* 20:10); cînd îl văd că, din pricina acelui mic grai, nu s-a învrednicit de nici o iertare pentru atît de multe isprăvi pe care le-a făcut, cu adevărat văd «asprimea» lui Dumnezeu – după cum zice Apostolul. Și negreșit mă înduplec a crede că e adevărată zicerea aceea: „Dacă dreptul abia se mîntuiește, necredinciosul și păcătosul unde se va afla?” (*Petru* 4:18) (*Despre judecata lui Dumnezeu*). La aceasta se potrivește și zicerea aceea a lui Zaharia: „Tînguiască-se tufa, pentru că a căzut cedrul!” (capitolul 11:2) – adică: Să se tînguiască cel neputincios și lesne de frînt, precum coconarul sau bradul, fiindcă a căzut cedrul cel puternic și cu anevoie de frînt. (n. aut.)

[304] Iar ce este orbirea și cum se înțelege ea de către Teodorit, vezi la tîlcuirea și subînsemnarea zicerii: „pentru orbirea inimilor lor” (*Efeseni* 4:18). (n. aut.)

Aici, Apostolul numeşte „taină" ceea ce e necunoscut şi neînțeles. Şi care este taina aceasta? Anume că necredința Evreilor nu este obştească, a tuturor cu desăvîrşire, ci „orbirea" şi necinstirea, adică necredința lor, s-a făcut „în parte". Pentru că mulți Evrei au crezut în vremile trecute, aceia pe care i-a cunoscut mai înainte Dumnezeu că sînt vrednici – precum s-a zis mai sus. Şi, iarăşi, mulți dintr-înşii vor crede în urmă[305], pentru că Israilitenii s-au orbit într-adevăr şi nu au crezut, dar nu toți şi nici pînă în sfîrşit, ci pînă se vor mîntui cei înainte-cunoscuți din „neamuri". Şi, după ce se vor mîntui aceia, atunci se vor mîntui şi toți Israilitenii şi Iudeii cei vrednici, fiindcă vor crede în Hristos.[306]

precum este scris: „Veni-va din Sion Cel ce izbăveşte şi va întoarce păgînătatea de la Iacov;
27 şi acesta va fi legămîntul Meu cu ei, cînd voi lua păcatele lor" (Isaia 59:20, 21).

Apostolul aduce ca martor la cele zise mai sus pe Proorocul Isaia, care strigă: Din Sion va veni Acela care mîntuieşte, şi va curăți păcatele Israilitenilor! Cînd se vor întîmpla însă acestea? „Atunci cînd voi lua – zice Domnul – păcatele lor", adică: Atunci cînd îi voi învrednici de iertarea păcatelor lor prin Sfîntul Botez. De aceea, fiindcă Evreii nu s-au învrednicit încă de această iertare a păcatelor (pentru că s-au orbit şi nu au crezut), înseamnă că aceasta se va face în urmă.[307]

---

[305] Pentru aceasta zice şi Sfîntul Chiril Alexandrinul: „Iar depărtarea de slugi a lui Avraam (a tatălui) şi a lui Isaac (a fiului) – atunci cînd Patriarhul zice: «Eu şi copilaşul vom merge pînă acolo şi, închinîndu-ne, ne vom întoarce la voi» – aceasta însemnează vremelnica depărtare a lui Dumnezeu de fiii lui Israil şi întoarcerea Lui către dînşii, care se va face la sfîrşitul veacurilor, împlinindu-se prin credința întru Hristos, căci, «cînd va intra tot numărul celor din „neamuri", atunci tot Israilul se va mîntui»" (*Cartea întîi despre Avraam şi Isaac*). (n. aut.)

[306] „Tot Israilul" însemnează: „cei mai mulți dintre Israiliteni", în afară de seminția lui Dan. Fiindcă mulți din Iudei vor urma lui Antihrist, după capitolul al 5-lea de la *Ioan*, stih 43, unde zice: „Eu am venit întru numele Tatălui Meu, şi nu M-ați primit; iar de va veni altul întru numele său, pe acela îl veți primi." Şi Pavel încă zice: „(...) a cărui venire va fi prin lucrarea lui Satana, întru toată puterea şi întru toată amăgirea nedreptății pentru fiii pierzării, pentru că nu au primit iubirea adevărului, ca să se mîntuiască" (2 *Tesaloniceni* 2:9, 10). La fel spune şi Ipolit [Sfînt Mucenic, papă al Romei, mult înainte de ieşirea aşa-zisului „catolicism" din Biserica lui Hristos, n. m.]. (n. aut.)

[307] Şi Coresi zice că aceasta va lua sfîrşit prin propovăduirea lui Ilie, precum zice Maleahi, în capitolul 3:23, căci atunci va lua sfîrşit şi păcatul. Acelaşi lucru zice şi Teodorit: că „neamurile", primind propovăduirea, vor crede şi ele, după ce va veni marele Ilie, aducîndu-le învățătura credinței. Căci şi Domnul a zis aceasta în *Sfințitele Evanghelii*: „Va veni Ilie, şi le va pune la cale pe toate." (n. aut.)

28 Cît priveşte evanghelia, ei sînt vrăjmaşi, din pricina voastră; dar, după alegere, ei sînt iubiţi, din pricina părinţilor.
29 Căci darurile şi chemarea lui Dumnezeu sînt fără căinţă [nu pot fi luate înapoi, n. m.].

Zice: Voi, „neamurile", v-aţi supus evangheliei şi, crezînd în Hristos, aţi fost primite de Dumnezeu, şi de aceea Evreii s-au făcut mai prigonitori şi mai pizmaşi, şi s-au depărtat mai mult de Dumnezeu şi s-au făcut vrăjmaşi ai evangheliei. Însă, fiindcă strămoşii lor s-au ales şi s-au primit de Dumnezeu dintru început, Dumnezeu nu-i va lăsa pe urmaşii lor să piară desăvîrşit. Aşadar, dacă vor crede, Dumnezeu îi va primi şi pe dînşii, fiind iubiţi pentru strămoşii lor.[308]

30 Căci – precum voi, odinioară, nu eraţi supuşi lui Dumnezeu, dar acum v-aţi miluit prin nesupunerea acestora –
31 tot aşa şi aceştia nu s-au supus acum, pentru ca, prin mila primită de voi, să se miluiască şi ei.

Aici, Pavel mai face o pricinuire de vorbă, arătînd cum se vor mîntui Evreii la urmă. Şi zice: Voi, cei din „neamuri" – deşi aţi fost chemaţi dintru început la cunoştinţa de Dumnezeu, prin legea cea firească, prin privirea făpturilor şi prin darul lui Dumnezeu cel începător şi chemător – nu aţi voit să ascultaţi, ci, lăsînd cunoştinţa adevărată a lui Dumnezeu, v-aţi închinat nesimţitorilor idoli şi aţi slujit zidirii, iar nu Ziditorului (precum a zis Pavel în capitolul întîi al acestei epistole, stih 19-21). Iată aşadar pricina pentru care s-au chemat la cunoştinţa de Dumnezeu Evreii, adică strămoşul Evreilor, Avraam, care – povăţuit fiind prin legea firii, prin vederea făpturilor şi prin darul lui Dumnezeu cel începător şi chemător – a crezut în adevăratul Dumnezeu şi a dat apoi credinţa tuturor strănepoţilor săi, care pentru această credinţă au luat pe urmă *Legea* de la Dumnezeu. La fel – fiindcă şi Evreii au fost chemaţi de Dumnezeu să creadă în Hristos, Fiul Său, dar nu s-au supus, nevrînd să asculte – atunci aţi fost chemaţi la credinţa în Hristos voi, cei din „neamuri"; şi, pentru că aţi ascultat cu supunere, v-aţi miluit de Dumnezeu. Iar de mila pe

---

[308] Bagă de seamă că – după Teodorit – Pavel vorbeşte aici de darurile cele fără părere de rău ale lui Dumnezeu doar spre îndemnarea Evreilor, „căci Dumnezeu ia înapoi bunătăţile pe care le dă, atunci cînd vede că cei ce le-au luat bolesc de nerecunoştinţă. Şi martor e Saul, care a dobîndit dar duhovnicesc, dar apoi a rămas pustiu de acesta. La fel şi Solomon, care, dobîndind pacea din milostivire dumnezeiască, a fost lipsit de dar după ce a călcat *Legea*. Şi Evreii toţi, după ce s-au îndulcit totdeauna de purtare de grijă prooroocească, acum s-au lipsit de aceasta." (n. aut.)

care aţi primit-o de la Dumnezeu se vor împărtăşi şi Evreii, fiindcă, în cele din urmă, Evreii vă vor rîvni pe voi şi vor crede şi ei. Şi aşa, din pricina milei pe care aţi primit-o voi, se vor milui şi ei.

32 Căci Dumnezeu i-a închis pe toţi întru nesupunere, ca pe toţi să-i miluiască.

Zicerea: „a închis întru nesupunere" arată că Dumnezeu i-a vădit de nesupunere atît pe cei din „neamuri", cît şi pe Evrei, ca să-i miluiască şi să-i mîntuiască pe toţi prin rîvna şi prigonirea ce se face între ei. Căci mai întîi, în vremile cele vechi, pentru că „neamurile" nu s-au supus, Dumnezeu a miluit şi a mîntuit pe Evrei – precum s-a zis. Iar în „vremile cele mai de pe urmă", cele ale lui Hristos, fiindcă Evreii nu s-au supus, au fost miluiţi şi s-au mîntuit cei din „neamuri". Şi, la sfîrşit, Evreii îi vor rîvni pe ei pentru aceasta, şi se vor milui şi se vor mîntui şi ei. Şi astfel toţi se miluiesc de Dumnezeu: şi cei din „neamuri", şi Evreii.

33 O adînc de bogăţie, şi de înţelepciune şi de cunoştinţă ale lui Dumnezeu! Cît de necercetate sînt judecăţile Lui şi de neurmărite căile Lui!

Dumnezeiescul Apostol se înspăimîntă şi se miră, socotind feluritele iconomii întrebuinţate de la întemeierea lumii de către întrutot-înţeleptul Dumnezeu pentru mîntuirea oamenilor: anume cum iconomiseşte El a se lucra cele potrivnice prin alte lucruri potrivnice şi cum, prin cei nesupuşi, îi face pe alţii să fie supuşi. Şi, cu mirarea aceasta, Pavel adevereşte că Dumnezeu – Care iconomiseşte mîntuirea oamenilor cu atîta înţelepciune, şi adîncime şi în chip neînţeles – va iconomisi într-adevăr şi mîntuirea Evreilor.

Şi, prin „bogăţie", numeşte bunătatea lui Dumnezeu, de a cărui adîncime doar se minunează, fără a şti însă cît este de adîncă. Fiindcă însuşirea bogăţiei şi a bunătăţii lui Dumnezeu este a le face pe săracele şi nedumeritele „neamuri" îmbelşugate şi bogate. Pe lîngă bunătate, Pavel se minunează şi de „adîncul înţelepciunii" cu care Dumnezeu ocîrmuieşte cele omeneşti şi prin care a înţelepţit pe cei neînţelepţi şi neînvăţaţi din „neamuri".[309] Apostolul se minunează încă

[309] După Coresi, înţelepciunea lui Dumnezeu covîrşeşte înţelepciunea celorlalţi din mai multe pricini. Mai întîi, pentru că cunoaşte cele ce vor fi. Al doilea, pentru că le ştie pe toate cu desăvîrşire. Şi nu prin mijlocire, adică nu cunoaşte lucrul ce este cunoscut prin arătare [*eidos* = formă, chip, n. m.], ci le cunoaşte pe toate de-a dreptul, iar nu prin idei [forme, vederi, înfăţişări, n. m.], pretutindeni fiind de faţă şi toate plinindu-le. Al treilea, pentru că le cunoaşte şi le ştie pe toate. Al patrulea, pentru că le cunoaşte pe toate de-a pururi. Al cincilea,

şi de „adîncul cunoştinţei" prin care Dumnezeu cunoaşte ce este de folos fiecăruia.[310] Vezi însă – o cititorule! – că Apostolul nu a zis că judecăţile lui Dumnezeu sînt „nepricepute", ci că sînt „necercetate", adică nu primesc cercetarea nicicum. La fel, „căile lui Dumnezeu", adică iconomiile Lui, nu numai că nu pot fi cunoscute, dar nici nu se pot căuta şi nici urma lor nu se arată.[311]

34 „Căci cine a cunoscut gîndul Domnului? Sau cine s-a făcut Lui sfetnic?" (Isaia 40:13).

---

pentru că le ştie din fire, iar nu după împărtăşire. Al şaselea, pentru că le cunoaşte fiind pricină a celor cunoscute. Pentru aceasta a zis Dionisie Areopagitul: „Căci nu aflînd de la cele ce sînt ştie mintea dumnezeiască cele ce sînt, ci din sine şi în sine, prin ştiinţa şi cunoaşterea tuturor; şi are de mai înainte cunoştinţa lor, căci a cugetat de mai înainte fiinţa lor, fiind pricină a lor, nu apropiindu-se de înţelesul fiecăreia, ci ştiindu-le şi ţinîndu-le pe toate într-o singură cuprindere." (*Despre numirile dumnezeieşti*, capitolul 7). Iar a şaptea pricină, şi cea mai de pe urmă, este că le cunoaşte şi le ştie pe toate împreună şi totodată deosebi, întru una şi aceeaşi lucrare – după Ticara. (n. aut.)

310 Foarte potrivit e să însemnăm aici cuvintele marelui Părinte Vasilie, care, tîlcuind zicerea: „(...) pus-a în vistierii adîncurile" (*Psalm 32*:7), zice aşa: „Oare nu cumva, prin «adîncuri», sînt numite cuvintele [raţiunile, n. m.] judecăţii dumnezeieşti, după care se iconomisesc toate, cuvinte ce sînt negrăite şi nepricepute înţelegerii omeneşti, fiind învistierite întru singură cunoştinţa lui Dumnezeu? Căci – întru alt *Psalm*, care zice: «(...) judecăţile Tale – adînc mult» – ne-a învăţat că judecăţile despre fiecare lucru s-au numit «adînc». Deci – de cauţi pentru ce viaţa păcătosului se prelungeşte, iar zilele dreptului se scurtează întru nemernicie; pentru ce cutare nedrept se îndreptează în căi, iar dreptul se necăjeşte; pentru ce copilul a fost răpit de moarte mai înainte de a ajunge la vîrsta cea deplină; de unde sînt războaiele; de ce se întîmplă înecările cu corăbii, cutremurele, secetele, puhoaiele; pentru ce s-au zidit cele stricătoare ale oamenilor; pentru ce unul este rob, iar celălalt slobod; unul bogat, iar altul sărac – toate acestea gîndindu-le, adu-ţi aminte că «adînc» sînt judecăţile lui Dumnezeu. (n. aut.)

311 Pentru aceasta a zis şi marele Vasilie: „Ce zice însă Pavel, vasul alegerii? Ce învăţătură ne-a lăsat despre fiinţa lui Dumnezeu Pavel, care – cînd a vorbit despre iconomie, oarecum alunecînd către lucrarea cea necheltuită a teoriei [vederii cu mintea, n. m.] – a strigat: «O adîncul bogăţiei, şi al înţelepciunii şi al cunoştinţei lui Dumnezeu! Cît de necercetate sînt judecăţile Lui, şi neurmărite căile Lui!» Şi, dacă acestea sînt neatinse pentru cei ce au ajuns la măsura cunoştinţei lui Pavel, cîtă mîndrie au aceia ce zic că ştiu fiinţa lui Dumnezeu?" (*Cuvîntul întîi împotriva lui Evnomie*). [...]

Zice şi Sfîntul Dionisie Areopagitul: „Vei afla mulţi teologi lăudînd dumnezeirea nu numai ca nevăzută şi necuprinsă, ci şi de necercetat şi fără urme, nefiind nici o urmă prin care să se străbată spre ascunsa ei nemărginire" (*Despre numirile dumnezeieşti*, capitolul 1). Pentru aceasta, Dumnezeu Se aseamănă cu leul – după acelaşi Dionisie, în *Despre cereasca ierarhie*, capitolul 15 – căci, precum leul îşi acoperă urmele cu coada cînd umblă, ca să nu-l afle vînătorii, tot aşa Îşi ascunde Dumnezeu urmele cunoştinţei Sale. De aceea s-a şi zis: „În mări, căile Tale; şi cărările Tale, în ape multe, şi urmele Tale nu se vor cunoaşte." „Căci – precum calea în ape nu stă, nici urma leului – tot aşa nici căile lui Dumnezeu" – însemnează Sfîntul Maxim. (n. aut.)

35 Sau cine I-a dat Lui mai înainte şi va lua înapoi de la El?

Singur Dumnezeu – zice – Îşi ştie gîndurile şi sfaturile Sale, şi nu altcineva – precum a strigat Proorocul Isaia. Încă şi Solomon zice: „Care om va cunoaşte sfatul lui Dumnezeu, sau cine va gîndi cele ce voieşte Domnul?!" (*Înţelepciunea lui Solomon* 9:13) – adică nimeni. Şi – de vreme ce Dumnezeu este din fire înţelept, ori – mai bine – întrutot-înţelept şi nemărginit înţelept – El nu a fost înţelepţit de vreun sfetnic, ci de la Sine este îndestulat şi prea-desăvîrşit. Şi nu numai aceasta, dar El este şi izvorul tuturor bunătăţilor, şi, cîte dă, nu le dă fiindcă e dator să plătească, ci le dă pentru a Sa firească bunătate. Fiindcă cine a dat lui Dumnezeu ceva sau I-a făcut vreun bine, ca Dumnezeu să-i răsplătească aceluia cu altă facere de bine? Cu adevărat, nimeni!

36 Căci dintru Dînsul, şi printr-Însul şi întru Dînsul sînt toate.

Zice: Dumnezeu este izvorul tuturor bunătăţilor, căci aceasta însemnează zicerea: „dintru Dînsul"; şi Făcătorul tuturor, căci aceasta însemnează „printr-Însul"; şi Cel ce le ţine pe toate împreună, căci aceasta însemnează zicerea: „întru Dînsul". Deci toate fiinţele îşi au începutul de la Dumnezeu, şi prin Dumnezeu s-au făcut şi întru Dumnezeu stau şi se ţin împreună, ca într-o temelie nesmintită, către Dînsul întorcîndu-se.

Acestuia, slavă în veci! Amin!

Cînd zice vreun cuvînt mare, Fericitul Pavel obişnuieşte să sfîrşească cu o slavoslovie [laudă, n. m.] întru mulţumire, cum face şi acum. Căci – de vreme ce s-a spăimîntat şi s-a mirat de negrăita bunătate, înţelepciune şi cunoştinţă a lui Dumnezeu şi de iconomiile Lui – acum slăveşte şi măreşte pe Dumnezeu, învăţîndu-ne şi pe noi să facem la fel, adică să-L slăvim pe Dumnezeu şi să-I mulţumim pentru toate, iar mai ales pentru bunătăţile cele mari, atît prin cuvînt, cît şi prin fapte şi prin viaţa îmbunătăţită.[312]

---

[312] Vezi şi subînsemnarea de la capitolul 4 al epistolei către Filipeni, stihul 20, fiindcă e vrednică de cuvînt. (n. aut.)

1 Rogu-vă dar pe voi, fraţilor, pentru îndurările lui Dumnezeu, să arătaţi trupurile voastre jertfă vie, sfîntă, bine-plăcută lui Dumnezeu, ca slujbă cuvîntătoare a voastră.

Fiindcă dumnezeiescul Apostol a petrecut destulă vreme cu învăţătura teoretică despre dogmele credinţei, acum intră întru învăţătura practică, morală.[313] Şi – după ce, prin cele zise înainte, a arătat negrăita iconomie şi bunătate a lui Dumnezeu întru noi, Creştinii – acum ne roagă prin „îndurările lui Dumnezeu" – adică punînd ca mijlocitori ai rugăciunii sale îndurările iubitorului de oameni Dumnezeu, de care ne îndulcim – ca să ne ruşinăm de ele şi să nu facem nici un lucru nevrednic de Dînsul. Dar ce ne roagă Pavel? Să „arătăm" trupurile noastre, adică să le dăm spre război şi spre nevoinţă, căci aşa obişnuieşte a zice vorbirea de obşte a oamenilor: Cutare voievod de oşti şi-a arătat regulile ostaşilor în război. Sau, ne roagă să înfăţişăm mădularele noastre înaintea lui Dumnezeu ca înaintea unui împărat, curate şi alese, căci aleşi sînt şi oamenii ce stau înaintea împăratului.

Şi Apostolul ne mai roagă să arătăm trupurile noastre înaintea lui Dumnezeu ca o „jertfă vie", iar nu moartă, fiindcă noi sîntem vii cu sufletul[314] atunci cînd omorîm patimile şi poftele trupului nostru. Căci jertfa Evreilor nu era bine primită la Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu, prin Proorocul Isaia, a spus că nu cere acest fel de jertfă de la dînşii, zicînd: „Cine cere acestea din mîinile voastre?" (capitolul 1:12). Iar jertfa trupurilor Creştinilor şi slujba lor cea cuvîntătoare se cere de Dumnezeu foarte mult, căci, prin David, Duhul Sfînt porunceşte fiecărui Creştin, zicîndu-i aşa: „Jertfeşte lui Dumnezeu jertfă de laudă!" (*Psalm 49*:15). Şi iarăşi: „Jertfa de laudă Mă slăveşte pe Mine" (acelaşi psalm, stih 24). Iar slujba cea cuvîntătoare nu este numai cea care se face prin cuvinte, slavoslovii şi mulţumiri către Dumnezeu, ci şi vieţuirea după Hristos, atunci cînd nu ne mai stăpîneşte nici o patimă necuvîntătoare [neraţi-

---

[313] După Fericitul Teodorit, ceea ce este ochiul pentru trup, aceea este credinţa şi cunoştinţa celor dumnezeieşti pentru suflet. Acestea au însă nevoie de fapta bună practică, aşa cum şi ochiul are nevoie de mîini, şi de picioare şi de celelalte părţi ale trupului. (n. aut.)

[314] Se zice „jertfă vie", iar nu moartă, precum era a boilor şi a ţapilor: „vie", prin lucrarea faptei bune, şi totodată „moartă", după omorîrea trupului. [...] Alţii zic însă că jertfa este întreită: cea dintîi este a sufletului, şi aceasta este rugăciunea; a doua este a trupului, şi aceasta este omorîrea trupului prin postire, înfrînare şi nevoinţă: a treia, cea prin faptele bune, şi aceasta este milostenia, care se face prin lucrările ei, adică: a hrăni pe cei flămînzi, a adăpa pe cei însetaţi, a îmbrăca pe cei goi, a adăposti pe cei străini, a cerceta pe cei bolnavi şi închişi (la Coresi). [...] (n. aut.)

onală, n. m.] şi dobitocească, ci toate mişcările, simţirile şi puterile sufletului şi ale trupului nostru sînt ocîrmuite de către dreptul cuvînt şi de porunca lui Dumnezeu. Atunci, fiecare din noi, Creştinii, se face arhiereu al său, şi junghie, şi omoară poftele şi voile cele rele ale sufletului şi ale trupului şi se înfăţişează totdeauna gînditor [raţional, n. m.] înaintea lui Dumnezeu. Şi aşa se cutremură şi se teme în fiecare faptă şi cuvînt al său, precum se teme şi arhiereul cînd se înfăţişează în lăuntrul Sfîntului Altar şi înaintea jerfelnicului.[315]

2 Şi să nu vă asemănaţi chipului veacului acestuia, ci să vă schimbaţi la faţă prin înnoirea minţii voastre,

Cu aceste cuvinte, Apostolul ne arată nouă, Creştinilor, ce trebuie să facem pentru a putea săvîrşi slujba cuvîntătoare de care a vorbit mai sus, anume a nu ne asemăna cu lucrurile veacului acesta, fiindcă nici unul din ele nu este adevărat şi statornic, ci toate sînt vremelnice şi au numai închipuire de a fi, dar nu şi înfăţişare şi fiinţă statornică. Deci zice: Să nu vă asemănaţi voi, Creştinii cei nemuritori şi veşnici, cu veacul acesta vremelnic şi fără fiinţă! Nici să cugetaţi lucrurile acestea, ci schimbaţi-vă la faţă cu înnoirea necurmată a minţii voastre, adică totdeauna înnoiţi-vă pe sine-vă! De pildă: Ai păcătuit, Creştine? Să ştii că ţi-ai învechit sufletul, şi de aceea înnoieşte-te prin pocăinţă! Ai săvîrşit vreo faptă bună? Sileşte-te a săvîrşi alta mai mare! Astfel, te înnoieşti tot timpul, totdeauna schimbîndu-te la faţă întru mai bine.[316]

---

[315] Pentru aceasta a zis purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Cel ce mai înainte de sfinţitele nevoinţe îşi unge mintea şi leapădă de la sine cugetările pătimaşe ţine loc de diacon. Cel ce luminează întru cunoştinţa celor adevărate şi stinge cunoştinţa cea mincinoasă ţine loc de preot. Iar cel ce cu sfîntul mir săvîrşeşte cele despre cunoştinţa Treimii celei închinate ţine loc de episcop" (capitolul 21 al sutei a doua din cele despre dragoste). (n. aut.)

[316] Mai aceleaşi le zice şi Teologul Grigorie, în *Cuvînt la Duminica cea nouă*: „Dumnezeu-Cuvîntul nu vrea ca tu să rămîi tot întru aceleaşi, ci pururea a fi cu totul înnoit. Dacă păcătuieşti, să vrei a te întoarce! (...) Ieri ai fost comediant? Astăzi arată-te privitor cu mintea! Ieri – ocărîtor, crud? Astăzi – grăitor de bine şi blînd. Ieri, batjocoritor? Astăzi, înţeleptitor. Astăzi, băutor de vin? Mîine, băutor de apă. Astăzi, benchetuind pe pat de fildeş, uns cu miresmele cele mai alese? Mîine, culcător pe jos şi priveghetor. În loc de rîzător, înţelept; în loc de împodobitor, prost [simplu, sărăcăcios, n. m.]; în loc de trufaş şi mîndru, prost [smerit, umil, n. m.] întru arătare; în loc de îmbrăcat cu aur, strîmtorat. Uitîndu-te în jos, în loc de a-ţi înălţa cerbicea! (...) Fă-te nou în loc de vechi şi prăznuieşte înnoirile sufletului!" [...]

Iar marele Vasilie, tîlcuind suprascrierea *Psalmului 44*: „Întru sfîrşit, pentru cei ce se prefac", zice aşa: „Fiindcă dumnezeieştile cuvinte nu s-au scris pentru toţi, ci pentru cei ce urmează omului din lăuntru, suprascrierea «pentru cei ce se prefac» îi arată – precum socotesc – pe cei ce poartă de grijă pentru sine şi pentru sporirea nevoinţelor bunei-cinstiri de Dumnezeu." Căci aceasta este prefacerea cea prea-bună pe care o dăruieşte dreapta Celui prea-înalt,

Vezi însă – o cititorule! – că Pavel vorbeşte de „chipul” lumii, ca să arate lesnicioasa stricăciune a lumii şi vremelnicia ei. Fiindcă lumea nu este frumoasă, ci se închipuie şi se făţărniceşte că este astfel, pentru ca să ne fure simţirea şi să ne amăgească. Iar fapta bună are frumuseţe statornică şi nu-i trebuie închipuiri din afară şi împodobiri, arătîndu-şi chipul său cel firesc fără vreo schimonosire şi făţărnicie. Deci noi, Creştinii, sîntem datori să nu stăm, ci totdeauna „să ne schimbăm la faţă” în privinţa faptei bune şi a cunoştinţei duhovniceşti şi să ne înnoim pururea: din rău, să ne schimbăm întru bine; din cunoştinţa de jos, să ne suim la cea de sus; şi, de la fapta bună mai mică, să sporim la cea mai mare.

spre a cerca voi care e voia lui Dumnezeu cea bună, bine-plăcută şi desăvîrşită.

Fiindcă mai sus a zis să ne înnoim totdeauna cu fapta bună şi cu cunoştinţa, Fericitul Pavel adaugă acum pricina pentru care e de folos această înnoire a minţii. Şi zice că trebuie să ne înnoim pentru ca „să cercăm voia lui Dumnezeu”, adică să cunoaştem descoperit care este voia lui Dumnezeu. Fiindcă cel ce-şi are mintea învechită de păcat şi de necunoştinţă, acela nu cunoaşte care este voia lui Dumnezeu, nici nu înţelege că voia lui Dumnezeu este ca noi, Creştinii, să vieţuim cu smerită cugetare, cu sărăcie, cu plîngere şi cu durere de inimă şi cu celelalte fapte iubite de Dumnezeu (mai ales cu cele cuprinse în *Fericiri*), care s-au legiuit în *Sfînta Evanghelie*.

Iar cine se va înnoi după duh şi după minte, acela va cunoaşte care este voia Domnului, dar nu precum o cunoşteau Evreii, care erau atîrnaţi de *Lege*. Căci *Legea*, deşi era voia lui Dumnezeu, nu era însă şi voia lui Dumnezeu *bine-plăcută şi desăvîrşită*, fiindcă voia lui Dumnezeu nu s-a dat ca întîi-povăţuitoare, ci numai a fost îngăduită, pentru neputinţa Evreilor. Iar voie „desăvîrşită şi bine-plăcută” a lui Dumnezeu este *Testamentul cel Nou* al *Evangheliei*.

Poţi însă să înţelegi şi aşa zicerea aceasta a Apostolului, precum o tîlcuieşte marele Vasilie (hotărîrea în scurt 276). Adică: Multe lucruri voieşte

---

pe care şi Fericitul David a simţit-o cînd, gustînd din bunătăţile faptei bune, tindea către cele următoare. Căci ce zice? „Şi am zis: Acum am început. Această schimbare este a dreptei Celui prea-înalt.” De aceea, cel ce sporeşte întru fapta bună nu poate să nu se schimbe, căci zice: „Cînd eram prunc, ca un prunc grăiam, ca un prunc cugetam, ca un prunc socoteam; iar cînd m-am făcut bărbat, nu le-am mai săvîrşit pe cele ale pruncului.” Şi iarăşi, făcîndu-se bărbat, nu a încetat din lucrare, ci, uitîndu-le pe cele trecute şi tinzînd către cele dinainte, alerga către ţel, către darul chemării celei de sus. Deci schimbarea este şi a omului din lăuntru, ce se înnoieşte din zi în zi. Pentru aceasta a zis şi Ieremia: „Araţi-vă ogoare noi!” (capitolul 4, stih 3). Vezi şi zicerea: „Înnoiţi-vă în duhul minţii voastre” (*Efeseni* 4:23). (n. aut.)

Dumnezeu: unele fiindcă e din fire bun şi îndelung-răbdător pentru a noastră facere de bine, care se numesc „bunătăţi", fiind pline de bunătatea şi de milostivirea Lui, precum sînt faptele cele bune, şi dumnezeieştile daruri cu care ne hărăzeşte şi toate bunătăţile trupeşti şi sufleteşti; iar altele le voieşte Dumnezeu cînd se mînie pentru păcatele noastre, care se numesc „rele", fiindcă pricinuiesc, din pricina neputinţei trupeşti, răutate şi durere celor ce le primesc, precum sînt bolile, nenorocirile şi necazurile care vin ori de la oameni, ori de la diavoli, ori de la firea cea stricată. Însă sfîrşitul relelor acestora e bun, pentru că folosesc sufletului celui ce le pătimeşte cu răbdare şi cu bună-mulţumire.[317] Deci noi sîntem datori să urmăm voilor bune ale lui Dumnezeu, care privesc către facerea de bine a aproapelui. Iar cele ce privesc către răutate să nu le urmăm, fiindcă noi nu sîntem slujitori spre cele rele şi spre necazurile altora, ci puterile cele rele ale diavolilor. Deci tu, Creştine, socoteşte mai întîi dacă voia lui Dumnezeu este înainte-povăţuitoare şi bună în sine. Apoi, după ce vei cunoaşte că este bună, socoteşte dacă este şi bine-plăcută, fiindcă multe lucruri sînt bune, dar nu sînt bine-plăcute: căci ori se fac la vreme necuvenită, ori de către persoana necuvenită. De pildă: bine este a tămîia cineva lui Dumnezeu, dar împăratul Osie, tămîind, nu a bine-plăcut lui Dumnezeu, pentru că nu i se potrivea lui să tămîieze, mirean fiind, ci preoţilor (*Cartea a doua Paralipomena*, capitolul 26). Tot aşa, bun lucru era a se încredinţa ucenicilor Domnului tainele împărăţiei, dar nu era bine-plăcut lui Dumnezeu a se întîmpla aceasta mai înainte de vremea cuvenită; de aceea a zis lor Domnul: „Multe am a vă spune, dar nu le puteţi purta încă" (*Ioan* 16:12). Apoi, cînd vei socoti că voia lui Dumnezeu este şi bună şi bine-plăcută, atunci sîrguieşte-te a face voia lui Dumnezeu în chip desăvîrşit şi fără greş, precum se cere şi se cuvine. De pildă, voia lui Dumnezeu bună şi bine-plăcută este să miluieşti; trebuie aşadar să miluieşti cu îndestulare şi cu îmbelşugare, fiindcă, de vei milui cu cruţare şi cu scumpătate, milostenia ta nu este măsură împlinită, ci neîmplinită.

3 Căci, prin darul lui Dumnezeu ce mi s-a dat, spun fiecăruia dintre voi să nu cugete mai presus şi afară de ceea ce se cuvine a cugeta,

---

[317] Mai într-un glas cu marele Vasilie zice şi dumnezeiescul Damaschin, împărţind în două voia lui Dumnezeu: întru cea înainte-povăţuitoare, după care Dumnezeu, fiindcă e bun, voieşte cele bune, care se numeşte şi „bunăvoinţă"; şi în cea următoare, după care, fiindcă e drept, Dumnezeu îngăduie a veni asupra noastră necazurile şi pătimirile întîmplate spre folos, care se numeşte şi „depărtare" ori „slobozire". Iar păcatul nu e nici după voia întîi-povăţuitoare a lui Dumnezeu, nici după cea următoare, ci este doar naşterea mai-nainte alegerii celei înrăutăţite a omului (vezi *Cartea a doua despre credinţă*, capitolul 46). Vezi şi tîlcuirea zicerii: „(...) nici nu te abate de la El cînd te mustră" (*Evrei* 12:5) şi subînsemnarea acesteia. (n. aut.)

Marele Pavel, fiind smerit-cugetător, nu se numeşte pe sine vrednic de crezare în nici o parte a scrisorilor sale, ci uneori pune ca mijlocitori „îndurările lui Dumnezeu", precum a zis mai înainte, iar alteori, „darul lui Dumnezeu", cum zice acum, cînd spune: Creştinilor, eu nu vă vorbesc cuvîntul meu, ci cuvîntul pe care mi l-a încredinţat darul lui Dumnezeu. Şi care este acesta? Anume ca nimeni dintre voi – fie că e om de rînd, fie stăpînitor – „să nu cugete mai presus şi afară de ceea ce se cuvine a cugeta". Şi – precum Domnul a început învăţătura fericirilor de la smerita-cugetare, zicînd: „Fericiţi, cei săraci cu duhul" (*Matei* 5:3), adică smeriţii-cugetători – tot aşa şi Apostolul învaţă aici mai întîi despre smerita-cugetare. Iar ceea ce zice are această înţelegere: fiecare Creştin se cuvine să cugete, adică să aibă cugetare înaltă, dar spre a cugeta cele cereşti, ajungînd cu mintea mai presus de lucrurile pămînteşti ale lumii, iar nu spre a se mîndri împotriva oamenilor celor de un neam cu sine.

ci a cugeta spre a fi întreg-înţelept,

Zice: Noi, Creştinii, am primit de la Dumnezeu cunoştinţă şi cugetare, dar nu pentru a le întrebuinţa întru mîndrie, ci întru smerită-cugetare. Pavel a zis aceasta ca să arate că cel ce nu cugetă smerit, ci se mîndreşte şi cugetă „mai presus de ceea ce se cuvine", este nebun şi ieşit din minte; iar cel ce cugetă smerit, acela îşi are mintea întreagă, şi pentru aceasta se zice că este „întreg-înţelept".

precum Dumnezeu i-a împărţit măsura credinţei.

După ce, mai sus, a zis că noi, Creştinii, nu se cuvine a cugeta mai presus de cuviinţă şi a ne mîndri, ci a fi întreg-înţelepţi şi smerit-cugetători, Apostolul arată aici cum trebuie a fi smerit-cugetători, adică: socotind că Dumnezeu a dat fiecăruia dintre noi măsură şi dar de credinţă. Fiindcă darurile pe care le primeau pe atunci Creştinii îi făceau pe mulţi a se mîndri, Pavel zice aşa: Tocmai din această pricină se cuvine ca tu, Creştine, să fii smerit-cugetător, fiindcă Dumnezeu a împărţit dar de credinţă fiecăruia. Au doar isprava aceasta este a ta? Ba, ci este dar al lui Dumnezeu; şi – fie mare, fie mic – Dumnezeu ţi l-a dat.

Iar „credinţă" numeşte darul credinţei cu care făceau ei minuni. Căci credinţa este de două feluri: o credinţă este din voinţa noastră, după cum zice: „Credinţa ta te-a mîntuit" (*Matei* 9:22); iar altă credinţă este dar şi hărăzire a lui Dumnezeu, prin care se fac minunile, aşa cum zice: „De veţi avea credinţă cît un grăunte de muştar, veţi zice muntelui acestuia: Mută-te de aici acolo! –

şi se va muta!" (*Matei* 17:20). Pentru această credinţă L-au rugat Apostolii pe Domnul, zicînd: „Adaugă nouă credinţă!" (*Luca* 17:5).[318]

4 Căci – precum într-un trup avem multe mădulare, iar mădularele nu au aceeaşi lucrare –
5 aşa şi noi, cei mulţi, un trup sîntem în Hristos, şi fiecare sîntem mădulare unul altuia;

Cu asemănarea trupului şi a mădularelor, Apostolul doboară înălţarea mîndriei. Zice: Căci – precum trupul este unul, dar are multe şi osebite mădulare care săvîrşesc osebite fapte şi lucrări – tot aşa şi noi, Creştinii, un trup sîntem, avînd cap pe Hristos. Şi, iarăşi, fiecare dintre Creştini este mădular al altuia; şi nu numai Creştinul cel mic este mădular al Creştinului cel mare şi cu dregătorie, ci şi Creştinul cel mare şi cu dregătorie este de asemenea mădular al Creştinului cel mic şi de rînd. Deci zice: Fiindcă sînteţi mădulare unul altuia, nu vă mîndriţi unul asupra altuia, fiindcă aveţi trebuinţă unul de altul, precum şi mădularele trupului au trebuinţă unul de altul.[319]

6 însă avînd[320] daruri osebite, după darul ce ni s-a dat. Dacă avem proorocie, aceasta ni s-a dat după măsura credinţei;

Vezi – o cititorule! – că Apostolul nu a zis aici că aveau daruri „mai mari" şi „mai mici", ci „osebite", ca să-i smerească pe cei ce se mîndreau cu numirea darurilor. Şi nu a zis: „avem isprăvi şi fapte bune", ci: „avem daruri ale lui Dumnezeu", adică: Creştine, ceea ce ţi s-a dat este dar, iar nu faptă bună a ta.[321] Deci, pentru ca să-i smerească pe cei ce se mîndreau pentru daruri, zice că acestea li s-au dat de la Dumnezeu; şi de aceea le şi numeşte „daruri". Iar pentru ca să-i îndemne şi să-i deştepte pe cei leneşi, arată că şi noi aducem

---

[318] Despre credinţa aceasta vezi şi subînsemnarea zicerii: „(...) încît ca să mut şi munţii, iar dragoste nu am, nimic nu sînt" (*1 Corinteni* 13:2); şi subînsemnarea zicerii: „(...) ci credinţa care este lucrătoare prin dragoste" (*Galateni* 5:6). (n. aut.)

[319] Iar Coresi zice că patru lucruri se află în trup: 1) unirea trupului, 2) osebirea părţilor, 3) osebirea lucrărilor şi a părţilor, 4) osebita aşezare a părţilor. Şi acestea patru trebuie a fi şi întru adunarea Creştinilor. (n. aut.)

[320] După Teodorit, zicerea: „avînd" se alătură cu cea de mai sus, astfel: „(...) aşa şi noi, cei mulţi, un trup sîntem întru Hristos, însă avînd daruri osebite"; şi – după acelaşi – acest „însă" este de prisos. (n. aut.)

[321] E lucru vrednic de nedumerire de ce Pavel numeşte aici „daruri" slujba, împărţirea de milostenie, purtarea de grijă de bolnavi, dragostea şi celelalte, care sînt mai mult fapte bune decît daruri. Vei afla dezlegarea nedumeririi acesteia la tîlcuirea epistolei către Filipeni, capitolul 1, stih 29. (n. aut.)

partea noastră ca să luăm aceste daruri dumnezeieşti. Căci zice: Proorocia ni s-a dat după măsura credinţei, fiindcă, deşi darul este dar, el nu se dă fiecăruia la întîmplare, ci – pe cît află vasul credinţei omului, ori mic, ori mare – atîta se toarnă într-însul, mai puţin ori mai mult. Iar Apostolul a pus darul proorociei mai întîi, poate, fiindcă nu a vrut a osebi darurile după mărime, ori poate pentru că unii se mîndreau anume întru acest dar. Dar cineva ar putea zice: Dacă se mîndreau, cum de nu-i lipsea Dumnezeu de dar? Răspunsul la aceasta e că Dumnezeu nu-i lipseşte de dar pentru folosul norodului şi ca să ne înveţe să nu-i judecăm pe cei ce au darurile Lui, chiar dacă păcătuiesc. Ca şi cum Dumnezeu ne-ar zice: Şi, dacă Eu nu le dezbrac pe slugile Mele de darurile Mele, tu cine eşti ca să-i defaimi? Vezi şi subînsemnarea zicerii: „(...) toate sînt ale voastre, fie Pavel, fie Apollo" (*1 Corinteni* 3:21).

7 ori slujbă – întru slujbă;

Slujba este dar de deosebită iconomie, precum a fost aceea a celor şapte diaconi. Prin „slujbă" vei înţelege însă şi fiecare lucru duhovnicesc. Deci – după Fotie (în *Amfilohia*, întrebarea 263) – Pavel zice aşa: Dacă cineva are vreo slujbă, să rămînă întru sluba aceasta (căci trebuie a se adăuga graiul „rămînă", fiind de lipsă), şi să nu caute alta mai mult, nici să se mîndrească împotriva celui care nu are darul acesta, ci să rămînă primind ceea ce a luat.[322]

ori cel ce învaţă – întru învăţătură;

De asemenea, şi aici trebuie să se adauge graiul: „să rămînă", adică: Dacă cineva este învăţător, să rămînă întru învăţătură! Deci – o cititorule! – dacă

---

[322] Înţeleptul Fotie îţi zice aşa: Nu te mira – o cititorule şi ştiutorule de învăţătură elinească! – dacă vezi că Apostolul Pavel întrebuinţează în scrisorile sale elipse, şi duhuri retorice şi alte forme despreziceri, şi despre silabe şi perioade de ale ritorilor şi autorilor Elini. Pentru că Sfîntul Duh, care a dat Apostolilor darurile cele mari, le-a dăruit şi pe acestea mici şi proaste [fără însemnătate, n. m.], şi mai ales lui Pavel, pe care el le întrebuinţează nu doar că ar fi ceva se seamă, ci pentru ca să-i ruşineze pe cei care se fălesc şi se mîndresc întru acestea, aducîndu-i la smerita cugetare şi la ascultarea învăţăturii şi a sfătuirii sale. Căci toate cele ce aduceau oamenilor mîntuire îi erau Fericitului Pavel fără osteneală, şi de aceea el întrebuinţează stihuri de ale poeţilor, şi istorii de ale Elinilor şi nenumărate altele, numai ca să-i mîntuiască pe oameni. Pentru că, de nu ar fi folosit aceste forme, cei semeţi şi fără de minte l-ar fi defăimat că e neînvăţat şi neputincios, precum şi acum mulţi neînvăţaţi, care nu înţeleg cele de acest fel, îl defaimă pe Pavel ca pe un om de rînd. Şi, măcar că ceilalţi Apostoli nu au întrebuinţat decît rareori acest fel de forme, Pavel e destul ca să arate că şi acelora le-ar fi fost lesne a le folosi, dacă ar fi voit. De aceea, unii din înţelepţii mai noi l-au numit pe Pavel „Demostene al Bisericii". (Vezi şi tîlcuirea stihului 2, capitolul 11 al epistolei a doua către Corinteni, şi la începutul cărţii către cititor.) (n. aut.)

vei lua „slujba” în înțelesul peste tot cuprinzător, precum am zis, ai numărate aici amîndouă felurile slujbei acesteia; iar de vei înțelege slujba osebită, vezi cum Pavel a pus-o pe aceasta în întîia rînduială, iar învățătura întru a doua, măcar că învățătura este mai mare decît slujba. Şi face aceasta ca, de la neosebita lor rînduială, să ne învețe şi pe noi să nu ne mîndrim, nici să ne fălim întru darurile ce se arată mai mari.

8 cel ce mîngîie – întru mîngîiere;

Mîngîierea este şi ea un fel de învățătură, căci „învățătură” se numeşte îndeobşte vorbirea despre toată înainte-hotărîrea, iar mîngîierea se înțelege ca învățătură în parte şi osebită cînd, prin cuvînt, cineva pricinuieşte mîngîiere şi alinare sufletelor tulburate ori de scîrbă, ori de mînie, precum este scris: „Bărbați frați, de este întru voi cuvînt de mîngîiere către norod, ziceți!” (*Faptele Apostolilor* 13:15). Şi Sirah zice că „Isaia a mîngîiat pe cei ce plîngeau în Sion” (capitolul 48:27). Deci – zice – cine mîngîie să rămînă întru mîngîiere, folosindu-se de lucrul său, fără a se mîndri asupra altuia care nu are acest dar.

cel ce împarte – întru nevinovăție; cel ce apără – întru sîrguință;[323]

După ce, mai sus, a vorbit despre învățătură şi despre mîngîiere, care sînt daruri sufleteşti, Apostolul vorbeşte aici şi despre cele trupeşti. Deci zice: Cel ce împarte şi miluieşte pe alții să miluiască cu nevinovăție, adică cu bogăție şi cu îmbelşugare, fiindcă aşa se cuvine a da cineva. Fiindcă nici o faptă bună nu rămîne faptă bună dacă nu se face în chip cuvenit; căci şi fecioarele acelea din *Evanghelie* făcuseră milostenie, adică aveau untdelemn în candelele lor, dar nu aveau destul şi cu îmbelşugare, şi de aceea s-au închis afară de nuntă şi s-au osîndit.[324]

Dar şi acela – zice – care poartă de grijă şi apără pe alții este dator a nu face aceasta cu lenevire şi trîndăvie, ci cu sîrguință şi cu osîrdie. Iar a apăra şi a purta de grijă pentru altiil înseamnă a ajuta şi prin cuvînt, şi prin osteneala

---

[323] Apostolul foloseşte şi aici o elipsă, zicerea fiind aceasta: „cel ce împarte să împartă cu nevinovăție, iar cel ce apără să apere cu sîrguință” – după Fotie (*Amfilohia,* întrebarea 263). (n. aut.)

[324] Apostolul îi sfătuieşte şi în altă parte pe Creştini să miluiască cu îmbelşugare, zicînd că „cel ce seamănă cu blagoslovenie, cu blagoslovenie va şi secera” (*2 Corinteni* 9:6). Şi iarăşi: „(...) întru toate îmbogățindu-vă cu toată nevinovăția” (*2 Corinteni* 9:11). Şi Dumnezeu făgăduieşte a ne milui cu mare milă: „Şi te voi milui cu milă mare” (*Isaia* 54:7). De aceea – precum noi ne rugăm lui Dumnezeu să ne miluiască cu mare milă, zicînd prin David: „Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta!” (*Psalm 50*) – tot cu mare milă se cuvine a-i milui şi noi pe frații noştri. (n. aut.)

trupului pe cel ce are trebuinţă de ajutor. Şi – de vreme ce Pavel a vorbit mai sus despre împărţirea banilor şi a milosteniei, dar nu toţi oamenii au bani ca să miluiască – tu dar, Creştine, dacă nu ai bani ca să miluieşti, apără pe alţii şi, cu slujba şi puterea trupului tău, ajută-i pe fraţii tăi care au trebuinţă, cu sîrguinţă însă, şi nu cu lenevire. Fiindcă, sîrguinţa ce o arăţi pentru fratele tău, o arăţi pentru tine însuţi şi pentru mîntuirea ta.[325]

cel ce miluieşte – întru blîndeţe;[326]

Mai sus, Apostolul a zis că se cuvine a împărţi şi a milui „cu nevinovăţie", adică cu bogăţie şi cu îmbelşugare. Apoi, fiindcă mulţi miluiesc de silă şi cu mîhnire de inimă, adaugă aici şi zice: Creştine, dacă miluieşti cu bogăţie şi cu îmbelşugare, adaugă la acestea blîndeţea, alinarea inimii şi strălucirea feţei tale! Adică, atunci cînd miluieşti, să nu te arăţi mîhnit şi posomorît, ca şi cum te-ai păgubi, ci să te bucuri şi să te veseleşti, ca şi cum ai cîştiga, căci cu puţinul preţ al milosteniei cumperi cerul.[327] Cel ce împarte se deosebeşte însă de cel ce dă milostenie; căci primul împarte celorlalţi ceea ce ia, iar cel de-al doilea face milostenie dintru ale sale.

9 dragostea – fără făţărnicie,

Cu acest cuvînt, Apostolul arată cum poate Creştinul să le isprăvească pe toate cîte a zis mai sus, căci zice: Dragostea să fie la voi, Creştinii, fără făţărnicie! – lipsind graiul: „fie", după Fotie. Căci – dacă dragostea lor va fi nefăţarnică şi nemincinoasă, ci adevărată şi curată – negreşit Creştinii vor isprăvi

---

[325] Iar Teodorit zice că cel ce apără se cuvine a apăra *cu sîrguinţă*, adică a nu fi blînd şi a răbda cînd sînt nedreptăţiţi alţii, fiindcă aceasta nu este însuşire a blîndeţii (la tîlcuirea zicerii: „blînd", de la *1 Timotei* 3:3). (n. aut.)

[326] Şi aici Apostolul a folosit de asemenea o elipsă, căci lipseşte graiul „miluiască", adică: Cel ce miluieşte să miluiască întru blîndeţe. (n. aut.)

[327] Acelaşi Apostol porunceşte şi în altă parte Creştinilor să nu miluiască cu scîrbă, ci cu bucurie, zicînd: „(...) nu din scîrbă ori din silă, căci Dumnezeu îl iubeşte pe dătătorul blînd" (*2 Corinteni* 9:7). De aceea zice şi dumnezeiescul Hrisostom că cel ce se scîrbeşte cînd miluieşte nu miluieşte, ci este crud şi fără omenie: „Căci, dacă te doare, nu miluieşti, ci eşti crud şi fără omenie! Fiindcă, dacă pe tine te doare, cum vei putea să-l ridici pe săracul ce zace în scîrbă? Căci cine, dobîndind împărăţie, este posomorît? Căci cine, primind iertarea păcatelor, rămîne în întristare?" (cuvîntul 21 la *Epistola către Romani*). Încă şi Sirah zice: „Întru toată darea, îmblînzeşte-ţi faţa ta!" (capitolul 35, stih 9). Iar Proorocul Isaia zice: „De vei lua de la sine-ţi asuprirea, ameninţarea şi graiul cîrtirii şi vei da celui flămînd pîine şi sufletul cel smerit îl vei îndestula, atunci va răsări întru întuneric lumina ta, şi întunericul tău va fi ca amiaza zilei" (58:9, 10). Şi bagă de seamă că cel ce miluieşte cu suflet lin şi vesel e îndemnat de bucuria aceasta şi spre a milui cu bogăţie şi cu îmbelşugare. (n. aut.)

lesne toate cele de mai sus, fiindcă şi cel ce miluieşte va milui cu blîndeţe, şi cel ce împarte la altul va împărţi cu îmbelşugare, socotind că lui însuşi îşi împarte; şi cel ce apără pe altul îl va apăra cu sîrguinţă şi cu osîrdie, ca şi cum s-ar apăra pe sine-şi, şi toate celelalte le va face de asemenea cu dragoste frăţească.[328]

urînd răul,

Fiindcă a vorbit despre dragoste şi fiindcă dragostea poate fi şi vătămătoare, precum iubirea tîlharilor şi a celor ce iubesc trupeşte, Pavel adaugă aici că Creştinii trebuie să urască din inimă răutatea. Căci sînt mulţi Creştini care nu fac relele, dar au fapta rea în inimă, adică o poftesc cu inima, şi de aceea Apostolul le zice acestora: Creştinilor, eu cer de la voi nu numai a nu face fapta rea, ci şi a urî răutăţile cu inima şi cu sufletul vostru, ca, precum trupul vostru e curat de fapta păcatului, aşa să fie curată de pofta păcatului şi inima voastră. Deci, să nu socotiţi că eu, cel ce v-am zis mai sus să aveţi dragoste nefăţarnică, vă îndemn cu acest cuvînt să aveţi dragoste între voi ca să vă ajutaţi unul altuia la cele rele! Nicidecum! – ci mai ales vă îndemn să socotiţi că vreau cu totul dimpotrivă, adică să fiţi atît de despărţiţi de cele rele, încît nu numai să vă depărtaţi de fapta răului şi a păcatului, ci încă şi de pofta răului, şi cu cugetul vostru, şi cu inima.

lipindu-vă de lucrul bun,

Nu e destul pentru mîntuire numai a fugi cineva de rău, ci trebuie a lucra binele şi fapta bună, după cea scrisă: „Fereşte-te de rău, şi fă binele!” (*Psalm 36*:27). De aceea şi Pavel, după ce le-a zis mai sus Creştinilor să urască răul, acum le cere şi să se lipească de lucrul cel bun, adică nu numai din lăuntru, cu inima şi cu sufletul, să iubească şi să poftească binele acesta şi fapta bună. Căci aceasta înseamnă zicerea: „lipindu-vă”, fiindcă şi Dumnezeu, unind dragostea bărbatului şi a femeii, zice: „De aceea, va lăsa omul pe tatăl său şi pe maica sa şi se va lipi de femeia sa” (*Matei* 19:5).

10 cu iubirea de fraţi unul către altul fiind iubitori,

Zice: Creştinilor, mai sus v-am poruncit a vă iubi unii pe alţii, şi sînteţi datori a face aceasta, fiindcă toţi sînteţi fraţi, născîndu-vă toţi dintr-un mitras [pîntece, în elineşte, n. m.], adică din sfînta scăldătoare şi din una şi aceeaşi maică, Sfînta Biserică. Deci e drept şi de nevoie să aveţi întru sine-vă dragoste

---

[328] De aceea a zis Coresi că dragostea Creştinilor trebuie a fi simplă, frăţească, grabnică, fierbinte, iubitoare de Dumnezeu, fără de cîştig, fără de mîndrie. (n. aut.)

şi iubire frăţească, pentru că frăţia, adică rudenia frăţească, din iubire şi din dragoste se cunoaşte că este frăţie. La rîndul ei, iubirea şi dragostea se face şi se ţine de la frăţie, adică de la rudenia frăţească.

dîndu-vă întîietate unul altuia cu cinstea,

Aici, Apostolul învaţă chipul în care poate rămîne statornică iubirea de fraţi între Creştini, şi zice: Fraţilor, de voiţi a fi totdeauna iubitori de fraţi, întîmpinaţi-vă unul pe altul cu cinstea şi cu primirea! Căci aceasta însemnează zicerea: „dîndu-vă întîietate", adică fiecare să-l cinstească pe celălalt mai înainte de a-l cinsti acela pe el.

11 nu lenevoşi cu osîrdia,[329]

Fiindcă mulţi par a-i iubi pe ceilalţi cu mintea şi din inimă, dar prin faptă nu dau mînă de ajutor fratelui lor aflat în nevoie, Apostolul porunceşte aici, zicînd că nu se cuvine a iubi Creştinii pe fraţii lor numai cu mintea şi cu un gol cuvînt, ci, pe lîngă aceasta, trebuie a se apăra unul pe altul şi a nu se lenevi, ci a se sîrgui să ajute şi prin fapte pe fraţii lor cei ce au trebuinţă. La fel porunceşte şi Ioan cel iubit, zicînd: „Fiii mei, să nu iubim numai cu cuvîntul şi cu limba, ci cu fapta şi cu adevărul!" (*1 Ioan* 3:18).

fierbînd cu duhul,

Ca şi cum s-ar nedumeri vreun Creştin la cele zise înainte şi ar întreba: Şi cum putem – o Fericite Pavele! – a nu fi lenevoşi cu osîrdia? La aceasta răspund ca din partea Sfîntului Apostol, care ar zice: Vă veţi face nelenevoşi, fraţii mei, dacă veţi fierbe cu duhul, adică dacă veţi fi deştepţi, osîrdnici şi fierbinţi. Vezi că Apostolul, după ce a numărat multe chipuri ale faptei bune, aici a zis: „cu duhul fierbînd"; căci cel ce va săvîrşi faptele bune zise mai-nainte, acela trage la sine şi darul Sfîntului Duh şi, înfocîndu-se de acesta, fierbe şi clocoteşte[330]; precum, dimpotrivă, cel ce nu face bunătăţile mai sus zise,

---

[329] Şi aici se vede că lipseşte împărtăşitorul grai „fiind", ca să fie potrivită fraza cu zicerea: „avînd". (n. aut.)

[330] Pentru aceasta, şi marele Vasilie, întrebat fiind cine este cel ce „fierbe cu duhul", răspunde că este „cel ce face voia lui Dumnezeu cu osîrdie înfocată, cu poftă neobosită şi cu sîrguinţă neostenită, întru iubirea Domnului nostru Hristos Iisus, după cea scrisă: «întru poruncile Lui va voi foarte» (*Psalm 111*:1)". Aşa era acel dumnezeiesc Apostol [Apollo, n. m.] care, „fierbînd cu duhul", vorbea şi învăţa cu amăruntul în Efes despre Domnul, precum se scrie în *Fapte* (*Faptele Apostolilor* 18:25). Pentru aceasta, vrînd să arate că totdeauna trebuie

acela răceşte ori – mai bine zis – stinge desăvîrşit darul Sfîntului Duh. De aceea, acelaşi Apostol porunceşte şi în altă parte, zicînd: „Duhul să nu-l stingeţi!" (*1 Tesaloniceni* 5:19).

slujind Domnului,

Cînd tu, Creştine, eşti iubitor de fraţi, cînd miluieşti cu faţă lină, cînd ai dragoste şi toate celelalte fapte bune pe care le-a numărat mai sus Apostolul, atunci să ştii că slujeşti Domnului, precum zice aici Sfîntul Pavel. Pentru că Domnul primeşte la Sine-Şi toate bunătăţile pe care le faci fratelui tău, ori – mai cu adevărat a zice – ţie însuţi. Şi, ca şi cum le-ar fi luat El Însuşi şi Lui I s-ar fi făcut bine, aşa îţi va da plată întru împărăţia Sa. Iată unde a suit Fericitul Pavel cugetul aceluia care săvîrşeşte faptele bune zise mai sus, zicînd că acela slujeşte lui Dumnezeu Însuşi!

12 bucurîndu-vă întru nădejde,

Fiindcă a cerut Creştinilor să facă bunătăţile zise mai sus, fapte cu anevoie de isprăvit, adică: cheltuială de bani, osteneală trupească, sîrguinţă, învăţătură, apărare şi celelalte – Pavel le arată acum că vor isprăvi acestea cu lesnire dacă vor avea în inima lor nădejdea răsplătirii ce va să fie, bucurîndu-se şi veselindu-se cu aceasta; pentru că nădejdea bunătăţilor viitoare îmbărbătează sufletul omului, făcîndu-l mai îndrăzneţ întru primejdii şi osteneli.

răbdînd întru necaz,

Aici, Apostolul arată şi alte bunătăţi mari pe care le dobîndesc Creştinii din nădejdea bunătăţilor ce vor să fie. Căci ei se fac mai îngăduitori întru răbdarea necazurilor şi a ispitelor, şi prin aceasta dobîndesc chiar din viaţa aceasta cununi şi daruri, încă mai înainte de a dobîndi bunătăţile acelea.

îngăduind întru rugăciune.

Dumnezeiasca şi sfinţita rugăciune le este Creştinilor de mare ajutor spre a isprăvi faptele bune pe care le-a numărat Apostolul. Despre aceasta zice aici

---

a aprinde în lăuntrul sufletelor noastre focul Duhului şi osîrdia spre fapta bună, şi Dumnezeu a poruncit în *Legea Veche*: „Şi a grăit Domnul către Moisi, zicînd: (...) Aceasta e rînduiala arderii de tot: arderea de tot să rămînă pe vatra jertfelnicului toată noaptea, pînă dimineaţa; şi focul jertfelnicului să ardă pe el şi să nu se stingă" (*Levitic* 6:8, 9). Vezi şi zicerea: „Din această pricină, îţi aduc aminte să aprinzi darul lui Dumnezeu" (2 *Timotei* 1:2). (n. aut.)

Pavel. Şi nu a zis simplu: „vă veţi ruga", ci: „îngăduind întru rugăciune", căci, deşi tu, Creştine, nu iei îndată cererea ta de la Dumnezeu, aşteaptă şi îngăduie întru rugăciune şi vei lua ceea ce ceri![331]

13 Faceţi-vă părtaşi la trebuinţele Sfinţilor,

Mai sus, Pavel a zis că cel ce miluieşte trebuie să o facă întru blîndeţe, cu acest cuvînt îndemnîndu-i pe Creştini să miluiască fără osebire, şi pe cei credincioşi şi cinstitori de Dumnezeu, şi pe cei necinstitori. Iar acum îi îndeamnă deosebi pe Creştini să-i miluiască pe cei de o credinţă cu dînşii, bine-cinstitori de Dumnezeu, căci pe aceştia îi numeşte „sfinţi". Şi nu a zis: „daţi cele de trebuinţă lor", ci: „împărtăşiţi-vă", arătînd că milostenia către cei credincioşi este negustorie şi cîştig obştesc, şi a celor ce o iau, şi a celor ce o dau. Pentru că voi – zice – care miluiţi, le daţi lor bani, iar aceia care sînt miluiţi vă dau vouă înapoi cerul şi îndrăzneala către Dumnezeu. Şi nu a zis: „faceţi-vă părtaşi spre îndestulările sfinţilor", ci: „spre cele de trebuinţă" ale lor, pentru ca astfel să te înduplece pe tine, Creştine, să-i miluieşti. Căci cum nu este faptă ca de fiară şi fără de omenie a acelor Creştini care nu-i ajută pe fraţii lor de o credinţă la trebuinţele şi nevoile lor?

vînînd iubirea de străini.

Pavel nu a zis: „întrebuinţînd iubirea de străini", ci: „vînînd-o", cu cuvîntul acesta învăţîndu-ne să nu aşteptăm să vină la noi şi să ceară cei ce au trebuinţă, şi abia atunci să-i miluim, ci noi să alergăm şi să-i vînăm pe aceia, aflîndu-i ca pe un bun vînat, şi să-i miluim, precum făcea Avraam şi nepotul său Lot. Căci despre Avraam se scrie că, „văzînd (pe cei trei Bărbaţi), a alergat spre întîmpinarea lor de la uşa cortului său, şi s-a închinat pînă la pămînt şi a zis: Doamne, de am aflat har înaintea Ta, să nu treci pe lîngă sluga Ta, ci să se ia apă şi să se spele picioarele Voastre şi să Vă răcoriţi de călătorie" (*Facerea* 18:2-4). Iar despre Lot este scris aşa: „Şi, văzînd (pe acei doi Îngeri), a ieşit spre întîmpinarea lor şi s-a închinat cu faţa la pămînt şi a zis: Iată, Domnilor, abateţi-vă la casa slugii Voastre, să popasiţi şi să spălaţi picioarele Voastre (...) Şi ei au zis: Ba, în uliţă vom poposi. Şi i-a silit pe ei şi s-au abătut

---

[331] Pentru aceasta, şi Domnul, ca să-i înduplece pe oameni să îngăduie întru rugăciune şi să nu se strîmtoreze, le-a zis pilda judecătorului şi a văduvei care-l ruga să-i facă dreptate din partea potrivnicului ei, şi care, supărîndu-l prin rugăciunea cea deasă, l-a înduplecat în sfîrşit să-i împlinească cererea (*Luca* 18). Vezi şi în înainte-cuvîntarea adunării sfinţitelor rugăciuni [*Apantisma*, n. m.], cea din nou tipărită, unde mult vorbesc despre aceasta. (n. aut.)

la dînsul" (*Facerea* 19:1-3). Pentru aceasta a zis şi Apostolul, în *Epistola către Evrei*: „Iubirea de străini să nu o uitaţi, căci prin aceasta unii, fără să ştie, au găzduit Îngeri" (*Evrei* 13:2). Vezi şi subînsemnarea zicerii: „Vă îmbrăţişază pe voi Gaius, gazda mea." (*Romani* 16:23).

14 Binecuvîntaţi-i pe cei ce vă gonesc, binecuvîntaţi-i, şi nu-i blestemaţi!

După ce i-a învăţat pe Creştini despre dragostea unuia către altul, dumnezeiescul Apostol îi învaţă acum şi cum se cuvine a se purta cu vrăjmaşii lor. Şi nu a zis: „nu fiţi pomenitori de rău, fraţii mei, nici nu vă răzbunaţi asupra celor ce vă nedreptăţesc", ci a zis ceva mult mai mare: „binecuvîntaţi-i" – adică: „grăiţi-i de bine". Şi a adăugat aceasta: „şi nu-i blestemaţi", ca să ne învăţăm noi, Creştinii, a nu fi pomenitori de rău şi a nu-i blestema pe fraţii noştri. Fiindcă cel ce, pentru Hristos şi pentru porunca lui Hristos, îi binecuvîntează şi-i grăieşte de bine pe cei ce îl prigonesc, acesta arată că se bucură pătimind pentru Hristos, Cel ce este iubit de el. Iar cel ce-i blestemă pe cei ce îl prigonesc arată că nu se bucură pătimind pentru Hristos şi, prin urmare, arată că nu-L iubeşte pe Hristos.[332]

15 A vă bucura cu cei ce se bucură şi a plînge cu cei ce plîng,

Pavel a folosit aici aceste graiuri nearătătoare, adică în loc de: „bucuraţi-vă!" şi de: „plîngeţi!". Căci cu adevărat mare şi viteaz suflet trebuie să aibă cineva nu numai pentru a nu zavistui bunătăţile fratelui său, ci şi pentru a se bucura cu cel ce se bucură, şi sporeşte şi se iscuseşte în faptele cele bune, căci bucuria aceasta arată cu covîrşire că sufletul este slobod de toată zavistia. Fiindcă mai mare lucru este a se bucura cineva cu cei ce se bucură decît a plînge cu cei ce plîng.[333] Căci însăşi firea ne învaţă a plînge, făcînd pe prunc

[332] Încă şi Domnul ne porunceşte: „Iubiţi-i pe vrăjmaşii voştri, binecuvîntaţi-i pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi rugaţi-vă pentru cei ce vă bîntuiesc şi vă prigonesc" (*Matei* 5:44). (n. aut.)

[333] Măcar că a se bucura cineva împreună cu cei ce se bucură este un lucru mai mare decît a plînge împreună cu cei ce plîng, aceasta din urmă e însă un lucru mai bun şi mai folositor de suflet decît a se bucura împreună cu cei ce se bucură cu bucurie trupească şi lumească, precum adevereşte Ecclesiastul, zicînd: „Mai bine este a merge cineva în casa de plîngere, decît în casă de ospăţ" (*Ecclesiast* 7:2). Şi bagă de seamă că Apostolul a luat zicerea aceasta de la înţeleptul Sirah, care zice: „Nu te lipsi de cei ce plîng şi întristează-te cu cei întristaţi!" (capitolul 7:36).

Însă aici poate că s-ar nedumeri cineva pentru ce Dumnezeu, prin Isaia, porunceşte să ne mîhnim pentru noi înşine: „Mîhniţi-vă pentru voi înşivă!", iar Pavel zice să ne mîhnim pentru

să plîngă îndată ce se naşte şi trăgîndu-i pe oameni spre milostivire pentru nenorocirea altuia. Însă Apostolul ne învaţă să le facem pe amîndouă: şi să ne bucurăm împreună cu cei ce se bucură, şi să plîngem împreună cu cei ce plîng, adică: să avem o aşezare nezavistnică pentru sporirea şi buna-norocire a fraţilor noştri şi, de asemenea, să avem cunoştinţă împreună-pătimitoare întru nenorocirea şi primejdia lor, mîhnindu-ne şi durîndu-ne pentru necazurile celorlalţi, pînă şi pentru ale prigonitorilor şi vrăjmaşilor noştri.

16 aceiaşi lucru unul altuia cugetînd,

Aici, Apostolul Pavel învaţă iarăşi despre smerita cugetare, căci în Roma, ca întru o mare şi împărătească cetate, se afla boala şi răutatea mîndriei. Iar înţelegerea zicerii este astfel: Tu, Creştine, te socoteşti pe sine-ţi mare? Atunci socoteşte-l şi pe fratele tău la fel de mare ca şi tine! Smerit şi mic îl socoteşti pe fratele tău? Socoteşte-te şi pe tine asemenea, adică smerit şi mic! În acest chip, cu această cugetare, vei potrivi toată neîntocmirea şi neasemănarea dintre tine şi fratele tău. Şi nici pe sine-ţi nu te vei socoti covîrşitor şi mare, nici pe fratele tău nu-l vei defăima ca pe un sărman şi mic, ci-l vei cinsti ca pe unul deopotrivă cu tine, precum te cinsteşti pe sine-ţi.

necugetînd cele înalte, ci cu cei smeriţi împreună purtîndu-vă.

Aici, Pavel învaţă în ce chip pot săvîrşi Creştinii ceea ce a zis mai sus, anume a cugeta aceeaşi unul pentru altul. Deci zice că pot săvîrşi aceasta dacă vor goni mîndria şi nu vor mai cugeta pentru sine cele înalte, ci se vor „purta împreună" – adică se vor pogorî şi vor umbla împreună, simplu – cu cei smeriţi şi le vor da mînă de ajutor şi fraţilor lor cei proşti [umili, n. m.] şi lesne de defăimat. Adică trebuie să le poarte de grijă nu prin mijlocirea altor oameni, ci ei înşişi, precum şi tatăl poartă de grijă fiilor săi şi capul mădularelor trupului.

---

alţii!? Marele Vasilie dezleagă această nedumerire, tîlcuind zisa lui Isaia şi zicînd aşa: „Fericit este cel ce-şi are sufletul curat, neavînd pricină de întristare, dar, pentru dragoste, nu caută de sine, ci pătimeşte împreună cu mădularul ce pătimeşte şi se întristează şi plînge împreună cu cei ce plîng, după cum zice Apostolul. (...) Iar de nu este cineva întru acest fel [curat cu sufletul adică, n. m.], ci se tăvăleşte întru ale sale păcate, acesta să se întristeze pentru sine, biruit fiind de vrăjmaşul care îl luptă. [...]" Aşadar – după cuvintele acestui dumnezeiesc părinte – dreptul trebuie a se întrista pentru alţii, iar cel ce păcătuieşte trebuie a se întrista pentru sine.

Iar marele între Părinţi Varsanufie tîlcuieşte această zicere aşa: „A se bucura cu cel ce se bucură este a se bucura împreună cu cei ce săvîrşesc fapta bună cea după Dumnezeu şi care se veselesc cu nădejdea bunătăţilor viitoare. Iar a plînge cu cei ce plîng este a împreună-pătimi cu cei ce păcătuiesc, întru pocăinţa păcatului, în Domnul nostru Hristos Iisus." (n. aut.)

Nu vă faceți înțelepți de sine-vă![334]

Zice: Să nu socotiți – o frații mei Creștini! – că vă sînteți de ajuns vouă înșivă și nu aveți trebuință de a fi sfătuiți de alții, care să vă aducă aminte de ceea ce se cuvine să faceți. Căci Proorocul Isaia îi ticăloșește pe cei ce se socotesc înțelepți și pricepuți de sine, zicînd: „Vai celor pricepuți de sine-și și înaintea loruși știutori!" (capitolul 5:21). De aceea, oricît de înțelept ar fi cineva, de va socoti că nu are trebuință de sfatul altuia, este mai fără de minte decît toți. Căci, de multe ori, nici înțeleptul nu înțelege ceea ce se cuvine; și, dimpotrivă, de multe ori cel neînțelept poate înțelege și afla ceea ce se cuvine. Astfel, și marele Moisi, deși vorbea împreună cu Dumnezeu, a avut trebuință de sfetnic și a ascultat de barbarul socru al său, Ietro. De aceea mustră și Solomon pe acela ce se socotește pe sine-și înțelept, zicînd: „Dacă vezi vreun om care se crede înțelept de sine-și, să nădăjduiești mai mult de la un nebun decît de la dînsul" (*Pilde* 26:12).[335]

17 Nu răsplătiți nimănui rău pentru rău!

Aici, Apostolul învață să nu se răzbune Creștinul asupra nimănui, și zice: Dacă tu, Creștine, îl învinuiești pe cel ce ți-a făcut rău, de ce te faci vinovat

[334] Apostolul a luat zicerea aceasta de la Solomon, care zice: „Nu fiți înțelepți de sine-vă!" (*Pilde* 3:7). Iar marele Vasilie – întrebat fiind de ce Apostolul zice aici să nu fie Creștinii înțelepți de sine-și, iar în altă parte zice: „Nu fiți neînțelepți!" (*Efeseni* 5:17) – răspunde la această întrebare că neînțelept este cel ce nu pricepe voia Domnului, iar înțelept de sine-și este acela care, urmînd cugetărilor sale, nu umblă după credință, în urma graiului lui Dumnezeu. Deci, de voiește cineva a nu fi nici nebun, nici înțelept de sine-și, este dator să înțeleagă voia Domnului cu credința întru Dînsul și să urmeze întru frica lui Dumnezeu Apostolului, ce zice: „Noi surpăm cugetările și toată înălțarea ce se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu și robim toată înțelegerea spre ascultarea lui Hristos" (2 *Corinteni* 10:4,5). (n. aut.)

[335] Căci omul este din fire neîmplinit și nu poate înțelege de sine-și toate cele ce se cuvin, avînd numaidecît trebuință, spre împlinirea neîmplinirii lui, de sfat de la alții, chiar de ar fi aceia mai mici. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „Multe nu știe firea omenească și mulți, fiindcă li s-a părut că nu au trebuință de sfatul altora, au ales mai bine a-și vinde folosul socotinței decît a primi sfătuirea și a-și îndrepta greșeala, au ales mai bine a nu ști decît a primi să învețe, neștiind ei că nu e învinuire a învăța, ci a nu ști; că nu e învinuire a învăța, ci a fi întru păcat, căci se poate într-adevăr și de la un om mic și prost [simplu, neînvățat, n. m.] a afla ceva din cele trebuincioase, care nu s-a aflat la cel înțelept și mare. Astfel, pricepînd aceasta, Moisi l-a ascultat cu toată blîndețea pe slujitorul de idoli (adică pe socrul său), care i-a zis: Ascultă-mă, și te voi sfătui!" (cuvîntul 13 către cei ce-l învinuiau pentru mărimea înainte-cuvîntărilor). Zice însă și obșteasca parimie [pildă, n. m.]: „Ceea ce n-a nimerit înțeleptul, aceea a aflat copilul." (n. aut.)

de aceeaşi învinuire, căutînd să faci şi tu rău altuia? Şi – dacă acela, rău fiind el, ţi-a făcut rău – de ce rîvneşti răutatea lui şi voieşti a-i face rău şi tu? Şi vezi – o cititorule! – că Apostolul nu a zis să nu răsplătim cu rău credinciosului Creştin, ci nimănui de obşte, ori păgîn, ori eretic şi oricare altul de ar fi. (Vezi şi tîlcuirea la stihul 15, capitolul al 5-a al epistolei întîi către Tesaloniceni.)

Purtaţi grijă de cele bune înaintea tuturor oamenilor!

Chiar aceasta e ceea ce zice Domnul în *Evanghelie*: „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor (...)" (*Matei* 5:16), şi mai ales ceea ce zice Solomon: „Gîndeşte mai înainte cele bune înaintea Domnului şi a oamenilor!" (*Pilde* 3:4). Iar cu cuvintele acestea Apostolul ne porunceşte nouă, Creştinilor, să nu vieţuim cu slavă deşartă, după plăcerea şi lauda oamenilor, pentru că acesta e mare păcat şi Proorocul blestemă pe cei ce plac oamenilor, zicînd: „Dumnezeu a risipit oasele celor ce plac oamenilor" (*Psalm* 52:7). Şi Apostolul ne învaţă să nu dăm prilej celor ce caută a ne învinui, nici să pricinuim vreun păcat şi sminteală, prin cuvinte ori prin fapte, credincioşilor sau necredincioşilor, precum zice şi în alt loc: „Nu fiţi piatră de poticnire nici Iudeilor, nici Elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu" (*1 Corinteni* 10:32). Deci – în scurt a zice – Apostolul cere de la noi să avem, prin această purtare de grijă a celor bune, viaţă nesmintitoare şi neîmpiedicătoare, fiindcă mulţi sînt cei ce pîndesc viaţa noastră şi caută să afle vreo meteahnă ca să ne învinuiască.

18 Dacă este cu putinţă, pe cît stă în puterea voastră, fiţi în pace cu toţi oamenii.

Bine a zis Apostolul aici: „de este cu putinţă", fiindcă de multe ori nu putem avea pace cu toţi, atunci cînd pricina este pentru buna-cinstire de Dumnezeu şi credinţă, sau pentru porunca lui Dumnezeu şi pentru ajutorul celor ce sînt nedreptăţiţi. Deci zice: Tu, frate, fă ceea ce poţi din partea ta, şi nu da nimănui pricină şi prilej de gîlcevi şi de tulburări. Iar dacă vei vedea că buna-cinstire de Dumnezeu se vatămă şi se războieşte de cei potrivnici, sau că porunca lui Dumnezeu este defăimată şi călcată învederat, stai şi luptă-te vitejeşte pentru adevăr, vrăjmăşuind nu omul, ci păgînătatea şi răutatea lui! Iar de om să-ţi fie milă şi să porţi grijă de mîntuirea lui! Astfel, lucrul acesta, ce pare a fi cu neputinţă, se poate face, dacă din partea ta vei fi în pace cu oamenii şi te vei lupta numai împotriva păgînătăţii şi a nedreptăţii lor.

19 Nu vă răzbunaţi singuri, iubiţilor, ci daţi loc urgiei (lui Dumnezeu), căci scris este: „A Mea este răzbunarea, Eu voi răsplăti – zice Domnul" (Deuteronomul 32:35).[336]

Zice: Voi, Creştinii, să nu vă răzbunaţi [să nu vă faceţi singuri dreptate, n. m.], ci daţi loc şi lăsaţi totul la urgia lui Dumnezeu, pentru ca El să Se răzbune [să răsplătească, să facă dreptate, n. m.] asupra acelora ce v-au nedreptăţit sau v-au făcut rău. Căci, dacă vă răzbunaţi voi, nu vă va mai răzbuna Dumnezeu; iar dacă voi nu vă veţi răzbuna, Dumnezeu Se va răzbuna negreşit mai amar şi mai rău decît voi. Şi Apostolul aduce mărturie de la Moisi, ca să adevereze cu cuvîntul aceluia. Încă şi Proorocul Ieremia zice că „izbînda este de la Dumnezeu" (capitolul 50:15). Însă Apostolul zice acestea pentru ca să mîngîie pe cei mici la suflet, care nu doresc nimic altceva decît a vedea răzbunarea asupra vrăjmaşilor lor.[337]

---

336 Procopie tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Cel ce se răzbună singur opreşte răzbunarea [pedeapsa, n. m.] lui Dumnezeu, care urmează celor ce fac nedreptăţi, şi taie şirul dumnezeieştii pronii" (foaia 927 a celor cinci cărţi).

Iar dumnezeiescul Ambrozie (în cartea întîi a datoriilor preoţeşti, capitolul 37) zice aşa: „De ce voiţi a vă răzbuna, Creştinilor? Căci răzbunarea nu e lucru de bărbăţie, ci de neputinţă şi de temere."

Iar dumnezeiescul Hrisostom zice „că a iubi cineva pe cel ce-l iubeşte e lucru al firii, iar a-l iubi pe vrăjmaşul său este lucru al darului". [...] Iar de nu te dumireşti pentru ce dumnezeiescul Hrisostom a zis că a iubi pe vrăjmaşul este „lucru al darului", de vreme ce şi cei de alt neam au săvîrşit aceasta, vezi ce răspunde marele Atanasie (în *Cuvîntul al doilea asupra Elinilor*), care zice că între Creştinii ce lucrează faptele bune şi Elini este osebire, căci Creştinii lucrează fapta bună cu smerenie, iar Elinii cu slavă şi cu mîndrie şi de aceea, împreună cu fapta bună, ei aveau împletită şi răutatea (la Coresi).

Iar marele Vasilie, fiind întrebat ce înseamnă zicerea: „daţi loc urgiei", răspunde că aceasta este a nu sta împotriva răului, după cum s-a scris: „Celui ce te bate peste falca dreaptă, să i-o întorci şi pe cealaltă!" şi: „Cînd vă gonesc dintr-o cetate, fugiţi într-alta!" (din hotărîrile pe scurt, 144). (n. aut.)

337 Căci Creştinii cei adevăraţi şi mari la suflet, care vor a se mîntui, nu se cuvine a-i da pe vrăjmaşii lor, pentru ca să se răzbune, spre osînda şi judecata lui Dumnezeu, precum fac unii Creştini neînţelepţi şi mici la suflet, care zic pentru vrăjmaşi: Să-şi găsească pedeapsa de la Dumnezeu! Căci nu se cuvine a lăsa răzbunarea fără dragoste şi fără scop bun, ci cu scopul şi socotinţa de a lăsa să Se răzbune mai rău asupra lor Dumnezeu. Acest lucru este mai rău decît a-i da pe vrăjmaşi în judecata şi pedeapsa de moarte, căci Dumnezeu, cînd pedepseşte şi Se răzbună asupra cuiva, face aceasta cu covîrşire, deşi cu dreptate, dîndu-l pe acela la munca cea veşnică. Pentru aceasta zice şi Pavel: „Înfricoşat lucru este a cădea cineva în mîinile Dumnezeului celui viu!" (*Evrei* 10:31). Şi Hrisostom zice: „Cine dintre oameni poate pedepsi aşa cum a pedepsit Dumnezeu, cînd a făcut potop şi a pierdut atîta neam? Şi cînd, după puţin, a plouat foc din cer şi i-a pierdut pe toţi de năprasnă? Ce pedeapsă omenească poate fi astfel?

20 Deci, dacă vrăjmaşul tău flămînzeşte, hrăneşte-l! Dacă însetează, adapă-l! Căci, făcînd aceasta, grămădeşti pe capul lui jeratic de foc.

Cu aceste cuvinte, sfîntul Apostol cere de la noi, Creştinii, mai multă filosofie şi răbdare decît cea de mai sus. Şi zice: Dar ce spun eu, că voi, Creştinii, se cuvine a fi în pace cu toţi!? Eu vă poruncesc să faceţi bine încă şi vrăjmaşilor voştri şi celor ce vă nedreptăţesc, să-i hrăniţi şi să-i adăpaţi, căci, făcînd aceasta, veţi grămădi cărbuni aprinşi pe capul lor.[338] Apostolul zice însă

Căci, precum iubirea Lui de oameni este mare, tot aşa e şi munca" (cuvîntul al 9-lea la *1 Corinteni*). Apoi, a nu te răzbuna asupra vrăjmaşilor, avînd însă socoteala ca mai rău să Se răzbune asupra lor Dumnezeu, e lucru străin de porunca lui Dumnezeu şi de morala Creştinilor. Căci Creştinii sînt datori nu numai a-i ierta pe vrăjmaşii lor, dar încă şi a-L ruga pe Dumnezeu să nu Se răzbune asupra lor şi să-i pedepsească, ci să-i ierte şi să-i mîntuiască. Fiindcă aşa le porunceşte Dumnezeu Creştinilor, zicînd: „Rugaţi-vă pentru cei ce vă bîntuiesc şi vă prigonesc!" (*Matei* 5:44), înţelegere pe care o arată şi Apostolul mai jos, la stihul 21.

Dar poate se nedumereşte cineva cum Domnul îi lăsa în seama lui Dumnezeu pe aceia care-L ocărau şi-L băteau? Căci Apostolul Petru zice despre Mîntuitorul: „Care, ocărît fiind, nu răspundea cu ocară; pătimind, nu ameninţa, ci îi lăsa în seama Celui ce judecă cu dreptate" (*1 Petru*, 2:23) – adică lui Dumnezeu. La aceasta răspundem că, într-adevăr, Domnul îi lăsa în seama lui Dumnezeu-Tatăl pe cei ce Îl ocărau şi pe răstignitorii Săi, dar nu cu scopul de a-i pedepsi şi a Se răzbuna asupra lor, ci pentru ca să-i ierte şi să lase păcatul lor. Şi aceasta este arătată din rugăciunea pe care a făcut-o pentru dînşii pe cruce, zicînd: „Părinte, lasă-le lor, că nu ştiu ce fac!" (*Luca* 23:34). Iar marele Vasilie tîlcuieşte această zicere aşa: „Suferirea de rău a lui Hristos a doborît semeţia diavolului, căci El nu S-a mîniat asupra celor ce Îl ocărau, ci i-a lăsat în seama Celui ce judecă cu dreptate" (în *Cuvintele ascetice*).

Şi nu numai că nu se cuvine Creştinilor a se răzbuna asupra vrăjmaşilor, dar nici a se plînge de ei, precum porunceşte Iacov fratele Domnului, zicînd: „Nu vă plîngeţi, fraţilor, unul împotriva celuilalt, ca să nu vă osîndiţi!" (capitolul 5:9). Iar înţeleptul Fotie tîlcuieşte aceasta zicînd că „este mult mai cu lesnire a nu te plînge împotriva vrăjmaşilor decît a nu te răzbuna asupra lor; căci, dacă săvîrşeşti lucrul mai anevoios, cu cît mai vîrtos poţi a-l face pe cel lesnicios, adică a nu te plînge împotriva lor. […]" (*Amfilohia*, întrebarea 197). (n. aut.)

[338] Înţeleptul Fotie zice că aceşti „cărbuni" de care vorbeşte aici Apostolul sînt focul ispitelor şi al necazurilor pe care cel ce a făcut nedreptatea le-a pricinuit celui nedreptăţit, foc care se întoarce asupra capului celui vinovat. Sau, „cărbunii aprinşi" se află pe capul celui ce a făcut nedreptatea din pricina facerilor de bine ale celui nedreptăţit, şi aceştia sînt gîndurile cele înfocate ale căinţei, pe care vinovatul le întoarce în mintea sa, părîndu-i rău că i-a făcut rău fratelui său – după acelaşi Fotie.

Şi acelaşi sfinţit Fotie însemnează încă şi această noimă cu adevărat vrednică de cuvînt, anume că Dumnezeu nu Se răzbună spre ajutorul aceluia care cu rea socotinţă lasă pe vrăjmaşul său în seama lui Dumnezeu. Nu, fiindcă Dumnezeu apără cu adevărat şi răzbună, dar numai omului bun şi blînd, nu şi celui ce se răzbună cu mînie şi cu voie rea, sau celui ce, prin facerile de bine, vicleneşte să facă rău vrăjmaşului său. […] Căci cel ce face bine vrăjmaşului său cu scop rău, pentru ca să-l pedepsească Dumnezeu mai mult, acesta se biruie de răutate şi îşi pierde plata (*Amfilohia*, întrebarea 51). […] (n. aut.)

aceasta ca să mîngîie slăbiciunea şi micşorarea de suflet a Creştinului cu nădejdea pedepsei vrăjmaşului lui şi să-l facă mai osîrdnic spre a face bine aceluia; fiindcă, celui nedreptăţit, alta nu-i este mai dulce şi mai de dorit decît a vedea cum e pedepsit cel ce i-a făcut nedreptate.[339] Ca şi cum Apostolul i-ar zice acestea: Voieşti, tu, frate ce ai fost nedreptăţit, să te răzbuni asupra aceluia ce ţi-a făcut nedreptate? Fă-i bine, şi atunci te răzbuni mai mult! – căci pentru aceasta a zis: „vei grămădi cărbuni aprinşi pe capul lui", arătînd cu acest cuvînt pedeapsa pe care i-o pricinuieşte cu facerile de bine. La fel a zis şi mai sus: Să nu se mînie Creştinii ce sînt nedreptăţiţi asupra celor ce îi nedreptăţesc, ci să dea loc asupra lor urgiei lui Dumnezeu.

Apoi, Apostolul a zis cuvîntul acesta ca să înfrîneze şi să înţelepţească cu frica pedepsei pe Creştinul ce a făcut nedreptate, şi ca acela să se prefacă din răutatea lui, văzînd că i se face bine de către cel pe care l-a nedreptăţit. În sfîrşit, Apostolul a zis aceasta pentru ca şi Creştinul cel nedreptăţit să se schimbe din voia sa cea pomenitoare de rău; fiindcă, hrănindu-l, şi adăpîndu-l şi bine-făcîndu-i vrăjmaşului său, el ajunge să se moaie, oricît de împietrit ar fi, şi să-l iubească pe vrăjmaşul său şi să nu-i mai dorească pedeapsa.

21 Nu te lăsa biruit de rău, ci biruieşte răul cu binele!

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată că Creştinii nu trebuie a hrăni, şi a adăpa şi a face bine vrăjmaşilor lor cu scopul şi cu socotinţa ca Dumnezeu să Se răzbune asupra lor, pedepsindu-i mai mult. Nu! Căci, dacă fac aceasta, sînt mai răi decît toţi făcătorii de rău. Şi zice: Creştine, nu te lăsa biruit de rău, adică nu face bine vrăjmaşilor tăi cu voie pomenitoare de rău. Să nu ajungi făcător de rău şi răzbunător, căci, dacă faci acestea, vei fi biruit de rău, şi nu vei birui răul. Sîrguieşte-te şi nevoieşte-te să-l biruieşti pe vrăjmaşul tău cu bunătatea şi cu blîndeţea şi să-l prefaci din răutatea lui. Fiindcă vrăjmaşul tău – cînd vede că tu, cel nedreptăţit de el, îi faci bine, măcar de este împietrit şi nemilostiv, măcar fiară neîmblînzită – negreşit îşi va preface răutatea, şi îşi va cere iertăciune de la tine şi se va îndrepta. Deci ceea ce a zis mai sus pentru mîngîierea Creştinilor celor mici de suflet, acum Apostolul a îndreptat şi a arătat mai desăvîrşit.

---

[339] Pentru aceasta zice şi Teodorit: „Dar trebuie a şti că nu cu aceasta se cuvine a vindeca pe vrăjmaşi, dorind ca ei să ia mai mari pedepse. Căci dumnezeiescul Apostol a adăugat acestea vrînd să stingă focul celui nedreptăţit, iar nu ispitindu-se a creşte răul cu binele." (n. aut.)

CAPITOLUL XIII

1 Tot sufletul să se supună stăpînirilor celor covîrşitoare,

Fiindcă a îndreptat destul moralitatea ascultătorilor Creştini şi i-a învăţat să fie către vrăjmaşii lor cu bună aşezare şi nepomenitori de rău, Apostolul le zice lor acum şi această poruncă, adică îi învaţă ca „tot sufletul" – ori preot, ori arhiereu, ori monah, ori apostol – nu doar să se plece, ci să se supună stăpînitorilor şi începătorilor din afară [dregătorilor, căpeteniilor lumeşti, n. m.], fiindcă această supunere nu răstoarnă buna cinstire de Dumnezeu şi credinţa. Apostolul porunceşte însă aceasta ca să arate că evanghelia lui Hristos nu învaţă răzvrătirea şi nesupunerea către stăpînitori, ci chiar buna-cunoştinţă şi buna-supunere către dînşii.[340]

căci nu este stăpînire fără numai de la Dumnezeu; iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite.

---

[340] Opt pricini numără aici Pavel pentru care se cuvine a se supune Creştinii stăpînirilor: 1) fiindcă este poruncă a lui Dumnezeu; 2) fiindcă începătorii (ori dregătorii) şi stăpînitorii sînt slujitori ai lui Dumnezeu; 3) fiindcă pedepsesc răutatea cu sabia; 4) fiindcă se cuvine a ne supune lor pentru ascultare; 5) fiindcă Dumnezeu osîndeşte pe cei ce nu ascultă de stăpînitori; 6) fiindcă pentru aceasta se dau stăpînitorilor dajdii; 7) fiindcă însuşirea Creştinului este a cinsti pe cei mai mari; 8) fiindcă se cuvine a ne supune lor pentru pacea obştească (la Coresi). Pentru aceasta zice şi Petru: „Supuneţi-vă, pentru Domnul, orînduirii omeneşti, fie împăratului, ca înalt stăpînitor, fie domnilor, ca unora ce sînt trimişi de el asupra făcătorilor de rele spre pedeapsă, iar pentru făcătorii de bine spre laudă; că aşa este voia lui Dumnezeu" (*1 Petru* 2:13).

Dar se cuvine să luăm aminte şi – cînd se întîmplă ca vreun stăpînitor din afară, de altă credinţă, să ne silească să ne lepădăm de credinţa noastră ori să călcăm vreo poruncă a lui Dumnezeu – atunci se cuvine a nu ne supune lui, ci să ne împotrivim pînă la moarte, aducîndu-ne aminte de cuvîntul Apostolilor pe care l-a zis către începătorii Iudeilor: „Se cuvine a ne supune mai mult lui Dumnezeu decît oamenilor" (*Faptele Apostolilor* 5:29), şi de cuvîntul lui David: „Şi grăiam întru mărturiile Tale înaintea împăraţilor, şi nu mă ruşinam" (*Psalm 118*). Iar înţeleptul Teodorit, tîlcuind această zicere, arată că „stăpînirea nedrepţilor nu e hirotonie a lui Dumnezeu, ci iconomie a Lui". Căci Dumnezeu, fiind blînd, dă stăpînitori care să cinstească dreptatea, după cum zice: „Vă voi da păstori după inima Mea, care vă vor păstori cu ştiinţă şi pricepere" (*Irimia* 3:15); şi iarăşi: „Voi întoarce judecătorii tăi şi stăpînitorii tăi să judece ca la început, şi după acestea te vei chema cetate a dreptăţii, mitropolie credincioasă, Sion" (*Isaia* 1:26). Vrînd însă a-i pedepsi pe cei ce greşesc, Dumnezeu îngăduie a fi stăpîniţi şi de dregători răi, căci zice: „Şi batjocoritori îi vor stăpîni pe ei" (*Isaia* 3:4). Şi iarăşi zice Isaia: „Stăpînitorii tăi nu se supun şi sînt părtaşi ai furilor, iubind daruri, căutînd răsplătire" (*Isaia* 1:23). Şi Iezechil zice: „Dregătorii ei în mijlocul ei, răpind ca nişte cîini, sufletele mîncînd întru silnicie" (*Iezechil* 22:27). Şi Sofonie zice: „Dregătorii ei sînt într-însa ca nişte lei răcnind, judecătorii ei ca nişte lupi de Arabia care nu mai lasă pe a doua zi" (*Sofonie* 3:3). (n. aut.)

Ce spui – o Fericite Pavele? Fiecare începător şi stăpînitor s-a hirotonisit de Dumnezeu? Nu zic aceasta – ne răspunde dumnezeiescul Pavel – nici nu vorbesc pentru fiecare începător în parte, ci de obşte pentru lucrul stăpînirii şi al începătoriei. Căci faptul de a fi stăpînie şi începătorie în lume – adică unii a începători şi a stăpîni, iar alţii a fi povăţuiţi şi stăpîniţi, încît a nu se face necuviinţă şi a nu fi lucrurile cu susul în jos şi tulburate – acesta este lucrarea înţelepciunii şi proniei lui Dumnezeu. De aceea, Pavel nu a zis că „nu este începător şi stăpînitor fără numai de la Dumnezeu", ci a zis că „nu este stăpînire". Astfel, Pavel vorbeşte aici pentru lucrul acesta osebit al începătoriei[341], ca şi Parimistul, cînd zice că „de la Domnul se potriveşte femeia bărbatului" (*Pilde* 19:14). El nu zice că Dumnezeu îi împreunează pe bărbaţi cu muierile – fiindcă, dacă ar fi aşa, ar însemna că-i împreunează şi pe cei ce se împreună cu curvie, cu prea-curvie şi cu alte fapte neiertate – ci zice că Dumnezeu a făcut nunta, punînd oamenilor această lege de la început, de a fi bărbat şi femeie, precum zicea şi Domnul în *Evanghelie*: „(...) Cel ce i-a făcut din început, bărbat şi femeie i-a făcut" (*Matei* 19:4). Deci toate stăpînirile sînt rînduite

---

[341] Vrednic de luare aminte este pentru ce Pavel zice că începătorul (iar nu începătoria) este slujitor al lui Dumnezeu şi celelalte asemenea? Spre dezlegarea nedumeririi, se poate spune că nu numai stăpînirea şi începătoria sînt rînduite de Dumnezeu, adică după înainte-povăţuitoarea voie a lui Dumnezeu, ci şi fiecare stăpînitor şi dregător. Dar care dregător şi stăpînitor? Acela ce are stăpînirea şi dregătoria după lege, cel adevărat, cel vrednic de începătorie şi dregătorie, iar nu cel ce e tiran, căci aşa se dă de la Dumnezeu oamenilor după înainte-povăţuitoarea voie a Lui, după cum s-a şi zis că „inima împăratului este în mîna lui Dumnezeu" (*Pilde* 21:1). Căci – după marele Vasilie – împărăţia este o *epistasie* (adică stare asupră sau zapciuire) legiuită. Şi, iarăşi, acelaşi Vasilie – tîlcuind această zicere a lui Isaia: „Haină ai, fii începător al nostru!" (capitolul 3:6) – hotărăşte care este adevăratul începător, zicînd: „Adevăratul începător nu se cunoaşte din semnele din afară – cum sînt porfira, hlamida şi coroana – ci dintru a avea faptă bună începătorească. Căci, cel ce e stăpînit de îndulciri şi purtat de felurite pofte, fiind rob al păcatului, este neiscusit către a stăpîni. Iar împăraţii şi stăpînitorii care nu sînt legiuiţi, curaţi şi adevăraţi, nu sînt daţi de către Dumnezeu (adică după povăţuitoarea voie a lui Dumnezeu) decît după al doilea chip, adică după îngăduinţă. Aceştia nu sînt vrednici a se numi nici împăraţi, nici stăpînitori, ci numai tirani, gonaci şi potrivnici, precum dumnezeiasca *Scriptură* îl numeşte „satană", adică potrivnic, pe Ader, împăratul Siriei, al Damascului. Iar dacă cineva ar voi să spună că Solomon zice din partea lui Dumnezeu că „prin Mine împărăţesc împăraţii, şi cei puternici scriu dreptatea (...) şi prin Mine stăpînesc pămîntul tiranii" (*Pilde* 8:15, 16), răspundem către aceasta cu Sfîntul Grigorie al Nyssei, că prin „împăraţi" se înţeleg cei săraci cu duhul, cei ce se învrednicesc de veşnica împărăţie, precum a zis Domnul: „Fericiţi – cei săraci cu duhul, că a lor este împărăţia cerurilor"; iar „puternici" sau „silnici" sînt numiţi cei ce silnicesc împotriva patimilor şi nu se fac robi păcatului; de asemenea, prin „tirani" se înţeleg cei ce luptă împotriva democraţiei patimilor, prefăcînd-o în monarhie. Căci toţi aceştia se învrednicesc a se face astfel cu ajutorul adevăratei înţelepciuni a lui Dumnezeu (în *Cuvîntul al treilea asupra lui Evnomie*). (n. aut.)

de la Dumnezeu cu dreptate, orice fel de stăpînire ai socoti: stăpînirea părintelui asupra fiului său, stăpînirea bărbatului asupra femeii sale, a dascălului asupra ucenicului său şi a stăpînului asupra şerbului său, ori stăpînirea care se află la vietăţi, la cele cu cîte patru picioare, la cele zburătoare, la peşti şi la cele ce se numesc *entoma* (insecte), precum la albine. Pentru că neîncepătoria şi nestăpînirea este pretutindeni lucru rău şi princinuitor de tulburare.

2 De aceea, cel ce se împotriveşte stăpînirii se împotriveşte rînduielii lui Dumnezeu. Iar cei ce stau împotrivă vor fi judecaţi.

Pentru a nu putea Creştinii să zică: O Fericite Pavele! – ne micşorezi şi ne defaimi pe noi, care avem să dobîndim împărăţia cerurilor, fiindcă ne supui sub începători şi stăpînitori lumeşti – Apostolul arată aici că cel ce se supune stăpînirilor şi începătoriilor se supune lui Dumnezeu Însuşi. Şi zice un cuvînt chiar mai înfricoşat, anume că cel ce nu se supune stăpînirilor stă împotrivă şi nu se supune lui Dumnezeu Însuşi, Celui ce a aşezat şi a rînduit stăpînirile acestea. Iar acela ce stă împotriva lui Dumnezeu va fi pedepsit şi de Dumnezeu, şi de oameni, adică de înşişi stăpînitorii împotriva cărora stă; căci aceasta arată zicînd că „cei ce se împotrivesc îşi vor lua judecata".

3 Căci stăpînitorii nu sînt frică a faptelor celor bune, ci a celor rele. Voieşti a nu te teme de stăpînire? Fă binele, şi vei afla laudă de la dînsa.

Zice: Creştine, te temi şi te cutremuri de stăpînitori ca nu cumva să te pedepsească? Atunci cînd faci binele, nu! Ori nu cumva te înfricoşează cînd porţi grijă de fapta bună? Ba! Ci, de vei face binele şi fapta bună, dregătorul te va lăuda mai mult decît ceilalţi oameni. Şi nu numai că nu te opreşte a face binele, ci încă te şi ajută la aceasta. Deci, cînd îl ai lăudător şi ajutător al tău pe stăpînitor, pentru ce nu i te supui?

4 Căci ea este slugă a lui Dumnezeu spre binele tău.

Zice: Stăpînitorul lucrează împreună cu voia lui Dumnezeu. De pildă, Dumnezeu îţi porunceşte prin *Evanghelie* să fii întreg-înţelept [curat cu cugetul, feciorelnic, n. m.], iar stăpînitorul porunceşte prin lege la fel.[342] Dumnezeu îţi porunceşte a nu te lăcomi la averi, nici a răpi lucrul străin; acelaşi lucru îţi porunceşte şi stăpînitorul, şi pentru aceasta şade şi te judecă. Astfel, stăpînitorul ni se face împreună-lucrător şi ajutător către fapta bună, dacă vom lua

---

[342] Într-adevăr, deşi pare de necrezut, a fost o vreme cînd însăşi legea civilă pedepsea curvia, în loc de a o încuraja, precum face astăzi. (n. m.)

aminte şi ne vom supune lui. Pentru aceasta zice Solomon: „Plăcute sînt împăratului buzele drepte! (*Pilde* 16:13).

Iar de faci răul, teme-te, căci nu poartă sabia în zadar!

Zice: Iar dacă tu, Creştine, faci răul, atunci trebuie să te temi de stăpînire, căci – după Parimistul – „urîciune e împăratului acela care face rele" (*Pilde* 16:12). Încît nu stăpînirea pricinuieşte frică, ci răutatea noastră, din pricina căreia se abate asupra noastră sabia stăpînirii, adică puterea sa pedepsitoare. Căci dregătorul şi stăpînitorul nu este încins cu sabie în zadar, ci pentru ca să pedepsească pe cei vicleni şi răi, fiind într-armat ca un ostaş înfricoşat şi stînd asupra acelora care greşesc şi păcătuiesc.

Căci este slujitoare a lui Dumnezeu şi răzbunătoare a mîniei Lui asupra celui ce face răul.

Stăpînirea – zice – plineşte voia lui Dumnezeu şi atunci cînd laudă şi cinsteşte fapta bună, şi atunci cînd întrebuinţează sabia şi puterea pedepsitoare. Căci, pedepsind răutatea, ea apără fapta bună şi face slujba lui Dumnezeu. Fiindcă cei mai mulţi oameni de rînd nu fac binele şi fapta bună din frică de Dumnezeu, cît de frica stăpînitorilor. De aceea, stăpînitorul – fiindcă răzbună şi apără pe cel îmbunătăţit şi fapta bună, şi pedepseşte pe cei răi şi răutatea – cu dreptate se numeşte şi este slujitor şi slugă a lui Dumnezeu.

5 De aceea, e nevoie a vă supune nu numai pentru urgie, ci şi pentru conştiinţă.

Creştinii – zice – trebuie a se supune stăpînitorilor nu numai pentru a nu cerca atît urgia şi pedeapsa lui Dumnezeu, cît şi a stăpînitorilor înşişi rînduiţi de El, fiind pedepsiţi cu certări nesuferite, ci trebuie a se supune lor şi pentru a nu arăta că sînt oameni fără conştiinţă şi nemulţumitori pentru facerile lor de bine. Căci stăpînitorii fac mult bine cetăţilor, satelor şi locurilor în care se află, întărind şi rînduind viaţa oamenilor. Fiindcă, dacă nu ar fi fost stăpînitorii în lume, negreşit toate s-ar fi pierdut, toată pacea s-ar fi ridicat şi toată iconomia şi buna rînduială politică s-ar fi stricat, pentru că cei mai puternici ar fi înghiţit pe cei mai slabi.[343] Deci şi conştiinţa ta, Creştine, să te plece a-i

---

[343] Aceste lucruri se petrec întocmai în democraţie, care nu e un sistem de conducere, ci o anarhie bine gîndită, un necurmat război civil, nimicitor pentru toate naţiile, chiar dacă nu se arată sîngeros decît în anumite răstimpuri. (n. m.)

cinsti pe stăpînitori, care îţi dăruiesc aceste bunătăţi, şi să te supui lor, chiar dacă frica de pedeapsa stăpînitorilor nu te-a înduplecat a face aceasta.

6 Căci pentru aceasta plătiţi şi dajdie.

Zice: Tu însuţi, Creştine, mărturiseşti şi adeverezi cu fapta că stăpînitorii îţi fac bine, fiindcă dajdia şi birul pe care le dai lor sînt plata acestor faceri de bine. Căci este arătat că tu dai dajdia şi birul stăpînitorului pentru că şi el priveghează şi poartă grijă pentru paza şi pacea ta. Căci oamenii nu s-ar fi înduplecat niciodată să plătească dajdii stăpînitorilor, dacă nu ar fi cunoscut că ei înşişi cîştigă şi li se face bine din purtarea de grijă a acestora, ei dormind fără de grijă, iar dregătorii şi stăpînitorii priveghind pentru paza lor. Şi vezi – o cititorule! – înţelepciunea marelui Pavel, pentru că el arată că dajdiile şi birurile, care sînt din fire îngreuietoare şi supărătoare pentru supuşi, e drept a se da stăpînitorilor, ca nişte recunoaşteri ale purtării de grijă şi a facerii de bine din partea lor; şi, prin urmare, Apostolul a dovedit din aceasta că dajdiile şi birurile sînt uşoare şi pricinuitoare de bucurie.

Căci sînt slujitori ai lui Dumnezeu, cu aceasta îndeletnicindu-se neîncetat.

De aceea – zice – şi lui Dumnezeu Îi e plăcut lucrul acesta, a da Creştinii dajdii şi dări stăpînitorilor, pentru că ei sînt slujitori ai Lui. Căci Dumnezeu voieşte ca în lume să se afle pacea şi fapta bună şi să se curme războaiele şi toată răutatea, şi la această voie a Lui sînt rînduiţi ca slujitori şi lucrători stăpînitorii, care ostenesc întru obştească aşezare a oamenilor şi luptă pentru pacea obştească. Şi cu aceasta se îndeletnicesc, stăruind, pentru ca noi, supuşii, să petrecem fără tulburare şi în linişte. De aceea, acelaşi Pavel porunceşte şi în altă parte nu numai să ne supunem împăraţilor şi stăpînitorilor, ci să ne şi rugăm pentru dînşii. Pentru ce folos? Pentru ca şi noi, supuşii, să petrecem viaţă paşnică şi liniştită, căci zice: „(...) ca să petrecem viaţă paşnică şi liniştită întru toată cucernicia şi buna-cinstire de Dumnezeu” (*1 Timotei* 2:2). Iar dacă vreun stăpînitor foloseşte rău stăpînirea dată lui de la Dumnezeu, aceasta nu pricinuieşte nici o vinovăţie stăpînirii şi celor bune, pentru că vinovăţia nu cade asupra stăpînirii, ci asupra aceluia ce are stăpînirea.

7 Daţi deci tuturor cele ce sînt de dat: celui cu dajdia, dajdia; celui cu zeciuiala, zeciuiala; celui cu frica, frica; celui cu cinstea, cinstea.

Zice: Creştine, ai datorie neapărată să fii bine cunoscător şi mulţumitor stăpînitorilor. Plăteşte aşadar ceea ce eşti dator tuturor celor ce au osebite stă-

pîniri; precum, de pildă, celor ce li se cuvine dajdia (adică darea ce se zice „de cap"), plăteşte-le şi tu pentru capul tău; celor ce le eşti dator zeciuiala, ce se dă pentru pămînt (care se zice „dijmă"), plăteşte-le-o şi tu. Şi nu numai bani, ci şi frică eşti dator să ai pentru stăpînitori, adică ruşine şi cucernicie, şi să le dai cinste covîrşitoare. Căci frica este de două feluri: una este aceea cu care se tem cei ce fac răul, mustrîndu-se de conştiinţa lor. Frica aceasta a oprit-o Pavel mai sus, zicînd: „Dacă voieşti a nu te teme de stăpînire, fă binele!" (*Romani* 13:3). Este încă şi altă frică, cu care sînt datori cei ce iubesc către cei pe care-i iubesc, care este o evlavie şi o cinste covîrşitoare, precum a zis David: „Nu este lipsă celor ce se tem de Domnul" (*Psalm 33*:10). Şi în altă parte zice: „Frica de Domnul este curată, rămînînd în veacul veacului" (*Psalm 18*:10). Deci Pavel porunceşte să avem faţă de stăpînitori această a doua frică, ca o evlavie, şi sfială şi cinste covîrşitoare.

8 Să nu fiţi datori nimănui cu nimic, decît cu iubirea unuia faţă de altul.

Fraţilor, plătiţi celelalte datorii ale voastre, iar dragostea să nu voiţi niciodată a o sfîrşi, ci totdeauna să o plătiţi şi totdeauna să o aveţi neplătită desăvîrşit. Căci – zice – să nu socoteşti, Creştine, că ai plătit toată datoria dragostei pentru că ai arătat astăzi dragoste către fratele tău, şi pentru aceasta să-l treci cu vederea mîine! Nu, ci socoteşte că eşti dator să arăţi totdeauna aceeaşi dragoste către aproapele tău!

Căci cel ce iubeşte pe altul împlineşte Legea,
9 fiindcă (poruncile) – „Să nu prea-curveşti!", „Să nu ucizi!", „Să nu furi!", „Să nu pofteşti!" şi oricare alta – se încheie întru acest cuvînt: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi!" (Leviticul 19:18).

Zice: Cel ce iubeşte pe fratele său săvîrşeşte toată *Legea*, deci fiecare Creştin este dator a-l iubi pe fratele său, pentru că atît de mult bine i se face de el din dragostea către dînsul, încît săvîrşeşte din pricina lui toată *Legea*. Pavel nu a zis însă că toate poruncile „se împlinesc" în dragoste, ci că „se încheie", arătînd că în scurtul cuvînt al iubirii aproapelui se încheie deplin întregul poruncilor, fiindcă începutul şi sfîrşitul faptei bune este dragostea.

Legea cea Veche cere de la Creştini să aibă dragoste întinsă şi covîrşitoare – adică să iubească pe aproapele lor ca pe sine-şi, zicînd: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi!" – iar Domnul cere în *Evanghelie* lucruri încă şi mai mari, anume să iubească Creştinul pe fratele său mai mult decît pe sine însuşi, încît, de va fi nevoie, să-şi pună pentru dînsul şi sufletul, adică să-şi dea viaţa

pentru prietenul şi fratele său; aşa cum şi Domnul Însuşi ne-a iubit mai mult decît pe Sine-Şi, jertfindu-Şi viaţa din dragoste pentru noi. De aceea a şi numit-o Domnul „poruncă nouă”, ca pe una ce nu se învăţase de *Legea cea Veche*, zicînd: „Poruncă nouă vă dau vouă, să vă iubiţi unul pe altul precum Eu v-am iubit!” (*Ioan* 13:34).

10 Dragostea nu face rău aproapelui; dragostea este aşadar împlinirea Legii.

Aici, Fericitul Pavel arată că împreună cu dragostea se află amîndouă chipurile faptei bune soborniceşti, adică obşteşte cuprinzătoare, anume: depărtarea relelor şi lucrarea celor bune. Căci, zicînd că „dragostea nu face nici un rău aproapelui”, a arătat depărtarea de cele rele; şi, iarăşi, zicînd că „dragostea este împlinirea *Legii*”, a arătat lucrarea bunătăţilor, căci dragostea săvîrşeşte întru noi întreaga faptă bună care se învaţă de *Lege*[344], despre care a zis David: „Fereşte-te de rău, şi fă bine!” (*Psalm 36*:27); şi Isaia: „Încetaţi de la răutăţile voastre, învăţaţi-vă a face binele!” (capitolul 1:17).

11 Şi aceasta fiindcă ştiţi vremea în care ne găsim, căci acum este ceasul a vă scula din somn;

Zice: Voi, Creştinii, sînteţi datori a îmbrăţişa dragostea şi, prin dragoste, să îmbrăţişaţi şi să purtaţi grijă de toate celelalte fapte bune. Aceasta – zice – pentru mai multe pricini, dar mai ales din pricina vremii, fiindcă aproape este sfîrşitul morţii, aproape este învierea, aproape este judecata, şi toţi trebuie a ne

---

[344] [...] Iar Hrisostom zice că dragostea este începutul şi sfîrşitul faptelor bune (la Coresi). Frumoasă şi vrednică de cuvînt este totodată şi asemănarea pe care o face acel mare şi prea-desluşitor între patriarhi Dorotei ca să arate că, cu cît se unesc Creştinii prin dragoste cu fraţii şi cei de aproape ai lor, cu atît ei se unesc şi cu Dumnezeu; şi, dimpotrivă, cu cît se depărtează şi se despart de fraţi şi de cei de aproape ai lor, cu atît se depărtează şi se despart şi de Dumnezeu. Şi care este asemănarea aceasta? Frate – zice – socoteşte cu gîndul şi închipuie-ţi un cerc mare, care să aibă în mijloc un centru, şi de la margine să aibă raze care să se unească în centrul cercului. Cercul – zice – este aşadar lumea, centrul cercului este Dumnezeu, iar razele ce purced de la marginea cercului şi se unesc în centru sînt osebitele petreceri ale oamenilor. Astfel, cu cît Creştinii se apropie prin dragoste unul către altul, cu atît sporesc către centru, adică cu atîta se apropie şi de Dumnezeu. Totodată, cu cît se apropie de Dumnezeu, cu atît se apropie şi unul de altul, la fel ca razele cercului, care, cu cît se apropie între dînsele, cu atît se apropie şi de centru. Şi, dimpotrivă, cu cît se depărtează Creştinii unul de altul prin ură, cu atît se depărtează şi de Dumnezeu; şi, iarăşi, cu cît se depărtează de Dumnezeu, cu atît se depărtează şi unul de altul. (n. aut.)

scula din somnul lenevirii, pentru a fi gătiţi cu faptele cele bune, cele vrednice de învierea şi judecata ce va să fie.

căci acum mîntuirea este mai aproape de noi decît atunci cînd am crezut.

De vreme ce Creştinii ce erau la început vor fi fost mai fierbinţi şi mai osîrdnici spre fapta bună cînd au crezut, iar apoi, cu vremea, se vor fi răcit – Pavel le spune aici aşa: Acum, fraţilor, ne apropiem mai mult de sfîrşitul lumii şi de veacul viitor. Căci acea vreme a numit-o mîntuitoare, de la numele ei mai bun şi mai dorit; pentru că ea le este mîntuitoare celor drepţi, iar păcătoşilor nu le e mîntuitoare, ci pierzătoare. De aceea – zice – fiindcă acum sîntem mai aproape de acea vreme viitoare decît atunci cînd am crezut, să arătăm şi mai multă osîrdie către fapta bună.

12 Noaptea a trecut şi ziua s-a apropiat.

Adică noaptea vieţii acesteia – zice – se află pe sfîrşite, fraţilor. Să socotim, de pildă, că noaptea ar fi de douăsprezece ceasuri; deci, cînd trec zece ceasuri, zicem că a trecut noaptea şi că ne aflăm către sfîrşitul ei. Iar Apostolul numeşte „noapte" viaţa aceasta, din pricina întunericului simţit şi gîndit al răutăţii care se află într-însa şi din pricină că viaţa şi socoteala fiecărui om este întunecată şi ascunsă, şi nu ştie cineva de este bună ori rea. Iar „zi" numeşte veacul viitor, pentru lumina pe care o au drepţii şi pentru că atunci se arată cele ascunse ale tuturor oamenilor. Iar în *Sfînta Evanghelie*, dimpotrivă, „zi" se numeşte viaţa aceasta, fiindcă întru aceasta este vremea potrivită pentru a lucra fapta bună; iar „noapte" se numeşte veacul viitor, pentru că atunci nu se mai poate lucra binele: „Căci Mie – zice Domnul – Mi se cuvine a face lucrurile Celui ce M-a trimis pînă ce este ziuă, căci vine noaptea, cînd nimeni nu poate lucra" (*Ioan* 9:4).[345]

Să lepădăm dar lucrurile întunericului şi să ne îmbrăcăm cu armele luminii!

---

[345] Sfîntul Ciprian numeşte „noapte" vremea dinainte de Hristos, iar „zi", vremea de după Hristos. [...] Alţii numesc „noapte" vremea păgînătăţii ori a elinismului, iar „zi", învierea ce va să fie (la Coresi). Iar marele Vasilie zice: „Chiar dacă obştească zi a sfîrşitului întregii lumi este departe, aceea a ieşirii fiecăruia (adică a morţii), care este sfîrşitul fiecărui om, este aproape de faţă; şi de aceea, avînd-o înaintea ochilor, trebuie să ţinem cele zise de Isaia: «Suspinaţi, că aproape este ziua Domnului!» (capitolul 13:6), şi să ne supunem Aceluia ce zice: Fericiţi – cei ce plîng şi fericiţi – cei ce se tînguiesc!" (n. aut.)

Pavel numeşte aici „lucruri ale întunericului" păcatele, fiindcă cele mai multe din ele se fac cu întunecarea minţii şi se lucrează întru întunericul nopţii. Şi, dimpotrivă, „arme ale luminii" numeşte faptele virtuţii (adică ale faptei bune); mai întîi, fiindcă sînt luminoase de la sine şi îi fac pe cei ce le săvîrşesc a fi fără de frică, într-armaţi cu ele ca şi cu nişte arme puternice; şi, al doilea, îi fac să strălucească şi să se înfăţişeze în lume ca nişte luminători.

Şi, zicînd: „să lepădăm", adică să ne dezbrăcăm de lucrurile cele întunecate şi să ne îmbrăcăm cu cele luminate, Pavel ne-a arătat lesnirea pe care o au amîndouă acestea: depărtarea şi fuga de cele rele şi plecarea către cele bune şi lucrarea lor. Căci, precum este cu lesnire a se dezbrăca cineva de haina de pe el şi a se îmbrăca cu alta, tot aşa este cu lesnire celui ce voieşte a fugi de răutate şi a alege fapta bună.

13 Să umblăm cu bună cuviinţă, ca ziua:

Mai sus, Apostolul a zis că „ziua s-a apropiat", iar aici arată să ziua aceasta se află acum de faţă. Şi zice: Ca şi cum ne-am afla întru dînsa, aşa se cuvine ca noi, Creştinii, să umblăm cu bună-cuviinţă şi cu bună rînduială. Căci, de vreme ce Creştinii doresc să fie slăviţi de ceilalţi, Pavel îi trage pe ei către aceasta cu mijlocirea bunei cuviinţe şi a bunei rînduieli morale. Căci nici un lucru nu este pricinuitor al bunei cuviinţe şi al bunei rînduieli atît cît este virtutea, adică fapta bună. Şi, iarăşi, nu e alt lucru pricinuitor de necuviinţă şi de nerînduială cum este păcatul. Şi nu a zis: „umblaţi voi", ci pune şi persoana sa, şi zice: Să umblăm noi toţi, fraţilor! – pentru ca să facă cu aceasta mai lesne primit cuvîntul.

nu în benchete şi în beţii,

Cu aceste cuvinte, Apostolul nu-i opreşte pe Creştini a bea vin, ci-i opreşte de a bea vinul peste măsură şi cu covîrşire. Deci nu opreşte îndulcirea şi buna întrebuinţare a vinului, ci întrebuinţarea lui cea rea, adică beţia; iar „benchete" sînt cîntecele de ruşine ce se zic întru beţie, care elineşte se numesc „parinii" (adică „ieşite din minte"), iar barbar (adică în limba proastă [populară, n. m.] grecească) „makinades" ori „patinades".[346]

---

[346] Dumnezeiescul Hrisostom, oprind de la Creştini cîntecele necinstite, zice aceste cuvinte aurite: „Să înveţe Elinii că mai ales Creştinii ştiu a se veseli, şi încă a se veseli cu podoabă, căci zice: «Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi de El cu cutremur» (*Psalmul* 2:11). Cum se pot bucura Creştinii? Laude zicînd, făcînd rugăciuni, adăugînd psalmi în locul cîntecelor celor neîngăduite. Căci astfel – cînd te rogi, cînd cînţi duhovniceşte, cînd chemi săracii

nu în curvii şi în înverşunări,

După ce a vorbit mai înainte despre beţie, Apostolul zice acum şi despre relele ce se fac din aceasta, căci din beţie se nasc înverşunările, curviile, prea-curviile şi celelalte pofte necurate ale trupului.[347] Însă Pavel nu opreşte aici legiuita împreunare cu femeia, ci nelegiuita curvie.

nu întru pricire şi pizmă;

Fiindcă, mai sus, a stins relele ce se fac din beţie ale părţii poftitoare[348], Apostolul stinge aici şi relele părţii mînioase care se fac tot din beţie. Fiindcă nici un alt lucru nu aprinde aşa de tare mînia, prigonirile şi gîlcevile, precum le aprinde beţia. Cu pricirea, adică cu prigonirea, a unit însă şi pizma, pentru că amîndouă aceste rele şi patimi sînt întovărăşite împreună. Căci cel ce are pizmă şi zavistie către altul face şi prigonire şi luptă de cuvinte cu acela. De aceea, după ce a smuls odraslele, adică prigonirea şi gîlceava, Pavel smulge rădăcina şi începutul acestora, adică zavistia şi pizma. Dar pentru ce a pus zavistia şi pizma în urma înverşunării? Pentru că ştia că din înverşunări, adică de la curvii şi de la prea-curvii, se aprind pizme şi vrăjmăşii între bărbaţi şi femei, se nedreptăţesc fii, urmează adăpări cu otrăvi şi ucideri, se sting case întregi şi se pricinuiesc alte nenumărate răutăţi.

---

la împărtăşirea bunătăţilor, cînd pui asupra veseliei bună rînduială şi întreagă-înţelepciune – şi Hristos este de faţă la masă şi umple tot ospăţul de blagoslovenie. Atunci, şi locul îl faci biserică, în locul strigărilor fără de vreme, lăudîndu-L pe Stăpînul a toate." (cuvîntul 24 al epistolei către Romani). (n. aut.)

[347] La fel a înţeles zicerea aceasta şi Teologul Grigorie, ştiind că înverşunările sînt unite cu beţiile. Căci zice: „(...) nu în bencheturi şi în beţii, cu care ştiu că sînt înjugate împreună culcările şi înverşunările" (*Cuvînt la Naşterea Domnului*).

Pentru ce însă beţia şi mîncările şi băuturile îmbrîncesc pe oameni către patimile trupeşti? 1) Pentru că izgonesc din minte strălucirile cele mai presus de fire şi luminarea Sfîntului Duh, lăsînd mintea întunecată, precum zice marele Vasilie: „Din mîncările grase (voi adăuga însă că şi din băutura prea multă a vinului), se ridică în sus aburiri tulburate în chip de nor îndesit, care acoperă luminările ce se fac în mintea noastră de la Sfîntul Duh" (*Cuvîntul întîi despre post*). Şi: 2) pentru că mîncările şi beţia întunecă şi fireasca desluşire a raţiunii şi îl fac apoi pe ticălosul om a năvăli la patimi ca un dobitoc necuvîntător. Pentru aceasta, Sfîntul Chiril al Alexandriei a zis că „toată desfătarea lumească îndulceşte, însă degrabă întunecă şi îmbată cumplit pe cel ce o primeşte" (în tomul II al celor opt cărţi, foaia 918). Şi cîte alte rele pricinuieşte beţia, vezi la subînsemnarea zicerii: „(...) şi nu vă îmbătaţi de vin, întru care este desfrînarea", la *Efeseni* 5:18. (n. aut.)

[348] După Sfinţii Părinţi, sufletul e alcătuit din trei părţi: partea cuvîntătoare (raţională), partea poftitoare şi aceea mînioasă (n. m.)

14 ci îmbrăcați-vă întru Domnul nostru Iisus Hristos

După ce, cu învățăturile sale, i-a dezbrăcat pe Creştini de hainele răutăților zise mai sus, acum dumnezeiescul Pavel îi împodobeşte; şi nu-i mai îmbracă cu „armele luminii", precum mai înainte, ci, lucru mult mai înfricoşat, le dă ca îmbrăcăminte pe Însuşi Stăpînul tuturor şi pricinuitorul tuturor luminilor, adică pe Domnul nostru Iisus Hristos. Fiindcă cel ce este îmbrăcat cu Hristos este îmbrăcat cu toată fapta bună împreună cu această haină, adică cu Hristos. De aceea, acelaşi Pavel zicea şi în altă parte: „Cîți întru Hristos v-ați botezat, cu Hristos v-ați îmbrăcat" (*Galateni* 3:27).[349]

şi purtarea de grijă a trupului nu o faceți spre pofte!

Aici, Pavel nu-i opreşte pe Creştini să poarte grijă simplu de trupul lor, ci îi opreşte de a se îngriji de el cu poftele cele rele şi cu îndulciri de prisos, iar nu cu cele întăritoare şi de nevoie. Zice: Creştine, poartă grijă de trupul tău, dar pentru sănătatea lui, iar nu pentru înverşunare şi desfrînare; pentru hrana lui, iar nu pentru răsfățarea lui; pentru întărirea lui cea de nevoie, iar nu pentru îndulcirea de prisos. Fiindcă nu aceasta este purtarea de grijă a trupului, a aprinde tu însuți, cu desfrînarea şi cu băutura vinului, flacăra poftei lui, făcîndu-l pe ticălosul tău trup un cuptor al Vavilonului. De aceea, Apostolul cere

---

[349] Vezi subînsemnarea acestei ziceri la tîlcuirea epistolei către Galateni. Iar marele Atanasie zice şi el: „Deci adevăratul Dumnezeu ne poartă pe toți, pentru ca noi toți să-L purtăm pe Dumnezeu. Căci cîți sînt purtători de Duh poartă lumină, iar cei ce poartă lumină sînt îmbrăcați cu Hristos, şi cei îmbrăcați cu Hristos s-au îmbrăcat şi cu Tatăl" (în tomul întîi al lui Vrienie, foaia 214).

Iar marele Macarie zice că singur Hristos poate împodobi sufletul cu îmbrăcămintea cerească, iar omul păcătos trebuie să plîngă şi să-L roage ca să îmbrace sufletul lui cel golit de lucrarea lui Dumnezeu şi de dumnezeiasca îmbrăcăminte, fiindcă cel ce nu poartă îmbrăcămintea Sfîntului Duh este îmbrăcat cu ruşinea multor patimi. Şi – precum de la oamenii goi îşi întorc ochii prietenii, rudele şi înşişi copiii lor, aşa cum şi-au întors fețele fiii lui Noe, ca să nu vadă golătatea tatălui lor – tot aşa Se întoarce şi Dumnezeu şi nu voieşte să vadă sufletele ce nu sînt îmbrăcate cu Iisus Hristos după adevăr. Marele Macarie zice aşa: „Dumnezeu Se întoarce de la sufletele ce nu sînt îmbrăcate cu haina Sfîntului Duh cu încredințare şi de la cei ce nu sînt îmbrăcați întru Domnul Iisus Hristos cu putere şi cu adevăr" (în cuvîntul XX, capitolul 1). „Şi, dacă Adam şi Eva, văzîndu-se pe sine-şi goi după călcarea poruncii, s-au ruşinat atît de mult încît au cusut frunze de smochin ca să-şi acopere golătatea, cu mult mai vîrtos sufletul ticălos al păcătosului se va ruşina cînd se va vedea pe sine-şi gol de nestricata îmbrăcăminte duhovnicească a Domnului Iisus Hristos. De aceea, un astfel de suflet trebuie să ceară totdeauna de la Dumnezeu să-l îmbrace din slava lui Hristos" (la fel). Pentru aceasta şi Domnul îl sfătuieşte pe episcopul Laodichiei şi zice: „Te sfătuiesc să cumperi de la Mine haine albe, ca să te îmbraci şi să nu se arate ruşinea golătății tale" (*Apocalipsa* 3:18). (n. aut.)

de la tine un singur lucru, anume să-ţi păzeşti trupul sănătos. Şi mai mult decît aceasta să nu iscodeşti, încît să aprinzi poftele lui, ci toată sîrguinţa şi purtarea ta de grijă să o cheltuieşti spre cele duhovniceşti, pentru sufletul tău.

CAPITOLUL XIV

1 Primiţi-l şi pe cel slab întru credinţă,

Iată pricina pentru care Apostolul zice acestea: mulţi Creştini din Iudeii ce au crezut atunci în Hristos şi au primit *Evanghelia*, fiind neîmpliniţi în credinţă, păzeau încă luările-aminte despre mîncări şi nu mîncau cărnuri de porc, îngreţoşîndu-se de dînsele ca de nişte spurcate, fiindcă nu cutezau a lăsa desăvîrşit *Legea cea Veche* şi cele poruncite de *Lege*. Căci *Legea cea Veche* – atît în *Levitic*, cît şi în *Deuteronom* – poruncea ca Evreii să nu mănînce carne de porc, ca fiind necurată. În *Levitic* scrie aşa: „Nu veţi mînca porcul, căci are copita despicată, dar nu rumegă; necurat este acesta pentru voi" (*Levitic* 11:7). Şi în *Deuteronom*: „Nu veţi mînca porcul, căci acesta are copita spintecată în două, dar nu rumegă; necurat va fi acesta pentru voi" (*Deuteronom* 14:8). De aceea, Creştinii aceştia – ca să nu se arate către ceilalţi că doar carne de porc nu mănîncă, şi din aceasta să se dea în vileag că încă ţin *Legea cea Veche* – nu mai mîncau carne de loc, de nici o vită, ci numai verdeţuri, ca astfel să arate că nu mănîncă nici un fel cărnuri pentru post şi pentru înfrînare, iar nu pentru luarea aminte şi paza *Legii*. Iar alţii dintre dînşii, mai desăvîrşiţi fiind în credinţa lui Hristos, nu se îngreţoşau şi nu se fereau de nici o vită ca fiind necurată, ci mîncau şi cărnuri de porc şi toate celelalte obişnuite. De aceea se şi îngreuiau asupra Creştinilor care se păzeau de acestea, ocărîndu-i şi înfruntîndu-i pentru paza ce o făceau după *Lege* şi dîndu-i pe ei în multă scîrbă.[350] Deci Pavel s-a temut ca nu cumva cei împliniţi întru credinţa lui Hristos, înfruntînd şi scîrbind pe cei nedesăvîrşiţi şi neîntregi, să-i clătească din credinţă; şi, vrînd ei a săvîrşi un lucru mic, nebăgarea de seamă a mîncărilor, să nu le pricinuiască un mare rău, căderea din credinţă. De aceea, cu mare înţelepciune şi cu mare purtare de grijă, înfruntă şi o parte, şi pe cealaltă: nici celor mai împliniţi în credinţă nu cutează a le zice că fac rău înfruntîndu-i pe ceilalţi, pentru ca, prin aceasta, să nu întărească şi să adevereze luarea aminte la mîncări a celorlalţi; şi, iarăşi, nu cutează nici a le zice că fac bine înfruntîndu-i, pentru ca să nu-i îndemne a-i mustra pe aceia încă

[350] Iar Teodorit zice că mai împliniţi în credinţă erau cei ce crezuseră din „neamuri", care nu luau aminte, şi nu se fereau de cărnuri de porc şi mîncau de toate fără sfială. Iar neîmpliniţi şi neputincioşi în credinţă erau cei ce crezuseră din Evrei, care luau aminte şi nu mîncau cărnuri de porc. (n. aut.)

mai mult. Ci face sfătuirea măsurată şi pentru o parte, şi pentru cealaltă. Şi Apostolul pare că-i înfruntă pe cei mai împliniţi şi mai puternici în credinţă, însă partea cea mai multă a înfruntării sale o deşartă asupra celor mai slabi în credinţă. Căci – zicînd numaidecît: „pe cel slab în credinţă” – arată că cel ce se păzeşte de cărnuri este bolnav şi se află rău. Şi, zicînd: „primiţi-l”, arată că acela are trebuinţă de multă purtare de grijă şi de vindecare, ceea ce e un semn de mare boală, şi că cei ce nu iau aminte la cărnuri sînt puternici şi sănătoşi şi de aceea se cuvine ca ei să poarte grija celor neputincioşi.

nu întru îndoiala cugetărilor.[351]

Adică voi, Creştinii cei puternici în credinţă, trebuie să vindecaţi credinţa fraţilor voştri fără a vă osebi şi a vă sminti de slăbiciunea credinţei lor, tulburîndu-vă de cugetări precum acestea: De ce să nu fie şi ei tari în credinţa lui Hristos? Sau: De ce să ia ei încă aminte de mîncări şi de îndatoririle *Legii*? Să nu ziceţi dar unele ca acestea, fraţilor, ci să arătaţi pentru dînşii, ca pentru nişte neputincioşi ce sînt, toată purtarea de grijă şi vindecarea.

2 Căci unul crede să mănînce de toate, iar cel slab mănîncă legume.

Aici, Pavel cumpăneşte pe Creştinul cel împlinit întru credinţă cu Creştinul cel neîmplinit şi zice că primul, bizuindu-se în credinţă, mănîncă fără vreo deosebire şi luare aminte cărnuri de porc şi alte cărnuri; iar cel de-al doilea, fiind bolnav şi neputincios în credinţă, se păzeşte şi se sfieşte a mînca porc şi alte cărnuri, ci, postind, mănîncă numai legume şi verdeţuri. De aceea, unul ca acesta, fiind neputincios, se cuvine a fi vindecat, iar nu înfruntat.

3 Cel ce mănîncă să nu-l defaime pe cel ce nu mănîncă; iar cel ce nu mănîncă să nu-l judece pe cel ce mănîncă, fiindcă Dumnezeu l-a primit pe el.

Cei ce mîncau de toate fără luare aminte şi fără îngreţoşare, fiind mai împliniţi în credinţă, îi defăimau şi nu-i băgau în seamă pe cei ce nu mîncau de toate, ca pe nişte puţin-credincioşi, ca pe unii ce păzeau încă cele evreieşti. Şi, iarăşi, cei ce nu mîncau de toate îi osîndeau pe ceilalţi, ca pe nişte lacomi şi desfrînaţi. Şi – de vreme ce mulţi din Creştinii ce crezuseră din „neamuri” mîncau fără luare aminte toate felurile de mîncări – Pavel zice aici ca acel Creştin Evreu care nu mănîncă toate felurile de mîncări să nu-l osîndească ca pe un lacom şi neînfrînat pe Creştinul din „neamuri”, fiindcă Dumnezeu l-a primit pe acela

[351] În alte izvoade se găseşte: „gîndurilor”. (n. aut.)

întru credința lui Hristos și a arătat întru dînsul negrăitul Său dar. Deci pentru ce tu, Creștinul Evreu, vorbești cu Creștinul din „neamuri" despre *Lege* și despre mîncările cele oprite de *Lege*, de vreme ce Hristos l-a îndreptat pe el?[352]

4 Cine ești tu, care judeci slugă străină? Domnului său stă sau cade!

Apostolul zice aceste cuvinte către Creștinul mai împlinit în credință, oprindu-l nu numai să-l defaime și să-l ia în rîs pe Creștinul neîmplinit, ci și să-l osîndească pentru că păzește cele evreiești. Fiindcă primii le făceau pe amîndouă: îi defăimau și îi osîndeau pe ceilalți. Zicînd însă acestea către cel mai împlinit, nearătat, Pavel îl mustră pe cel ce păzește *Legea*, ca și cum i-ar spune: Eu nu-ți poruncesc, Creștine împlinit în credință, să nu-l defaimi pe cel neîmplinit, zicînd că nu ar face lucruri vrednice de osîndă, fiindcă într-adevăr este vrednic de osîndă, dar el nu e robul tău, ca să-l judeci tu, ci este rob străin, adică al lui Dumnezeu. Și, chiar de este slab în credință și face cele vrednice de osîndă, el nu a căzut totuși dintru a fi rob al lui Dumnezeu, și prin urmare nu trebuie să-l deznădăjduiești că nu ar mai avea mîntuire. Și, iarăși, mîngîind pe cel neîmplinit în credință, Apostolul nu zice hotărîtor că acesta „cade", ori că „a căzut", ci că „stă sau cade", vrînd să spună că – ori de stă, ori de cade – și una, și alta i se cuvine stăpînului său, lui Dumnezeu, iar nu ție, celui împlinit. Adică, și paguba celui ce cade, și cîștigul robului ce stă, atîrnă amîndouă de Dumnezeu, stăpînul lor.

Și va sta, căci puternic este Dumnezeu a-l face să stea!

Zicînd că cel neîmplinit în credință „va sta", Apostolul arată că acela se clatină că cadă, și încă atît de mult, încît are nevoie ca singur Dumnezeu să-l facă să stea, cuvînt pe care obișnuim să-l spunem despre oamenii foarte deznădăjduiți.

5 Unul deosebește o zi de alta, iar altul judecă toate zilele la fel.

Unii dintre Creștinii Evrei, posteau și de multe ori nu mîncau cărnuri de porc decît dintr-o zi pînă în altă zi, întru atîtea zile rînduite. Iar alții adeseori mîncau în fiecare zi și îi osîndeau pe cei ce posteau. Pentru aceasta vorbește așadar Pavel aici și zice că unul judecă în gîndul său să facă într-un fel, iar altul altfel, și de aceea nu se cuvine a se înfrunta și a se mîhni frații pentru ferirea de cărnuri de porc ori pentru nerînduiala mîncării acesteia. Apostolul

[352] Iar Icumenie zice că nu a spus ca acela ce mănîncă de toate să nu-l îndrepteze pe cel ce nu mănîncă, ci să nu-l defaime ca pe un mîrșav și ca pe unul ce face fapte de rîs. Căci se cuvine ca unul ca acesta să fie îndreptat frățește și cu smerenie, iar nu a fi defăimat cu mîndrie. (n. aut.)

face însă aici pogorămînt, nu pentru lucrul acesta îndeosebi, ci pentru vreme. Căci Creştinii către care scria erau noi şi neîmpliniţi în credinţă. Dar, scriind Colosenilor, care erau vechi în credinţă, le porunceşte cu multă sîrguinţă, zicînd: „Vedeţi ca nu cumva să vă fure mintea cineva cu filosofia şi deşarta amăgire din predania omenească, după înţelesurile cele slabe ale lumii, iar nu după Hristos" (capitolul 2:8). Şi iarăşi: „Deci, să nu vă judece cineva pentru mîncare sau pentru băutură" (capitolul 2:16). Tot aşa, scriind Galatenilor, le cere să păzească toată scumpătatea şi deplinătatea întru cele ca acestea.

Fiecare să se încredinţeze desăvîrşit întru a sa minte.

Cînd e vorba despre dogmele credinţei, atunci nu se cuvine a se încredinţa cineva cu a sa minte şi cugetare, ci trebuie să ţină şi să păzească cele pe care le-a apucat şi le-a primit. Şi, măcar Înger din cer de ar veni şi i-ar bine-vesti altele, să nu le primească, fiindcă acelaşi Apostol zice: „Dacă cineva vă bine-vesteşte altceva decît ceea ce aţi primit, măcar Înger din cer de ar fi, să fie anatema!" (*Galateni* 1:8-9). Iar cînd e vorba despre mîncări, despre post şi despre cele ca acestea, iar cei ce greşesc în privinţa lor sînt nou sădiţi în credinţă, şi nou luminaţi şi au nevoie de pogorămînt, ca nişte slabi şi neîmpliniţi, atunci se cuvine a lăsa puţin scumpătatea şi a ne pogorî spre slăbiciunea fraţilor.

6 Cel ce ţine ziua o ţine pentru Domnul, iar cel ce nu ţine ziua nu o ţine pentru Domnul.

Cel ce se păzeşte – zice – ca în cutare zi să nu mănînce carne de porc, ci să postească, pentru Domnul păzeşte acea zi, ca unul ce se sfieşte şi cinsteşte pe Dumnezeu, Care opreşte acestea în *Lege*. De asemenea, cel ce nu păzeşte zile şi rînduiri de zile, ci adeseori mănîncă, şi acesta tot pentru Domnul nu le păzeşte, ca unul ce s-a împlinit întru Hristos după cugetare şi credinţă, arătîndu-se mai presus de pîndirile *Legii*. Vezi însă că şi aici Apostolul îl înfruntă pe ascuns pe cel ce păzeşte zilele. Căci, dacă cel ce le păzeşte şi cel ce nu le păzeşte fac aceasta pentru Domnul amîndoi, este arătat că doar cel de al doilea face aceasta pentru Domnul, iar nu primul, care păzeşte zilele fiind silit de *Lege*.

Şi cel ce mănîncă pentru Domnul mănîncă, căci mulţumeşte lui Dumnezeu; şi cel ce nu mănîncă pentru Domnul nu mănîncă, şi mulţumeşte lui Dumnezeu.

Fraţilor – zice – un singur lucru trebuie să căutăm la cele de acest fel: dacă se face totul pentru Dumnezeu şi dacă atît cei ce mănîncă din cărnurile de porc, cît şi cei ce nu le mănîncă, mulţumeşte lui Dumnezeu. Şi, dacă se face

aşa, lucrul este neprihănit.[353] Fericitul Pavel zice însă acestea cu pogorămînt – precum am spus mai înainte – fiindcă acei Creştini ce se aflau în Roma erau nou sădiţi în credinţă şi la începutul propovăduirii. Vezi însă – o cititorule! – cum, zicînd că „cel ce nu mănîncă mulţumeşte lui Dumnezeu", Apostolul loveşte şi înfruntă pe ascuns pe cel ce păzeşte luările aminte evreieşti. Căci cum poate să mulţumească lui Dumnezeu cel ce nu mănîncă, de vreme ce încă îmbrăţişează *Legea cea Veche*? Căci însuşi Apostolul scria către Galateni: „Voi, cei ce vă îndreptaţi în *Lege*, aţi căzut din dar" (*Galateni* 5:4). Dar deocamdată Pavel îi cruţă pe Romani, fiindcă nu era încă vremea potrivită pentru a-i înfrunta aşa arătat precum i-a înfruntat pe Galateni.

7 Căci nimeni din noi nu viază pentru sine şi nimeni nu moare pentru sine.
8 Că, şi dacă viem, Domnului viem; şi dacă murim, Domnului murim.

Zice: Stăpîn Îl avem pe Domnul, Care poartă grijă pentru noi şi Care socoteşte viaţa noastră ca bogăţie a Sa, iar moartea noastră ca pagubă a Sa. Pentru că noi, Creştinii, nu vieţuim şi nici nu murim nouă înşine, ci Domnului. Aici însă, Pavel nu numeşte „viaţă" pe aceea a trupului, pe aceea trupească, ci viaţa credinţei, pe aceea duhovnicească. De asemenea, prin „moarte", nu o numeşte pe aceea a trupului, ci căderea din credinţă. De aceea – zice – Stăpînul nostru Dumnezeu nu va lăsa să moară cineva din credinţă, adică să cadă dintr-însa cei slabi şi neîmpliniţi. Vezi însă – o cititorule! – cum, zicînd că noi, Creştinii, vieţuim Domnului, Pavel îi înfruntă pe ascuns pe Creştinii ce urmează cele evreieşti. Căci cum poate vieţui întru Hristos cel ce încă vieţuieşte în *Lege*? Căci aceasta este cu neputinţă a se întîmpla.

Deci – şi dacă viem, şi dacă murim – ai Domnului sîntem.

De la moartea duhovnicească a credinţei, Pavel se mută la moartea firească a trupului.[354] Şi de aceea zice acum că, şi dacă vieţuim viaţa aceasta fireas-

---

[353] Înţeleptul Fotie zice pentru ce mulţumeau lui Dumnezeu aceştia: căci cel ce mînca Îi mulţumea lui Dumnezeu că a dat oamenilor, prin mîncări, izvor şi întărire de viaţă; iar cel ce nu mînca, ci postea, Îi mulţumea şi el lui Dumnezeu că a dat chip şi cale ca oamenii, prin post, să poată birui patimile trupului. Şi cel ce mînca mulţumea lui Dumnezeu că mănîncă întru slava lui Hristos; iar cel ce nu mînca era lipsit în această privinţă, fiindcă nu putea zice că nu mănîncă pentru slava lui Hristos, ci că face aceasta ca un om slab şi neîntărit în credinţă. (n. aut.)

[354] Căci aşa obişnuieşte Apostolul a se muta de la una la alta. De aceea, în *Epistola întîi către Corinteni*, în capitolul al unsprezecelea, vorbind despre mesele obşteşti care se făceau în Biserică, se mută către masa duhovnicească a dumnezeieştilor Taine. (n. aut.)

că, ai Domnului sîntem; şi dacă murim cu moartea aceasta firească, Domnul poartă grijă pentru noi.

9 Căci pentru aceasta a murit şi a înviat[355] Hristos, ca să stăpînească şi peste cei morţi, şi peste cei vii.

Zice: Şi aceasta să te încredinţeze pe tine – o Creştine împlinit în credinţă! – că Domnul poartă de grijă pentru îndreptarea fraţilor tăi celor slabi şi neîmpliniţi în credinţă: căci Cel ce Şi-a vărsat sîngele şi a suferit moarte pentru ca să ne stăpînească şi să ne facă robi ai Săi, cum nu va purta de grijă Creştinilor acelora care sînt acum robi ai Lui? Aşa obişnuim şi noi a zice în vorbirea noastră: Cum nu se va îngriji cutare stăpîn de robul său, pe care, ca să-l cumpere, a dat atîta preţ? Şi, dacă Domnul poartă grijă pentru cei morţi, cu mult mai vîrtos va purta grijă pentru cei vii.[356] Pavel zice însă acestea ca să ruşineze pe Creştinul ce păzeşte cele evreieşti, înduplecîndu-l pe acela să-şi aducă aminte că, dacă încă ia aminte la cele din *Lege*, se face nemulţumitor lui Hristos, Cel ce a murit pentru el.

10 Iar tu de ce judeci pe fratele tău? Sau tu de ce-l defaimi pe fratele tău? Căci toţi vom sta de faţă înaintea judecăţii lui Hristos.

Tu – zice – care posteşti şi nu mănînci cărnuri de porc, pentru ce-l osîndeşti pe fratele tău de lacom fiindcă le mănîncă? Şi tu iarăşi, cel ce mănînci acestea fără de luare aminte, pentru ce-l defaimi şi-l iei în rîs pe fratele tău ca pe un puţin-credincios fiindcă nu le mănîncă? Acesta este frate al tău şi mădular al tău, aşadar nu se cuvine a-l defăima. Căci oare tu ai să dai seamă lui Dumnezeu pentru cel ce nu mănîncă porc? Căci şi el, şi tu, şi noi toţi avem să stăm de faţă înaintea judecăţii Stăpînului Hristos, şi fiecare are să ia doar de la Acela răsplătirea cuvenită. Vezi – o cititorule! – că cu cele zise Creştinului mai împlinit, tot cu acelea îl înspăimîntă şi pe cel neîmplinit şi următor al obiceiurilor evreieşti, anume că are să se muncească la Înfricoşata Judecată?

11 Căci scris este: „Viu sînt Eu! – zice Domnul. Mie Mi se va pleca tot genunchiul şi toată limba se va mărturisi lui Dumnezeu" (Isaia 45:23).[357]

---

[355] Întru alte multe izvoade se află: „şi a vieţuit". (n. aut.)

[356] Iar Metodie, în *Cuvîntul despre înviere*, zice că „morţii" şi „viii" peste care va stăpîni Domnul sînt sufletele şi trupurile, căci sufletele sînt nemuritoare şi vii, iar trupurile sînt muritoare şi moarte. (n. aut.)

[357] Iar Icumenie arată că – de vreme ce s-a zis despre Dumnezeu-Tatăl că „nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului" (*Ioan* 5) – Pavel împreună cu Proorocul vorbesc aici

12 Aşadar, fiecare din noi va da seamă lui Dumnezeu despre sine-şi.

Zice: Că toţi vom fi judecaţi ca nişte robi de către Stăpînul nostru Hristos, mărturiseşte şi Proorocul Isaia, care, zicînd că toţi îşi vor pleca genunchii înaintea Stăpînului Hristos, arată covîrşitoarea supunere pe care o vor aduce Lui şi împăraţii, şi stăpînitorii, şi cei ce sînt stăpîniţi. Iar apoi, zicînd că „toată limba se va mărturisi", arată că şi cei dinainte de *Lege*, şi cei ce au fost în *Lege*, se vor mărturisi, adică vor da seamă şi răspuns pentru faptele lor. Cui? Nu *Legii*, ci lui Hristos, Celui ce a dat *Legea*! De aceea, tu, cel ce crezi în Hristos, în Judecătorul tuturor, de ce nu te lepezi, ci încă ţii *Legea*?

13 Deci să nu ne mai judecăm unii pe alţii, ci mai degrabă judecaţi aceasta, a nu pune fratelui împiedicare sau sminteală.

Zice: Amîndouă părţile – şi cei împliniţi întru credinţă, şi cei neîmpliniţi – încetaţi prigonirile dintre voi! Şi nici tu, cel ce mănînci, să nu pui sminteală celui neîmplinit, care nu mănîncă, înfruntîndu-l prea aspru! Nici tu, care nu mănînci de toate, să nu pricinuieşti sminteală fratelui ce mănîncă, cu această luare-aminte după *Lege*! Căci aceste cuvinte se potrivesc părţilor amîndouă, şi de aceea a şi pus două numiri care înseamnă acelaşi lucru, anume „împiedicare" şi „sminteală".

14 Ştiu şi sînt bine-încredinţat întru Domnul Iisus că nimic nu e spurcat prin sine, decît numai pentru cel căruia i se pare a fi ceva spurcat; pentru acela e spurcat.

După ce a învăţat că cei puternici în credinţă nu se cuvine a-i înfrunta pe cei neputincioşi, Apostolul zice aici dogma obştească şi hotărîrea peste tot cuprinzătoare despre mîncări şi-l învaţă pe cel mai neputincios întru cugetare să nu se teamă, nici să se îngrozească de cărnurile de porc şi de celelalte mîncări pe care le opreşte *Legea* ca de nişte necurate. Şi zice aşa: Eu ştiu şi sînt desăvîrşit încredinţat – nu prin cugetări omeneşti, ci „întru Domnul Iisus", adică învăţînd de la Domnul şi de la Dînsul încredinţîndu-mă – că nici o mîncare nu este necurată întru sine, adică după fire, ci mîncările se socotesc necurate după socoteala şi credinţa cea slabă a celui ce le întrebuinţează. Şi numai aceluia i se pare astfel, dar nu şi celorlalţi, celor puternici în credinţă şi în cugetare.[358]

---

despre Hristos ca Judecător, zicînd că „se va mărturisi toată limba lui Dumnezeu". Aşadar Hristos este Dumnezeu, deşi păgînilor şi lui Arie nu le place. (n. aut.)

[358] Mai aceleaşi lucruri le mărturiseşte şi Teodorit, zicînd: Pentru a nu zice unii: Şi cum legiuieşti tu, Pavele, împotriva lui Moisi, care zice şi în *Levitic* (capitolul 11), şi în *Deutero-*

15 Iar dacă, pentru mîncare, fratele tău se mîhneşte, nu umbli încă după dragoste.

Aici, Apostolul vorbeşte celui mai împlinit în credinţă, învăţîndu-l că, deşi mîncările nu sînt necurate după firea lor, el trebuie însă a se feri de porcine şi a nu le mînca, iconomisind şi pogorîndu-se pentru fratele său, dacă voieşte a păzi dragostea către dînsul, ca să nu se mîhnească acela, smintindu-se din pricina lui. Căci – după înţeleptul Fotie – mai bine este a încerca tu, cel mai împlinit, să îndreptezi pe fratele tău cel slab şi neîmplinit, ca să nu osebească şi să păzească mîncările; iar dacă acela nu se poate îndrepta, mai bine este să treci cu vederea metehnele lui şi să-l povăţuieşti în tot chipul, ca să-l cîştigi şi să-l mîntuieşti.

Nu-l pierde, cu mîncarea ta, pe acela pentru care a murit Hristos!

Zice: Creştine, din pricina mîncării tale îl pierzi pe fratele tău, care Îi este atît de dorit lui Hristos, încît El a murit pentru mîntuirea lui. Şi Hristos nu S-a ferit a Se face rob şi a muri pentru fratele tău, iar tu nu te fereşti nici de mîncare pentru ca să-l mîntuieşti, ci îl povîrneşti cu învingerea vorbei tale către mai mari păcate. Fiindcă el, văzîndu-te pe tine că mănînci porc pentru a-l învinge cu vorba cea rea, se face mai îndărătnic şi mai pizmătăreţ, şi din aceasta se poate primejdui, despărţindu-se desăvîrşit de Hristos şi de credinţa în Hristos şi pironindu-se cu totul în *Lege*.

---

nom (capitolul 14), că spurcată este carnea de porc şi de alte dobitoace necurate? – atunci Pavel a adus în mijloc pe stăpînul lui Moisi, pe Hristos, Care a curmat pîndirile *Legii* şi nu a mai lăsat a se socoti nimic necurat. [...]

Iar de nu se dumireşte cineva pentru ce porcul, cîinele, vulturul şi alte vietăţi se numesc „necurate" de către *Sfînta Scriptură*, pricina nu e că sînt greţoase şi mîrşave, fiindcă – precum a spus Apostolul mai sus – nimic nu e spurcat şi necurat în firea sa. Ci se numesc aşa pentru alte trei pricini. Cea dintîi şi mai de frunte este că toate cîte se numesc „necurate" sînt vătămătoare sănătăţii trupului, aşa cum socotesc cei mai aleşi dintre învăţători şi doctori, şi mai ales marele Vasilie, în canonul 86 al său. Astfel, pentru a cruţa sănătatea trupului nostru şi vrînd a ne face să nu le mîncăm, Dumnezeu le-a numit „necurate". Iar dacă cineva s-ar afla în nevoie şi ar mînca din cele ce se numesc „necurate" – ori cîine, ori vultur – nu păcătuieşte, după canonul de mai sus al marelui Vasilie, „fiindcă nici una din acestea nu este oprită de *Scriptura* cea nouă, căci dumnezeieştii Apostoli, în capitolul 15 al *Faptelor* au oprit pe Creştini să mănînce doar cele jertfite idolilor, apoi sîngele, animalul sugrumat, şi mortăciunea. De asemenea, şi în canonul 63 al lor, Apostolii i-au oprit pe Creştini să mănînce animal prins de fiară, mortăciune şi sînge." A doua pricină e socoteala obştească a oamenilor – după Procopie. Iar în al treilea rînd, aceste dobitoace se numesc „necurate" pentru a nu li se închina lor Evreii ca unor Dumnezei – după Teodorit. (Vezi şi subînsemnarea stihului şase al capitolului 4 al epistolei întîi către Timotei.) (n. aut.)

16 Deci să nu se hulească binele vostru,

Adică: Tu ai cu adevărat deplinătate în credinţa lui Hristos (căci pe aceasta o numeşte „bine"), dar să nu faci ca deplinătatea aceasta să se hulească de cel neîmplinit în credinţă. Căci, dacă tu, fiind împlinit, îl strici pe fratele tău cel neîmplinit, atunci te faci pricinuitor de a se huli binele şi deplinătatea pe care le ai. Prin „bine", vei înţelege însă şi dogma credinţei creştine, pe care Pavel nu o voieşte hulită şi necinstită de necredincioşi şi de necinstitorii de Dumnezeu, văzînd dezbinările şi smintelile dintre Creştini din pricina mîncării.

17 căci împărăţia lui Dumnezeu nu este mîncare şi băutură,

Zice: Oare noi, Creştinii, sîntem bine-voiţi şi ne mîntuim din mîncări? Oare, dacă vei mînca porc, mîncarea aceasta te va duce întru împărăţia lui Dumnezeu? Ba! Mustrîndu-i însă că se mîndreau că mîncau porc cu nebăgare de seamă, nu a vorbit numai de mîncare, ci a adăugat şi băutura – după dumnezeiescul Hrisostom şi după acest Sfinţit Teofilact.[359]

ci dreptatea, pacea şi bucuria întru Duhul Sfînt!

Dar care sînt cele ce-i duc pe Creştini întru împărăţia lui Dumnezeu? Este dreptatea, anume atot-cuprinzătoarea faptă bună, viaţa curată şi neprihănită. Apoi, este pacea către fraţii lor, iar nu prigonirea şi gîlceava în cuvinte. Este bucuria ce se face din unire cu fraţii, iar nu mîhnirea acelora, pricinuită din înfruntare. Şi, fiindcă pace şi bucurie se află şi în lucruri rele, Apostolul a adăugat după aceea: „întru Duhul Sfînt", ca şi cum ar zice aşa: Eu nu vorbesc aici despre pacea şi bucuria spre rău, ci despre cele întru Duhul Sfînt, adică despre bucuria şi pacea pentru bunătăţile duhovniceşti.

Iar dumnezeiescul Ioan Hrisostom a tîlcuit mai adînc aceasta, zicînd că Pavel şi-a adus aminte aici şi a pomenit de dreptate ca să arate că cel ce nu face iconomie pentru neputincioşi, depărtîndu-se de cărnurile de porc, acela nedreptăţeşte pe fratele său întru însăşi mîntuirea pe care i-a pricinuit-o Hristos cu moartea Sa. De aceea, dimpotrivă, cel care se fereşte de mîncarea căr-

---

[359] Iar Fotie zice că, vorbind, alături de mîncare, şi de băutură, Apostolul a arătat că prigonirea în cuvinte pentru mîncări era foarte mare între ei şi afară de măsură. De aceea, pare a le zice: Dacă împărăţia lui Dumnezeu ar fi mîncare şi băutură şi dacă s-ar cîştiga cu mîncare şi băutură, nu aţi arăta mai multă nevoinţă şi luptă decît aceasta pe care o aveţi acum! Şi, cu cuvintele acestea, îi şi ruşinează totodată, ca şi cum i-ar întreba: Dacă pentru mîncări şi băuturi faceţi aşa, apoi ce trebuie să faceţi pentru dreptate, pentru pace şi pentru bucuria duhovnicească? (n. aut.)

nurilor de porc pentru ca să cîştige mîntuirea fratelui său, acela este lucrător al dreptății ce pricinuieşte împărăția lui Dumnezeu.

18 Iar cel ce slujeşte lui Hristos întru acestea este bine-plăcut lui Dumnezeu şi ales între oameni.

Aici, Apostolul arată în ghicitură cum Creştinii împliniți întru credință îi înfruntau din mîndrie pe cei mai neîmpliniți. De aceea, le zice: Dacă voieşti tu, Creştine împlinit în credință, să fi minunat şi lăudat de oameni, să ştii că nu vei fi lăudat atît pentru deplinătatea aceasta pe care o ai, cît pentru pacea şi bucuria ce o vei avea față de frații tăi şi pentru celelalte fapte bune ale tale. Căci cu aceste fapte bune poți să slujeşti lui Hristos şi să te faci bine-plăcut lui Dumnezeu, iar nu mîncînd cărnurile de porc cu nebăgare de seamă.

19 Aşadar, să urmăm cele ale păcii şi cele ce sînt spre zidirea unuia de către altul!

Apostolul a vorbit de pace către Creştinul neîmplinit în credință şi neputincios, pentru că acela n-avea pace şi era pricinuitorul smintelilor şi tulburărilor, căutînd să păzească *Legea* întru mîncări. Iar despre zidire, Pavel vorbeşte către Creştinul mai împlinit şi mai înalt întru credință, ca acela să nu-l surpe pe fratele său neîmplinit, smintindu-l şi defăimîndu-l. Ori – pentru a zice mai bine – Pavel vorbeşte şi despre pace, şi despre zidire obşteşte, către amîndouă părțile, adăugînd aceasta: „a unuia către altul", şi zicînd că trebuie ca şi cei puternici, şi cei slabi întru credință să aibă pace întru dînşii şi să se iconomisească unul pe altul. Şi – punînd mai întîi pacea, şi apoi zidirea – cu aceasta Apostolul a arătat că, fără pace, nimeni nu poate iconomisi pe altul.

20 Să nu strici, pentru mîncare, lucrul lui Dumnezeu!

Zice: Creştine, mîntuirea fratelui tău este lucrul lui Dumnezeu. Să nu risipeşti aşadar mîntuirea fratelui, pe care Însuşi Dumnezeu i-a pricinuit-o! Şi, mai ales, de ce să risipeşti mîntuirea lui nu pentru vreo altă pricină, ci pentru mîncare? – nevrînd a te opri să mănînci carne de porc pentru ca să-l cîştigi pe fratele tău neputincios.

Căci toate sînt curate, dar rău este celui ce mănîncă prin sminteală.

Fiindcă l-a înfruntat mult pe Creştinul împlinit în credință, Apostolul s-a temut ca nu cumva cel neîmplinit să se întărească în socoteala sa cea rea şi

întru luarea-aminte a mîncărilor. De aceea, aici iarăşi grăieşte dogmă şi hotărîre atot-cuprinzătoare, zicînd că toate mîncările sînt curate, dar celui ce mănîncă cu rea conştiinţă şi se sminteşte în cugetul său îi este rău a le mînca. Fiindcă cel neîmplinit în credinţă şi întru cugetare, socotind că este necurată carnea de porc, dacă e silit de defăimările celorlalţi a o mînca, nu se foloseşte, ci mai mult se vatămă. Dar nu mîncarea îl vatămă, ci socoteala cu care o mănîncă. De aceea, acesta trebuie mai întîi a fi învăţat şi încredinţat de către tine, cel mai împlinit întru cugetare, că nici o mîncare nu este necurată. Iar apoi, dacă mănîncă cu această deplină încredinţare, nu se vatămă.

21 Bine este să nu mănînci carne, nici să bei vin, nici să faci orice altceva de care fratele tău se sminteşte, se poticneşte sau slăbeşte.

Zice: Tu – o Creştine împlinit în credinţă! – îl sileşti pe fratele tău neîmplinit să mănînce acele mîncări pe care nu cutează să le mănînce, socotindu-le necurate. Eu îţi zic însă că se cuvine a te feri chiar tu de orice mîncare şi băutură care-l sminteşte pe fratele tău, nu fiindcă ar fi rău a mînca orice, fiindcă toate sînt curate, ci pentru că aceasta îl sminteşte pe fratele tău. Zicînd însă că fratele cel neîmplinit „se sminteşte", Pavel a arătat că acela este fără de minte şi deşert întru cugetare, fiindcă doar cei deşerţi la minte se smintesc lesne. Şi, zicînd că „se împiedică", l-a arătat că este şi orb, pentru că orbii se împiedică şi se poticnesc. Zicînd apoi că „slăbeşte", l-a arătat şi că este puţin-credincios. Deci, prin toate acestea, Apostolul îl trage şi îl îndeamnă pe Creştinul mai puternic spre ajutorul fratelui său, care este neputincios întru toate.[360]

---

[360] Bagă de seamă că nu se cuvine să ne depărtăm de orice lucru care, în sine, este bun şi după porunca lui Dumnezeu, chiar dacă altul se sminteşte din pricina lui, ci trebuie să defăimăm sminteala lui şi să lucrăm binele acela, precum zice marele Vasilie hotărîtor: „Dacă lucrul însuşi este bun, [...] cel ce face acel lucru bun spre zidirea credinţei este curat de judecata celor ce se smintesc. Precum a zis Domnul, că nu ceea ce intră în stomac îl spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură. Iar către cei ce se sminteau, a zis: «Tot sadul pe care nu l-a sădit Tatăl Meu cel ceresc se va dezrădăcina!»" (întrebarea X, *Cuvîntul II despre Botez*). Iar dacă lucrul este rău în sine ori este din cele ce ţin de noi şi este iertat a-l face, dar pricinuieşte sminteală altora, mai ales celor slabi în credinţă şi în socoteală, cel ce îl face se va osîndi negreşit pentru sminteala pe care a pricinuit-o, precum zice iarăşi acelaşi purtător de Dumnezeu părinte: „Iar cînd lucrul ce se face este rău în sine, sau cînd este din cele iertate şi se află întru stăpînirea noastră, dar pricinuieşte sminteală celui neputincios în credinţă sau în socoteală, e arătat că cel ce-l face cade negreşit în înfricoşata şi nescăpata osîndă zisă de Domnul aşa: «Mai bine i-ar fi lui de i s-ar lega o piatră de moară de grumaz şi ar fi aruncat în mare!»" De aceea zice Apostolul chiar şi pentru cele iertate: „Mai bine este să nu mănînci carne, nici să bei vin, nici să faci altceva întru care fratele tău se poticneşte, se sminteşte ori slăbeşte." Şi, iarăşi – după ce zice, în altă parte, că „toată zidirea lui Dumnezeu e bună, şi nimic nu e de lepădat dacă se

22 Ai tu credinţă? Întru sine-ţi să o ai, înaintea lui Dumnezeu!

Aici, Apostolul arată în ghicitură cum Creştinul împlinit în credinţă arăta deplinătatea sa ca un iubitor de slavă deşartă. Deci îi zice: Creştine, zici că eşti împlinit, crezînd fără de îndoială că toate mîncările sînt bune şi curate? Nu ne arăta aceasta mie şi celorlalţi, ci e destul să ai credinţa întru conştiinţa ta! E destul să-ţi arăţi această credinţă lui Dumnezeu, nu şi oamenilor.

Fericit este cel ce nu se judecă pe sine întru ceea ce alege!

Deşi nimeni altul nu te ştie, este destul a fi fericit tu întru sine-ţi. Cînd şi cum? Atunci cînd nu te vei osîndi pe tine însuţi, şi conştiinţa ta nu te va pîrî pentru lucrul pe care ai ales să-l faci. Nu înţelege însă acestea, iubitule, pentru orice lucru, ci doar pentru pricina ce ne stă înainte, adică despre mîncări. Şi – după Hrisostom şi după acest sfinţit Teofilact – fericit este acela care nu e osîndit de conştiinţa sa pentru mîncările pe care le-a ales, adică cel ce nu le socoteşte necurate.[361]

23 Iar cel ce se îndoieşte, dacă va mînca, se osîndeşte, căci nu a fost din credinţă.

Şi aceasta s-a spus către Creştinul cel împlinit în credinţă. Şi zice: Creştine, de ce-l sileşti pe fratele cel neputincios să mănînce? Nu ştii că cel ce se îndoieşte în cugetul său, socotind că acele mîncări sînt necurate, şi nu le mănîncă cu adînca încredinţare că sînt curate, ci le mănîncă de ruşine ori de silă, nu ştii – zic – că acesta se osîndeşte? De ce? Nu pentru că bucatele ar fi necurate, ci pentru că el le mănîncă drept necurate, silit de tine.

Şi tot ce nu e din credinţă este păcat.[362]

---

ia cu mulţumire" (*1 Timotei* 4:4) – adaugă: „Nu voi mînca în veac carne, ca să nu smintesc pe fratele meu!" (*1 Corinteni* 8:13). Iar dacă aceasta este osînda pentru cele îngăduite, ce se poate zice despre cele oprite? Pentru aceasta ne învaţă mai obşteşte, zicînd: „Nu fiţi piatră de poticnire nici Iudeilor, nici Elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu, precum şi eu plac tuturor în toate, necăutînd folosul meu, ci pe al celor mulţi, ca să se mîntuiască" (*1 Corinteni* 10:32, 33). (Vezi şi cuvîntul despre sminteală mai pe larg, în cartea mea *Hristoitia*). (n. aut.)

[361] Fotie spune că Pavel vorbeşte aici către cel împlinit în credinţă. Şi mai spune că ceea ce zice se înţelege pentru orice lucru, adică: Fericit e cel ce înţelege orice lucru cu deplină cercetare, conştiinţa mărturisindu-i că e bine să-l facă (la Icumenie). (n. aut.)

[362] Dar de ce e păcat ceea ce nu e din credinţă? Pentru că – precum zice Pavel – „credinţa este din auzire; iar auzirea, prin graiul lui Dumnezeu" (*Romani* 10:17), încît ceea ce nu se face din credinţă e în afară de graiul lui Dumnezeu, fiind deci păcat. Şi, de altfel, ceea ce se

Şi aceasta s-a zis către Creştinul împlinit în credinţă. Şi zice: Cînd fratele neîmplinit nu îndrăzneşte să mănînce, fiindcă nu crede că bucatele sînt curate, ci le mănîncă cu conştiinţă deznădăjduită, cu adevărat păcătuieşte. Pavel arată şi cu acestea – după Hrisostom – cîtă vătămare pricinuiesc cei mai împliniţi în credinţă cînd îi silesc pe cei neîmpliniţi şi care se îndoiesc în cugetul lor să mănînce ceea ce e socotit de dînşii necurat, şi că din această pricină trebuie să înceteze a-i mai înfrunta.

24 Iar Celui ce poate a vă întări după evanghelia mea şi propovăduire a lui Iisus Hristos, după descoperirea tainei celei ascunse în veşnice vremi,[363]
25 arătată însă acum – şi prin Scripturi, şi prin Prooroci, şi prin porunca veşnicului Dumnezeu – făcîndu-se cunoscută la toate neamurile, spre ascultarea credinţei,
26 singur înţeleptului Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Căruia slava în veacuri. Amin!

După sfătuire, după învăţătură, Apostolul Pavel obişnuieşte a se ruga lui Dumnezeu, ceea ce face şi aici, pentru Creştinii neîmpliniţi întru credinţă. Căci nu doar îi învaţă cu cuvîntul, dar şi cheamă asupra lor ajutorul dumnezeiesc.

Iar urmarea alcătuirii este astfel, în chip săritor, adică: Iar lui Dumnezeu, Celui ce poate a vă întări prin Iisus Hristos, (...) Căruia slava (se cuvine să fie) în veci. Amin! Iar pronumele „Căruia" este de prisos; s-a adăugat însă pentru că trebuia repetat, din pricina multelor cuvinte puse în mijloc.

Şi a zis: Slavă fie lui Dumnezeu, Care vă poate întări pe voi, cei slabi şi care vă clătinaţi. Şi cum poate aceasta? „După buna mea vestire (evanghelie)", adică: Să vă întărească să ţineţi cele ce vă învăţ şi vă bine-vestesc.[364]

---

face fără credinţă nu poate plăcea lui Dumnezeu, căci – după Apostolul – „fără credinţă, e cu neputinţă a bine-plăcea" (*Evrei* 11:6). (n. aut.)

[363] Bagă de seamă că întru celelalte izvoade tipărite aceste trei stihuri – de la: „Iar Celui ce poate a vă întări pe voi...", pînă la: „singur înţeleptul Dumnezeu..." – sînt adăugate la capitolul de pe urmă, 16, al acestei epistole către Romani, împreună cu îmbrăţişările (adică cu închinăciunile). Nu drept însă, fiindcă au fost adăugate după zicerea: „Darul Domnului nostru Iisus Hristos, cu voi toţi! Amin!", care este cuvîntul de pe urmă al fiecărei epistole a lui Pavel, şi după acela nu mai urmează alt cuvînt. Iar la dumnezeiescul Hrisostom, la Teodorit, la Teofilact şi la Icumenie, şi pe drept cuvînt, stihurile acestea sînt bine scrise aici.

Iar întru altele se scrie: „şi prin *Scripturile* proorocești..." (n. aut.)

[364] Mulţi eretici, auzind că Pavel vorbeşte, aici şi în alte locuri ale epistolelor sale, de „evanghelia *mea*", au plăsmuit şi au minţit, zicînd că Apostolul ar fi scris o carte osebită a *Evangheliei*, ca şi cele puse în seama multor altora, adică: *Evanghelia Apostolului Petru*, a lui

Iar buna mea vestire, propovăduirea şi învăţătura lui Iisus Hristos sînt acelaşi lucru, fiindcă cele ce vă învăţ eu nu sînt dogmele mele, ci legi şi dogme ale lui Hristos, după descoperirea Tainei. Şi zice: Este semn de prea-mare cinste a ne învrednici noi, Creştinii, să ne facem părtaşi ai tainelor lui Dumnezeu; lucru ce era din vechime, din veac, înainte-hotărît, iar acum s-a arătat prin scripturile *Legii* şi ale Proorocilor. Aşadar, de ce te temi tu, cel slab în credinţă, că te desparţi de *Lege* dacă mănînci carne de porc? Căci, iată, toate *Scripturile* propovăduiesc taina aceasta a evangheliei lui Hristos, care, pe lîngă toate celelalte, învaţă şi nebăgarea în seamă a mîncărilor. Iar taina aceasta s-a arătat „după porunca Dumnezeului celui veşnic"[365]. Deci ţie, celui ce te îndoieşti pentru mîncări, nu ţi se cade a te împotrivi lui Dumnezeu, ci a crede şi a asculta, căci credinţa are trebuinţă de ascultare, iar nu de cercetare şi de iscodire. Şi toate neamurile aşa cred, pentru că tuturor li s-a arătat taina aceasta. Aşadar tu, Creştine ce urmezi cele evreieşti, cum slujeşti încă şi asculţi de *Lege*, şi nu asculţi de însăşi taina şi evanghelia lui Hristos, întru care cred toţi?

Iar Pavel nu a zis: „singur înţeleptului Dumnezeu" spre osebire de Fiul, adică despărţind pe Fiul de Tatăl – să nu fie! Căci Fiul este înţelepciunea Tatălui şi, precum Tatăl este înţelept, tot aşa este înţelept şi Fiul. Şi I-a zis „singurul" spre deosebire de Îngeri şi de oameni, că singur Dumnezeu este înţelept din fire, iar Îngerii şi oamenii au înţelepciune şi sînt înţelepţi după împărtăşire, de la Dumnezeu. Deci – zice – acestui Dumnezeu, Care a arătat taina aceasta, să-I fie slava, iar nu *Legii*, lîngă care tu încă şezi, luînd aminte bucatele.

Iar acest „prin Iisus Hristos", se poate înţelege precum am zis mai sus: „Celui ce poate a vă întări pe voi prin Iisus Hristos". Se poate înţelege încă şi aşa, anume că taina evangheliei s-a făcut cunoscută tuturor neamurilor prin

---

Toma, a lui Andrei; *Evanghelia lui Nicodim*, *Întîia Evanghelie a Sfîntului Iacov*, a lui Filip, a lui Vartolomeu, a lui Matei, a lui Varnava, a celor doisprezece Apostoli; *Evanghelia naşterii Mîntuitorului*, *Evanghelia* prunciei Lui, a naşterii Mariei; *Evanghelia Egiptenilor*, *Evanghelia Evreilor*, *Evanghelia Nazireilor*. Toate acestea sînt neadevărate şi scrise mincinos. La fel, aceiaşi eretici au plăsmuit că ar fi şi cinci alte cărţi în *Scriptura cea Veche*: *Apocalipsa lui Moisi*, *Subţirea Naştere*, *Suirea lui Moisi*, *Tainicele cărţi ale lui Moisi* şi *Testamentul lui Moisi*. (n. aut.)

[365] Iar Fotie zice că Pavel Îl numeşte aici „veşnic Dumnezeu" pe Sfîntul Duh, prin porunca şi insuflarea Căruia s-a vorbit şi s-a scris Taina lui Hristos. Deci Pavel arată aici toată Sfînta Treime şi Acesteia Îi înalţă slavă. Căci, zicînd: „singur înţeleptului Dumnezeu", L-a arătat pe Tatăl; zicînd şi: „prin Iisus Hristos", L-a arătat pe Fiul; zicînd şi: „veşnicului Dumnezeu", L-a arătat pe Sfîntul Duh. [...]

Iar Icumenie zice că „singurul înţeleptului Dumnezeu" s-a zis spre osebirea mincinoşilor şi neînţelepţilor zei. (n. aut.)

Iisus Hristos, căci Acesta i-a trimis pe ucenicii Săi, zicînd lor: „Mergînd, învățați toate neamurile!" (*Matei* 28:14).[366]

CAPITOLUL XV

1 Datori sîntem noi, cei tari, să purtăm slăbiciunile celor neputincioşi,

După ce a făcut rugăciune, Apostolul iarăşi îi sfătuieşte şi-i îndulceşte pe Creştinii mai împliniţi în credinţă: o dată pentru că s-a numărat împreună cu dînşii, zicînd: „datori *sîntem*"; şi încă o dată pentru că-i numeşte „puternici". Nu a zis însă prost [simplu, n. m.]: „să purtăm pe cei slabi", ci: „slăbiciunile lor", îndoind zicerea, pentru ca să-i tragă spre mai multă milostivire.[367]

şi nu nouă a plăcea,

Fiindcă mai sus a zis că noi, Creştinii, sîntem datori să purtăm slăbiciunile celor neputincioşi, Pavel învaţă aici şi cum se poate face aceasta. Şi zice că putem să purtăm neputinţele lor atunci cînd nu vom căuta numai plăcerea şi voia noastră, ci şi plăcerea şi mîntuirea fratelui nostru:

2 ci fiecare din voi să placă aproapelui întru bine, spre zidire.

Adică fiecare Creştin să facă ceea ce este plăcut fratelui său, întru bine însă, iar nu în rău, căci mulţi fac rele ca să placă aproapelui. Şi, ca să nu zică Creştinul cel împlinit în credinţă: Iată, eu trag pe neîmplinitul frate al meu la bine! – mustrîndu-l totodată pe acela că ia aminte la mîncări, Pavel a adăugat aceasta: „spre zidire". Şi zice: Ceea ce faci tu, cel împlinit, este bine. Însă, pentru că nu se face la vremea cuvenită, nu este spre zidirea, ci spre risipirea fratelui tău, fiindcă înfruntarea fără de vreme nu-l zideşte, ci îl doboară.[368]

---

[366] Vezi şi subînsemnarea de la capitolul 4 al epistolei către Filipeni, stih 20, fiind vrednică de cuvînt. (n. aut.)

[367] Marele Vasilie, fiind întrebat cum sînt datori cei puternici să poarte slăbiciunile celor neputincioşi, răspunde aşa: „Cel ce poartă, adică ridică şi vindecă oarecari boli şi metehne ale fratelui său, face precum este scris despre Domnul, că «a luat neputinţele noastre şi a purtat bolile», nu că le-a primit pe acestea asupră-Şi, ci că le-a vindecat" (a 175-a hotărîre pe scurt). (n. aut.)

[368] Vezi şi tîlcuirea zicerii: „Nimeni să nu caute de ale sale, ci fiecare de ale aproapelui" (*1 Corinteni* 10:24). (n. aut.)

3 Căci nici Hristos nu a căutat a plăcea Lui-Şi, ci, precum este scris: „Ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra Mea" (Psalm 68:11).

Pavel aduce în mijloc pe Mîntuitorul Hristos şi pe Acesta Îl dă ca pildă nouă, Creştinilor. Pentru că – zice – era în stăpînirea Lui a nu fi ocărît şi necinstit şi a nu pătimi ceea ce a pătimit, dacă ar fi voit a plăcea Lui-Şi, adică dacă ar fi voit a căuta numai de Sine; însă nu a voit aceasta.[369] Dar, fiindcă a primit să pătimească, a dobîndit nume rău de la cei mai mulţi şi S-a socotit că este neputincios, amăgitor şi făcător de rele. Pentru aceasta strigau cei ce treceau pe lîngă Golgota şi-L vedeau pe El răstignit, zicînd: „Pe alţii a mîntuit, iar pe Sine-Şi nu poate a Se mîntui!" (*Matei* 27:42). Deci – zice Hristos către Părintele Său – ocările şi necinstirile Iudeilor – care Te ocărau şi Te necinsteau în *Testamentul cel Vechi* pe Tine, Părintele Meu – au căzut asupra Mea, a Fiului Tău, în *Testamentul cel Nou*. Şi acest lucru nu a fost nou şi de mirare, căci cei ce erau obişnuiţi să-L ocărască pe Tatăl au cutezat aceleaşi lucruri şi asupra Fiului.

4 Iar cîte[370] s-au scris mai înainte s-au scris spre învăţătura noastră, ca, prin răbdare şi prin mîngîierea Scripturilor, să avem nădejde.

Acestea mai-înainte s-au scris – zice – pentru ca noi să le urmăm. Cu cuvintele acestea, Apostolul îi îndeamnă pe Creştini să rabde ispitele şi necazurile. Şi zice: Din dumnezeieştile *Scripturi* ne întărim ca să răbdăm cele potrivnice ce vin asupra noastră[371] şi, răbdîndu-le, să arătăm întru sine-ne, vie şi adevărată, nădejdea ce o avem pentru bunătăţile care or să fie. Pentru că acela

---

[369] Pentru aceasta, Teodorit tîlcuieşte aşa: „Căci Însuşi Stăpînul nu a căutat de ale Sale, ci S-a dat morţii pentru mîntuirea noastră. Căci, în vremea Patimii, Îl auzim rugîndu-Se şi zicînd: «Părinte, de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta! Însă nu precum vreau Eu, ci precum vrei Tu!" (*Matei* 26:39). A primit încă şi hulele Iudeilor, şi cele ce le pricinuiau Tatălui din vechime, strigînd ei cu fărădelege, acestea le săvîrşeau asupra Lui. Pentru care a pus şi proorocească mărturie.

Se vede însă că Pavel foloseşte aici o elipsă, care se împlineşte poate aşa: Căci nici Hristos nu a plăcut Lui-Şi, ci aproapelui, spre mîntuire, lucru pentru care a fost ocărît şi a pătimit, precum este scris: Ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine… şi celelalte. Ori aşa: Căci nici Hristos nu a plăcut Lui-Şi, ci Tatălui, precum este scris, lucru pentru care a şi fost ocărît." (n. aut.)

[370] Întru alte izvoade se zice: „căci cîte". (n. aut.)

[371] Iar faptul că dumnezeieştile *Scripturi* sînt mîngîiere întru ispitele pe care le pătimesc Creştinii, l-au arătat Macaveii, zicînd: „(...) şi noi dar (…) mîngîiere avînd sfintele cărţi care sînt în mîinile noastre" (*1 Macavei* 12:9, 10). Vezi şi subînsemnarea zicerii: „Cuvîntul lui Hristos să locuiască întru voi cu îmbelşugare" (*Coloseni* 3:16). (n. aut.)

ce rabdă necazurile cu mulţumire şi cu bună cunoştinţă se vede că are nădejde adevărată pentru bunătăţile viitoare. Precum, dimpotrivă, cel ce este nerăbdător şi nu are bărbăţie, acela se arată că nu are adevărată nădejde în inima sa şi de aceea e mic la suflet şi nu rabdă.

5 Iar Dumnezeul răbdării şi al mîngîierii să vă dea vouă a cugeta la fel unii pentru alţii, după Hristos Iisus,

Cu aceste cuvinte, dumnezeiescul Apostol învaţă că, împreună cu *Scripturile*, Dumnezeu este Acela Care dă mîngîierea şi răbdarea ispitelor în sufletele Creştinilor. De aceea Îl şi numeşte „Dumnezeul răbdării şi al mîngîierii", de vreme ce El este dătătorul şi pricinuitorul acestora. Deci Apostolul Îl roagă pe Dumnezeu să dea Creştinilor a nu cugeta unul ceva, şi altul altceva, ci toţi să cugete între dînşii unul şi acelaşi lucru. Fiindcă aceasta este însuşirea adevăratei dragoste, adică ceea ce cugetă şi socoteşte cineva pentru sine, aceea să cugete şi pentru fratele său. Şi, de vreme ce este şi dragoste lumească şi rea, Pavel a adăugat, zicînd: „după Hristos Iisus", adică: Rog pe Dumnezeul Creştinilor să vă dea vouă a cugeta acelea care plac lui Iisus Hristos, adică cele plăcute lui Dumnezeu şi bune, iar nu cele urîte lui Dumnezeu şi rele.

6 pentru ca întru un suflet şi cu o gură să slăviţi pe Dumnezeul şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos.

Care este cîştigul – zice – de a cugeta toţi Creştinii aceleaşi lucruri? Acesta: a slăvi pe Dumnezeu nu numai cu o gură, ci şi cu un suflet şi cu o inimă. Căci aceasta însemnează zicerea: „întru un suflet", înţelegîndu-se în loc de inimă, pentru că în inimă se porneşte lucrarea mîniei. Aici însă cititorul se cuvine să stea, apoi să o ia ca de la alt început şi să zică: „... şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos", adică: Să slăviţi pe al vostru Dumnezeu şi Tată al Domnului nostru Iisus Hristos! Dar şi unit de vei citi: „Dumnezeu şi Tatăl", împreună, încît să înţelegi că al lui Hristos Însuşi este şi Dumnezeu, şi Părinte, nu urmează nici o necuviinţă: este Dumnezeu al lui Hristos după firea omenească a Mîntuitorului, iar Tată al Lui este după dumnezeire.

7 De aceea, primiţi-vă unii pe alţii, precum şi Hristos v-a primit pe voi, spre slava lui Dumnezeu.

Dumnezeiescul Apostol urmează iarăşi învăţătura de mai înainte şi aduce pildă pe Hristos, ca să poarte grijă Creştinii şi să se vindece unul pe altul, spre slava lui Dumnezeu. Căci faptul de a fi Creştinii uniţi şi de o cugetare slăveşte pe Dumnezeu, fiindcă Domnul a zis către Tatăl: „Întru aceasta toţi vor cu-

noaşte că Tu M-ai trimis, dacă vor fi toţi una" (*Ioan* 17). Şi, dimpotrivă, dacă Creştinii vor fi dezbinaţi şi vor avea cugetări osebite, aceasta face să fie hulit Dumnezeu, fiindcă păgînii, văzîndu-i pe Creştini despărţiţi, necinstesc credinţa şi pe Hristos.[372]

8 Şi vă spun că Iisus Hristos S-a făcut slujitor al tăierii împrejur pentru adevărul lui Dumnezeu, spre a adeveri făgăduinţele părinţilor;

Prin aceste cuvinte, Apostolul arată că Hristos nu a plăcut Lui-Şi, ci le-a primit pe toate din dragoste pentru noi, şi cu aceasta îi înduplecă pe Creştinii din „neamuri" a nu se mîndri împotriva Creştinilor din Evrei. Căci Evreii au crezut şi s-au mîntuit pentru făgăduinţele pe care Dumnezeu le dăduse strămoşilor lor, iar cei din „neamuri" au crezut şi s-au mîntuit doar pentru iubirea de oameni şi mila lui Dumnezeu. Iar înţelegerea zicerii Apostolului este astfel: Dumnezeu îi făgăduise lui Avraam că sămînţa lui va moşteni lumea; dar cei ce s-au născut din Avraam au călcat *Legea* lui Dumnezeu, făcîndu-se vinovaţi de pedeapsă şi, prin urmare, nevrednici de făgăduinţa lui Dumnezeu către Avraam. În urmă, a venit Hristos şi, după firea Sa omenească, a păzit *Legea* lui Dumnezeu, primind chiar şi tăierea împrejur, care a fost semn al celor ce se nasc din sămînţa lui Avraam. Aşadar, primind *Legea*, tăindu-Se împrejur şi făcîndu-Se sămînţă a lui Avraam, Hristos a dezlegat urgia lui Dumnezeu căzută asupra Evreilor şi i-a făcut vrednici de a primi iarăşi acele făgăduinţe ale lui Dumnezeu. Deci Hristos a primit tăierea împrejur numai ca să arate făgăduinţele lui Dumnezeu-Tatăl, să întărească *Legea* şi să o facă să stăpînească. De aceea, pentru ce tu, Creştine din Evrei, urmezi încă obiceiurile evreieşti? Şi pentru ce păzeşti *Legea*, pentru care te primejduiai a te lipsi de făgăduinţele lui Dumnezeu? Căci Hristos – zice Hrisostom – a împlinit şi a păzit *Legea* cu adevărat, dar nu pentru ca să o mai păzeşti tu de acum înainte, ci fiindcă tu ai călcat-o înainte şi, prin aceasta, te-ai făcut nevrednic de făgăduinţele părinţilor. De aceea, şi tu te-ai mîntuit după dar, pentru că mai înainte erai lepădat, şi prin Hristos ai luat acum făgăduinţele. Deci se cuvine să urmezi credinţei şi evangheliei lui Hristos, iar nu *Legii*!

9 iar „neamurile" să-L slăvească pe Dumnezeu pentru mila Lui,

Creştinii Evrei – zice – aveau făgăduinţele, cu toate că se făcuseră nevrednici de ele, călcînd *Legea* lui Dumnezeu. Iar voi, Creştinii din „neamuri",

---

[372] Iar Teodorit zice aşa: „Şi Stăpînul Hristos ne-a iubit pe cînd eram nedrepţi şi păcătoşi, şi ne-a îndreptat. Aşadar, se cuvine ca şi noi să purtăm neputinţele fraţilor şi să facem tot ce putem pentru mîntuirea acelora." (n. aut.)

v-aţi mîntuit doar pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, de aceea şi sînteţi datori a-L slăvi şi a-I mulţumi mai mult pentru aceasta. Căci – după Fotie – de aceea v-a primit pe voi Dumnezeu, cei din „neamuri", ca mai mult să Se slăvească. Căci – dacă împlinirea făgăduinţelor lui Dumnezeu către Evrei, pentru a nu părea că a minţit Tatăl, a fost slavă a Lui – cum nu este negrăită slava Părintelui acum, cînd v-a dăruit şi vouă, „neamurilor", bunătăţile cele mai presus de fire şi nenădăjduite, fără să vi le fi făgăduit dinainte? Iar slava şi mulţumirea lui Dumnezeu este ca voi, Creştinii din „neamuri", să fiţi uniţi între voi, să-i purtaţi pe cei slabi şi să nu suferiţi a vă osebi de mădularele voastre, adică de fraţii voştri.

precum este scris: „Pentru aceasta Mă voi mărturisi Ţie întru «neamuri» şi voi cînta numele Tău" (Psalm 17:53).
10 Şi iarăşi zice: „Veseliţi-vă, «neamuri», împreună cu norodul Lui" (Deuteronomul 32:43)
11 Şi iarăşi: „Lăudaţi pe Domnul, toate neamurile, lăudaţi-L pe El, toate noroadele!" (Psalm 116:1).
12 Şi iarăşi zice Isaia: „Fi-va rădăcina lui Iesei şi Cel ce Se va scula a stăpîni peste neamuri. Întru Acesta «neamurile» vor nădăjdui" (Isaia 11:10).

Apostolul a adus toate mărturiile acestea ca să arate că toţi Creştinii – atît cei din „neamuri", cît şi cei din Evrei – trebuie să fie uniţi şi să cugete unul şi acelaşi lucru. Căci, cu aceste mărturii, îi smereşte pe Creştinii Evrei, ca să nu se mîndrească asupra Creştinilor din „neamuri", fiindcă toţi Proorocii mai înainte vesteau că şi „neamurile" vor crede în Hristos şi se vor mîntui împreună cu Evreii. Şi, cu aceleaşi mărturii, îi smereşte şi pe Creştinii din „neamuri", fiindcă le arată că nu au fost norod al lui Dumnezeu, ci s-au unit cu norodul lui Dumnezeu, adică cu Israilitenii, şi că, prin urmare, sînt datori lui Dumnezeu mai mult decît Evreii, luînd mai mult dar şi facere de bine decît aceia.

Iar zicerea: „mărturisi-Mă-voi Ţie întru „neamuri" s-a zis din partea lui Hristos către Părintele, adică: Te voi propovădui la „neamuri" – o Părinte al Meu! Iar aceasta: „fi-va rădăcina lui Iesei", arată că din rădăcina lui Iesei va răsări „Cel ce Se va scula ca să stăpînească peste «neamuri»", adică Hristos. Iar „şi" este de prisos – după Icumenie. Va fi – zice – rădăcina lui Iesei – dar care este aceasta? – „Cel ce Se va scula să stăpînească peste «neamuri»", adică Hristos.

13 Iar Dumnezeul nădejdii[373] să vă umple de toată bucuria şi pacea întru a crede, pentru a prisosi nădejdea voastră întru puterea Duhului Sfînt.

Aici, Apostolul se roagă ca Evreii Creştini să se umple de toată bucuria, căci erau mîhniţi, fiind înfruntaţi de către cei din „neamuri". Iar pentru aceştia din urmă se roagă să se umple de pace, căci ei se luptau vrăjmăşeşte cu cei din Evrei care încă ţineau cele ale *Legii*. Ori, mai ales, Pavel se roagă ca amîndouă părţile să se umple şi de bucurie, şi de pace. Dar cum vor ajunge ei la aceasta? Prin credinţă. Iar credinţa cu ce îi va folosi? Întru a prisosi în nădejde. Căci cel ce crede pentru bunătăţile veşnice care vor fi şi nu se mîhneşte pentru greutăţile de faţă, acesta prisoseşte întru nădejde, nădăjduind adică pentru cele veşnice şi răbdînd cu bărbăţie greutăţile vremelnice. Dar, la rîndul ei, întru ce ne va folosi nădejdea? Întru a dobîndi darul Sfîntului Duh, care va face mai puternică această nădejde a noastră.

14 Şi eu însumi sînt încredinţat pentru voi, fraţii mei, că şi voi sînteţi plini de bunătate, împliniţi în toată cunoştinţa, putînd a sfătui şi pe alţii.

Fiindcă în multe părţi ale epistolei acesteia a grăit aspru şi înfruntător, dumnezeiescul Apostol îl vindecă acum, şi nu zice: „am auzit", ci: „m-am încredinţat" adică: Însumi eu, care vă înfrunt şi vă mustru, sînt deplin încredinţat că sînteţi plini de bunătate, adică de socoteală bună şi iubitoare de fraţi. Ori, „bunătate" numeşte de obşte toată fapta bună. Şi nu a zis: „aveţi bunătate", ci: „sînteţi plini de bunătate". Însă, fiindcă nu este nici un folos dacă cineva are bunătate dar nu ştie cum să o întrebuinţeze, Apostolul adaugă, zicînd: Sînteţi plini şi de toată cunoştinţa, pentru a şti să întrebuinţaţi cum se cuvine bunătăţile şi faptele bune pe care le aveţi. Şi le-a mai zis că sînt în stare şi vrednici a-i sfătui şi pe alţii, nu numai a fi învăţaţi de alţii.

---

[373] După Icumenie, L-a numit „Dumnezeul nădejdii" ca să arate că Îl roagă pe Dumnezeu nădăjduind că rugăciunea sa va lucra întru Creştini, de vor voi şi aceia. Fiindcă Dumnezeul nostru este Dumnezeu al nădejdii, şi cel ce nădăjduieşte într-Însul nu este ruşinat. Iar Teodorit tîlcuieşte aceasta zicînd că Apostolul, după ce a zis mai înainte că „nădejdea care se vede nu este nădejde", Îl numeşte acum pe Dumnezeu „Dumnezeu al nădejdii", ca pe unul ce a dat „neamurilor" de la început nădejdea blagosloveniei şi Îşi adevereşte făgăduinţa prin fapte. Iar aceasta este zălog pentru bunătăţile nădăjduite, fiindcă Cel ce le-a făgăduit şi apoi le-a împlinit negreşit va împlini şi cele făgăduite nouă acum. Iar Apostolul ne porunceşte nu doar să nădăjduim, ci „să prisosim întru nădejde", adică să nădăjduim cu curăţie şi să socotim că vedem bunătăţile nădăjduite. Şi a zis că ne va da duhovnicescul dar. (n. aut.)

15 Şi v-am scris mai cutezător, fraţilor, în parte, ca şi cum v-aş aduce aminte

Romanii erau oameni cu vrednicii, adică cu dregătorii, fiindcă locuiau în cetatea împărătească, şi de aceea aveau şi mare mîndrie. Aşadar, Apostolul îi îndulceşte, zicînd: „am cutezat a vă scrie", dar cu zicerea aceasta mult îi sfarmă şi îi mustră. Şi nu se mulţumeşte numai cu atît, ci adaugă: „Am cutezat *în parte*", adică în puţine părţi, şi nu ca şi cum v-aş învăţa, ci *„ca şi cum* v-aş aduce aminte", adică vă aduc aminte puţin. Şi – după Hrisostom – Pavel arată prin toate acestea că nu le vorbeşte ca un învăţător şi Apostol, ci ca un frate şi prieten către fraţi şi prieteni de aceeaşi cinste. Fiindcă aceasta este însuşirea învăţătorului, să vorbească uneori cu înfruntare, iar alteori să împodobească cuvîntul spre folosul ascultătorilor.

despre darul dat mie de Dumnezeu,
16 spre a fi eu slujitor al lui Iisus Hristos la „neamuri", ierurghisind evanghelia lui Dumnezeu,

Făcînd cuvîntul mai smerit, Apostolul zice: Nu eu mi-am însuşit cinstea de a învăţa şi a fi Apostol! Nu, ci Dumnezeu, Care m-a rînduit la aceasta, mi-a poruncit, nu fiindcă aş fi fost vrednic de o asemenea chemare, ci după darul Lui. Spre ce mi s-a dat însă darul acesta? Spre a fi slujitor şi iereu [preot, n. m.] al evangheliei, adică al propovăduirii bunei-vestiri. Deci să nu mă învinuiţi – o fraţii mei! – pentru că vă învăţ, căci aceasta este preoţia mea, să propovăduiesc evanghelia. Şi eu, preotul evangheliei, am drept sabie cuvîntul şi propovăduirea, iar voi, Creştinii ce ascultaţi propovăduirea mea, sînteţi jertfa. Cine ar învinui aşadar pe iereu, adică pe preot, că îşi pune cuţitul asupra vitelor rînduite spre jertfă, că le taie şi le desface în părţi? Negreşit, nimeni! Iar Pavel a zis acestea întîi pentru ca să într-aripeze cugetările Creştinilor, după ce vor înţelege că sînt jertfă a evangheliei lui, iar apoi pentru ca să se dezvinovăţească şi să arate că i s-a poruncit de sus a face aceasta.

ca să se facă prinosul „neamurilor" bine-primit, sfinţit întru Duhul Sfînt.

Nu v-am scris – zice – ca să mă slăvesc, ci pentru ca şi voi, cei ce vă aflaţi în Roma, să vă mîntuiţi împreună cu celelalte „neamuri". Şi aşa să se facă prinosul şi jertfa „neamurilor" către Dumnezeu, în întregime bine-primite, toate aducînd roade lui Dumnezeu. Iar prinosul aceasta este „sfinţit întru Sfîntul Duh", adică este sfinţit cu viaţa şi petrecerea duhovnicească, căci credinţa nu

sfinţeşte singură, ci trebuie şi viaţa bună şi duhovnicească. Căci noi, Creştinii, fiindcă am crezut şi ne-am botezat, am luat Duhul Sfînt; dar, dacă nu vom avea şi viaţă duhovnicească şi îmbunătăţită, se stinge darul Duhului Sfînt.

Şi, vorbind de „neamuri", Pavel smereşte cugetările cele mîndre ale Romanilor, încît să nu judece ca nevrednic de cinstea lor faptul că au învăţător pe Pavel, fiindcă acesta a adus lui Dumnezeu mai toate neamurile ce se află pe pămînt şi pe mare în toată lumea.

17 De aceea, am laudă în Hristos Iisus, în cele ce sînt către Dumnezeu.

Fiindcă s-a smerit mult prin cuvintele de mai înainte, dumnezeiescul Pavel înalţă acum cuvîntul, ca să nu se arate lesne defăimat. Făcînd însă aceasta, nu iese totuşi afară de smerenia obişnuită lui. Căci zice: Eu am laudă, nu însă întru sine-mi, nici întru sîrguinţa mea, ci întru Hristos şi în darul lui Hristos. Şi în ce mă laud? În cele către Dumnezeu, adică nu în cele proaste şi stricăcioase, ci în cele dumnezeieşti şi duhovniceşti.

18 Căci nu voi cuteza să spun ceva din cele ce nu a lucrat Hristos prin mine spre ascultarea „neamurilor", cu cuvîntul şi cu lucrul,
19 prin puterea semnelor şi a minunilor, întru puterea Duhului Sfînt,

Fiindcă mai sus a zis că este liturghisitor şi slujitor al evangheliei la toate neamurile, acum Apostolul spune aşa: Nu mă fălesc, nici nu mă mîndresc cu vreun lucru din cele ce nu am făcut, mai ales că nu am făcut nimic, ci Hristos le-a săvîrşit pe toate, folosindu-mă la toate acelea ca organ şi unealtă. Căci – şi dacă vorbesc, şi dacă filosofez despre lucrurile cereşti, şi dacă fac ceva dumnezeiesc şi mai presus de fire şi dacă săvîrşesc minuni – toate acestea – zic – sînt fapte şi isprăvi ale lui Hristos, nu ale mele. Iar acestea se făceau pentru ca să asculte „neamurile" şi să creadă.

Semnul se osebeşte însă de minune, căci „semn" se zice la ceea ce se face după firea lucrurilor, în chip nou şi minunat însă, precum, de pildă, a se vindeca îndată soacra lui Petru cea aprinsă de boală. Adică acest lucru este după fire, însă atunci s-a făcut în chip nou şi minunat, căci fierbinţeala a lăsat-o în grabă, doar la atingerea mîinii Domnului. Iar „minune" se zice la ceea ce nu se face după firea lucrurilor. De pildă, în chip firesc, cel ce se naşte orb nu se poate vindeca şi a avea ochi văzători. Dar Domnul a făcut minunea aceasta, făcîndu-l cu ochi sănătoşi pe orbul din naştere. Însă, atît semnul, cît şi minunea, se fac afară de obişnuitele legi ale firii; dar, la semn, se dezleagă mai puţine legi ale firii, iar la minune, mai multe. Şi, fiindcă de multe ori se fac semne şi minuni şi cu lucrarea diavolilor, Apostolul a adăugat: „întru puterea Duhului

Sfînt", adică: Eu făceam semnele şi minunile acestea cu puterea Sfîntului Duh. Iar din cuvintele acestea se arată şi dumnezeiasca vrednicie a Sfîntului Duh, fiindcă poate face asemenea semne şi minuni ca un Dumnezeu ce este.

aşa încît, din Ierusalim şi împrejurimi, pînă în Iliria, am împlinit propovăduirea evangheliei lui Hristos,

Zice: Ascultătorule, vrei să primeşti dovada cuvintelor mele? Vezi mulţimea ucenicilor pe care i-am făcut! Căci, începînd din Ierusalim, am mers pînă în Iliria, adică pînă în Sclavonia (care e partea cea mai de pe urmă a Bulgariei). Şi nu a zis numai: „am propovăduit", ci şi: „am împlinit evanghelia", ca să arate că cuvîntul şi propovăduirea sa nu s-au făcut fără lucrare, ci în faptă, cu lucrarea, şi că au făcut rod prea-împlinit.

Şi, ca să nu socoteşti că a început din Ierusalim şi a mers de-a dreptul în Iliria, Pavel a adăugat că a mers şi prin părţile dimprejurul Ierusalimului şi ale Iliriei, atît la neamurile de la miază-noapte, cît şi la cele de la miază-zi. De aceea – după dumnezeiescul Hrisostom – Pavel nu a propovăduit numai în cetăţile şi în satele de sub stăpînirea cea prea-lată a Romanilor, ci şi la neamurile ce se aflau sub varvari, adică: în Finichia, în Siria, în Cilichia, în Capadochia şi în Arabia; şi în eparhiile Saracinilor, ale Perşilor, ale Armenilor şi ale altor varvari; şi în Italia, în Spania şi întru alte cetăţi şi împărăţii ale Europei.

20 rîvnind să bine-vestesc acolo unde Hristos nu fusese numit, ca să nu zidesc pe temelie străină,

Zice: Nu numai că am propovăduit evanghelia la atîtea neamuri şi le-am tras la credinţa lui Hristos, dar acele neamuri nici nu auziseră mai înainte numele lui Hristos, nici propovăduirea vreunui alt Apostol. Fiindcă am socotit că slava şi lauda mea este a nu merge să propovăduiesc la neamuri ce au auzit de Hristos şi propovăduirea altui Apostol, ca să nu mă arăt că zidesc pe temelie străină. Căci – zice – atît de departe sînt de a voi să mă arunc la ucenicii altor Apostoli pentru slava şi lauda mea. Deci nici vouă nu v-am scris pentru că aş vrea să primesc slavă de la voi, ci ca să-mi împlinesc datoria de a propovădui evanghelia.

Iar Pavel numeşte „temelie străină" învăţătura şi propovăduirea celorlalţi Apostoli nu pentru că aceia ar fi fost străini, nici pentru că ar fi propovăduit altceva decît el, ci o numeşte aşa după cuvîntul plăţii date de Dumnezeu. Fiindcă plata pe care aveau să o ia Apostolii pentru osteneala făcută la cei cărora au propovăduit era a lor, iar lui Pavel i-ar fi fost lucru străin, nefiind al său, pentru că nu s-a ostenit el la acea lucrare.

21 ci, precum este scris: „Cei cărora nu li s-a vestit despre El, aceia Îl vor vedea; şi, cei ce nu au auzit, aceia vor înţelege" (Isaia 52:15).

Aici, Pavel arată că proorocia aceasta s-a împlinit întru însăşi propovăduirea sa. Pentru că el, cu propovăduirea evangheliei, a făcut să vadă lumina cunoştinţei de Dumnezeu multe neamuri la care nu propovăduise nimeni altcineva mai înainte. Şi i-a făcut să înţeleagă adevărul credinţei pe mulţi care nu auziseră mai înainte pe vreun alt Apostol. Cu aceasta, arată că mai multă osteneală şi sudori cheltuieşte cineva cînd învaţă oameni barbari şi cu totul neînvăţaţi, care nu au auzit cuvîntul lui Dumnezeu niciodată, decît atunci cînd învaţă pe cei ce a auzit mai înainte de la alţii.

22 De aceea am şi fost oprit, de multe ori, ca să vin la voi.

La începutul epistolei, Apostolul a zis: „am fost oprit pînă acum", iar aici arată şi pricina, căci zice: Alergam în toate locurile propovăduind evanghelia, de aceea am fost oprit. Căci de multe ori mă apucam şi doream să vin, neputînd însă a aduce la împlinire dorul meu pentru pricina de mai sus.

23 Dar acum, nemaiavînd loc întru aceste laturi şi de mulţi ani avînd dorinţa să vin la voi,
24 cînd mă voi duce în Spania, voi veni la voi. Căci nădăjduiesc să vă văd în trecere şi să fiu petrecut acolo de către voi, după ce mă voi sătura mai înainte, în parte, de voi.

Am fost oprit – zice – de a veni la voi, Romanilor, căci voiam să propovăduiesc „neamurilor". Iar acum, fiindcă în părţile acestea ale Corintului (căci din Corint s-a scris epistola aceasta) şi ale Peloponezului nu mai am vreo lucrare, vă scriu şi voi veni la Roma pentru dragostea voastră, iar nu pentru iubire de slavă ori pentru vreo altă pricină. Apoi – ca să nu-i zică Romanii: O Pavele, fiindcă acolo nu ai lucrare, ne foloseşti pe noi ca pe un lucru în treacăt! – Apostolul zice ca şi cum le-ar răspunde: Dorind de mulţi ani să mă îndulcesc de voi, mă silesc acum să împlinesc această dorinţă a mea. Pe de altă parte, pentru ca ei să nu se mîndrească, zicînd că Pavel îi doreşte fiindcă sînt mai mari decît ceilalţi, Apostolul zice mai departe aşa: Voi veni la voi cînd voi merge în Spania. Şi, iarăşi – ca să nu zică Romanii: Şi ce? Ne faci pe noi popas şi de aceea vrei să ne vezi în trecere? – le spune: Voi fi petrecut acolo de către voi, adică: Mă veţi petrece acolo voi înşivă, văzînd nevoia ce mă sileşte să merg în Spania. Drept aceea, nu vă defaim, însă de nevoie trec pe la voi. Dar, fiindcă aceasta îi mîhnea totuşi pe Romani, îi mîngîie, zicînd: Voi fi

petrecut acolo de către voi după ce mai întîi, în parte, mă voi sătura de voi. Cu cuvintele acestea, dumnezeiescul Apostol arată cu cît de multă dragoste îi iubea, căci nu a zis: „ca să vă văd", ci: „ca să mă satur", urmînd cuvintele ce le zic părinții iubitori către prea-iubiții și singurii lor fii. Și a zis: „în parte", adică: Oricît de lungă ar fi vremea, nu poate a mă sătura de a voastră întîlnire și îndulcire, însă primesc a mă sătura de voi măcar în parte.

25 Acum însă merg la Ierusalim ca să slujesc sfinților.
26 Căci Macedonia și Ahaia au bine-voit să facă oarecare împărtășire celor săraci dintre sfinții ce sînt în Ierusalim.

Mai sus, Apostolul a făgăduit să meargă la Roma. Însă, fiindcă avea să zăbovească, ca să nu pară că-i ia în rîs pe Romani, le spune acum și pricina zăbovirii: Mă duc – zice – la Ierusalim ca să slujesc sfinților. Nu a zis: „ca să le duc milostenie", ci: „ca să-i slujesc", învățîndu-ne și pe noi ce mare bine este milostenia ce se dă sfinților Creștini, de vreme ce primește să o ducă însuși Pavel, învățătorul lumii, care alege să facă aceasta lăsîndu-i pe Romani, măcar că îi iubea atît de mult.[374] Cu acest cuvînt, Apostolul îi îndeamnă totodată și pe Romani să facă milostenie acelor săraci. Căci, zicînd că „Macedonia și Ahaia *au bine-voit*" a da milostenie, le insuflă rîvnă în inimă, ca și ei să urmeze cetăților acelora și să miluiască pe sfinții din Ierusalim. Și Pavel numește pretutindeni milostenia „împărtășire", fiindcă este un cîștig obștesc și al celor ce o dau, și al celor ce o iau. Despre ce fel de milostenie a vorbit însă? „Oarecare", adică mică și puțină, ca să nu se spună că-i ocărăște pe Romani că sînt iubitori de argint și nemilostivi. Și zice: „celor săraci dintre sfinții ce sînt în Ierusalim", ca să arate că sînt vrednici de milă cu îndoit chip: și pentru că sînt săraci, și pentru sfințenia și fapta lor bună.

27 Ei au bine-voit fiindcă le sînt și datori; căci, dacă „neamurile" s-au împărtășit întru cele duhovnicești ale lor, datori sînt și ei să le slujească întru cele trupești.

Nu este de mirare – zice – că Machidonenii și Peloponesioții mai sus zişi au voit să-i miluiască pe Creștinii Iudei ce sînt în Ierusalim, pentru că le sînt

[374] Vezi la capitolul 2 al epistolei către Galateni, stih 9, că, întîlnindu-se Pavel cu Petru, cu Iacov și cu Ioan în Ierusalim, au împărțit propovăduirea evangheliei; și ceilalți Apostoli propovăduiau Evreilor, iar Pavel propovăduia „neamurilor". Însă pe Creștinii Evrei cei săraci din Ierusalim, care crezuseră în Hristos și li se răpiseră averile de către Evreii necredincioși, nu i-au împărțit și-i aveau de obște, și Pavel, și ceilalți. Și purtau grijă pentru cele de trebuință ale lor și de aceea scrie aici Apostolul despre dînșii. (n. aut.)

datori acestora. Din ce pricină? Fiindcă dintre Iudei Se pogora cu neamul Hristos, Care pentru Iudei a venit; din Iudei erau Apostolii, Proorocii şi toate bunătăţile duhovniceşti, bunătăţi pe care le-au dobîndit Machidonenii, Peloponezienii şi toată lumea. Deci acum, Creştinii din toată lumea sînt datori să-i împărtăşească şi ei pe Creştinii Iudei de bunătăţile trupeşti. Aşadar – zice – şi voi, Romanii, aveţi datoria a-i milui.

Şi nu a zis: „să-i împărtăşească" cu bunătăţi trupeşti, ci: „să le slujească întru cele trupeşti", punîndu-i în rînduială de slujitori ai sfinţilor acelora, ca să dea lor precum dau şi împăraţilor dajdii. Nici nu a zis să slujească cei din „neamuri" cu bunătăţile *lor* trupeşti, precum a zis că Iudeii i-au împărtăşit cu bunătăţile duhovniceşti *ale lor*. Căci banii şi celelalte bunătăţi trupeşti nu sînt averi numai ale celor ce le au, precum sînt bunătăţile duhovniceşti, ci sînt obşteşti ale tuturor oamenilor, pentru că trec de la unii la alţii.[375]

28 *Isprăvind deci aceasta şi pecetluindu-le rodul acesta, mă voi duce, trecînd pe la voi, în Spania.*

Adică: După ce – zice – voi lăsa ca într-o vistierie împărătească milostenia aceasta a sfinţilor şi după ce o voi pecetlui ca întru un loc apărat şi nejefuit, mă voi duce prin mijlocirea voastră, a Romanilor, în Spania.[376] Fericitul Pavel arată şi cu aceste cuvinte că mergerea sa în Spania a fost de nevoie şi nu pen-

---

[375] Vezi însă, iubitule, că Pavel a numit milostenia „împărtăşire" fiindcă cei ce o iau se cuvine să-i împărtăşească cu bunătăţile duhovniceşti pe cei ce îi miluiesc şi să se roage pentru dînşii. Lucru despre care zice şi Teodorit, că „Moisi, văzînd că ţapul adus pentru ispăşirea păcatelor a fost ars de tot, s-a mîniat pe Eliazar şi pe Itamar şi le-a zis: Pentru ce nu aţi mîncat jertfa adusă pentru păcat în locul cel sfînt? Căci aceasta este sfinţenie a sfinţilor şi vă e dată vouă ca să luaţi păcatul obştii şi s-o curăţiţi înaintea Domnului" (*Levitic* 10:17). [...] Pentru aceasta zice şi Apostolul: Ei se împărtăşesc cu voi întru cele trupeşti, iar voi vă împărtăşiţi cu dînşii întru cele duhovniceşti. Deci de aici învăţăm că, mîncînd cele aduse de norod, sîntem supuşi sub judecata lui Dumnezeu. Vezi şi subînsemnarea zicerii: „(...) pentru împărtăşirea voastră în evanghelie" (*Filipeni* 1:5); şi cea a zicerii: „Iar despre facerea de bine şi împărtăşire să nu uitaţi!" (n. aut.)

[376] Aici, Teodorit zice: „Cu ce cununi vrednice de laudă ar încununa cineva capul acesta fericit şi de trei ori fericit? Căci – măcar că ştia şi proorocea către presviterii Efesului necazurile şi legăturile pe care urma să le pătimească în fiecare cetate, că zice: «Duhul Sfînt mărturiseşte prin toate cetăţile, zicînd că mă aşteaptă legături şi necazuri» (*Fapte* 20:23) – pururea pomenitul Pavel nu socotea acestea, ci scrie Romanilor că va merge la Roma şi că de acolo are să meargă în Spania, neîngrijindu-se pentru necazurile ce urma să le pătimească în cetăţile acestea, numai să ducă la capăt calea evangheliei, precum spune mai departe: «Dar nimic nu iau în seamă, nici nu pun preţ pe sufletul meu, numai să împlinesc calea mea şi slujba pe care am luat-o de la Domnul Iisus, ca să mărturisesc evanghelia darului lui Dumnezeu» (*Fapte* 20:24)." (n. aut.)

tru defăimarea lor doar trece prin Roma, cum am zis mai sus. Iar milostenia a numit-o „rod”, ca să arate că mai mult cîştigă şi rodesc cei ce o dau decît cei ce o iau.

29 Şi ştiu că, venind la voi, voi veni întru plinirea blagosloveniei evangheliei lui Hristos.

Ştiu – zice – că, venind la Roma, vă voi vedea că bine-sporiţi întru toate bunătăţile evangheliei. Căci Apostolul numeşte „plinirea blagosloveniei evangheliei” toate bunătăţile cele vrednice de blagoslovenie şi de lauda evangheliei. Prin „blagoslovenie”, poţi însă a înţelege şi milostenia. Deci zice aşa: Vă voi afla împliniţi întru milostenie şi întru iubirea de oameni.[377] Iar Pavel scrie acestea pentru ca Romanii, ruşinîndu-se de laudele lui, să se sîrguiască a se face milostivi precum îi laudă.

30 Rogu-vă însă pe voi, fraţilor, prin Domnul nostru Iisus Hristos şi prin dragostea Duhului, nevoiţi-vă împreună cu mine întru rugăciuni către Dumnezeu pentru mine,

Pavel nu se socoteşte vrednic de crezare în nici un lucru, ci ia împreună cu sine şi mijlocitor, precum şi acum pune mijlocitor către Dumnezeu-Tatăl pe Hristos, după firea Sa omenească, şi dragostea Sfîntului Duh. Iar pe Părintele nu-L pomeneşte anume, ca să te înveţi tu, cititorule, că, prin ceea ce lasă nespus, Îl pomeneşte şi pe El. Tot astfel, şi cînd Îl pomeneşte numai pe Tatăl, nu lasă deoparte pe Fiul şi pe Duhul, pentru că Feţele Preasfintei Treimi Se ţin Una de Alta, fiind nedespărţite. Şi a zis: „prin dragostea Duhului”, ca să arate că, precum Tatăl şi Fiul au iubit lumea, tot la fel a iubit-o şi Duhul Sfînt. Vezi însă – o cititorule! – cît de mare a fost smerita-cugetare a lui Pavel, încît a zis că are nevoie de rugile celorlalţi Creştini.

31 ca să mă izbăvesc de cei nesupuşi din Iudeea

Pavel nu a zis: Rugaţi-vă ca să mă lupt şi să birui pe cei ce nu se supun în Iudeea! – ci: „ca să mă izbăvesc” de dînşii, împlinind cu aceasta legea lui Hristos, Care zice să ne rugăm pentru a nu cădea în ispită (*Matei* 6:13). Cu

[377] Dumnezeiescul Hrisostom zice că era obicei vechi a se numi milostenia „blagoslovenie” (cuvîntul 30 la *Epistola către Romani*). Încă şi Pavel o numeşte aşa în alte părţi, zicînd: „Am socotit deci că este nevoie a-i ruga pe fraţi să vină întîi la voi ca să pregătească blagoslovenia voastră făgăduită mai înainte, ca aceasta să fie gătită ca blagoslovenie, iar nu ca lăcomie” (a doua epistolă către Corinteni 9:5). (n. aut.)

aceasta, el arată şi că trebuie să slujească şi să ducă milostenia la sfinţii Creştini ce se aflau între acei nesupuşi, care se primejduiau să moară de foame şi de sărăcie:

şi ca slujba mea în Ierusalim să se facă bine-primită sfinţilor,

Adică: Rugaţi-vă pentru ca sfinţii Creştini din Iudeea să primească cu osîrdie milostenia ce li se aduce prin mine. Din acest cuvînt al Apostolului se arată că nu e destul numai a da milostenie cineva, ci şi a fi primită milostenia sa. Pentru că milostenia celui ce dă de nevoie şi cu silă, ori din nedreptăţi ori cu slavă deşartă, nu este primită şi rodul ei piere.[378]

32 ca să vin la voi cu bucurie, prin voia lui Dumnezeu,

Mă rog – zice – să mă izbăvesc de Iudeii cei nesupuşi, ca să vin degrabă şi să vă văd, cu bucuria inimii mele, fără a cerca vreo scîrbă de la aceia.

şi să mă odihnesc împreună cu voi.

Nu a zis: „să vin şi să vă învăţ", ci: „să mă odihnesc împreună cu voi", adică: Voi să vă odihniţi cu mine pentru învăţătura mea, iar eu să mă odihnesc împreună cu voi pentru sporirea credinţei voastre. Cu zicerea aceasta, Apostolul arată că, de vreme ce Creştinii din Roma aveau nevoinţe şi osteneli, şi ei, şi el aveau nevoie de odihnă.

---

[378] Prin „slujbă", Teodorit înţelege aici slujba propovăduirii evanghelice, despre care Pavel zicea în *Faptele Apostolilor*: „Dar nimic nu iau în seamă şi nu pun nici un preţ pe sufletul meu, numai să împlinesc calea mea şi slujba pe care am luat-o de la Domnul Iisus, ca să mărturisesc evanghelia darului lui Dumnezeu" (*Faptele Apostolilor* 20:24). Iar că milostenia urmînd din nedreptate este neprimită, mărturiseşte Sirah: „Cel care jertfeşte din nedreptate aduce prinos spurcat" (capitolul 34:20). Şi, iarăşi: „Cine aduce jertfă din banii săracilor junghie pe fiu înaintea tatălui" (la fel, 22). Şi Solomon zice: „Cinsteşte pe Domnul din ostenelile tale cele drepte şi adu Lui pîrgă din roadele dreptăţii" (*Pilde* 3:9). Şi marele Vasilie zice că nu se face milostenie din nedreptate, nici blagoslovenie din blestem, nici facere de bine din lacrimi. Şi, iarăşi: „Dacă dai săracilor luînd cele ale săracilor, mai bine ar fi fost precum s-a zis, nici a răpi, nici a da. De ce spurci bogăţia ta, grămădind într-însa cîştigurile nedreptăţii? Pentru ce spurci prinosul tău, apucîndu-te să aduci prinoase din nedreptate?" Iar dumnezeiescul Hrisostom zice aşa: „Păcatele se curăţesc cu milostenii şi cu credinţă. Milostenia nu trebuie să fie însă din cele dobîndite cu nedreptate, fiindcă acest lucru nu e milostenie, ci cruzime şi neomenie. Căci ce folos este a dezbrăca pe unul şi a îmbrăca pe altul? Căci, chiar dacă am da toate cele luate de la alţii, nu ne este de nici un folos." Vezi şi subînsemnarea pe larg despre răpire şi nedreptate de la zicerea: „(...) că şi răpirea averilor voastre aţi primit-o cu bucurie" (*Evrei* 10:34). (n. aut.)

33 Iar Dumnezeul păcii să fie cu voi toți! Amin!

Fericitul Pavel are obiceiul de a se ruga către Dumnezeu în fiecare parte a epistolelor sale, adăugînd aceasta pe lîngă învățătura și sfătuirea sa, precum am zis și altă dată.[379]

CAPITOLUL XVI

1 Și v-o încredințez pe Fivi, sora noastră, slujitoare a bisericii din Chenhrees,

Apostolul o încredințează Romanilor pe această Fivi fiindcă ea le ducea epistola de față. Și o cinstește și o laudă pentru multe pricini: întîi, fiindcă pe ea o scrie mai întîi, înaintea multor altora care sînt pomeniți de aici înainte; al doilea, pentru că o numește „sora sa duhovnicească", ceea ce este o mare laudă pentru dînsa, a se învrednici să se numească sora lui Pavel; și, al treilea, pentru că era slujitoare a bisericii din Corint, Chenhrees fiind un sat prea-mare al Corintului – după Teodorit.

2 ca să o primiți întru Domnul, cu vrednicia cuvenită sfinților

Adică: V-o încredințez pe ea vouă, Creștinilor, ca să o primiți cu cinste, pentru Domnul. Căci cel ce primește pe alții pentru Domnul îl cinstește și pe cel mic și prost [umil, n. m.], iar dacă cel dat în grijă este și sfînt, mult mai mult este cinstit. De aceea a și adăugat Apostolul: Ca s-o primiți pe Fivi cu vrednicie, cum se cuvine a fi primiți sfinții – adică să o primească pe ea ca pe o sfîntă.

și să-i fiți ajutor în orice lucru ar avea trebuință de voi.

Adică: Fraților, v-o încredințez pe Fivi ca să-i dați ceea ce puteți și să o ajutați. Și nu a zis: „să o sloboziți desăvîrșit de greutățile pe care le pătimește", ca să nu li se facă însărcinător și îngreuietor.

Căci și ea a fost apărătoare multora și mie însumi.

Mai întîi, a lăudat-o pe Fivi; apoi, a pus rugămintea pentru dînsa; după aceea, iarăși o laudă, pentru ca să-i strîngă pe Romani din amîndouă părțile,

[379] Vezi la capitolul 14 al acestei epistole, stih 24. (n. aut.)

spre a o cinsti pe dînsa. Ea a fost – zice – apărătoare a multora, şi chiar a mea, a lui Pavel, a propovăduitorului lumii, a celui ce a pătimit atîtea şi apără pe nenumăraţi! După Hrisostom, cu adevărat fericită a fost această Fivi, căci cum să nu fie, după ce s-a învrednicit a dobîndi o astfel de mărturie de la Pavel? De aceea, şi noi, fraţilor, să urmăm sfintei acesteia, şi bărbaţii, şi femeile!

3 Îmbrăţişaţi pe Priscila[380] şi pe Achila, pe împreună-lucrătorii mei întru Hristos Iisus,

Îmbrăţişaţi-i – zice – din partea mea pe Priscila şi pe bărbatul ei, Achila, cel din Iudei, căci au lucrat împreună cu mine întru cuvîntul învăţăturii şi s-au făcut împreună-părtaşi ai mei întru ostenelile şi primejdiile propovăduirii.

Unii au zis însă că aceştia au fost „împreună-lucrători" cu Pavel fiindcă aveau acelaşi meşteşug cu el, făcători de corturi, precum mărturiseşte despre dînşii Evanghelistul Luca, în *Fapte* (capitolul 18:2). Căci, pe cînd se aflau în Corint, Pavel a rămas lîngă ei. Priscila şi Achila, bărbatul ei, sînt aceia care l-au luat pe Apollo Iudeul, bărbatul cel iscusit în cuvînt şi înfierbîntat cu duhul, şi l-au învăţat mai cu de-amănuntul calea lui Dumnezeu şi cunoştinţa de Dumnezeu, precum mărturiseşte şi Luca, întru acelaşi capitol, stih 26.

4 care şi-au pus grumazul lor pentru sufletul meu

Priscila şi Achila – zice – sînt mucenici desăvîrşiţi, după voinţă şi după primejdiile prin care au trecut. Căci, pe cînd împărăţea Nero, Creştinilor şi mai ales Apostolilor le urmau nenumărate primejdii, pe care le-au suferit şi aceştia, din dragoste pentru mine.

cărora nu doar eu le mulţumesc, ci şi toate bisericile dintre „neamuri",

Aici, Pavel arată iubirea de străini şi milostenia Priscilei şi a lui Achila, căci nu numai viaţa şi-au pus-o spre moarte, ci şi averea o aveau de obşte pentru toţi Creştinii. Şi, ca să nu se creadă că îi măguleşte zicînd acestea, Apostolul aduce şi pe alţii care mărturisesc fapta lor bună. Şi zice Hrisostom: Vezi, Creştine, femei bărbate şi viteze, care nu s-au împiedicat nicidecum în calea faptei bune de neputinţa firii omeneşti! Şi cu dreptate s-a întîmplat aceasta, căci, precum zice însuşi Pavel, „nu mai este parte bărbătească şi parte femeiască, fiindcă voi toţi una sînteţi în Iisus Hristos" (*Galateni* 3:28).

---

[380] La Teodorit, se scrie „Prisca", de la „Priscila", după scurtare, căci amîndouă aceste numiri se află în epistolele lui Pavel, precum zice el însuşi. Vezi la stihul 1 al capitolului 1 al epistolei întîi către Tesaloniceni. (n. aut.)

5 şi biserica din casa lor.

Atît de îmbunătăţită era această blagoslovită însoţire, Priscila şi Achila, încît ei i-au făcut Creştini pe toţi casnicii lor, pricină pentru care Pavel îi şi numeşte aici „biserică". Dar nu numai pentru aceasta îi numeşte aşa, ci şi pentru iubirea lor de străini. Căci, orice casă în care se află evlavie şi faptă bună este *biserică*. Pentru aceasta spune Hrisostom că, scriind Corintenilor, Pavel zicea şi pentru aceia: „Vă îmbrăţişează Achila şi Priscila, împreună cu biserica din casa lor" (*1 Corinteni* 16:19). Tot aşa, scriind pentru Onisim, zicea: „Pavel, (...) iubitului Filimon, şi Apfiei şi bisericii din casa ta" (capitolul 1:2). Să audă aşadar bărbaţii căsătoriţi că nunta nu-i opreşte a face fapta bună, dacă vor, căci şi cei mai înainte zişi, fiind însoţiţi şi aflîndu-se lucrători de corturi, totuşi au strălucit în fapta bună mai mult decît soarele.

Îmbrăţişaţi pe iubitul meu Epeneton, care este pîrgă a Asiei întru Hristos!

Cu adevărat, mare vrednicie este a fi cineva iubit de Pavel! – care ştia a iubi cu judecată dreaptă şi cu adevăr, iar nu cu hatîr şi pentru linguşire – precum a fost acest Epeneton. Şi l-a numit „pîrgă" ori pentru că el a crezut mai întîi şi s-a făcut început pentru tot neamul, şi rod întîi-arătat şi intrare în credinţa lui Hristos; ori pentru că el avea mai multă evlavie întru Hristos, adică nu era pîrgă întru lucruri lumeşti şi în dregătorii, ci în cele duhovniceşti şi după Hristos.

6 Îmbrăţişaţi pe Mariam, care mult a ostenit la noi!

Pavel o împodobeşte şi o laudă pe această Mariam nu pentru brăţări, haine aurite şi zadarnice împodobiri muiereşti, ci pentru ostenelile şi sudorile pe care le-a vărsat pentru adevăr şi credinţă. Căci Mariam – zice – nu a ostenit numai pentru ea, priveghind şi culcîndu-se pe pămîntul gol, ci, încă mai mult, şi pe lîngă noi avea rînduială de Apostol.

Dar poate că s-ar nedumeri cineva, fiindcă acelaşi Apostol zice: „Muierii nu-i dau voie să înveţe pe alţii!" (*1 Timotei* 2:12). La aceasta, răspund că, prin aceste cuvinte, Apostolul n-o opreşte pe femeie de a învăţa deosebi cu cuvîntul, ci o opreşte de a învăţa în privelişte, şezînd în mijloc pe scaun şi în amvon. Ba Pavel chiar primeşte a învăţa femeia deosebi! În acest fel, femeia poate să-şi înveţe bărbatul şi copiii în casă, aşa cum şi femeia Priscila l-a învăţat mai cu deamănuntul cunoştinţa dumnezeiască pe bărbatul Apollo. Pavel nu a zis însă că această Mariam „a învăţat", ci că „a ostenit", ca să arate prin aceasta că ea slujea Apostolilor şi cu bani, şi în alte chipuri.

7 Îmbrățișați pe Andronic și pe Iunia, rudele[381] mele și împreună-robiți cu mine, care sînt vestiți între Apostoli și care au fost întru Hristos înaintea mea!

Nu se vede ca Apostolul Pavel să fi fost robit în vreun fel cu fapta, însă pătimea mai rău decît orice rob, fiind izgonit, schingiuit, legat, împroșcat cu pietre, flămînzind, însetînd și suferind nenumărate rele. De aceea, el îi numește „împreună-robiți" cu sine și pe acești Andronic și Iunia, fiindcă erau izgoniți și vrăjmășuiți și pătimeau toate celelalte rele. Și nu este atît de mare lauda că îi numește „rude", cît aceea că îi numește „împreună-robiți" cu sine; și a fi ei numiți între Apostoli, mai ales femeia Iunia, aceasta e mult mai mare vrednicie. Iar ei se făcuseră numiți între Apostoli din faptele lor. Și vezi, iubitule, cît era de curat și de neatins de slava deșartă sfîntul suflet al lui Pavel, fiindcă el nu se rușinează a zice că Andronic și Iunia crezuseră în Hristos mai înainte de dînsul, lăudîndu-i că au apucat și au răpit binele, adică credința în Hristos, înaintea lui.

8 Îmbrățișați pe Amplia, iubitul meu întru Domnul;

Dacă este o mare vrednicie a fi iubit cineva de un împărat pămîntesc, cu mult mai mare e a fi iubit de marele Pavel, care iubește după Dumnezeu și pentru fapta bună, precum l-a iubit și pe acest Amplia. Căci, dacă acela nu ar fi avut fapte bune, nu ar fi fost iubit de către Pavel.

9 și pe Urvan, împreună-lucrător cu mine întru Hristos,

Lauda acestui Urvan este mai mare decît a lui Amplia. Și, pentru a zice mai bine, aceasta o pricinuiește și o cuprinde pe aceea, fiindcă cel ce este împreună-lucrător cu Pavel e negreșit și iubit de către Pavel.

și pe iubitul meu Stahis.

Pavel îl încununează și pe acest Stahis cu aceeași orație a lui Amplia celui zis mai înainte.[382]

10 Îmbrățișați pe Apelles, alesul întru Hristos!

Adică: „pe cel neprihănit și fără meteahnă întru toate". Unii zic că l-a numit așa pe acesta spre deosebire de un alt Apelles, neplăcut lui.

---

[381] Apostolul îi numește „rude" ale sale pe Iudei, pe cei de un neam cu el, cum s-a văzut și mai sus. (n. m.)

[382] Se poate ca acest Stahis să fie cel dintîi episcop al Vizantiei [Bizanțului, n. m.]. (n. aut.)

Îmbrățișați pe cei din casa lui Aristobul!

Pavel nu-i pomenește anume pe aceștia, poate pentru că nu erau la fel de vestiți ca aceia de mai sus.

11 Îmbrățișați pe Irodion, ruda mea, îmbrățișați pe cei din casa lui Narcis care sînt întru Domnul!

Se vede că nici aceștia nu erau la fel de aleși precum cei de mai sus, și de aceea dumnezeiescul Apostol nu le spune numele, ci zice numai că sînt „întru Domnul", adică credincioși.

12 Îmbrățișați pe Trifena și pe Trifosa, care se ostenesc întru Domnul!

Apostolul zicea despre acea Mariam de mai sus că mult se ostenise mai înainte, iar pentru femeile acestea zice că se osteneau chiar atunci. Mare este și această laudă, cu adevărat, a lucra și a osteni ele întru Domnul totdeauna.

Îmbrățișați pe iubita mea Persida, care mult s-a ostenit întru Domnul!

Se vede că această fericită Persida era mai mare decît femeile pomenite mai sus, pentru că se ostenise mult și era iubită de Pavel. Așa numește fericitul Apostol al Domnului pe fiecare, după vrednicia și fapta bună pe care o avea: întîi, ca să-i facă pe aceia mai osîrdnici întru credință și faptă bună, iar apoi pentru ca să-i îndemne și pe alții a rîvni la fapta bună a acelora.

13 Îmbrățișați pe Ruf, alesul întru Domnul, și pe maica lui, care este și a mea.

Două bunătăți mărturisește Pavel la acești fericiți: a fi ales și neprihănit și fiul, și maica lui, adică rădăcina a fi de aceeași cinste cu rodul, și de-a îndărătul: rodul cu rădăcina. Căci Pavel nu ar fi numit-o „maică" a sa pe maica acestui Ruf, dacă nu ar fi cunoscut multă faptă bună într-însa.

14 Îmbrățișați pe Asincrit, Herma[383], Patrova, Hermes și pe frații care sînt împreună cu dînșii!

---

383 Acest Herma a alcătuit cartea ce se numește „a Păstorului", care [...] este prea-folositoare și prea de nevoie. (Vezi în tomul 1 al istoriei bisericești a lui Meletie, foaia 172.) Iar alții zic că această carte „a Păstorului" s-a scris de către Apostolul pe care-l pomenește epistola

Să nu socoteşti – o cititorule! – că dumnezeiescul Pavel nu i-a salutat pe aceştia din urmă, care erau puşi mai jos decît ceilalţi. Şi ei au fost socotiţi vrednici de oraţia sa, mai ales că i-a numit „fraţi" ai săi.

15 Îmbrăţişaţi pe Filolog şi pe Iulia, pe Nereu şi pe sora lui, pe Olimpian şi pe toţi sfinţii care sînt împreună cu dînşii!

Mare este şi cununa oraţiei pe care a împletit-o acestora fericitul Pavel, numindu-i pe ei „sfinţi"!

16 Îmbrăţişaţi –vă unii pe alţii cu sărutare sfîntă!

Pentru a nu se face prigoniri între Creştinii din Roma pentru că i-ar fi cinstit pe unii cu mai multe laude, iar pe alţii cu mai puţine, Apostolul îi potriveşte aici pe toţi, ca nici cel mai mare să nu-l defaime pe cel mai mic, nici cel mai mic să nu-l zavistuiască pe cel mai mare, fiindcă sfînta sărutare de care scrie dumnezeiescul Pavel îi îmblînzeşte şi îi potriveşte pe toţi.[384]

Vă îmbrăţişează pe voi toate bisericile lui Hristos.

Sfîntul Apostol i-a unit pe Creştinii din Roma nu numai spunîndu-le să se sărute cu sărutare sfîntă, dar le trimite şi oraţie unită şi nedespărţită din partea bisericilor, zicînd: Bisericile lui Hristos vă îmbrăţişează pe voi obşteşte, iar nu îndeosebi pe unul sau pe altul.

Iar pricina pentru care Pavel a urat pe atît de mulţi în epistola aceasta către Romani (lucru pe care nu l-a făcut întru vreo altă epistolă) este: a) pentru că nu-i văzuse pe Romani încă şi 2) fiindcă mulţi cunoscuţi ai Apostolului scăpaseră în Roma, ca întru o cetate mai sigură, fiind împărătească. De aceea, cu dreptate şi-a adus aminte de dînşii anume, şi îi salută prin epistola sa. Fiindcă – după Hrisostom – atît de mare slavă avea atunci Pavel, încît cei ce aveau epistola lui dobîndeau multă apărare şi ajutor de la toţi. Căci nu numai că se ruşinau de el toţi şi-l aveau la evlavie, dar se şi temeau, pentru puterea minunilor pe care o avea.

---

aceasta la sfîrşitul acestui capitol, la stihul 23. *Cartea Păstorului* e pomenită de către marele Atanasie în epistola cea prăznuitoare, de către Sfîntul Maxim în *Scoliile Sfîntului Dionisie* şi de către Teologul Grigorie în *Cuvîntul la Paşti*. (n. aut.)

[384] Vezi tîlcuirea despre sărutare, frumoasă fiind, în capitolul 13 al celei de-a doua epistole către Corinteni, stih 12. (n. aut.)

17 Şi vă rog, fraţilor, să vă păziţi de cei ce fac dezbinări şi sminteli împotriva învăţăturii pe care aţi primit-o.[385]

Aici, Apostolul îi sfătuieşte iarăşi, nu însă ca un sfătuitor şi învăţător, ci ca o slugă şi rugător, cu multă cinste, căci îi numeşte „fraţi". Şi, arătînd chipul amăgitor al celor ce-i bîntuiesc şi-i smintesc, le-a zis să se păzească de ei, adică: Luaţi-i aminte, fraţilor, cu de-amănuntul! Şi a pus mai întîi dezbinările, căci, atîta vreme cît Creştinii din Roma fuseseră uniţi între dînşii ca un trup, între ei nu puteau să încapă smintelile. Şi să ştii – o cititorule! – că acestea de care vorbeşte aici Pavel au fost eresuri, căci vorbeşte de „smintelile împotriva învăţăturii primite" de la Apostoli. Nu a zis însă: „învăţătura primită de la noi, Apostolii", ci: „împotriva învăţăturii pe care aţi primit-o", arătîndu-le că mai înainte erau încredinţaţi, şi de aceea sînt datori să rămînă întru cele ce au primit. Dar dezbinările şi smintelile, adică eresurile, intră şi urmează cînd cineva lasă din învăţătura Apostolilor.

Să vă feriţi de dînşii,
18 căci unii ca aceştia nu slujesc Domnului Iisus Hristos, ci pîntecelui lor,

Fraţii mei, fugiţi şi depărtaţi-vă – zice – de ereticii de acest fel şi nu le staţi împotrivă prin cuvinte! Căci, dacă ar cugeta şi ar grăi aceste eresuri din neştiinţă şi din rătăcirea minţii lor, ar trebui să-i îndreptaţi; dar, de vreme ce păcătuiesc întru cunoştinţă, fugiţi de dînşii! Aici, Apostolul arată umbrit că aceştia erau din Creştinii Evrei, căci pe ei obişnuieşte a-i mustra dumnezeiescul Pavel numindu-i lacomi de pîntece. Căci tot neamul Evreilor este astfel, şi de aceea, scriind Filipenilor, Apostolul îi mustră, zicînd: „(...) al căror Dumnezeu este pîntecele" (capitolul 3, stih 19). Şi lui Tit îi scria despre aceştia, numindu-i „fiare rele, pîntece nelucrătoare", adică lacomi de pîntece, „nelucrător" însemnînd aici: „grabnic şi nesăţios" (*Tit* 1:12). Căci toate eresurile se nasc din slujirea patimilor şi a pîntecelui. Deci – zice – tu, Creştine, nu te ruşinezi să ai ca dascăli oameni slujitori de pîntece, tu, care eşti ucenic şi frate al lui Hristos? Ia în seamă – o cititorule! – cuvîntul pe care-l spune dumnezeies-

---

[385] Pentru aceasta scrie către Efeseni şi purtătorul de Dumnezeu Ignatie, zicînd: „Fugiţi de dezbinări ca de un început de rele! Căci unii, cu rău vicleşug, obişnuiesc a purta numele lui Hristos, făcînd însă lucruri nevrednice de Dumnezeu, de care voi trebuie a vă feri ca de fiare. Căci sînt cîini turbaţi, muşcînd pe furiş, de care trebuie să vă păziţi, fiind cu anevoie de vindecat." Iar în epistola către Filadelfieni scrie: „Nu vă amăgiţi, fraţii mei, dacă cineva urmează celui ce dezbină, nu va moşteni împărăţia lui Dumnezeu." (n. aut.)

cul Pavel, că cel ce slujeşte pîntecelui, acela nu slujeşte lui Hristos, lucru care este cu adevărat înfricoşat şi cutremurător.

şi, prin buna cuvîntare şi grăirea de bine, amăgesc inimile celor fără de răutate.

Aceşti eretici Evrei lacomi de pîntece – zice – îi vrăjmăşuiesc cu linguşelile lor pe Creştinii mai proşti [simpli, n. m.]. Căci aceasta înseamnează „buna-cuvîntare şi grăirea de bine", atunci cînd cuvintele sînt prieteneşti, iar înțelegerile lor sînt pline de viclenie, după zicerea lui David: „S-au îngrăşat cuvintele lor mai mult decît untul de lemn, şi acestea sînt săgeți" (*Psalm 54*:24).

19 Căci ascultarea voastră este cunoscută de toți, şi de aceea mă bucur pentru voi.

Ereticii aceştia îi amăgesc pe cei simpli – zice – dar nu şi pe voi, cei desluşitori şi împliniți. Fiindcă ascultarea voastră, adică încredințarea întru adevăr (care se naşte din multă blîndețe) a ajuns la auzul tuturor, şi nu doar eu mărturisesc aceasta, ci toată lumea. Mă bucur aşadar pentru voi că nu ați fost amăgiți de unii ca aceştia.

Vă vreau însă pe voi a fi înțelepți spre bine şi proşti [nevinovați, n. m.] spre rău.

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată umbrit că şi din Romani erau unii amăgiți de cuvintele ereticilor de mai sus. Şi Pavel scrie aici însuşi cuvîntul zis de către Domnul: „Fiți înțelepți ca şerpii şi proşti ca porumbeii!" (*Matei* 10:16), căci vrea să fie Creştinii înțelepți spre lucrul bun, spre mîntuirea şi folosul lor, dar proşti [nevinovați, n. m.] şi întregi la minte spre rău, adică spre a face rău altora, fiindcă omul întreg la minte nu vatămă pe nimeni.[386]

20 Iar Dumnezeul păcii va zdrobi degrabă pe satana sub picioarele voastre.

Fiindcă între Romani erau dezbinări şi sminteli, dumnezeiescul Pavel Îl cheamă pe Dumnezeu, pe dătătorul păcii şi al unirii, ca să curme smintelile lor. Nu zice însă că „va supune", ci ceva mult mai mare, că „va zdrobi" nu

---

[386] Vezi şi zicerea: „Nu fiți prunci la minte, ci în privința răutății! La minte, fiți desăvîrşiți!" (*1 Corinteni* 14:20). Vezi, de asemenea, şi subînsemnarea acesteia. (n. aut.)

numai pe ereticii aceia care îi sminteau, dar şi pe voievodul lor, pe diavolul satana. Iar zicerea: „va zdrobi”, fiindcă este la timpul viitor, se ia şi ca rugăciune, şi ca proorocie.[387]

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, cu voi!

Aici, dumnezeiescul Apostol aduce aminte Romanilor de darul Domnului, care este zid nesurpat şi arma cea prea-mare a Creştinilor, pentru ca să-i facă mai osîrdnici spre a crede, din cele primite, cele ce au să fie. Şi zice: Căci – dacă darul lui Hristos va mîntuit mai înainte, cînd Îi eraţi vrăjmaşi – cu mult mai vîrtos acum, cînd sînteţi prieteni ai lui Hristos, darul acesta îl va zdrobi pe satana sub picioarele voastre. Vezi însă – o Creştine! – că nici faptele nu se săvîrşesc fără rugăciune, nici rugăciunea fără fapte! Căci, după ce a mărturisit că Romanii au supunere şi ascultare, Pavel s-a rugat pentru dînşii, ca să arate că noi, oamenii – şi în vechime, şi acum, şi totdeauna – avem nevoie de darul lui Dumnezeu spre ajutorul nostru, chiar dacă am fi aleşi şi îmbunătăţiţi.

21 Vă îmbrăţişează pe voi Timotei, împreună-lucrător cu mine,

Salutîndu-i mai întîi pe cei ce se aflau în Roma, Apostolul îi scrie acum şi pe cei ce erau lîngă el şi-i salutau pe Romani. Şi, mai întîi, îl scrie pe Timotei şi îl numeşte „împreună-lucrător” al său, fiindcă lucra împreună cu el întru buna-vestire. Cu adevărat, mare laudă este a lucra cineva cu marele Pavel, Apostolul Domnului!

Lucius, Iason şi Sosipatru, rudele mele.

Acest Iason este Tesaloniceanul pomenit în *Faptele Apostolilor* (în capitolul 17), care îi găzduia în casa lui pe Pavel şi pe Sila. Atunci, Iudeii cei nesupuşi care tulburaseră Tesalonicul au mers la casa lui Iason, căutînd să-i scoată afară pe Pavel şi pe Sila; dar, neaflîndu-i, l-au tîrît pe Iason şi l-au dat stăpînitorilor cetăţii, care, după ce au luat bani de la dînsul, l-au slobozit. Apoi, Iason şi ceilalţi fraţi l-au trimis pe Pavel şi pe Sila în Veria. Aşadar, Pavel îi numeşte pe aceştia trei „rude”, nu atît după trup, ci cu mult mai vîrtos după buna-cinstire de Dumnezeu şi credinţă.

---

[387] Dacă se ia ca rugăciune, aşa trebuie a fi scrisă: „Dumnezeul păcii să zdrobească”, precum se află şi la Teodorit. Iar dacă se ia ca proorocie, se scrie ca aici. (n. aut.)

22 Vă îmbrățișez întru Domnul eu, Terțius, care am scris epistola.

Acest Terțius era scriitorul căruia i-a dictat fericitul Pavel epistola aceasta. Și mare laudă este a se face cineva scriitor și secretar al lui Pavel! Ia în seamă însă că Terțius a scris epistola nu ca să se laude, ci ca să fie iubit de Romani, ca unul ce a slujit la cele scrise către dînșii de marele Pavel.

23 Vă îmbrățișează Gaius, gazda mea și a toată biserica.

Mare laudă este cea pe care i-o face Pavel acestui Gaius, căci fericitul ospăta nu numai toată adunarea, ci și pe însuși Pavel[388], care nu s-ar fi lăsat ospătat de dînsul dacă nu l-ar fi cunoscut că este vrednic și îmbunătățit. Ia în seamă însă – o cititorule! – că pe acest Gaius, împreună cu Crisp și cu casa lui Ștefan, i-a botezat Pavel în Corint – precum zicem la cea dintîi epistolă către Corinteni (capitolul 1, stih 14).

Vă îmbrățișează pe voi Erast, iconomul cetății, și fratele Cvartus.

Apostolul numește aici „iconom" pe purtătorul de grijă și ocîrmuitorul cetății Corintului. Și îl laudă pentru ca să te înveți tu, Creștine, că nici bogăția, nici dregătoriile nu-l opresc pe om de la credință, de la fapta bună și de la viețuirea după Hristos. Despre acest Erast scrie Apostolul în cea de a doua epistolă către Timotei: „Erast a rămas în Corint" (*2 Timotei* 4:20).

24 Darul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi toți! Amin![389]

---

[388] Despre hrănitorii și primitorii de săraci sfinți și de bărbați îmbunătățiți, marele Vasile scrie acestea, zicînd: „Puternic este Dumnezeu a-i hrăni pe slujitorii Săi și fără voi, dar v-a dat loc să aduceți roadă și pricină de mîntuire. L-ai ospătat pe cel sfînt? Pe Hristos L-ai ospătat! L-ai cinstit pe cel cinstit de Domnul? La Domnul se suie cinstea! Ia-ți-i părtași pe sfinți în veacul acesta, ca ei să te primească părtaș în veacul viitor! Căci lipsa și sărăcia acestora – o bogatule! – ți se face prilej de adevărată bogăție. Căci prin aceștia te arăți împreună-lucrător al lui Hristos, hrănind pe ostașii lui Hristos și pe Hristos, Care zice: «Atît cît ați făcut unuia dintre acești frați mai mici ai Mei, Mie Mi-ați făcut!»" (din cuvintele ascetice).

Vezi și subînsemnarea zicerii: „la împărtășirea voastră întru evanghelie" (*Filimon* 1:6). Pavel zice și în alt loc: „Iubirea de străini să nu o uitați!" (*Evrei* 13:2). (n. aut.)

[389] Bagă de seamă că în oarecare scrieri tipărite ale epistolelor lui Pavel, după acest cuvînt, cel mai de pe urmă al epistolei, s-au adăugat de către oarecari neînvățați aceste trei stihuri, adică: „25 Iar Celui ce poate a vă întări după buna mea vestire și propovăduire a lui Iisus Hristos, după descoperirea tainei celei ascunse în veșnice vremi, 26 arătată însă acum – și prin Scripturi, și prin Prooroci, și prin porunca veșnicului Dumnezeu – făcîndu-se cunoscută la toate neamurile, spre ascultarea credinței 27 singur înțeleptului Dumnezeu, prin Iisus Hristos,

Dumnezeiescul Apostol a pus cu darul Domnului şi temelia, adică începutul scrisorii acesteia, căci a zis la început: „Har fie vouă şi pace!" (*Romani* 1:7); de asemenea, şi acoperămîntul, adică sfîrşitul epistolei, l-a pus tot cu darul acesta, rugînd ca darul Domnului să fie de faţă tuturor Romanilor. Căci aceasta este însuşirea învăţătorului, a nu-i folosi pe ucenicii săi numai cu cuvîntul, ci şi cu rugăciunea. Şi dumnezeieştii Apostoli ziceau despre amîndouă acestea: „Iar noi să ne îndeletnicim întru rugăciune şi întru slujba cuvîntului" (*Faptele Apostolilor* 6:4).[390]

Binevoiască Dumnezeu ca această rugăciune şi darul lui Dumnezeu să ne păzească şi pe noi, Creştinii care citim şi auzim epistola de faţă şi nu nădăjduim nicidecum să aflăm loc de mîntuire din faptele noastre, ci toată nădejdea o aşteptăm de la darul şi mila lui Dumnezeu, prin care dar – o! – de ne-am ridica mai presus de cursele satanei şi de am scăpa de vînarea lui, sfărîmîndu-se cursele lui sub picioarele noastre, în Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia slava în veci! Amin!

Epistola aceasta către Romani s-a trimis din Corint, prin Fivi, slujitoare a bisericii din Chenhrees.

Căruia slava în veacuri! Amin!" Acestea – zic – s-au adăugat fără dreptate la capitolul acesta, după ultimul cuvînt al epistolei, după care nu trebuie a mai urma ceva. Iar după tîlcuirea lui Hrisostom, a lui Teodorit, a lui Teofilact, a lui Icumenie şi a celorlalţi tîlcuitori, aceste trei stihuri se cuprind la sfîrşitul capitolului 14 al epistolei, unde urmează şi tîlcuirea lor. (n. aut.)

[390] Bagă de seamă că – după Teodorit – urarea: „Darul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi toţi! Amin!" este scrisă de însăşi mîna lui Pavel şi e în loc de: „Fiţi sănătoşi!" Vezi la sfîrşitul celei de-a doua epistole către Tesaloniceni. (n. aut.)

Cuprins

Înainte-cuvîntare 5
Pricina epistolei către Romani, după dumnezeiescul Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie 19

TÎLCUIRE LA *EPISTOLA CĂTRE ROMANI*

CAPITOLUL I 23
CAPITOLUL II 53
CAPITOLUL III 68
CAPITOLUL IV 78
CAPITOLUL V 85
CAPITOLUL VI 96
CAPITOLUL VII 108
CAPITOLUL VIII 122
CAPITOLUL IX 152
CAPITOLUL X 167
CAPITOLUL XI 175
CAPITOLUL XII 191
CAPITOLUL XIII 211
CAPITOLUL XIV 222
CAPITOLUL XV 236
CAPITOLUL XVI 250

DIFUZARE:
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Biserica Alexe nr. 24, sector 4,
040269, București
Tel., fax 021-336.79.13
e-mail: sophia@fx.ro
www.sophia.ro

Societatea de Difuzare SUPERGRAPH
vă oferă posibilitatea de a primi prin poștă
cele mai bune cărți de spiritualitate,
teologie, cultură religioasă, artă, filosofie
apărute la edituri de prestigiu.
Plata se face ramburs la primirea cărților;
taxele poștale sunt suportate de Supergraph.

Vă așteptăm la
LIBRĂRIA SOPHIA
str. Bibescu Vodă nr. 24,
040152, București, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)
tel. 0722.266.618
teologie • filosofie
istorie • artă • eseu

Sacrifică puțină vreme pentru a răsfoi cărțile noastre:
este cu neputință să nu găsești ceva
pe gustul și spre folosul tău !

Tiparul executat la ***S.C. LUMINA TIPO s.r.l.***
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
tel./fax 211.32.60; tel. 212.29.27
E-mail: **office@luminatipo.com**
www.luminatipo.com